www.psikeart.com

psikeart

sadizm

Hepimiz sadistiz...
T. BEDİRHAN ÜSTÜN

Sadistik hâkimiyet
İSHAK SAYGILI

Cinsel saldırganlık, sadizm ve yırtıcılık
DOĞAN ŞAHİN

Psikanaliz bize masum olmadığımızı öğretti
AGÂH AYDIN

Sadomazoşizm ve ortaklık düşüncesi
TAHİR M. CEYLAN

"Beni ne kadar döversen, o kadar kuyruk sallarım ben"
DİDEM AKSÜT DÖNMEZ

Mavi Balina
Sanal âlemde sadizm
SEVAL BİRDAL

Kadına yönelik sadistik eril şiddet
HANDE ÖĞÜT

En çok da aynada görmeni istiyorum beni
VUSLAT ÇAMKERTEN

Sophie'nin tercihi
PINAR AYDIN O'DWYER

Kötünün estetiği ve Marquis de Sade edebiyatı
PINAR K. ÜRETMEN

Filmin sonunu izlemeyeceğim
HİRA SELMA KALKAN

art Dergi

KASIM-ARALIK

ISSN 1308-7045-01

SAYI 54 / 2017

Gerçek Sinema Deneyimi Facebook'ta!

Avantajlar MARS CINEMA CLUB'DA!

Cinemaximum'u Beğen

Gerçek sinema deneyimini keşfetmek ve sürpriz hediyeleri kaçırmamak için Facebook sayfamızı beğenmeyi unutma!

Özel İçerikler

Fragmanlar

Hediyeler

Takipçilere Özel

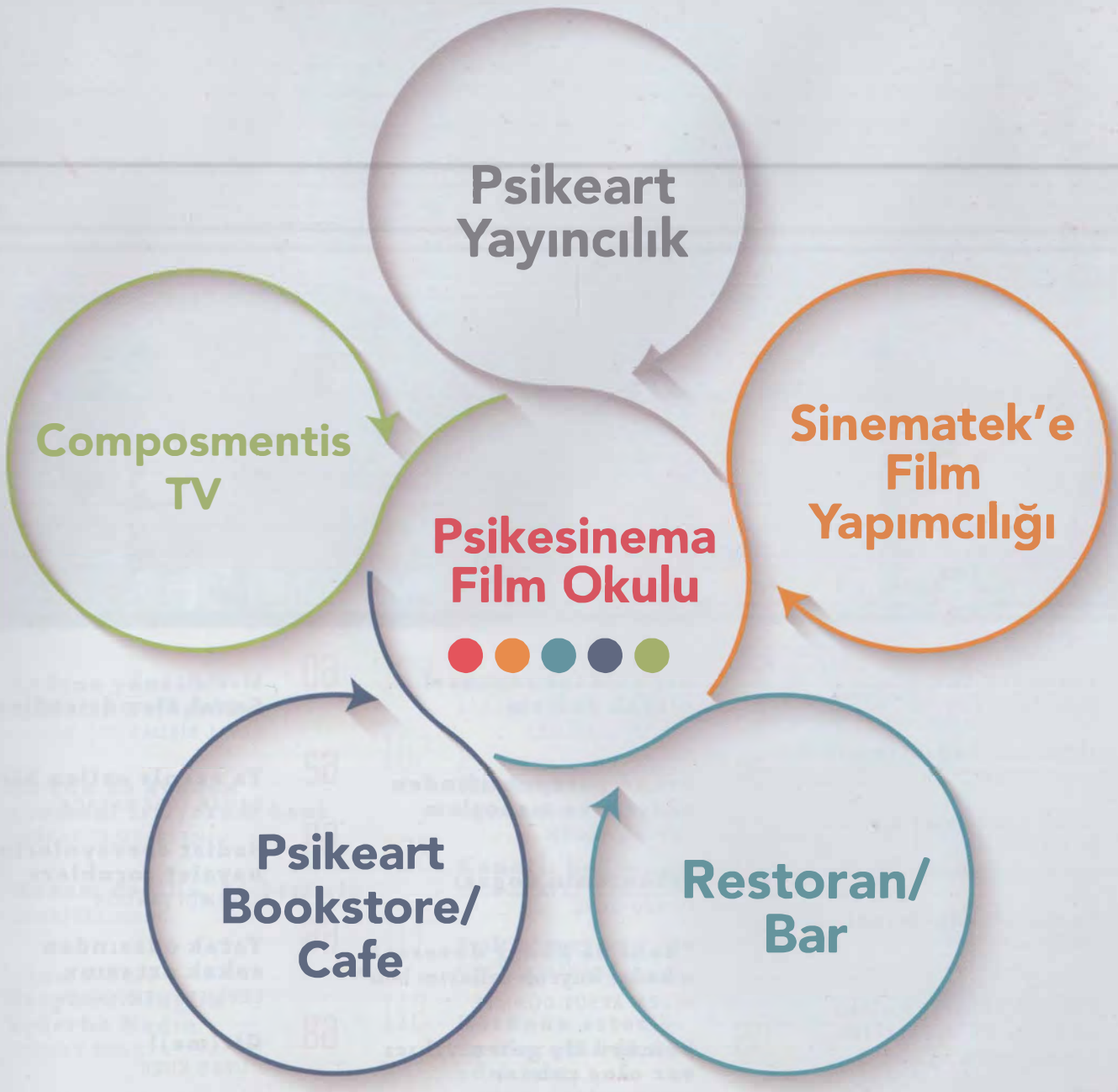

8 Menü Alana 1 Menü Hediye
8 Bilet Alana 1 Bilet Hediye
Kişiye Özel Kampanyalar

cinemaximum
Gerçek Sinema

ULUSLARARARASI PSİKESİNEMA ENSTİTÜSÜ

Sinema gösterimleri, film analizleri, müzik dinletileri, panel ve konferanslar, etkinlik ve hizmetlerine Kadıköy'de başlıyor...

psikesinema psikeart

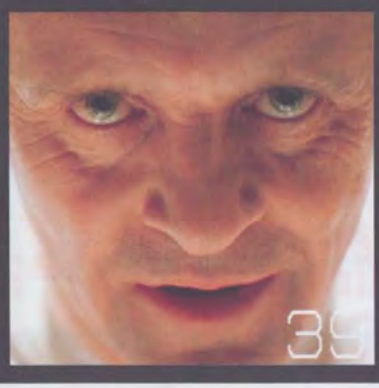

5 **Psikeart'tan**
M. EMİN ÖNDER

6 **Hepimiz sadistiz...**
T. BEDİRHAN ÜSTÜN

8 **Schopenhauer'in kirpileri**
HAKAN ATALAY

16 **Sadistik hâkimiyet**
İSHAK SAYGILI

20 **Cinsel saldırganlık, sadizm ve yırtıcılık**
DOĞAN ŞAHİN

24 **Psikanaliz bize masum olmadığımızı öğretti**
AGÂH AYDIN

28 **Sadomazoşizm ve ortaklık düşüncesi**
TAHİR M. CEYLAN

32 **Bir vicdani sorunsal olarak sadizm**
AYHAN EĞRİLMEZ

34 **Freud perspektifinden sadizm ve mazoşizm**
CEYLAN AKGÜN

39 **İşkencenin doğası**
CANSU GENÇ

40 **"Beni ne kadar döversen o kadar kuyruk sallarım ben"**
DİDEM AKSÜT DÖNMEZ

46 **Sömürü ile gelen yıkıcı var oluş çabası**
SERPİL VARGEL

54 **Normalden psikopatolojiye sadizm**
CEBRAİL KISA

58 **Günlük hayatın sadistleri**
KÜLTEGİN ÖGEL

60 Mavi Balina
Sanal âlemde sadizm
SEVAL BİRDAL

62 **Ya ezenle ezilen birse?**
BAHAR KÖSE KARACA

64 **Sadist ebeveynlerin hayalet çocukları**
YASEMİN ŞENGÖR

66 **Yatak odasından sokak ortasına**
LEVENT TOKUÇOĞLU

68 **Git(me)!**
DUYGU KUZU

70 **Acıdan beslenmek**
NUR METİN KORKMAZ

72 **Günlük hayatta sadizm ve Kafka'nın güven ihtiyacı**
ECE BEKAROĞLU

74 **Kadına yönelik sadistik eril şiddet**
HANDE ÖĞÜT

84 **En çok da aynada görmeni istiyorum beni**
VUSLAT ÇAMKERTEN

86 **Masum değiliz, hiçbirimiz**
HÜRRİYET MANG

88 Annie Wilkes **Stephen King'in Ejderha Kadın'ı**
ŞEHNAZ TUNA

90 **Yeşilçam'da "baba" sadist miydi?**
ZAHİT ATAM

96 **Neysem oyum...**
GÜROL TONBUL

100 **Sophie'nin tercihi**
PINAR AYDIN O'DWYER

102 Acı masal **Woyzeck**
TUNA YILDIRIM

108 **Kanatlı boynuzlar**
ŞULE AĞAYAR ÖZKAN

111 **Işık almayan toprak**
GÜNSU ÖZKARAR

112 **Kötünün estetiği ve Marquis de Sade edebiyatı**
PINAR K. ÜRETMEN

118 **Don Kişot'u nasıl bilirdiniz?**
TUBANUR BAYRAM KUZGUN

120 **Can acısı...**
MELTEM ARIKAN

122 **Filmin sonunu izlemeyeceğim**
HİRA SELMA KALKAN

124 **İdealize ettiğimiz imge gerçekleşmeyince**
GÖNÜL OCAK

128 **Güçlü hissetmenin yolu**
ELİF ESEN ÖZDEMİR

130 **Uf!**
BÜKE OKYAY

132 **Cinselliğin sadistik yüzü**
EZGİ BEYZA TOPRAKCI

psikeart

KASIM-ARALIK 2017 Sayı 54

Art Psikiyatri Tedavi Eğitim Araştırma Yayın ve Kurumsal Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. M. Emin Önder

Yayın Koordinatörü ve
Yazı İşleri Müdürü
Ercan Yaşa
ercanyasa@psikeart.com

Sayfa Tasarımı
Tuna Yıldırım

Katkıda Bulunanlar
Tuba Akyol, Emine Zinnur Kılıç, Cengiz Güleç, Hakan Atalay, Ayhan Eğrilmez, Haydar Ergülen, Hande Öğüt, Ahmet İnam, İsmail Güzelsoy, Pınar Kesen Gibbon, Levent Mete, Tan Tolga Demirci, Cumhur Boratav, Hakan Kızıltan, Tuncay Gürhan, Yüksel Aksu, Zeynep Eylül Önder

Kapak Resmi
Elena Vizerskaya

Reklam Müdürü
Faruk Pişkin
(0554) 541 47 46
farukpiskin@psikeart.com

Abone Sorumlusu
Semiha Başar - İstanbul
semihabasar@psikeart.com

Stratejik Pazarlama Danışmanlığı
Project Zones

Sorumlu
Günnur Altan - Kocaeli
gunnurdinc@psikeart.com

Yönetim Yeri
Karabaş Mah. Cumhuriyet Caddesi
Menekşe Apt. No: 172/1-2 Merkez/İzmit
Tel: (0262) 331 50 87
Faks: (0262) 331 50 88

İrtibat Bürosu
Rumeli Caddesi, No: 3/4 Nişantaşı/İstanbul
Tel: (0212) 296 93 00 Faks: (0212) 247 15 91
www.psikeart.com info@psikeart.com

Psikeart

Psikeart Dergisi

Psikeart

Baskı
Özgün Ofset Ticaret Ltd. Şti.
Yeşilce Mah. Aytekin Sk. No: 21
34418 4.Levent / İSTANBUL
Tel: 0212 280 00 09

Yayın Türü
Yerel, süreli

Dağıtım
Yay-Sat

Her hakkı saklıdır. Yazıların sorumlulukları yazarlara aittir. İki ayda bir çıkar. Bu dergide yer alan yazı, fotoğraf ve çizimlerin elektronik ortamlar da dahil olmak üzere bir kısmının veya tamamının yayımlanması ve çoğaltılması yazılı izne tabidir. Bu dergi, Basın Meslek İlkeleri'ne uymaya söz vermiştir.

Ekim 2017'de basılmıştır.

sadizm

M. EMİN ÖNDER

Şiddetle sonuçlanan davranışlar arasında borderline, anti sosyal ve narsisistik kişilik özelliklerinin ön plana çıktığı görülür. Sadizm, şiddet davranışlarını zaman zaman yoğun yaşatan bir psikopatolojiyi içerir. Sadistik eylem kişinin cinsel haz yaşamasını, yaşanını sürdürecek bir enerji elde etmesini kolaylaştırmaktadır.

Sadizm ve mazoşizm gibi eğilimlerin bütünleşme düşüncesi Kraft-Ebing'den beri kabul görmektedir. Ulus Baker, "Sade ve Masoch" adlı makalesinde, "Nerede bir sadist varsa, orada ona cevap verebilecek bir mazoşist de bulunabilir" tezinin yanlış olduğunu, meselenin ekonomik, politik bağlamda ele alınması gerektiğini savunur.

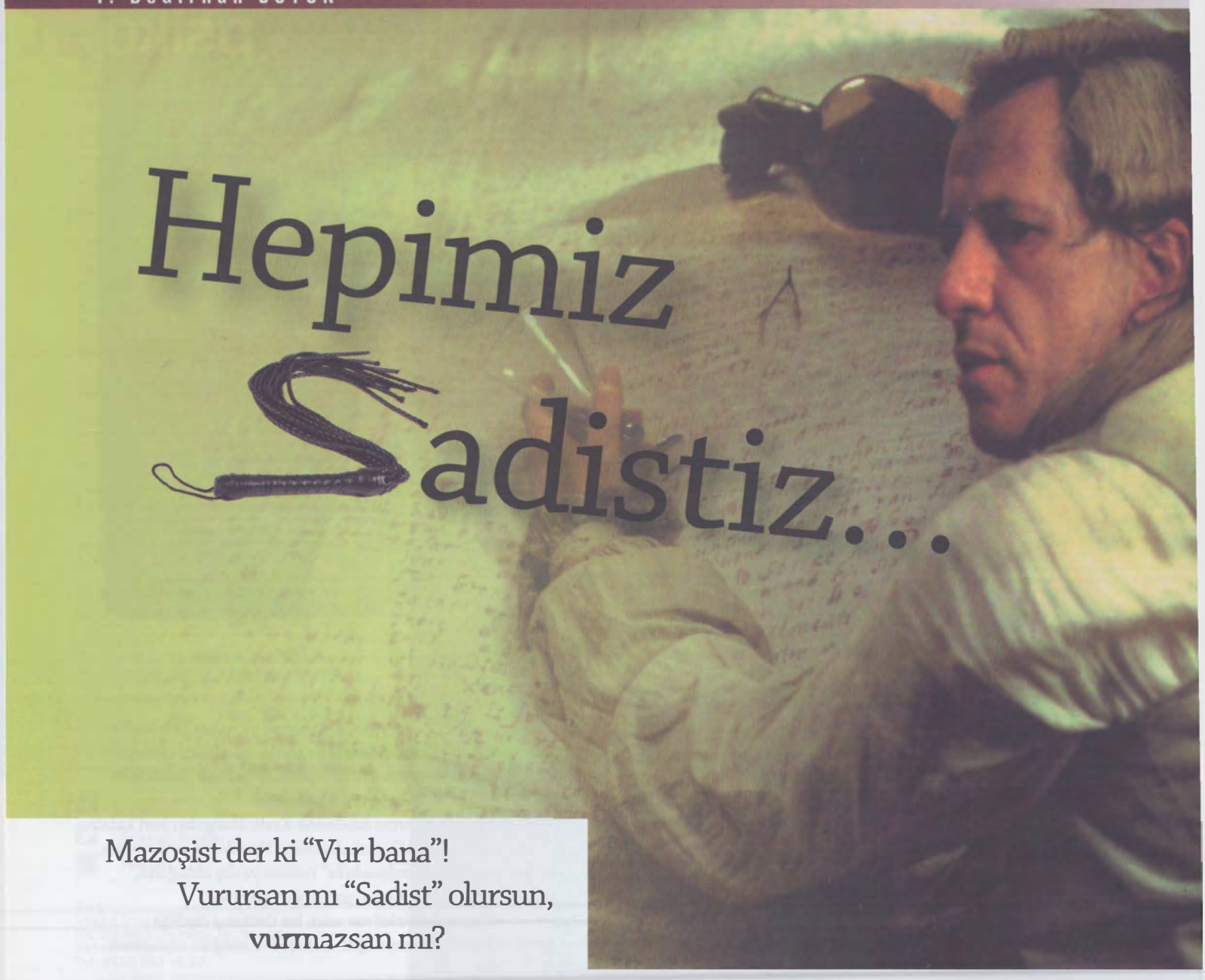
Psikanalistler ise mazoşizm ve sadizmin birbirini var eden bir davranış özelliği olduğunu kabul ederler. Freud, mazoşizmin kaynağını sadizmden aldığını söyleyerek bütünleşmenin altını çizer.

Bilgiye dönüşen bilimsel araştırmaların azlığı, sadizm ile ilgili ayrıntılı özelliklerin ortaya konmasında güçlük yaşatmaktadır. Psikiyatristler sadizmin temel özellikleri üzerinde tam bir anlaşma sağlayamamışlardır. Klinik çalışmalar kontrol, güç, zorbalık, aşağılama, kölesi olarak görme ve işkence gibi özelliklerin sadizmi belirlemede anlamlı olabileceğini göstermiştir. Az da olsa bazı klinik çalışmalarda erkek ve kadınların sadistik ve mazoşistik özellikler gösterdiği saptanmıştır. Üniversite eğitimi alan erkek öğrencilerle ilgili, başkalarına acı verme düşüncelerinin daha fazla cinsel haz yaşattığı bildirilmiştir. Araştırmaya katılan erkeklerin yaklaşık yarısı, suç olmasa bir kadına tecavüz edebileceklerini dile getirmişlerdir.

Sevgili Bedirhan yazısında "Hepimiz sadistiz..." diyor. Gerçekten mi? *Psikeart* bu sayıda sadizmi ele alıyor. *Psikesinema* da dosya konusunu "Sinema ve Mazoşizm"e ayırdı. Akıllarda soru bırakmamak için...

T. Bedirhan ÜSTÜN

Hepimiz Sadistiz...

Mazoşist der ki "Vur bana"! Vurursan mı "Sadist" olursun, vurmazsan mı?

Bu Batı ***koan***'ı gösteriyor ki sadist ya da mazoşist dediğimiz eğilim/konumlar karşılıklı bir etkileşim içindedir. Acı çekmek isteyen birine vursan bir türlü (istediği acıyı vereceksin), vurmasan bir türlü (onu istediğinden yoksun bırakacaksın)... Vursan da vurmasan da sonuçta "sadist" oluyorsun. Bu yazıda yaşam içindeki bu tür konumlarda kaçınılmaz olarak içine düşüverdiğimiz etkileşimlerin kendi gelişmemiz içinde ***nasıl*** yapılandığına çalışacağım. Özetle: sadomazoşizm iki uçlu bir etkileşim biçimidir. İlişkilerde bu karşılıklı rol paylaşımı birbirini tamamlar: bir yerde bu neredeyse "karşıtı olmazsa kendi de olamaz" biçiminde bir tamamlayıcılıktır.

Öncelikle bir uyarı: Sadizm ve mazoşizm konusunu yalnızca bir **"cinsel sapkınlık"** olarak ele almıyorum. Bu konuda büyük sayılacak bir yanılgı var. Sadomazoşizm ile ilgili davranış yelpazesinin uçlarında cinsel bir sapkınlık olabilecek örüntüler yer alır. Yelpazenin ortasında cinsel sapkınlık olmasa da sadist ve mazoşist örüntüler bulunur... Bunlar da gökten zembille inmiş değillerdir. Her "insani" özellik gibi bunların da kökenleri insan yavrusunun gelişim dönemlerine dayanır.

Mazoşizmin insani arkeolojisi: ısırma dürtüsü...

Yeni doğmuş insan yavrusu annesinin memesini zevkle emerken kendini geleceğe hazırlayacak bir başka biyolojik gelişmenin sunduğu beklenmedik bir olayla karşılaşır: **Diş çıkarma...** Bu dönüm noktası gerçek bir ruhsal çatışma yaratır. Dişler çıkarken "içeriden" ağrı verir. Kurtuluş için ısırmak ister bebek... (Bu bedensel olarak kurgulanmış bir refleks midir? Acıyı başka bir acıyla yenmek konusunda bir arayış mıdır?) Ama "dışarıdaki" anne, memesi ısırılırsa, ya memesini kaçıracak ya da bu ısırığa

denk başka bir tepki verecektir... (Dış dünyanın tepkisi zaman içinde gelişebilir: bebeğe diş kaşıyıcı verir, diş etlerine uyuşturucu hatta bizim ülkemizde rakı bile sürer.) Bir yanda **meme başını yakalama ve tutma dürtüsü**, öte yanda **ısırmaya zorlanma...** Bebeğin doğal olarak sürüklendiği bu çatışma kolayca kalıcı bir çözüm bulamayacaktır: ısırma o dönemdeki en değerli nesne olan anne memesinin yitirilmesi tehlikesini getirir... İşte bu karmaşık durum mazoşizmin bir *ilk* örneğini (*prototipini*) oluşturur. Bebek dişlerin verdiği ağrıya ısırarak tepki verir ama haz ve doyum nesnesini kaçırır... "Bu olay pekâlâ önemli bir yitimi engelleyemediğinde kişinin kendi zedelenişinden zevk duyup katı bir rahatlık sağlamak biçimindeki mazoşistçe eğiliminin örneğini oluşturabilir" der Erikson.*

Acı haz verebilir mi?

İnsanoğlu Freud'un dillendirdiği gibi **"haz ilkesi"** çerçevesinde dürtülerine doyum arar ve genelde acıdan kaçar. Ne var ki bedenimizdeki kimi düzenekler bunun tersine örnekler oluşturabilir: bir böcek ısırdığında oranın kaşınması aslında deriyi yırtıp yolmaya yol açmazsa onu iyileştirmeye yol açabilecek bir düzenektir. "*Tatlı tatlı kaşınmaktan*" söz ederiz kimi zaman... Uzun süre koşanların aslında ayakları, eklemleri acır. Gene de koşanlarda bu acıya karşı bedenin acıyı gideren "*endorfin*" salgılamasıyla onların acıya karşın mutluluk duydukları ve doyum oldukları gözlenir...

Bu tür örneklerden başlayıp insanın kendisine ya da başkalarına "*acı vermesi*" ve bundan "*zevk alması ya da doyum bulması*" **paradoks** oluşturur. İş cinselliğin eyleme dökülmesine geldiğinde bu acı verme eylemleri giderek aşırı sayılabilecek boyutlara erişir: okşama, tutma, kavrama, kucaklama, giderek çimdikleme, yolma, tokatlama, ısırma, kamçılama ve daha başka yollarla kendine ya da karşındakine acı vermeye (ve bundan haz almaya) varır. Buradaki düzeneğin nasıl kurulduğu konusunda iki olasılık var: 1. Bu eylem/düşlemlerin **erotojenik bir uyaran** gibi görülmesi fiziksel açıdan acı verseler de ruhsal/zihinsel görüngüleri açısından haz vermelerini açıklayabilir mi? 2. Freud bu tür etkinliklerin "*moral mazoşizm*" kavramında **suçluluk duygusu**, cezalandırılma gereksinmesi ile ilişkili olabileceğini de öne sürer.**

Bu durum dürtüsel yaşamında kişinin kendini cezalandırmasını istemesiyle anlaşılabilir: bir yerde çivi çiviyi söker, cezalandırma sonrası kişi kefaretini öder ve haz duyar.

Sevgilide "karşısındakinin-kendisi"ni değil de "onun-içindeki-kendini" seven birinin sevgilisini kırması da sadistik bir eylemdir. Tıpkı çocukların sevdikleri oyuncakların içinde ne olup bittiğini anlamak için kırıp içine bakmaları gibi... Oyuncak sihrini bahşeder ama artık parçalanmıştır.

Lacan: Çocuklar oyuncaklarını neden kırar?

Lacan bu soruyu sordu mu hiç bilmiyorum. Ama "Psikanaliz'in Dört Temel Kavramı" kitabında şu ünlü tümceyi kurar:

Seni seviyorum,
Ama açıklanamaz biçimde
Sendeki bir şeyi
-objet petit a-
Senden de çok sevdiğim için
Seni parçalıyorum.

Sevgilide "karşısındakinin-kendisi"ni değil de "onun-içindeki-kendini" seven birinin sevgilisini kırması da sadistik bir eylemdir. Tıpkı çocukların sevdikleri oyuncakların içinde ne olup bittiğini anlamak için kırıp içine bakmaları gibi... Oyuncak sihrini bahşeder ama artık parçalanmıştır. **Küçük a nesnesine** erişmenin bedeli de budur: küçük a'nın ölümü.***

* Erik H. Erikson: İnsanın Sekiz Çağı, çev. T. B. Üstün, V. Şar, Birey ve Toplum Yayıncılık 1984 Ankara.

** Freud, S. GW XIII 374 SE: 1924 – The Economic Problem of Masochism.

*** Jacques Lacan, The Seminar of Jacques Lacan: The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis.

tom. 2e.

il ébranle les Portiques du Tem
-ple, il est bientot au sanctuai

Schopenhauer'in kirpileri

Hakan ATALAY

Uygarlık doğası gereği bastırıcı olduğundan, geniş anlamda biz saldırgan ve cinsel içgüdülerimizi bastıran mazoşist bir toplumuz. (...) Mazoşistik eğilimlerimiz ve özdeşimlerimiz bizi bir arada tutan tutkalın vazgeçilmez kısımlarıdır. Sadistik eğilimlerimiz, başkasına yönelik korkumuz ve nefretimiz bizi şiddetli bir şekilde ayırır. Belki de toplum esasında mazoşistik bağlama ile sadistik ayırmayı gerektirmektedir.

Sadizm terimi eziyet, şiddet ve şehvet arasındaki bağlantıyı tanımlayan bir terim olarak Krafft-Ebing (1886) tarafından -filozof ve yazar Marquis de Sade'a atfen- uyduruldu. Kısaca, "kurbana duygusal veya fiziksel acı vermekten ve onun üzerinde egemenlik kurmaktan cinsel olarak uyarılma" şeklinde tanımlanabilir. Razı olan partnerleri aşağılama, ısırma gibi eylemlerden başlayıp kurbanlara isteği dışında işkence yapmaya (bağlama, kamçılama, yakma, boğma, bedenine yabancı cisim sokma, yaralama), hatta öldürmeye değin uzanır. Esas olarak bir erkek fenomenidir. Birtakım kişilik bozuklukları (örneğin, toplum karşıtı, narsisist, şizoid kişilik bozuklukları) ve transvestik fetişizm (karşın cinsin elbiselerini giymekten haz duyma), mazoşizm, röntgencilik, teşhircilik gibi diğer parafililerle de sıklıkla birliktedir.

Özellikler

Sadizm çalışmaları genellikle suçlular üzerinde yapıldığından ve toplum içindeki insanlar bu tür eğilimlerini gizleme gereği duyduklarından, çeşitli biçimleriyle sadizmin gerçek sıklığını ve karakter özelliklerini bilmek zordur. Bazı çalışmalar bilgi verici olabilir. Örneğin, herhangi bir suç işlememiş erkek üniversite öğrencilerinin belli bir yüzdesi "başkalarına acı verme" fantezilerinden uyarıldığını hissetmiş ve "sıkıntılı yüzleri" olan kadınları cinsel olarak daha uyarıcı bulmuştur. Genel erkek nüfusunda üçte bir gibi yüksek bir oranda "bağlama", "tecavüz etme" fantezileri saptanmıştır. Bir üniversitede yapılan bir çalışmada erkek öğrencilerin yarısı eğer yakayı ele vermeyeceklerini bilseler bir kadına tecavüz edebileceklerini söylerken, daha tartışmalısı, erkek ve kadın öğrencilerin dörtte birinin kadınların kimse bilmeyecek olsa tecavüz edilmekten hoşlanacağını düşünmeleridir. Gene cinsel saldırı suçu olmayan yüze yakın erkekle yapılan bir çalışmada üçte biri tecavüz fantezileri, yedide biri aşağılama fantezileri bildirmiştir. Bir başka çalışmada suçlular arasında erkekler büyük bir çoğunluğu oluştururken, sadist fantezilerin sıklığı bakımından erkekler ve kadınlar arasında fark bulunmamıştır.

Sadist katil içe kapalı, narsisist, toplumsal ve cinsel olarak kendini aşağı hisseden, içinde derin-ifade edilmemiş bir saldırganlık hissi taşıyan, zengin ve çoğu zaman şiddet dolu bir fantezi hayatı olan ve aksi halde elde edemeyeceği güç/iktidar hislerine ulaşmak amacıyla sadist eylemlerde bulunan bir adam olarak tarif edilmiştir. Toplumsal ve cinsel ilişki kurma sorunları vardır; bu, yetersizlik hisleri yaşamalarına neden olur. Sadist fanteziler bu adamlara hayatlarının diğer tüm alanlarında eksik olan güç ve denetim

duygusunu verebilir. Bu fanteziler daha sonra mastürbasyon yoluyla sürdürülür ve pekiştirilir. Dolayısıyla, bir teze göre, sadistik fantezinin başlangıcı çocukluktaki travmatik yaşantılardan kaynaklanan saldırganlık hisleri ile cinsel uyarılma hali arasında sinirsel kökenli bağlantılardır. Böylece esas olarak ihmalkâr birincil bakıcılara bağlı olarak (fiziksel ya da cinsel çocuk istismarı gibi) erken bir travmatik olayın başarılı bir şekilde çözülememesi çocuğun saldırgan ve baskın temalarla karakterize bir içsel fantezi dünyasına çekilmesine neden olur. Daha sonra bu fanteziler çocukluktaki negatif kişisel karakteristiklerle etkileşerek toplumsal ilişkilerini zayıflatır ve daha fazla izolasyona ve toplumsal bir ikame olarak fantezinin kullanılmasına yol açar. Bu fanteziler zaman içinde pekişen ve çoğalan saldırganlık ve cinsel uyarılma bağlantısına neden olur. Çocuğun bir kadın tarafından cinsel istismarının da cinsel sadizmin gelişmesini anlamlı oranda önceden haber verdiği bulunmuş ve kadın tarafından istismar edilmenin kadınlara yönelik cinsel uyarılma ve saldırganlığın kaynaşmasına yol açabileceği düşünülmüştür. Görüldüğü gibi, birçok kuramcı sadistik cinsel fantezilerin köklerinin çocukluk travmasında bulunduğu iddiasındadır.

Psikopati ile ilişkisi

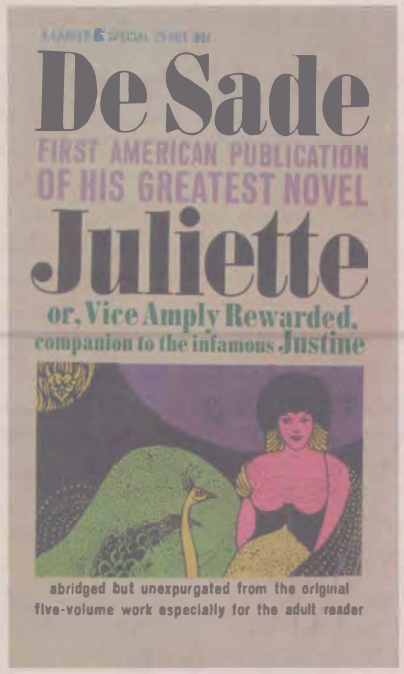
Cinsel içerikli cinayetler işlemiş kişiler arasında psikopatlar genel cinsel saldırı suçu işleyenlerden daha sıktır. Tecavüzcüler de diğer cinsel saldırganlardan daha fazla psikopatik olma eğilimindedirler. Bu nedenle, psikopatinin hem duygulanım kusurları, hem de davranışsal ketlemenin olmaması bakımından cinsel sadizm gelişmesine katkıda bulunmasının muhtemel olduğu varsayılır. Sadizm psikopati ile uyarım ihtiyacı, dürtüsellik, empati duyamama, pişman olmama gibi birçok özelliği paylaşır, ancak, sadizm sadece empati eksikliği değil, zarar verici sonuçlar doğuran durumlardan zevk alma eğilimidir de. Sadizmde toplumsal yargılama yeteneğini bozan unsur sadece duygusal aldırmazlık değil, acı çekilmesinden duyulan hazdır. Psikopattan farkı budur. O halde sadistlerde genelde düşünülenin tersine, ahlaki yargıyı sorunlu kılan şey negatif duygular değil, pozitif duygulardır.

Psikopatların duygulanım dilinin işlenmesinde ve empati yeteneklerinde özgül bir kusurları vardır; örneğin, beyin görüntüleme çalışmalarında duygusal sözcükleri yüksüz sözcüklermiş gibi algılayabildikleri görülmektedir. (Ancak, öz-bildirim ölçümlerinde normal duygusal yaşantıları varmış gibi görünürler (normallik maskesi: "mask of sanity"). Psikopatların korku tepkisinde kusurları olduğunu gösteren çalışmalar da vardır, yani, korku verici uyaranlara yanıtları körelmiştir. Bu duygusal aldırışsızlığın hoş-olmayan duyguların yaşanması için geçerli olduğu da ileri sürülmüştür. Öte yandan öfke ve utanç gibi duyguların saldırgan ve cezalandırıcı fantezileri ateşlediğine inanılır. Fanteziler sırasında aşağılık duyguları azalırken denetim, güç ve egemenlik hislerinin çoğaldığı düşünülür. Bu, cinsel sadistlerin normal bireylerinkine benzer duygusal yeteneklere sahip olduklarını; çocukluk ve ergenlikteki şiddetli negatif duygu yaşantılarının bu duygusal acıyı gideren bir fantezi hayatının yaratılmasına yol açtığını düşündürür. Duygulanımsal yaşantı ile cinsel sadist davranış arasındaki ilişkiye aracılık eden bir mekanizma, başkalarının duygusal durumlarını anlama yeteneksizliği olabilir. Ancak, kimine göre empatinin varlığı ve duygu tanıma yetenekleri cinsel sadistlerin kurbanlarının ıstırabından hoşlanabilmesi için vazgeçilmezdir. Örneğin, bazı çalışmalarda cinsel olarak saldırgan davranışlarda bulunduklarını bildiren erkek üniversite öğrencileri resimlerdeki yüzün duygulanımını belirlemede daha fazla hata yapmış, daha düşük düzeyde empati göstermişken, bazıları kurbanın ıstırabını

algıladıklarını, ama onun korkusuna ve acısına kayıtsız kaldıklarını ya da hatta bu duyguların çekimine kapıldıklarını ileri sürmüştür.

Manipülasyon, dürüst olmama ve duyarsızlık ana özellikleriyle tanınan "karanlık üçlü" (dark triad) denen narsisizm, makyavelizm ve psikopatiye sadizm eklendiğinde ortaya "karanlık dörtlü" (dark tetrad) çıkar. Psikopati ve makyavelizmde ulaşılacak bir amaç vardır, oysa sadizm uyarılma arayışının merkezde yer aldığı, amaçsız bir heyecanın göstergesidir; bu da sadizmi toplumsal açıdan daha rahatsız edici bir davranış haline getirir. Başkalarına acı verildiğini anlatan resimler gösterildiğinde sol amigdala aktivitesinin artması da bu amaçsız coşkunun kanıtı sayılır.

Kısaca, empatik becerilerin kurbanın acısı ve sıkıntısından haberdar olmayı artırarak uyarılmayı ve sadistik pekiştirmeyi teşvik edebileceğini savunur. O halde, cinsel sadistlerle sadist olmayan psikopatlar arasındaki başlıca farklılık kurbanın sıkıntısına duygusal tepkide yatıyor olabilir. Psikopatların genellikle başkalarının duygularını tanıma yetenekleri eksikken sadistlerin empatileri sağlam olabilir. Bir örnek vermek gerekirse, suç işleyen cinsel sadistler boğmaya daha sık başvururlar. Çünkü bunlar yetersiz otonom sempatik aktiviteden dolayı orgazma ulaşamadıklarından, norepinefrin düzeylerini nefes tutarak ya da nefessiz bırakarak yükseltmeye çalışıyor olabilirler. Bu strateji cinsel sadizmde de geçerli olabilir. Eziyet ve aşağılama da buna yarıyor olabilir.

Nörobiyolojinin ötesi

Freud ve Schopenhauer'in kuramsal benzerlikleri sadizm konusundaki düşüncelerinde de kendisini gösterir. Bilindiği gibi, ikisine göre de 1) cinsellik insan davranışlarında çok önemli rol oynar, 2) zihinsel etkinliğin büyük kısmı bilinçdışı seyreder, 3) insan davranışları güçlü ve çoğu zaman çatışan dürtülerin ürünüdür, 4) zihinsel hastalık bir bellek bozukluğuyla ilgilidir ve ayrıca, 5) ikisi de insan doğasına dair karamsar görüşe sahiptir: İnsan hayatı karanlık temel doğamızın zorla bastırılması ve yüceltilmesiyle üretilen zayıf ve geçici bir ittifaktan fazlası değildir.

Schopenhauer'in evrenin kalbindeki bölünemez, zamansız, akıldışı ve kesinlikle amoral olan karanlık bilinçdışı uğraşı/çabası (striving), "isteme"si (istek, istenç, irade: wille Wille); Freud'un "o"suna (id) benzer. Ona göre ampirik dünya (duygu algısının dünyası) "görünüş"tür, "yanılsama"dır, "Maya'nın peçesi"dir, sadece temsildir, tasarımdır (representation). Evrendeki her şey bölünmez bir "isteme"nin temsilidir. İstemenin nesneleşmesi olarak doğa, modern deyişle, arzunun organdan önce gelmesini gerektirir. "Diş, yemek borusu ve bağırsaklar nesneleşmiş açlıktır; üreme organları nesneleşmiş cinsel itkidir."

İsteğin nesneleşmeleri doğanın "kör itkisi"nden bitkiler ve hayvanlara, sonunda insan bedenlerine doğru sürekli bir gelişim hattıdır. Irmak bile hayvan ve insan arzularıyla aynı coşkuyla akar, çünkü o da bilinçdışı itkinin nesneleşmesi, dünya isteğinin temsilidir. Kendinde

istek (noumenon) "kör uğraş", "yaşama isteği" olarak farklı bir karakter üstlenir. Bu yaşama isteği iki temel dürtü ve bunlara tabi olan daha az etkili dürtülerde, "bireyi alırsak açlık ve ölüm korkusu olarak, türü alırsak cinsel itki ve yavrulara dönük tutkulu bakım olarak" kendini gösterir. "Cinsel itkinin hayatın kararlı ve en güçlü onaylaması olduğu doğrudur... [İnsan] hayatının nihai amacı ve en yüksek hedefidir. Kendini koruma ve sürdürme ilk amaçtır, buna ulaşılır ulaşılmaz ırkın çoğalmasını amaçlar."

Görüldüğü gibi, Schopenhauer, Freud'un cinsel dürtüler ile kendini koruma dürtüleri arasındaki erken dönem ayrımını önceden haber verir ve cinselliğin çoğu insan davranışının altında yattığını anlamıştır. Freud ile Schopenhauer'in cinselliğe bakışı arasındaki bariz farklılık Freud'un modelinde metafizik "isteme"nin olmamasıdır. Eros, "İsteme ve Tasarım Olarak Dünya"da yaşama isteğini tanımlamak üzere cinsel itki olarak geçer, ama Thanatos yoktur. Oysa Freud'un ölüm dürtüsü birçok davranışı açıklayan çok yönlü bir kavramdır; içe yansıtılırsa mazoşistik, dışa doğru yansıtılırsa sadistik olur: yani, "yıkıcı içgüdü, egemenlik içgüdüsü ya da güç/iktidar isteği". Schopenhauer için de dışa yönelik yıkıcı davranışlar sürekli varoluş için mücadelenin sonucudur. Tüm canlılar istemenin tezahürleri olarak varlığını sürdürmek ve kendilerini çoğaltmak için tüm güçleriyle her şeye karşı mücadele etmek zorundadırlar. Bu bireyleşmiş isteklerin sonunda kapışmaları zorunludur. Yer için, eş için, diğer kaynaklar için savaş derin çatışmalarla ve bitmeyen uğraşlarla dolu bir dünyayı gerektirir.

Freud'a göre sadizm, cinsel dürtünün abartılı saldırgan bileşeninin tezahürüdür, mazoşizm de sadizmin öznenin kendisine dönmüş uzantısıdır. Mazoşizmde özne kendisi cinsel nesnenin yerini alır. Sadistin cinsel amacı cinsel nesneye yönelik abartılı egemenlik, eziyet ve şiddet eylemleridir, cinsel nesne de bu eylemlerin uygulandığı kişidir. Mazoşizmde sadizmin amacı sürer, ancak, tersine dönerek nesne öznenin kendisi haline gelir. Freud daha sonra sadizmi mazoşizme dönüştüren şeyin suçluluk duygusu olduğunu söyler, çünkü hastalarının düş ve fantezi içeriğindeki travmatik yineleme fenomeni aracılığıyla ölüm dürtüsünü keşfetmiştir. Bu "yineleme zorlantısı" haz ilkesine üstün gelebilir. Freud'a göre bu travmatik yineleme biyolojik ve psikolojik entropiyle açıklanabilir: Organik hayat inorganik olana, ölüme eğilimlidir. "Ölüm dürtüsünün (Thanatos) içe yönelik tezahürü olan bir birincil mazoşizm de vardır" düşüncesi böyle çıkar. Thanatos'un kendisi birincil mazoşizmi temsil eder ve bu dürtü Eros tarafından saptırıldığında dışa dönük olarak "yıkım içgüdüsü, egemenlik içgüdüsü ya da güç/iktidar isteği olarak belirir hale gelir." Böylece sadizm ölüm dürtüsünün dışa dönük tezahürü ve mazoşizm de içe dönük tezahürüdür.

Arthur Schopenhauer

Uygarlık bastırıcıdır, saldırgan dürtülerin baskılandığı ya da yüceltildiği ya da tersine çevrildiği yerdir. Uygarlık doğası gereği bastırıcı olduğundan, geniş anlamda biz saldırgan ve cinsel içgüdülerimizi bastıran mazoşist bir toplumuz. Çoğumuz kendimizi denetlemekten haz üreten, aşırı faal bir üstben tarafından temel içgüdülerimizin bastırılmasından hoşlanan mazoşistleriz. Sadizm ve mazoşizm sadece Eros ile Thanatos arasındaki, uygarlık ile kaos, hayat ile ölüm arasındaki büyük mücadelenin bir sonucudur. Biz sonsuz savaşın etkin ve edilgin kurbanlarıyız.

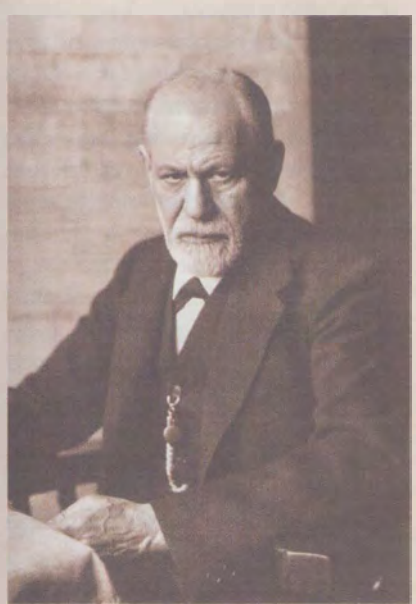
Schopenhauer'e göre ise başkalarındaki ve kendindeki acıdan haz duymanın ikisinin kökleri de yaşama isteğindedir. Yaşama isteği kendini, önce kendimizi koruma ve çoğaltma, ikinci olarak da türün korunması ve çoğaltılması olarak gösterir. İkisi de aynı kaynakların peşinden koşan iki birey karşılaştığında yaşama isteği bir çarpışmayı zorunlu kılar. Böylece yaşama isteği bir birincil sadizm, başkasına yönelik eziyet eylemlerinden haz almamızın, *Schadenfreude*'mizin bir biçimidir. Başkalarının acılarından bu haz alma var olmanın ve çoğalmanın hazzıdır; bireyin yaşama isteğinin

temel dürtülerini doyurmanın hazzıdır. Başarılı olduğumuzda yolumuzda ne varsa yıkar geçeriz. İstemenin beka aracı olarak entelektin rolü insanın uç zalimliğini ve güçlünün zayıf üzerindeki egemenliğini açıklar. Schopenhauer için (Freud gibi) insan zalim bir hayvandır. Demek ki, ikisinin de ortak kanısı şudur: *homo homini lupus*.

Schopenhauer'e göre zalimlik asla tatmin edilemeyen istemenin aşırı baskısından doğar. "İsteğin öznesi sürekli olarak Ixion'un dönen tekerleğine bağlıdır ve hep Danaidlerin eleğiyle su çeker ve sonsuza değin Tantalos'a susuzluk duyar." Bu sefil yazgıdan kaçmaya ve yaşama isteğinin araçlarına ulaşmaya doğuştan yeteneksiz olunması dış dünyaya yansıtılan derin bir içsel ıstıraba neden olur. "Başka deyişle, bir başkasının acısını görmekle kendi ıstırabını dindirmeye çalışır ve aynı zamanda da bunu kendi gücünün/iktidarının ifadesi olarak kabul eder." Güç ifadesiyle ilişkili narsisist hazla birleşen zulüm "kendinde bir amaç" haline gelir. Bu anlamda yaşama isteği her zaman Freud'un "sadistik" fenomenler olarak kabul edeceği şeye neden olur.

İki kuram arasındaki aşikâr ve önemli benzerlik sadistik eylemlerin ezici bir içgüdünün/dürtünün tezahürü olarak anlamasıdır. Genç Freud gibi Schopenhauer de yıkıcılık ve egemenliği temel olarak kendini koruma içgüdülerinden doğan bir şey olarak tasarlar. En belirgin farklılık da Schopenhauer'in Freud'un ölüm dürtüsüne eşdeğer bir kavrama sahip olmamasıdır. İstemenin nesneleşmiş fenomenleri her zaman türün ya da bireyin yaşamı için mücadele etmektedir, ama kendinde-şey olarak isteme fenomenal dünyada yaşantılanan her şeyin nihai nedenidir. Bir şekilde bu bilinçdışı içgüdüsel ölüm dürtüsüne benzer. Her birey numenal düzeyde bireylikten çıkmış dünya isteğidir ve fenomen olarak ancak yaşantıyla bireyleşmiştir. Bir anlamda istemenin fenomenleri topluma ve kendilerine hayat veren güçler ile yıkım arasında bir çatışmadır.

Sigmund Freud

Schopenhauer insanın merhamet yeteneği de olduğunu kabul ediyordu: Merhamet ben ile ben-olmayan arasındaki bariyer yıkıldığında istemenin kendisiyle özdeşleşmesidir. Benin çözülmesine bağlı olarak genellikle mazoşistik davranışlar gösterilir; örneğin, kazanılacak maddi bir getiri olmadan başkalarına yardım etmek amacıyla kendine zarar verme riskine (kendini silen merhamet eylemlerine) girilir. Ben ile ben-olmayan arasındaki bariyerin bir şekilde yıkılması bir birincil mazoşizmi gösterir. Bu birincil mazoşizm diğerinin yaşama isteğine etkin katılımcı olmanın verdiği hazzı da içerir. Bu anlamda avın avcının güçlü isteğiyle özdeşleşmesidir. Egemen olunma eyleminin kendisi, yenilip yok edilme bile, doğası gereği erotiktir. Sadizmin kökleri bireyselliğimizi yitirmekten, kendimizin çözülmesinden kaynaklanan derin hazdadır. Hem korkunç, hem harikulade, hem haz, hem acı verici, hem büyüleyici, hem ürkütücü olandan.

Tuhaftır, Schopenhauer'in sisteminde intihar geçerli bir seçenek değildir. Çoğu intihar sadece istemenin hedeflerine ulaşma yeteneğinin olmadığının kabul edilmesine bağlıdır ve bu

yüzden esasında yaşama isteğinin inkârı değil, olumlanmasıdır. Kendini öldürmenin dünya isteği üzerinde herhangi bir etkisi olmadığından yararsızdır da. İstemeyi gerçekten inkâr etmenin tek yolu geleneksel çileci uygulamalara girmek, her tür "haz"dan kaçınmak, arzuyu yok etmek üzere onu inkâr etmek, kaynağında kurutmak, kendinden uzak tutmaktır.

Freud "Uygarlık ve Huzursuzlukları"nda ıstırapla mücadele etmenin olası çeşitli yollarını tartışırken bu öneriye de değinir. Eğer insan "korkunç dış dünya" ile tek başına savaşmak istiyorsa, kendini ancak ondan yüz çevirerek koruyabilir. "Bunun uç biçimi Doğu'nun dünyevi bilgeliğince öğütlendiği ve yogayla uygulandığı gibi içgüdüleri öldürmekle ortaya çıkar. Başarılı olursa, o zaman özne, doğru, diğer tüm etkinliklerden de vazgeçer -hayatını feda etmiştir; başka bir yoldan bir kez daha sadece sükunetin mutluluğu elde edilmiştir." Bu kişilerde Thanatos, Eros'u yenmiştir. Freud bir başka çözüm sunar bize: içgüdülerimizi ayarlamak ve diğer insanlarla uygarlık içinde geçici ve kırılgan bir ittifak halinde yaşamak: yaşamaya değer bir hayat, başkalarına duygusal bağların olduğu bir hayat kaçınılmaz olarak ıstırapla karakterizedir ve Schopenhauer'in önerdiği türden tecrit edilmiş bir hayat doğrusunu söylemek gerekirse hayat değildir.

Özet yerine
Schopenhauer'den bir mesel

"Soğuk bir kış günü bir grup kirpi birbirini ısıtarak donmaktan kurtulmak amacıyla sıkıca bir araya geldi. Fakat hemen birbirlerinin üstünde okların etkisini hissettiler ve yeniden ayrıldılar. Isınma ihtiyacı onları bir kez daha bir araya getirdiğinde okların rahatsızlığı tekrarladığı için iki kötü arasında gidip geldiler; ta ki birbirlerine en iyi katlanabilecekleri uygun mesafeyi keşfetsinler. O halde insanların hayatlarının boşluğu ve tekdüzeliğinden kaynaklanan topluma yönelik ihtiyaç onları bir araya gelmeye sevk eder, fakat birçok nahoş ve itici nitelikleri ve dayanılmaz rahatsızlıkları onları bir kez daha birbirlerinden ayrılmaya yönlendirir. Sonunda keşfettikleri birlikteliklerine katlanmalarını mümkün kılan ortalama mesafe nezaket ve görgü kurallarıdır. Bunların sayesinde karşılıklı ısınma ihtiyacının ancak yetersiz bir şekilde doyurulabileceği doğrudur, fakat öte yandan okların iğnesi de hissedilmeyecektir. Ancak, her kim ki kendine ait yeterince içsel bir sıcaklığa sahipse rahatsızlık ve sıkıntı çekmekten kaçınmak için toplumdan uzak durmayı yeğleyecektir."

Freud'dan bir açıklama

Freud da uygarlıktaki nazik den-genin farkındaydı. Ona göre iticilik ve düşmanlık hemen her ilişkiyi karakterize eder.

"İki insan arasında bir süre devam etmiş her yakın duygusal ilişki (evlilik, arkadaşlık, ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkiler) bir parça iticilik ve saldırganlık hisleri -ancak bastırmanın sonucu olarak algılamadan kaçan hisler- içerir. İş ortakları arasında sık görülen kavgalarda ya da bir astın üstüne homurdanmalarında bu daha az kılık değiştirmiştir. İnsanlar da-ha büyük birimlerde bir araya geldiklerinde de aynısı olur. İki ailenin bir evlilikle bağlantılı hale geldikleri her seferinde ikisi de kendisinin ötekinden daha üstün ya da soylu olduğunu düşünür. İki komşu şehirden her biri diğerinin en kıskanç rakibidir; her küçük kasaba ötekini kınamalarla yerin dibine batırır. Yakından ilişkili ırklar birbirlerini uzak tutmaya uğraşırlar; Güney Alman Kuzey Alman'a katlanamaz, İngiliz İskoç'a her türlü iftirayı atar, İspanyol Portekiz'i hor görür."

Toplumda yaşamak için mazoşistik uygulamalar ve eğilimler vazgeçilmezdir. Toplumda yaşamak için devletin yasalarına uymamız gerekir. Doğal saldırgan ve cinsel dürtülerimizi bastırmamız gerekir. Mazoşistik eğilimlerimiz ve özdeşimlerimiz bizi bir arada tutan tutkalın vazgeçilmez kısımlarıdır. Sadistik eğilimlerimiz, başkasına yönelik korkumuz ve nefretimiz bizi şiddetli bir şekilde ayırır. Belki de toplum esasında mazoşistik bağlama ile sadistik ayırmayı gerektirmektedir.

Son olarak, dişil mazoşizm (kadınların "doğal" cinsel mazoşizmi!) konusunda ikisinin de hemfikir oldukları unutulmamalıdır. Freud'a göre kadınlar biyolojik cinsiyetleri açısından edilgin ve boyun eğicidirler ve bu yüzden doğuştan bir mazoşizme sahiptirler. Erkek saldırganın biyolojik egemen olma ve bir kadını denetim altına alma dürtüsü vardır. Schopenhauer'in de kadınlarla ilgili görüşleri iyi bilinmektedir: kadınlar "zayıf cinsiyet olarak... güce değil, aldatmaya bel bağlamaya yönelirler. Onlardan beklenen şey ev kadını olmalarıdır ve bu yüzden de burnu havada kibir konusunda değil, aile hayatı ve boyun eğme konusunda eğitilmiş genç kızlar olmaları umulur." Ona göre kadınlar yalnızca "etkin" eril arzunun "edilgin" nesneleridir. Demek ki, psikanalizin babası ile büyük filozof insan düşüncesinde açtıkları büyük çığıra rağmen kadınlar konusunda çağlarının taraflı ve çarpıtılmış görüşlerini aşamamışlardır.

Kaynakça

Chuang, J-Y., A Possible Mechanism of Sadism. Med Hypothes 2011; 76: 32-3

Fedoroff, J. P., Sadism, Sadomasochism, Sex, and Violence. Can J Psychiatr 2008; 23: 637-46

Grimwade, R., Between the Quills: Schopenhauer and Freud on Sadism and Masochism. Int'l J Psychoanal 2011; 92: 149-69

Harenski, C. L., Yhornton DM, Harenski KA, et al. Increased Frontotemporal Activation During Pain Observation in Sexual Sadism. Arch Gen Psychiatry 2012; 69: 283-92

Juni, S., The Role of Sexuality in Sadism: Object Relations and Drive Theory Perspectives. Am J Psychiatr 2009; 69: 314-29

Kirsh, L. G., Becker, J. V., Emotional Deficits in Psychopathy and Sexual Sadism: Implications for Violent and Sadistic Behavior. Clin Psychol Rev 2007; 27: 904-22

Trémolière, B., Djerouat, H., The Sadist Trail Predics Minimization of Intention and Causal Responsibility in Moral Judgment. Cognition 2016; 146: 158-71

Zeigler-Hill, V., Vonk, J. Dark Personality Features and Emotion Dysregulation. J Soc Clin Psychol 2015; 34: 692-704

İshak SAYGILI

© TAN TOLGA DEMİRCİ

Sadistik hâkimiyet

Nesnesi üzerinde eksiksiz bir hâkimiyet kurmak isteyen ya da kurmayı başarmış sadist için nesneye olan bağımlılık inkâr edilir. Nesne aşağılanır, değerden düşürülür. (...) Sadist kendi yetersizlik ve bağımlılık duygularından kurtulmak için nesnesinin özerkliğini yok etmelidir.

Sadizm terimi Marques de Sade'ın (1740-1814) eserlerinden, mazoşizm terimi ise Leopold von Sacher Mascho'nun (1836-1890) eserlerinden ilham alınarak Richard von Krafft-Ebing tarafından 1896 yılında önerilmiş. Sade'ın eserlerinde karşıyı domine etmek, aşağılamak, acı çektirmekten keyif almak gibi sahneler ağırlıkta iken Mascho'nun eserlerinde acı çekmekten duyulan cinsel haz öne çıkmaktadır. Terimler hızlıca kabul görmüştür. Bu terimler doğrultusunda farklı alanlardan birçok çalışma ve olgu yayınlanmıştır. Freud'un (1905) "Cinsellik Üzerine Üç Deneme" metninde kullandığı kavramlar daha sonra psikanaliz içerisinde de yaygın kabul görmüştür. Terimler yaygın olarak kabul görmüş olsa da çoğu kez klinik ya da psikanalitik kullanım ile terimin popüler kullanımı arasında farklar vardır. Bu yazı "sadizm" kavramını daha çok psikopatoloji bağlamında ele alacak. Popüler kullanımın aksine psikopatoloji içerisinde kavram, bugün bir sektörü dahi var olan, karşılıklı rıza ile gerçekleşen cinsellikten daha çok, karşının rızası olmadan ortaya çıkan, karşının aşağılanmasından, tahakküm altına alınmasından haz alabilmek

için sergilenen son derece yıkıcı eylemler olarak anlaşılmaktadır. Ben de yazı boyunca kavramın bu yanı üzerinde durmaya gayret edeceğim. Sadistik durumu olağan gelişimden bir sapma olarak ele alacağım.

Dietz ve arkadaşları (1990), sadistik eylemlerinden ötürü mahkûm olmuş 30 kişiyi altı ay süresince izledikleri bir çalışmada saldırganların ve işledikleri suçların ortak özelliklerini araştırmışlardı. Bu kişilerin cinsel haz için göze aldıkları şiddet eylemleri gündelik yaşamın çok uzağındadır. İrdelenen olguların çoğu, suçu daha önce işlemeden ya da işlediği suçlardan ötürü henüz yakalanmamış iken en az bir ruh sağlığı çalışanı ile görüşmüş. Bu görüşmelerde birden çok kez eylemlerin ayrıntılı düşlemlerine (ya da anı izlerine) yer verilmiş olsa da klinisyenlerin hiçbirisi bu eylemlerin gerçekte ortaya çıkmış ya da çıkabilecek şeylerle ilgili olduğunu anlayamamış ve yasal bir bildirimde bulunmamıştı. Aynı çalışmada irdelenen, eylemleri 20 yıla yayılmış suçlarla dolu olan, kurbanlarından bazılarını öldürmüş olan bir olgunun irdelenen elyazmalarında sadizm tanımı da yer almaktaydı.

> Sadizm: başkalarında acı uyandırma isteği sadizmin esası değildir. Asıl itki: karşıyı bizim irademizin çaresiz bir nesnesi yapmak için, *bir başkası üzerinde eksiksiz bir tahakküm kurmak ve durumun mutlak hâkimi olmaktır.* Bu kişiyle istediğini yapmak, onun Tanrısı olmaktır. Onu aşağılamak, köleleştirmek bu amaca hizmet eder ve bu doğrultuda ana amaç ona *acı çektirmektir*, çünkü bir başka insan üzerinde *kurulabilecek tahakkümün* en üst noktası onu savunmasız hale getirmek ve acı içerisinde bırakmaktır. Bir başka insan üzerinde *kurulan mutlak hâkimiyetten* alınan keyif sadizmin gerçek özüdür. (Vurgular orijinalinde de aynıdır.)

Araştırmacılar bu tanımın bir alıntı olabileceğini düşünerek benzer bir tanım yapmış klinisyenleri araştırdıklarında da bunu doğrulayamamışlar. Alıntı olup olmamasından öte, tanımın hâkimiyet kurmaya verdiği önem ortadadır. Bir başkasını hâkimiyet altında tutmak, onun üzerinde eksiksiz bir tahakküm kurmaktan duyulabilecek keyfin olası kaynakları üzerine düşünmek zorunlu gibi durmaktadır.

Freud (1915), sadizmi bir başka kişi üzerinde güç ve şiddetin kullanıldığı etkin bir durum, mazoşizmi ise ancak sadizme ikincil olarak doğan ve sadistik dürtünün kişinin kendisine yöneldiği edilgen bir pozisyon olarak tanımlar. Ölüm dürtüsü önerdikten sonra sadizmin dönüşümü ile ortaya çıkmayan birincil bir mazoşizm varlığından da söz eder. Ancak yine mazoşizmin kaynağının çoğu kez sadizm olduğu görüşünden de vazgeçmez. Person (1986), erkeklerdeki sadistik düşlemleri irdelediği çalışmasında bu fantezilerin doğrudan saldırgan davranışlar sergilemekten öte, güç, iktidar isteği ile ilgili olduğunu belirtir. Bu güç ve iktidar arzusunun bir "erkek" olarak yetersiz görülme ve dışlanma, alay edilme korkularına karşı bir savunma olarak ortaya çıktığını belirtir. Nietzsche, güç istencinin protoplazmik düzeyde bile var olan ilkel bir eğilim olduğunu söyler. Elbette bu güç, bir tahakküm kurmak niyetiyle istenir. Bu tanımlamalardan yola çıkarak sadizmi nesne üzerinde güç uygulama ve tahakküm altına alma "dürtüsü" olarak görebiliriz. Bu durumda psikanalizin gözüyle nesne-dürtü ilişkisini yeniden hatırlayabiliriz.

Psikanalitik olarak "nesne" kavramı, ruhsal aygıtın dışında kalan ve dürtüsel işgale uğrayan her şeydir. Ruhsallığın dışında verili herhangi bir "şey" ancak dürtüsel işgale uğradığında ruhsallığa bir nesne olarak sunulur ya da iç dünyada ona dair bir tasarım oluşturulabilmiş olur. Öyleyse dürtü yalnızca taşkın bir enerji olmaktan öte, insanlaşma öyküsünde oldukça başat bir rol oynamış olur. Dürtü aracılığıyla dışımızdaki dünya "şey" olmaktan öte bir anlam kazanır ve deneyimlenerek "nesneleşir/nesnelleşir". "Şey" nesneye dönüştüğünde artık bir anı izine, bir deneyime bağlıdır. Artık nesnel dünyadan söz edilebilir. Dolayısıyla ruhsal aygıtın perspektifi ile "nesnel dünya", yalnızca edilgen biçimde algılandığı gibi değildir. Nesnel dünya dürtünün bize sunduğu gibidir. Belki bu açıklama "aşkın gözü kördür" deyimiyle tekrar düşünülebilir. Nesne dürtüsel işgale uğradığında artık göze göründüğü gibi değil, dürtünün sunduğu gibidir. Nesnenin nesnel çözünürlüğü ancak birçok farklı dürtünün işgaline uğraması ile sağlanır. Nesne farklı dürtüler tarafından yeniden keşfedildikçe nesnenin çevresinde birçok farklı dürtü örgütlenir.

Memeyi örnek olarak düşündüğümüzde, meme yalnızca açlık ile tanınmayacaktır, sıcaklığı, meme başının dokusu, yumuşaklık, emme sırasındaki tutulma pozisyonu gibi birçok farklı dürtü bileşeni meme çevresinde örgütlenecektir. Bir nesne, çevresinde farklı birçok dürtüyü örgütlediğinde yeni bir sorun belirir. Ruhsal aygıtın iç organizasyonu için önem kazanmış bu nesnenin kaybı ruhsal organizasyonu bozacak ve yeni bir denge arayışına doğru bir devinim başlayacaktır. Nesnenin ya da nesnelliğin deneyimi olumludur ya da olumsuzdur. Olumsuz deneylenmiş olan, olumsuz anı izlerine bağlı nesneler "tükürülerek" ruhsallığın dışında tutulmaya çalışılacak, olumlu (iyi) deneyimlerse yutularak ruhsallığın içinde tutulmaya çalışılacak ve içselleştirilecektir. Tüm bu içselleştirme eylemi için nesnenin bir tatmin sağlaması gerekecektir. Tatmin sağlamayan ya da sıkıntı oluşturan nesne ruhsallık sınırlarının dışına sürüleceklerdir. Nesnelerin nerde nasıl durmalarına ilişkin sergilenen ruhsal çaba, nesneler üzerinde tahakküm girişimlerinin daha yumuşak ya da daha kökensel bir biçimi olarak ele alabiliriz.

Bebek içselleştirdiği nesneler ve onlara dair deneyimlerle kendi ruhsal dokusunu dokumaya başlar. Pek de vakit geçmeden nesnelerin de bir özerkliği olduğuyla yüzleşir. Nesnenin özerkliği ancak kendi tüm-güçlülüğünden, kadiri mutlaklığından vazgeçerek tanınabilir. Arzu edilen ideal nesne, tahakküm altına alınmış ve dilendiğinde doyumu sunan nesnedir. Arzu edilen doyumu vermeye direnen nesne, doyumu talep edenin ruhsallığında bir eksikliğe işaret edecektir. Bu durumda nesne doyum sağlamadığında kötü ilan edilecektir. Ancak tekrar doyum kaynağı olmayı kabul ettiğinde, nesne yeniden iyi payesini kazanır. Annenin memesi doyurduğunda "iyi meme", açlık sırasında ise "kötü memedir".

Diğer bir yol ise yan doyum kaynaklarının kullanımıdır. Meme bir nesne olarak yitirildiğinde, bir ikame olarak parmak keşfedilebilir; ya da parmak bırakıldığında, var-sanısal bir doyum olarak fanteziler devreye girebilir. Bu nesneler içselleştirildikçe nesnelerin doyurucu nitelikleri de içselleştirilir.

Bu dürtü kuramında saldırganlık ve libido el eledir. Freud (1905), "Cinsellik Üzerine Üç Deneme" metninde hâkimiyet kurma dürtülerinden "Bemactigungtrieb" kavramı ile söz eder. Yine ünlü "Totem ve Tabu" (1912) metninde, insanların çevrelerini hâkimiyet altına alma, dönüştürme dürtülerinden söz eder. "Haz İlkesinin Ötesinde"

(1920) de yine aynı kavrama bu kez ölüm dürtüsü bağlamında değinir. Aleksandrowicz (2009), hâkimiyet kurma dürtüsünün saldırganlık ve libidodan farklı üçüncü bir dürtü olduğunu öne sürer. Hâkimiyet kurmak olumlu anlamlar da taşıyabilmekte; kişinin kendi iskelet kas sistemi üzerinde hâkimiyet kazanması, bazı motor becerilerini arttırmasının da kişiye keyif verebileceğini söyler. Bireyin kendi kas iskelet sistemine hâkimiyet hissetmesinin, bazı yetilerini geliştirebilmesinin verdiği hazdan söz eder. Hâkimiyet kurma dürtüsünü ayrı bir temel dürtü olarak ele almak avantajlı gibi görünse de aslında hâkimiyet kurma isteği her dürtüsel faaliyetin bileşeni gibi durmaktadır. Her dürtü, nesnesi üzerinde zaten bir hâkimiyet ve kontrol talep edecektir. Bu hâkimiyet kurulmadan dürtüsel faaliyet gerçekleşemez. Bu bağlamda başka bir kuramsal yaklaşıma gereksinim vardır.

Paul Denis (2016), dürtünün tek bir yapı olmadığını söyler ve iki ayrı alt bileşen tanımlar: "hâkimiyet arayan" parça ve "tatmin arayan" parçalardır bunlar. Hâkimiyet ancak motor etkinlikle olur. Dürtü bir nesneden doyum elde edebilmek için öncelikle nesneyi tutmalı, üzerinde hâkimiyet kurmalıdır. Ancak bu yolla dürtü motor etkinliğini gerçekleştirir ve tatmin ortaya çıkabilir. Tatmin arayan parça tatmine ulaştığında artık motor etkinlik yani nesneyi tutma sıkıştırma işi durdurulabilir, tatmin hâkimiyet arayan parçanın etkinliğini sonlandırır.

Yazara göre bu iki parça her zaman ortak amaçlara sahip olmayabilir. Bazı nesneler üzerinde kurulan hâkimiyete karşın güçlü tatmin deneyimi sunmazlar ya da bazı nesneler motor hareket ortaya çıkmadan da tatmin sağlayabilirler. Paul Denis, dürtü bütününün içerdiği bir gerilimle yol aldığını öne sürer, dürtünün akıbetini içerdiği vektörel yüklerin bileşkesi belirler. Dürtü her zaman bu gerilimle yol alamayabilir ve dürtü iki ayrı bileşenine bölünebilir.

Bu durumda tatmin ve hâkimiyet parçalar birbirinden bağımsızlaşır ve nesneleriyle birbirinin etkinliği olmadan etkileşirler. Hâkimiyet parçasının tek başına hâkim olması durumunda dürtünün motor ekinliğini sonlandıracak bir geribildirim elde edilemeyecektir. Bu durumda nesne üzerinde tam olarak hâkimiyet kurma girişimleri sürüp gidecektir. Tatmin arayan parça bu kısmi nesne-kısmi dürtü ikilisine dahil olmadığı için artık tatmin bir kenarda kalmıştır. Artık önemli olan nesneden sağlanan tatmin değil nesnenin hâkimiyet altında tutulma denemeleridir.

Tatmin arayan dürtü parçası, hâkimiyet bileşeninden kopuk olduğu durumlarda ise artık etkin tatmin deneyimlerinden çok, edilgen tatmin deneyimleri ağırlık kazanacaktır. Bu durumda bağımlılık paternleri ve nesnenin hâkimiyetine boyun eğme deneyimleri şeklinde ortaya çıkacaktır. Az önce de belirttiğimiz gibi bir nesnenin içselleştirilebilmesi için tatmin deneyimini de sunması gerekir. Nesnenin bunu sunma kapasitesinden bağımsız olarak eğer nesne yalnızca hâkimiyet alt-parçasını taşıyan bir kısmi dürtü ile işgal edildiyse, bu nesnenin içe alınamayacağını da söyleyebiliriz. İçe alınamayan nesnenin özerkliği tanınamayacak, kişi de bu nesneden özerkleşemeyecektir. Dolayısıyla bu nesne dürtü tarafından ruhsallığa yetersiz bir biçimde sunulabilecektir. Nesne ile ilgili tek faaliyet hâkimiyet kurma ya da kuramama arasında kısır bir çizgide ilerlediğinden nesneye karşı paranoid tepkiler de olasıdır. Tolstoy, başka insanlar üzerinde güç ile hâkimiyet kurma işinin gerçekte tahakküm kuran kişinin bu kişilere bağımlı hale gelmesi anlamını taşıdığını söyler. Bu doğru bir kavrayıştır.

Sadist kişinin durumunun Tolstoy'un tespit ettiği durumla yakından ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Sadistik eğilimler çoğu kez spesifik nesneler seçer. Nesnesi üzerinde eksiksiz bir hâkimiyet kurmak isteyen ya da kurmayı başarmış sadist için nesneye olan bu bağımlılık inkâr edilir. Nesne aşağılanır, değerden düşürülür. Sadistik eylem için nesne üzerinde kurulan tahakkümün yanında aşağılamak ve yok saymak, değersiz hissettirmek gibi eylemlerin sık tekrarladığı bilinmektedir. Sadist bireyin nesnesine duyduğu gereksinimi ya da ona olan bağımlılığını kabul etmesi nesneyi tanıması anlamına gelir. Sadist kendi yetersizlik ve bağımlılık duygularından kurtulmak için nesnesinin özerkliğini yok etmelidir. Sadist bireyin bu yetersizlik duyguları çoğu kez belirgindir ve kurban tarafından da sezilir. Bu hattı sezen kurban ya sadist bireyin zaaflarını haykıracak ya da "Bedenimi ele geçirebilirsin ama ruhumu asla" diyecektir. Elbette her iki durum da ancak sergilenen şiddetin artması ile sonuçlanacaktır. Dolayısıyla yazının

başında belirtildiği üzere karşılıklı rıza ya da karşılıklı hazza dayalı S&M (sado-mazoşistik), böyle bir sadistik görünümden çok farklıdır. Sadistin eyleminde, diğer sapkınlıklarda olduğu üzere haz yitiktir, haz ancak nesne aşağılandığında, savunmasız bırakıldığında deneyimlenen güçlülük sanrılarının geçici teyidi ile yer değiştirmiş olur.

Böyle bir anlatının narsisistik durumlara dair anlatıya benzerliği ortadadır. Narsisizmde olduğu üzere dışa olan gereksinim inkâr edilecek ve tüm-güçlülük tasarımları sürdürülme gayreti içerisinde olacaktır. Eğer narsisizmi karşıya, nesneye körlük olarak ele alırsak, sadistik eylem için narsisistik bir yapının zorunluluğundan söz edebiliriz. Kastedilen narsisistik bir yapılanmadır. Miti hatırlayacak olursak, Narkissos'un laneti kendine duyduğu aşkıdır, onu tüketen de budur. Göldeki yansımasına bakmaya mahkûm olmuştur, yani "ötekisizdir". Yalnızca kendinden yansıyanla kendisini görebilir; bir başka deyişle dış gerçekliğin etkisi zayıflamıştır. Oysa insan olanın kendini görebilmesi ancak başkasının aynası ile mümkündür. Hem sadist hem de narsisist için bu ayna, yılan başlı Medusa'nın taş kesen bakışı kadar tehlikelidir. Dolayısıyla tatminini istediği nesnenin tüm parlaklığı, yansıtıcılığı yok edilmelidir.

Burada sadist birey, efendi-köle diyalektiğinde efendinin girdiği çıkmaza benzer bir durumdadır. Hegel'e göre iki insan öylesine karşılaşamazlar, yani bir arada duramazlar. İki kişi bir araya geldiğinde aralarında tanınmak için ölümün dahi göze alındığı bir mücadele başlar. Mücadeleyi kazanan efendi, kaybeden ise köledir. Efendi artık tanınmıştır ve karşısındaki artık köledir, efendi olarak köleyi tanımama hakkına sahiptir. Ancak bu zaferin hemen sonrası efendiyi oldukça karanlık bir çıkmaza sokar. Artık sahip olduğu tanınma hür bir adamın değil yalnızca bir kölenin tanısıdır ve dolayısıyla bu tanınma zorakidir ve değerli değildir. Efendi artık işlerini köleye yaptırdığından doğayı dönüştürme, toprağın üzerinde hâkimiyet kurmak gibi emek süreçlerine de yabancılaşmıştır. Artık doğal olanla arasında köle vardır. Efendinin girdiği bu çıkmaz ancak kölesine uyguladığı sömürü ve şiddetin artması ya da doğrudan şiddet olarak ortaya çıkacaktır.

Tıpkı sadist gibi efendinin de ikili (psikotik) bir hayatı olmak zorundadır. Bahsettiğimiz sadist bireyler ancak sınırlı sayıda kurbanlarına bu eylemleri uygulamış ya da uygulamayı düşlemiş olabilirler. Birçok sadistik suçun faili olan bireylerin incelenen profillerinde çoğu standart bir işte çalışmakta, komşuları, arkadaşları hatta kimi zaman eş ya da sevgililerince uyumlu kişiler olarak tanımlanmaktaydı. Bu durumda yazının girişinde sadist bir suçludan alıntılanan metnin ima ettiği "Tanınlaşma" yalnızca seçili birkaç kurban karşısında gerçekleşebilmektedir. Efendi için de durum benzerdir. Tarihsel süreçler irdelendiğinde kölelerin ve hür bireylerin tabi olduğu yasaların farklı olduğu bilgisi karşımızdadır. Efendinin toplumsal olarak dahil olduğu bütün süreçler onun efendi olduğu fikrini sorgular ya da sadistin tüm-güçlülüğünü. Güncel hikâyedeki hayal kırıklıklarına karşı tek yapılabilecek durumun inkâr olacaktır. "Burada ve şimdi" yapılacak bir şey yoktur. Tarif edilen durumu, hezimete uğramış bir komutanın sürekli eski şanlı zaferlerinden başka bir şey düşünememesine, anlatısının "şimdiye, şimdi burada olana " körleşmesine benzetebiliriz. Kör anlatının süreğenleşmesi ancak ruhsal alanın daraltılması ile mümkün olur. Böyle bir daralma gerçekleştiğinde yalnızca dış-gerçeklikten feragat edilmiş olunmaz, iç dünya da çölleşir. Söylem psikotik bir donukluk içerir. Her şey donmuştur. Her şey belirlenmiştir. Bu çölde artık başka birisine ne yer vardır ne de ihtiyaç. Ötekisinin aynasına bakma her zaman kolay olmayabilir ya da bu ayna göstermeyebilir. Yaşamın ileri evrelerinde birey memnun kalmadığı bir aynayı değiştirebilir, yani dahil olduğu sosyal çevreyi yeniden düzenleyebilir. Oysa bir bebek muhatap olduğu aynalara yazgılıdır. Bakım-verenin aynalama işlevini hatırlayabiliriz bu noktada. Sadistik bireyin aynalarla ilgili sorununun yaşamının erken dönemlerinde başladığını söyleyebiliriz. Şimdi aynaya gösterdiği saldırganlığı bu yoksunluk ya da aksaklıklarla da ilişkilendirebiliriz. Sadistik suçluların çoğu kurbanlarını kimi fiziksel ya da ruhsal benzerliklerden ötürü seçiyor. Bu seçimler çoğu kez erken dönem bakım-verenleri anıştırabilecek bir ya da daha fazla özellik barındırdığı da biliniyor.

Tüm-güçlülük yeryüzüne ait değildir. Yeryüzünde dahil olduğu her sistemde sorgulanır ve dağılmaya başlar. Ötekinin aynasından yansıyana bakma cesareti gösterdiğimizde kendimizi görebiliriz. Tek sorun aynada gördüğümüze tahammül etmekle ilgili değildir, aynayı tutanın özerkliğini, bireyselliğini ve saygınlığını tanımak da kolay değildir. Aynayı tutanın özerkliğini tanımak bize yönelik (sevgi ve ilgi) yansısının kesintili olmasına tahammül etmeyi gerektirir. Pek de sandığımız gibi olmayan, eksikleri, aksakları olan kendimizi hor görmeye de pek gerek yok; Böyle eksiklikler içerisinde iken de sevilmişizdir, sevmişizdir, sevişmişizdir; birlikte eyleyen, dayanışan toplumsal ağların içerisinde yer alırız. Ötekine öteki olma hakkı verdiğimizde bizim de saygın bir öteki olma hakkımız ortaya çıkacaktır. Ya da bu yazıda benimsenen psikanalitik dille söylersek; nesnelerimizin nesnel yaşantılarını tanımak, öznel yaşantımızı kuracaktır, nesnenin olmadığı bir öznel yaşantı imkânsızdır ancak nesneler nesnelliğini yitirdiğinde öznellikten geriye kalan ancak bir buz çölüdür.

Kaynakça

1. Aleksandrowicz, D. R. (2009), Mastery, Agression, and Narcism: A contribution to psychoanalytic drive theory. 2. Archives of Psychiatry and Psychotherapy, 2, 13-21.

3. Denis, P. (2016), The drive revisited: mastery and satisfaction. The International Journal of Psychoanalysis, 97(3), 759-784.

4. Dietz, P. E., Hazelwood, R. R., & Warren, J. (1990), The sexually sadistic criminal and his offenses. Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online, 18(2), 163-178.

5. Freud, S. (1905), Three Essays on Sexuality and Other Works. Standard Edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, 7, 125-245.

6. Freud, S. (1950), Totem and Taboo. James Strachey, trans. New York.

7. Freud, S. (1957), Instincts and their vicissitudes. In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV

8. Freud, S. (2001), Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd (Çeviri: A. N. Babaoğlu). İstanbul, Metis Yayınları.

9. Krafft-Ebing, R. V. (1904), Text book of insanity. Translated by Chaddock CG. Philadelphia, PA: FA Davies.

10. Person, E. S. (1986), Male sexuality and power. Psychoanalytic Inquiry, 6(1), 3-25.

Doğan ŞAHİN

Cinsel saldırganlık, sadizm ve yırtıcılık

Cinsel yırtıcılar, kurbanlarına karşı şiddet ve saldırganlık gösterirler ancak bu sırada öfke hissetmezler. Bilindiği gibi öfke sempatik aktivasyona neden olur ve sempatik etkinliğin artışı cinsel hazzı azaltır ve ereksiyonu ortadan kaldırır.

Şiddet ve cinsel davranışın bir arada görüldüğü eylemlerde temel motivasyonun cinsel doyum mu yoksa şiddet mi olduğu tartışmalı bir konudur. Bazı yazarlar, tecavüz ve diğer cinsel saldırıların ardındaki temel motivasyonun cinsel arzu olduğunu söylerken bazı yazarlar bu eylemlerde saldırganlığın daha belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Sanırım bu tartışma tüm cinsel saldırıları aynı şekilde açıklama çabasından kaynaklanmaktadır. Oysa tüm cinsel saldırılar aynı motivasyonla yapılmayabilir. Aynı eylem çok farklı saiklerle ortaya çıkabilir, farklı amaçlara hizmet edebilir ve farklı doyumlar sağlayabilir. Bazı cinsel saldırılarda temel motivasyon cinsel doyumken bazılarında agresyon olabilir.

Bu yazıda, günlük yaşamdaki şiddet ve sadistik öğelerden başlayarak, sadizmin ve cinsel saldırıların çeşitli biçimlerinden söz edeceğim ve son yıllarda giderek artan ve kimi kuramcılar tarafından "yırtıcılık" olarak adlandırılan cinsel sadizmin özel bir türünden bahsedeceğim.

Nevrotik düzeyde moral ve cinsel sadizm

Sadizm başka bir canlı üzerinde güç kullanmak suretiyle kendini güçlü hissetme etkinliğinden alınan haz

olarak tanımlanabilir. Güç kullanmak her zaman fiziksel şiddet kullanmayı gerektirmez. Bir kişiyi sözel olarak aşağılamak, emir vermek, işlerini yaptırmak gibi biçimlerde de başka biri üzerinde egemenlik kurarak kendini güçlü hissetmek söz konusu olabilir. Nevrotik düzeyden, sınır ve psikotik durumlara geçildikçe, kendini güçlü hissetmek için kullanılan şiddetin derecesi artar ve eylemler daha çiğ hale gelir. Nevrotik düzeyde sadistik eylemler çoğunlukla açık ve çiğ bir şiddet içermezler. Daha çok sözel şiddet veya aşağılama ya da şiddetin diğer örtülü biçimleri söz konusu olur. Buna rağmen nevrotik düzeydeki sadizm, kitlesel bir örgütlülüğe dönüştüğünde ortaya şiddetin oldukça yıkıcı biçimleri çıkabilmektedir.

Bazen örgütlü ve sistematik biçimlere dönüşüp dramatik sonuçlar yaratsa da başkalarını manipüle etmeye yönelik şiddet, aslında günlük yaşamın ve insan ilişkilerinin olağan bir parçasıdır. Yani ortaçağda Engizisyon döneminde belirgin olarak ortaya çıkan sistematik vahşi şiddet, aynı zamanda tarih boyunca daha hafif formlarıyla günlük yaşamın ve insan ilişkilerinin sıradan bir öğesi olmuştur. Aile ilişkilerinde ebeveynlerin çocuklarını "iyiye ve doğruya" yöneltmek amacıyla güç kullanmaları, engizisyonun uygulamaları yanında çok hafif de olsa engizisyonun yöntemleri ile epeyce ortak yanı barındırır. Sadizmi ve daha sonra da cinsel sadizmi, yakın ilişkilerdeki en hafif biçimlerinden başlayarak ele almak kavranmasını kolaylaştırabilir.

Cinsel ve ahlaki sadizm

İnsanlar üzerinde güç kullanma isteğinin iki farklı yapıdan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Nevrotik düzeyde sadizmi tetikleyen temel öğe süperego iken, nevroz altı düzeylerde id'dir. Nevrotik düzeyde süperegonun değerleri ve inançlarından uzaklaşıldığında suçluluk duygusu ve vicdan azabı ortaya çıkarak egoyu harekete geçirir.

Sınır vakalarda ise başkalarını kendi arzuları doğrultusunda davranmaya zorlama isteğinin kaynağı doğrudan id'dir. Etik kaygılarla kişiyi durduracak yeterli bir süperego ve idi frenleyecek kadar güçlü bir ego olmadığı için idin istekleri dizginlenemez ve şiddet eğilimleri kolaylıkla gün yüzüne çıkar ve eyleme dönüşür.

Büyüklerin bir sonraki nesli kontrol etmesi, onu kendi inanç ve doğruları konusunda yönlendirmesi ve onların da kendileri gibi olmasını sağlamaya çalışması bir çeşit kendi kendini onaylama gayretidir. Bu çaba büyük oranda kendi içsel ebeveynlerinin yani süperegolarının rahatlatılması amacına hizmet eder. Atalarının kemiklerini sızlatmamak ve onların kendi zihnindeki temsilcilerinden "aferin" almak için bir sonraki nesli "terbiye" etmek isterler. Farklılaşan ve başka doğrulara inanan yeni nesillerin varlığı, büyüklerin kendi yaşam biçimleriyle ilgili şüphe duymalarına ve anlamsız bir yaşam yaşamış olabileceklerine dair korku hissetmelerine neden olur. Çocuklar ne kadar anne-babalarına uyum sağlar ve onlar gibi yaşarlarsa, anne-babalar da o kadar doğru ve anlamlı bir hayat yaşamış olduklarına inanırlar. Dolayısıyla çocukları kontrol etmek ve onları kendi istedikleri gibi yönlendirmek öncelikle ebeveynlerin ihtiyaçlarıyla ilgili bir şeydir. Bu kontrol etme ve kendi doğrularını onaylatma süreci aynı zamanda egemenlik ve güçlü olma duygusu da yaratır. Başka doğrulara inanan, anne-babanın değerlerini küçümseyen çocuklara sahip olan ebeveynler kendilerini zayıf ve güçsüz hissederler. Dolayısıyla bu kontrol ebeveynlerin kendilerini güçlü hissetmelerine hizmet eder. Aynı zamanda çocukları istenen doğruya yöneltmek için kullanılan örtük ve/veya açık şiddet de içeren bu süreç, dolayısıyla sadistik tarafı da olan bir süreçtir.

Anne-baba ile çocuk ilişkilerinde ortaya çıkan sadistik etkinlikler kendi değerlerini çocuğa kabul ettirme ve aktarmaktan ibaret değildir. Sadizm uç halleriyle birçok insana uzak ve yabancı gelse de anne-baba ile çocuk ilişkilerinde, cezalandırma ve zaman zaman fiziksel acı verme eylemlerinin yaygınlığı insanın yaygın bir biçimde sadistik bir eğilim taşıdığını göstermektedir. Çocuk, anne-baba değerlerini benimser ve uyum sağlarsa ilişkide şiddet daha görünmez ve örtük olurken, uyumsuzluk ve "itaatsizlik" durumlarında şiddet artar ve belirgin hale gelir. Engizisyonun ya da çeşitli dini veya siyasi kurumların kendi takipçilerine karşı kullandığı yöntemler ile anne-baba ile çocuk ilişkisindeki yöntemler arasında şöyle paralellikler vardır:

1. Asla yeterince iyi olduğu duygusunu vermemek, hep daha çok çalışması ve gayret etmesi gerektiği, daha iyi olabileceği halde olmadığı duygusunun aktarılması.
2. Suçlama içinde kötü bir yanının olduğu, içinde yaşayan bir şeytan olduğu, suça ve günah işlemeye eğilimli olduğu duygusunun verilmesi.
3. İyiyi kötüyü kendi başına ayırt edemeyeceği, dolayısıyla bir rehbere, yol göstericiye ihtiyaç duyacağı duygusunun verilmesi.
4. İçindeki kötüyle ve günahkârla mücadele etmesini kolaylaştırmak için cezalandırmanın gerekliliği, kişiyi kötüden ve kötülüklerden uzak tutmak için zaman zaman cezalandırılmasının onun iyiliğine olduğu düşüncesinin verilmesi.
5. Büyüklerin yolundan saptırmanın tedavisinde ceza ve ardından gelecek pişmanlığın zorunlu bir iyileştirici süreç olduğu "bilincinin" kazandırılması.

İslam dünyası, engizisyonun uygulamış olduğu insanlık dışı şiddet ve zulümden muaf olmakla övünse bile hakikatte şiddet ve zulümden uzak duramamıştır. Peygamber'in ailesinin "itaatsizlik" nedeniyle katledilmesinden başlayarak tarih boyunca farklı din, mezhep veya tarikatlardan milyonlarca insan farklı düşünüş veya inanca sahip oldukları için katledilmişlerdir.

Nevroz altı düzeyde cinsel saldırganlık ve yırtıcılık

Sadizm kavramı ismini, 1740-1814 yılları arasında yaşamış, tam adı *Donatien Alphonse François le Marquis de Sade* olan Fransız aristokrat ve erotik edebiyat yazarı olan şahıstan alır. Marquis de Sade, hem kendi yaşamında hem de eserlerinde mutlak hazza yönelme hakkı üzerinde durmuş ve her şey hazza göre olduğunda şiddet ve iktidarın kaçınılmaz olduğunu ifade etmiş ve bunu kendi yaşamında da uygulamıştır. Görüldüğü gibi Marquis, muhtemelen kendisi de başka türlü yapamadığı için idin isteklerinin sınırlanmaması gerektiğini savunur. Sade kitaplarında, insanın insansal yanının (bununla kastettiği, süperegonun yarattığı vicdan azabı ve suçluluk duygusudur) bir kez yitirildiğinde, neler olabileceğinin bilgisini verir. Kişilerarası ilişkilerde insanın sahip olduğu onur bir yana bırakıldığında, ortaya çıkan yeni ilke "kendi yararını koruma" sonuna kadar götürülecek olursa, zorunlu olarak "sadizm"e varılır. Sade'a göre insandaki insansal olan tek şey doğaysa (yani en temel ve doğal olan şey id ise), doğrudan doğa nedenselliği insan türünün yapıp etmelerini belirliyorsa, insan olmak beraberinde doğal olarak cani olmayı da barındırır.

Son yıllarda cinsel suçlara ilişkin literatürde cinsel yırtıcı (predatory) diye, yeni bir kavrama yer verilmektedir. Çünkü özellikle ABD'de son yıllarda birazdan bahsedeceğim bu cinsel saldırı biçiminde artış görülmektedir.

Yırtıcı (predatory) cinsel saldırılar, saldırganın kendi arzuları doğrultusunda diğer insanları birer av ya da nesne gibi görerek onları kendi amaçları doğrultusunda gerektiğinde şiddete de başvurarak kullanmasıdır. Onları sadece kendi avlarıymış gibi görmesi olarak nitelendireceğimiz bu tutum Sade'ın betimlemeleriyle uyuşmaktadır. Son yıllarda özellikle ABD'de bu tür saldırılarda artış gözlenmektedir.

Bu kavram altında sıklıkla parafilik eylemler için çocuklara, ergenlere veya hayvanlara cinsel saldırıda

bulunan kişilerle tecavüzcüler ele alınmaktadır. En sık rastlanan parafilik eylemler ise, pedofili, teşhircilik, sadizm, fetişizm, zoofili, sürtünmecilik ve gözetlemeciliktir. Bu cinsel saldırganlıkta söz konusu parafilik eylemlere şiddet kullanma ve başkalarının haklarına fütursuzca tecavüz etmenin eşlik ettiği dikkati çekmektedir.

Başkalarına karşı cinsel şiddet ve saldırganlık gösteren kişiler sıklıkla birey olarak reddedilmiş güvensiz kimselerdir. İçine kapanık, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler ve sağlıklı bir yakınlık kuramayan, dolayısıyla da normal yollardan cinsel doyum sağlamak konusunda engelleri olan kimselerdir. Bu kişiler, reddedileceklerini düşündükleri için iki tarafın da kendi irade ve isteği ile katılacağı ilişkiler kurmayı göze almaktan kaçınır, onun yerine ötekinin otonom bir varlık olduğu algısını reddeder, onları nesneleştirir ve o kişiyi ele geçirip kendi doyumu için kullanmak üzere onlara saldırırlar.

Cinsel sadistler; şiddet ve küçük düşürücü davranıştan, kurbanın bu davranışa tepkisinden, uygulanan şiddet sonucu hissedilen güç ve kontrolden cinsel olarak uyanırlar. Bu tür suç işleyenlerde sıklıkla kurbana acı çektirmekten, aşağılamaktan ve kurbana istediği gibi davranarak onun karşısında kendini güçlü hissetmekten haz alma sık görülmektedir.

En baştaki tartışmaya dönersek, bu noktada da saldırganlar arasında farklılıklar olduğunu söyleyebiliriz. Bazı saldırganlar bu eylemleri daha çok kendilerini güçlü hissetmek için yaparlarken, bazıları ise bu eylemlerden esasen cinsel olarak uyarılmakta ve kurbanlarına tecavüz etmektedirler. Cinsel saldırıyı diğer sadistik eylemler ve saldırılardan ayıran temel husus, içinde cinsel bir öğenin bulunmasıdır. Bu öğe içinde sıklıkla uyarılmayı ve haz almayı barındırır. Ancak daha az görülen kimi durumlarda cinselliğin ve cinsel haz almanın inkâr ya da cezalandırılması söz konusudur. Duygusal yakınlık ve cinsel ilişki kurmakta zorlanan birey, cinsel bir yaşamı olan ötekilere karşı öfke ve haset duyduğu için, onların cinselliğine ve cinsel organlarına saldırabilir. Cinselliği suç ve günah olarak gördüğü için cinsel yaşamı olan kişileri şeytanlaştırabilir ve saldırı hedefi haline getirebilir.

Cinsel saldırı eylemindeki saldırganlık öfke ile karıştırılmaktadır. Cinsel yırtıcılar, kurbanlarına karşı şiddet ve saldırganlık gösterirler ancak bu sırada öfke hissetmezler. Bilindiği gibi öfke sempatik aktivasyona neden olur ve sempatik etkinliğin artışı cinsel hazzı azaltır ve ereksiyonu ortadan kaldırır. Cinsel saldırıda bulunan kişiler bir avcının avını izlemesi ve tuzağına düşmesini beklemesi gibi bu sırada heyecan ve zevk duyarlar ama avlarına karşı öfke hissetmezler. Kaplan, öfke hissetmenin ve sempatik tonus artışının ereksiyonu önlediğini deneysel olarak da göstermişti.

Bu tür suç işleyenlerde görülen törensel davranışlar ve imza atma eylemi de farklı motivasyonlarla olabilmektedir. Törensel davranışlar genellikle saldırganın cinsel fantezisine uyan bir senaryodur. Kendi kişisel tarihinde yaşanmış bir olayı sembolize edebilir, mesela bir travmayı bertaraf etmek, etkisiz hale getirmekle ilgili olabilir. Diyelim kendisine saldırılmış ya da tecavüz edilmiş biri, kendisine tecavüz edildiğinde olanları hatırladığı kadarıyla tekrarlıyor olabilir. Kendisini zayıf ve güçsüz hissettiği eski olayı tersine çevirerek kurban değil, saldırgan rolüne geçer. Böylece eskiden hissetmiş olduğu acizlik, zayıflık, edilgenlik duygularını ve korkuyu inkâr eder, tersine çevirir, korkan değil korkulan biri olmuş olur.

Cinsel yırtıcı kişilik özellikleri

Cinsel saldırganlık ve yırtıcılık gösteren ve özellikle bu eylemleri tekrarlayan kişilerin sıklıkla borderline kişilik örgütlenme düzeyindeki narsisistik, sadistik ve antisosyal karakterler olduğu söylenebilir. Reddedilme korkusu içinde ve aynı zamanda reddedilmeye karşı hassas ve öfkelidirler. Bir yandan kabul ve şefkat beklerler ama öte yandan kınılma ve incinme riskine karşı şiddet kullanarak isteklerini gerçekleştirmek isterler. Cinsel eylemlerini gerçekleştirme sırasında da reddedildiklerini hissettiklerinde mağdurlara daha çok zarar verebilir hatta öldürebilirler.

Tek bir cinayet işleyen cinsel saldırganlarla, birden fazla cinayet işleyen cinsel saldırganları karşılaştıran bir çalışmada, birden fazla kez bu suçu işleyenlerde belirgin olarak daha fazla kişilik bozukluğuna rastlanmıştır. İki grup arasında sosyo-demografik değişkenler ve zekâ puanları arasında fark bulunmamışken, birden fazla cinsel saldırıda bulunan kişilerde anlamlı olarak daha yüksek psikopati puanı ile özellikle sadistik ve antisosyal kişilik bozukluğu ile şizoid kişilik bozukluğuna daha fazla rastlanmıştır. Başka bir çalışmada parafili ve parafili ile ilişkili bozukluk gösteren bireylerde cinsel saldırıda bulunma olasılığının arttığı gösterilmiştir.

Knight'a göre seri cinsel katiller çoğunlukla patolojik narsisizm gösterirler. Kurbanın aşağılanması ve öldürülmesi saldırganın yıkıcı öfkesi, grandiyozitesi ve sadizmi ile ilişkilidir. Bu vakalar preödipal evrede olumlu nesne ilişkilerinin olmamasına bağlı olarak olumlu anne-baba imgelerinin içselleştirilmesi ile ilgili bir kusur gösterirler. Kurbanlarına yönelik suçluluk uyandırmayan yıkıcılığın kökeninde ise paranoid grandiyözite vardır.

Seri cinsel cinayetlerin motivasyonları

Cinsel yırtıcılar üzerinde yapılan bir araştırmada araştırmacılar, sadistik hazzın cinsel yırtıcının eylemlerinin bir parçası olduğunu ancak saldırılar sırasında asıl olarak cinsel haz isteği tarafından yönlendirildiğini ifade etmişlerdir. Nitekim mastürbasyon fantezileri de benzer şekilde şiddet içerir.

Cinsel saldırganlığın ardındaki motivasyon konusunda da farklı fikirler bulunmaktadır. Kimi yazarlar cinsel saldırıda bulunan kişinin temel motivasyonunun, güç ve iktidar elde etmek, saldırdıkları kişi üzerinde egemenlik kurmak olduğunu iddia ederlerken, yeni dönemdeki yayınlarda daha çok cinsel haz elde etmenin temel motivasyon olduğu üzerinde durulmaktadır.

Sonuç olarak cinsel saldırılarda bulunan kişilerin hepsi aynı değildir. Cinsel taciz ve tecavüzde bulunan kişilerin önemli bir bölümünde ciddi bir psikopatoloji bulunmaz. Bunlarda ciddi kişilik bozuklukları, sadistik veya antisosyal özellikler görülmez. Ancak tekrarlayıcı ve şiddet kullanarak cinsel suç işleyenlerin, seri cinsel katillerin, sağlıklı sıradan insanlar olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu kişiler üzerinde yapılan tüm çalışmalarda ciddi kişilik sorunlarının ve psikopatolojilerinin olduğu görülmektedir. ●

Kaynakça

Kılıç, Ö., Balcıoğlu, İ., Seri cinayet ve cinsel sadizm. Adli Tıp Dergisi / Journal of Forensic Medicine, 2012, Cilt / Vol: 27, Sayı / No: 1, s. 55-62.

Palermo, G. B., Cinsel yırtıcının zihin yapısı. Current Opinion in Psychiatry Türkçe Baskı. 2007, Cilt 3, Sayı 3.

Myers, W. C., Husted, D. S., Safarik, M. E., O'Toole ME. The motivation behind serial sexual homicide: is it sex, power, and control or anger? J Forensic Sci 2006; 51:900-907.

Myers, W. C., Burket, R. C., Husted, D. S., Sadistic personality disorder and comorbid mental illness in adolescent psychiatric inpatients. J Am Acad Psychiatry Law 2006; 34:61-71.

Hill, A., Habermann, N., Berner, W., Briken, P., Sexual sadism and sadistic personality disorder in sexual homicide. J Pers Disord 2006; 20:671-684.

Knight, Z. G., Some thoughts on the psychological roots of the behavior of serial killers as narcissists: an object relations perspective. Soc Behav Personal 2006; 34:1189-1206.

Agâh AYDIN

© TAN TOLGA DEMİRCİ

Psikanaliz bize masum olmadığımızı öğretti

Bilinçdışının varlığını kabul etmek, insan yavrusunun dürüst ve masum olduğu safsatasından da vazgeçmek anlamına gelir.

Dört bir yanımız hareket edemeyen otomobillerle çevriliydi, bazıları öbek öbek birbirlerine sarılmış, iç içe geçmişler, bazıları da varlıklarını patlamış camlar, çizilmiş, ezilmiş, çökmüş, yer yer yırtılmış kaportalar, kopup düşmüş plakalar, ıslanmış koltuklar, çamura bulanmış döşemeler, suya gömülmüş lastikler, kopmuş silecekler, yamuk yumuk olmuş gövdelerinin görünümünden ölümcül darbeler aldıkları, bir felakete uğradıkları her hallerinden belli, savunmasız bir kentin bakımsız görünüşünü tamamlamak için, kopmuş ağaç dalları, yıkılmış elektrik direkleri, yan yatmış yüklü bir kamyonun etrafında el ele, göz göze, diz dize, baştan başa, peş peşe, yan yana, paramparça dizilmişlerdi... İstanbul yumruk büyüklüğünde dolu taneleriyle dövülmüş, sel baskınları olmuş, pek çok trafik kazası ve yaralananlar olmuştu.

***

1- Bir sigorta şirketinin yetkilisi:
"İş işten geçmeden evinizin, arabanızın sigortasını yaptırın... Yoksa görüyorsunuz... Umarım bir daha böyle şeyler olmaz ama oluyor, olmaya da devam edecek!"

Tıpkı "Allah seni sevdiklerine bağışlasın. Allah kaza bela vermesin!" diye söze başlayan bir dilenci gibi adeta aba altından sopa gösteriyor. Bunun bir benzerini de Ağustos depreminden sonra "Bu kadar günah işlerseniz ..." gibi sözlerle, bir bakıma kendini peygamber yerine koyarak, sözün sahibi gibi düşünüp, inanmaz, yaşamazsak geride kalanların başına getireceği felaketleri, taşlar altında ezilerek, göçük altında kalıp susuzluktan öleceğimizi tasarlayanlar, ima edenler vardı ve sayıları pek de az değildi.
Durup dururken bana ne olacak ki bağışlanayım? Neden başıma bir kaza bela gelsin ki?

Bizim iyiliğimize olan bu temennilerin ve karşılığında istenenlerin ardına gizlenmiş, büyük olasılıkla sahibinin de farkında olmadığı, ona da yıllar yıllar önce izini kaybettirmiş duygu ve düşüncelerin sadist ve saldırgan eğilimlerden köken aldığını görebiliriz.

"Senin iyiliğin için söylüyorum, dövüyorum" adı altında zulme maruz kalan çocuklar, büyüyüp de zulüm gördüklerinde bunu anlayamazlar. Saygı ve değer görmeyen, suistimal edilen çocuklar, Alice Miller'ın deyişiyle, "Yetişkinlikte bile... gerçeği söylediği takdirde öldürülmeyeceğine inanamaz". Diğer yandan hangi bebek zulme maruz kalmaz ki? Hangi bebek aklından her geçtiğinde süte ulaşabilir, altını ıslatıp tuzlu sıvılarla cayır cayır pişerken, geceleri her uyandığında, korkudan parçalanırcasına ağlarken anne-babasını veya bir bakım vereni o anda yanında bulabilir ki? En mükemmelinin bile ancak "yeterince iyi" ("good enough mother"*) olabildiği bakım verenlerin birer zulmedici olduğunu düşünmesi ve kendisinin bu zulmedicilere yönelik sadistik, saldırganca eğilimler taşıması oldukça anlaşılır olmaz mı? Hatta süt dolu memeleri, her derde deva sıcacık elleri olan bu insanlara şükran içindeyken haset de duymaz mı?

Çocukken "senin iyiliğin için" diyerek duyguları istismar edilenler büyüdüğünde de sömürü karşısında savunmasızdır...

İnsanı sömürmek isteyen her kişi söze "senin iyiliğin için" diye başlar; ... "insan doğası bunu gerektirir" diyerek eylemlerine devam ederler. Başka deyişle kendileri için bir şey istemiyor, arzulamıyor da sizin için çalışıyorlarmış, sizin iyiliğiniz için konuşuyorlarmış gibi davranırlar...

Oysa tarihin hiçbir döneminde ne dünyanın ne de insanlığın kurtarılmaya ihtiyacı oldu.

Nedir ki bu insan doğası? Doğuştan mı gelir, yoksa doğduktan sonra girdiği, maruz kaldığı ilişkilerle şekillenen boş bir sayfa mıdır insan? Bugünkü bilgilerimiz her ikisinin de tek başına insanı, insan davranışını, insan zihnini anlamaya yetmediğini gösteriyor.

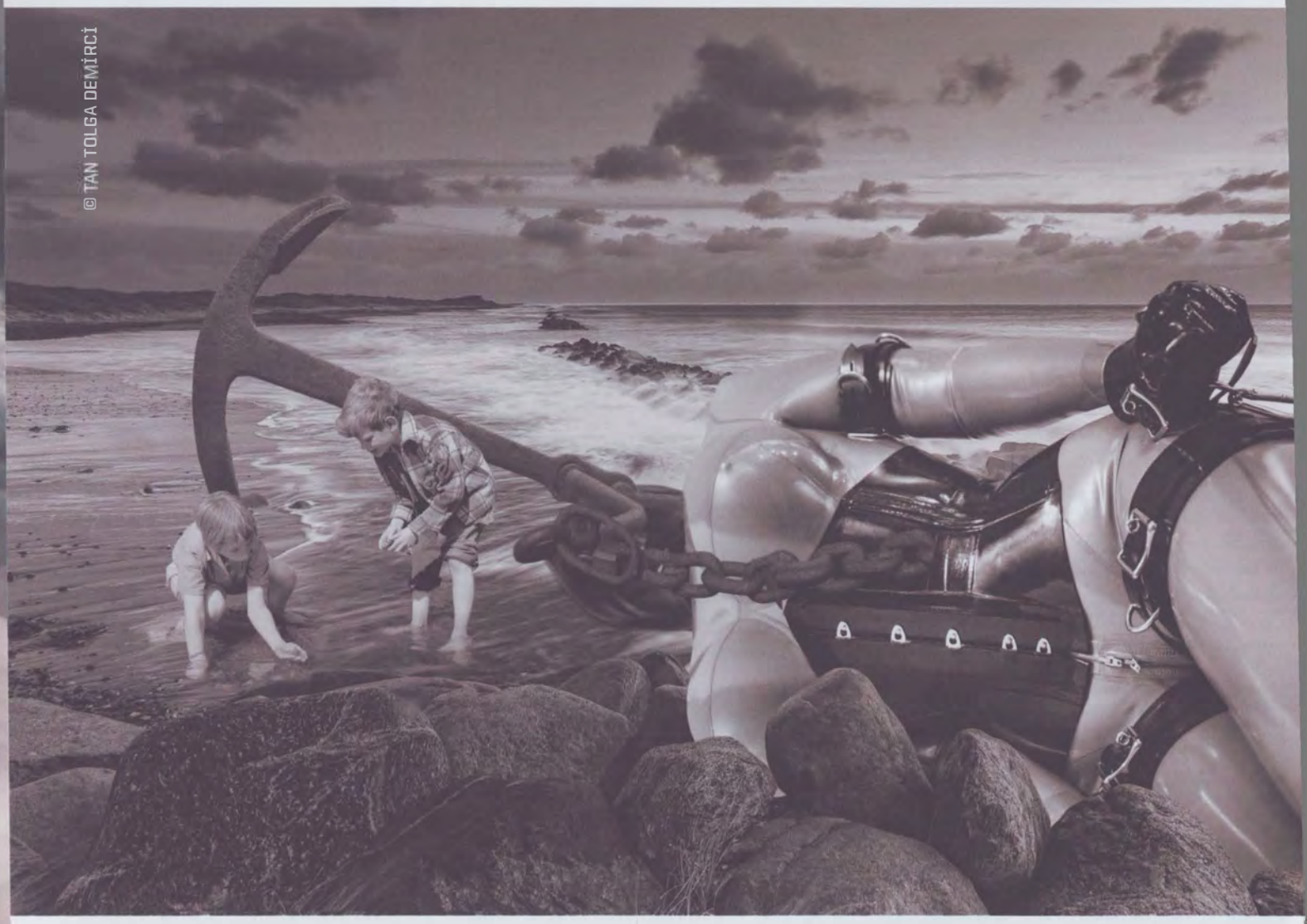
"İnsan doğası" denilen şey yalnızca bir varsayımdır. Başka bir kültürel yapı (çevre) içinde büyüseydik nasıl bir varlık olacağımızı kestirmek çok güç!

Görünen o ki insan doğası diye söze başlayan çoğu kişi, kendi kişisel deneyimi ve içinde yaşadığı toplumun ve öğrendiği, eğitim aldığı disiplinlerin yarattığı yanılsamadan bahsediyor.

Freud'un metapsikolojisi (psikanaliz) bedeni ve içine doğduğu kültürün etkisiyle ortaya çıkan insan yavrusunun zihnini bütünlüklü olarak kavrayabileceğimiz, yer yer varsayımlarla (oidipus kompleksi) ilerlese de elimizdeki yegâne yoldur. Hayvanlara ve biyolojik süreçlere (hormonlar vs.) dayandırarak insan ruhsallığı (zihin, davranış vs.) anlaşılamaz. Eksik, yanlış bir yorum olur.

Hayvan davranışlarını yönlendiren içgüdü (instict) iken, insan davranışını, zihninin oluşumunu dürtü (drive) güdüler. İçgüdü ve dürtü kesinlikle aynı şey değildir. İçgüdü türün bütün üyelerinde aynı,

© TAN TOLGA DEMİRCİ

doğuştan/apriori/verilidir. İçgüdü biyolojik olana, biyolojik işleyişe bir göndermedir. Dürtü beden ile kültür arasındadır. İlişkiseldir. Bir yanıyla bedenin kültürle, insanlarla girdiği ilişkinin, tarihsel sonucudur. Dürtü, insan yavrusunun deneyimlerinden, yaşantılarından, doğumla birlikte kaybedilen "annenin" bıraktığı travmatik yaralardan doğar. İnsan sürekli olarak ulaştığı her nesnede doyumsuzluğu yaşar. Güdücü etmen bu farktır. Tüm nesneler kısmidir. Dürtünün bir nesnesi yoktur. Dürtü doyumu, tamlığı aramanın bizatihi kendisidir. Belki de o bile değildir, sadece durmaksızın dönüp durandır. Doyum arayışı insanı sürekli yeni nesnelere ve yeni kayıplara zorlar. Her gelen tüm terk edilenlerin izini taşır. Ve dürtü yeniden şekillenir. Dürtü salt biyolojik ya da salt ilişkisel değildir. Yaşam boyu değişir ve her bünyede farklı olandır. Yani her insan davranışı biriciktir. Dürtü ilişkiseldir (bir yanıyla ilişkisel id denilen şey bunun sonucu, hatta kendisidir) ve bu bilinçdışının ve tüm insan ruhsallığının temelidir. Sonuç olarak ruhsal yapı beden ve kültürle yapışıktır. Bu yapıyı anlamak için biyolojinin, evrimin, sosyolojinin katkısı kısmi olabilir ancak. Ruhsallığın biricikliği (ilişkisel id) düşünüldüğünde insan doğası şimdilik sadece psikanalizle kavranabilir görünüyor.

"Eksiklik" için, içgüdünün dürtüye dönüşümünü sağlayan, sebep olan şeydir diyebiliriz. Yani eksiklik ruhsallık için kurucudur da diyebiliriz.

Ego dürtünün yerine geçendir. Doyumu arayan dürtünün ulaşıp terk ettiği nesnelerin tortusu, terk edilenlerin bıraktığı yara izinin öyküsüdür. Ego hiçbir nesneyle mutlak doyuma ulaşamayan, doyum için sürekli devinen dürtünün yarattığı anksiyeteden korunmak için gelişmiş bir maskedir. Ego dürtüyü yeni nesnelerle doyuma ulaştırmak için çabalar. Ancak her sevgili/her nesne daha öncekilerin izini taşıyan "bir yeniden bulma"dır.

İnsan diğer hayvanlarla aynılıklar, benzerlikler taşısa da önemli bir farkla ayrılır. O, "öyküsü olan bir hayvandır". Bu, çok şeyi değiştirir. İnsanlar yanlışı veya doğruyu değil, daha çok söyleyeni benimsiyorlar. Bu da tüm seçimleri, dahası insanın her yönelişini şaibeli kılar. Şaibeli kılar çünkü bu öykünün bıraktığı izler bilinçdışıdır ve sahibinin bilgisine kapalıdır. Bu nedenle insan yavrusu ne cinsel dürtülerinin ne de saldırganlığının nasıl gizlendiğini, hangi davranış ve hissedişinde bu dürtülerin nasıl maskelendiği bilgisine sahiptir.

2- İnsan yavrusunun cahillik arzusu

Bilinçdışının varlığını kabul etmek, insan yavrusunun dürüst ve masum olduğu safsatasından da vazgeçmek anlamına gelir. Ancak insan yavrusu bu bilginin vereceği acıya katlanamadığı için bilinçdışının bilgisine, başka deyişle kendisinin ne olduğu, kendine dair bilgiye direnir. Kendi hakikatini gizleyebilmek için de daha çok bilmek ister. İnsan anlam arayan değil, anlamı bulduğuna inanan bir varlıktır. Dahası bulduğuna inanma ihtiyacı içindedir.

*Cahilliği öğrenim görmemiş ya da bilgisiz olmak değil, öğrenmeye açık olmamak, sabit fikirli olmak olarak tanımlamayı daha doğru buluyorum. Bu şekliyle cahillik koşulların oluşturduğu bir vaka olmaktan çıkar, bir tercih olur.

*Cehalet bir yaşam biçimidir. Bir tercihtir. Bir dil'dir aynı zamanda: Ayak topu oyununu ayak oyununa dönüştüren bir dil... Maça devam!

*Cehalet bir direnme biçimidir: "Gerçek"in yakıcılığı ve tahammül edilemezliği karşısında dimdik ayakta duran...

*Cahillik bir bilmeme biçimi değildir; aksine, huzurlu olabilmek için bildiklerini kullanmak, "daha çok bilmektir". Gerçek'e direnmektir.

*Hem cahil hem de sinik özne sanılanın aksine bilgisizliğe değil bilgiye dayanarak, bilgiyi kullanarak bireysel çıkarlarını korur.

*Cahil ve sinik özne, Sloterdjik'in deyişiyle, ne yaptıklarını gayet iyi bilirler ama yine de yaparlar.

*İnsan kuşku duymaya kendinden başlamalı... Mesela; dünya tarihi hakkında bir tek kitap dahi okumamışsam, "büyük fotoğrafı" görebilir miyim?

*Cahillik bilgisiz olmak değil bilmemek için bütün bildiklerini ve gücünü kullanma arzusudur. Huzursuz olmamak için hakikate karşı direnmektir.

*İnsan yavrusunun gerçeği bilme arzusu, göründüğü kadar ciddi değildir. Bilmeye direndiğini, bilmeye de direnir.

*Herkes her seferinde dünyayı ve kendini yeniden yanlış anladı. Yoksa kimse kendisine "ben" diyemezdi. Her "ben" yeni bir yanlış anlamadır.

İnsan bilgiyi değil sevgiyi arar. Çünkü sevgiyle sakatlanan bir varlık, sevgiyle iyileşebilir ancak.

3- Bir otomobil tamircisi:

"Çok kötü bir yağmurdu." Gülerek konuşmaya devam ediyor: "Arabalar delik deşik olmuş. Bir haftadır başımızı işten kaldıramadık, vallahi yetişemiyoruz. Allah bereket versin. İnşallah bir daha böyle bir felaket olur!"

Tamirci son cümlede sürçüyor. Demek istediği şey, dediğinin tam tersi; "İnşallah bir daha böyle bir felaket olmaz"...

Bizim iyiliğimize olan bu ikinci temennide de sahibinin bilinçli kontrolünden kaçan bilinçdışı bir dışavurumdan, bastırılmış sadist ve saldırgan eğilimlerden köken aldığını görebiliriz.

Televizyon röportajlarında dinlediğim bu konuşmaların benzerlerine günlük hayatımızın hemen her alanında karşılarız aslında. Bilinçli olarak düşünülmeyen, istenmeyen duygular, adeta dilin bağlantı noktalarından kendine çıkacak bir delik buluyor, davranışları ve düşünceleri nasıl yönlendirdiğini ortaya döküveriyor...

Kişiyi ne demek istediği ya da ne anlatmak istediği değil, ne söylediği ve nasıl söylediği ele verir.

Psikanalistler analizandın (analiz eden/analize gelen/hasta/danışan) ne demek istediğiyle değil, ne söylediğiyle ilgilenirler. Analizandın ne demek istediğiyle ilgili ısrarını tersyüz edip, ne söylediğiyle, ağzından çıkanla, imleyenin çok anlamlılığına yönelmesine imkân sağlarlar. "Freud için bilinçdışına girişin 'kral yolu' düşlerdi, Lacan için kral yolu konuşulan dildir."** (C. Kaptanoğlu)

Elbette psikanalistler dille ilgilenir ancak dilbilimcilerle bir ve aynı değillerdir. Simgesel, İmajiner ve Gerçek'in bir kesişim alanı olarak "Semptom", başka deyişle dil, bilinçdışının bilgisini de içerir (Freud'u daha doğru anlamamızı sağlayan Lacan, "bilinçdışına girişin kral yolu düşlerdir" diyen Freud ile de ters düşmemiş, bilakis, her dil gibi metafor/yoğunlaştırma ve metonimilerden/yer değiştirme'lerden oluşan düşlerin bilinçöncesine, bir bakıma bilinçdışı ile bilinç arasında köprü olduğunu göstermiş ve "Bilinçdışı dil gibi yapılanmıştır" diyerek pekiştirmiş, anlaşılır kılmıştır). Lacaniyen bir psikanalist olan Nasio, bu durumu şöyle açıklar:

*"Deneyim, psikanalist tarafından beklenen anlar dizisidir, bir an görünüp kaybolan anlar dizisi ve daha da fazlası, ideal anlar dizisidir; geometrinin noktaları denli ideal olan anlar dizisi. Ve bununla birlikte, deneyim sadece soyut bir nokta olmayıp deneysel, hatta diyebilirim ki duyusal bir tarafı; hastanın söylediği ama ne söylediğini bilmediği o an gibi ortaya çıkan, duyular tarafından algılanabilir bir tarafı da vardır. Bu kem küm etme anıdır; hastanın kekelediği yerdir, duraksadığı ve sözünün tükendiği andır. Lacancı psikanalistlerin dil ile ilgilendiği söylenir ve onlar haksız yere dilbilimciler ile bir tutulur. Haksız yere, çünkü psikanalistler dilbilimci değillerdir. Psikanalistler kuşkusuz dille ilgilenirler, ama onlar sadece dilin gelip dayandığı sınırla ilgilenirler. Biz dilin çatallandığı ve sözün kaydığı anlara karşı dikkatliyizdir. Örneğin bir rüyayı ele alalım: biz rüyanın kendisinden ziyade rüyanın anlatılma tarzına dikkat ederiz; ve yalnızca anlatılma tarzına değil, ama özellikle de anlatı içinde, hastanın şüpheye düştüğü ve bilmiyorum... hatırlamıyorum... belki... muhtemelen... dediği belirli ve kesin noktasına önem veririz. İşte bu noktaya deneyim adını veriyoruz; deneyimin algılanabilir tarafı; bir kem küm etme, bir şüphe, bizden kaçan bir söz."*** (J. D. Nasio)

Kendi düşüncesi üzerine düşünme becerisi olmayan biriyle herhangi bir konuda düşünüp konuşmak ne yazık ki mümkün olmaz... İnsanın gerçeği unutulan, şaşırılan, utanılan, söze düşmeyendedir; ya da kekelenen, sürçülen, birden ağızdan kaçıveren sözlerde gizlenendir.

Kelimeler gördüklerimizi kavrayamıyorsa ya da gördüklerimiz kelimelere sığmıyorsa konuşmak ne işe yarar?

Şiir mümkün olan en az sözcükle kurulduğundan, sözden uzaklaşıp gerçeğe yaklaşır, hatta dokunabilirse gerçeğe yürekleri titretir. Söz olmasaydı insanlar ne imgeye ne de "gerçek"e dayanamazlardı. Şiir grameri, aklı başında anlamları altüst eder. Sözü ters çevirdiği gibi tüm tezgâhları parçalar, düzeni sarsar, yenilenme umudu verir.

İnsanın hakikati tam da psikanalitik bir dinlemede ya da düş gibi, şiir gibi imleyenin çok anlamlılığına izin veren bir düşünce biçiminde kendini ele verir.

Bütün hakikatlere musallat olan en az bir -amalı gerçeklik taciri- vardır. İşte "bedenin" bu "ama"ya müdahalesine sürçme (lapsus) denir. Sürçmenin kişinin hakikati/öyküsü bağlamında bir anlamı vardır; ancak bir başkası hatta kişinin kendisi için bile bu anlam giz(lidir)lenmiştir. Bu anlam psikanalitik bir dinleme ile anlaşılabilir ancak!

İnsan "iyi" ve "kötü"den müteşekkildir.

Sürçme (lapsus) ise kötü'lük yapan birinin benliğindeki iyi'liğin sabotajına uğramasıdır.

İnsanda umut var! ●

Dipnotlar

* Donald W. Winnicott.

** Cem Kaptanoğlu, Destekleyici Psikoterapi Eğitici Eğitimi Ders Notları.

*** J. D. Nasio, "J. Lacan'ın Kuramı Üzerine Beş Ders", 2007.

Tahir M. CEYLAN

Sadomazoşizm ve ortaklık düşüncesi

Eşler arasındaki ortaklık dengeli bir alışveriş halinde değilse cinsel ilişki de kolayca sadomazoşistik yöne doğru kayabilmektedir. Eğer kişi yeterince veremediğine ve verecek yeterlilikte bir şeyi olmadığına inanıyorsa, o zaman her türlü ortaklık ilişkisini mazoşistik tarzda kurar ve kendi sadistiğini de kendisi yaratır.

Kendi değersizliğinden zevk alanlar oldukça, kendi değerini fetişleştirmekten haz duyanlar da olacaktır kuşkusuz. Sosyal sürümde değersizliğini dolaştıranların açıkta kalan değerlerini toplayacak birilerinin bulunması hayatın işleyişine uygun bir varoluş halidir. Mazoşizm ve sadizmin birbirini bütünleyen, daha ötesi birbirini var eden, hatta aynı kişide çift dilli taş gibi zahiri ayrı, batını aynı iki sapkınlık olduğunu kabul etmek sanırım artık sıradan bir gereklilik olmuştur.

Bu iş bir değer transferidir, sermayesi az olanın sermayesi fazla olana katılarak, kendi şirketinden vazgeçip güçlü bir şirkette pay elde etmesi olan ekonomik ortaklığa benzer ruhsal ortaklığın en alengirli halidir. Bu garip

ortaklıkta tüm ilgi, kişinin kendi varlığından eşinin kişiliğine deplase olmuştur; hasta ancak eşiyle birlikte ve onun sayesinde var olabilir; kendisi bir hiç, eşi ise her şeydir, eşi için her türlü özveriye açıktır.* Oysa insanın yapısı narsisistik ve bireyci değildir, ortakçı ve bütünleyicidir.** Narsisistik kişiliklerin bunca dezavantaja rağmen toplum içinde kadük biçimde de olsa varlıklarını sürdürebilmeleri ise, söz konusu o narsisistik yapıyı taşıyarak diğer insanlarla bir bütünlüğü ancak bu şekilde sağlayabilmeleri nedeniyledir. Yani bu kişilerin, narsisistik savunma düzeneklerini kullanmasalar tamamen toplum dışına düşme ve kendi kendilerini yok etme ihtimalleri azımsanmayacak ölçülerdedir. Söz konusu savunma düzenekleri her ne kadar topluma karşı görünüyorsa da, gerçekte kişiyi toplumun içinde tutmak için önemli bir kuvvet sağlarlar. Örneğin kişi, "Beni çekemiyorlar, onun için beni dışarıda bırakıyorlar" dediğinde, "çekemeyenlerin" kendisine, önemsedikleri için çekemedikleri yönündeki hazzı yükliklerini de itiraf etmiş olur. Ama sonunda insan hep önemsendiği yere gitmiştir, bu yer de narsisist için yine toplumun ta kendisidir, çünkü yalnızlığa doğru itilse de yaşayacağı hazzı yine oradan alır insan. Yani narsisist toplumdan uzaklaşmak için değil, bizzat kendini topluma yakınlaştırmak hatta yapıştırmak için düzenek kurmuştur. Ama biz onu, kendisi için toplumu hiçe sayan olarak algılarız hep. Her neyse sözü narsisistten dolaştırarak ilerletmemin nedeni insanın hep genel olarak toplumla ve özel olarak da karşısındakiyle bütünleşerek ilerlediğini söyleyebilmek içindi.

Bütün davranışlarımız insanla ve toplumla bütünleşmeyi gözetir, bütünleşmenin önkoşulu da bütünleşecek olunanla ortaklık kurmaktır. İnsanlar ortak benliği içinde barındıran uçlardır. Onlar ortak benliğin uzayıp kısalan, genişleyip daralan, ihtiyaca göre başkalaşan uzuvlarıdır. (Bireysel) Nesne benliklerinin toplamı bir meclistir, her üye birbirini destekler, dürtükler, onda kendini görerek bütünler. Karşılıklılık kendini yapmanın temel biçimidir. İnsan sadece anneyle değil, herkesle herkes sayesinde büyür, hatta tedavi olur... Her ucun kendisi ortak benliğin bir parçası olarak değil bütünü olarak davranır ve kendine ortak benliğin tamamı kadar bir yer açmak için çabalar. Ama uçtaki bu parça bir süre sonra nesnelerle karşılaştıkça, başka uçlardaki ortak benlik parçalarını algıladıkça kendisinin, bütünün tamamı değil ancak bir parçası olduğunu anlar.*** Diyeceğim, bütün olmadan ilerlemek mümkün değildir, hatta ilerlemenin enerjisi bütünleşme güdüsünden başka bir şey değildir. Narsisistin bile bütünleşerek ilerlemek istediği yerde sadist ve mazoşistin birbirine olan yatkınlığı, yakınlığı hatta tutkusu -bu bir "absurd solution" bile olsa- bütünleşme sevdasından başka bir şey değildir. "Parçalardan birinin zararına bile olsa yine de bütünleşmek mi gerekir?" diye sorulabilir elbette. Bu soruya rahatça "Evet" diyebiliyoruz, çünkü insanoğlu yüz binlerce yıl bütünleşmediği her durumda yok olmakla karşı karşıya kaldığı devirlerden geçerek bugüne gelmiştir. O yüzden insanın çok açık bir ortaklık içgüdüsü taşıdığını iddia ediyoruz.****

Söz konusu bu ortaklık içgüdüsü insanı yaşamının her devresinde kendine bir ortak bulmaya itmişe benziyor. Mesela çocukluğunda, o günün gözüyle her şeye gücü yeten bir "dev" olan babayla ortaklık kuruyor insanoğlu. Ve bu ortaklık şiddet içeriyorsa, yetişkin yaşlara geldiğinde kişi mazoşistik bir güdüyle kendine sadistik başka bir "dev" aramaya kalkabiliyor; "dev" ile ortaklık son kertede "dev"in gücüyle ortaklıktır. Ergenlik devresinde babası yaşında bir adama âşık olma, gücü eline geçirmeye dönük bir sadomazoşistik ilişki iken, geç yaşta bir kadının orta yaştaki bir adamla olan sadomazoşistik beraberliği ise bir gücün kanatları altına girmeye dönük bir ilişki olarak sayılmalıdır. Sonuçta kimse bütüne ulaşmadan kalmak istemiyor, ama bütüne ulaşmak için de ortaklık kurabilmek gerekiyor. Fakat içinde yeterince ortak benlik gücü taşımayanlar, ortaklık içgüdüsünü hakkıyla dışa vuramayanlar, ortak olmaksızın kendilerini ortaklık becerisi bulunmayan sadistlere "enkorpore" ettirirler.

Ortaklık kurmakta yetersizlik çoğu kez primitif biçimde cinselleştirmeye neden olmaktadır. Bütünleşme için nesneyle ortaklık kurma ne kadar dışlaşma alameti ise yine bütünleşme için ortak olmadan cinsel ilişkide bulunma da o kadar içleşmiş bir davranıştır ve her zaman bu içleşmiş cinsel davranış başarısız ortaklıkların yerine idame edilir. Bazı işyerlerinde yöneticilerin çalışanlarıyla kurdukları cinsel ilişkiyi bu sınıfa ayırmak yanlış olmayacaktır. Bunların içinden bazılarının da sadomazoşistik olarak tanımlanmayı hak edecek ölçüde sapkınlaştığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Cinsellik doğası gereği günlük hayatta görülmeyecek bazı sertlikleri içermektedir. Cinsel ilişki sırasında erkek kedinin dişi kediyi ensesinden ısırarak sabitlediğini ve dişinin buna tepki göstermeden beklediğini biliriz. Dolayısıyla ilk cinsel ilişkide zaten var olan ve belli bir dereceyi aşmayan sertliğin ikinci ilişkide kolayca sadomazoşistik duvarı deldiğini görebiliriz.

Eşler arasındaki ortaklık dengeli bir alış veriş halinde değilse cinsel ilişki de kolayca sadomazoşistik yöne doğru kayabilmektedir. Eğer kişi yeterince veremediğine ve verecek yeterlilikte bir şeyi olmadığına inanıyorsa o zaman her türlü ortaklık ilişkisini mazoşistik tarzda kurar ve kendi sadistiğini de kendisi yaratır. Eğer kişi aşırı boyun eğerek ilişki kuruyorsa karşısındakini kendine borçlu bırakmak için onun sadistik olmasını ister, hatta onu ona zorlar. Çünkü bu "aberan" ortaklık ilişkisinin sonunda borçlu olan sadist, alacaklı olan ise mazoşist olacaktır. Çünkü mazoşist alışveriş dengesini aşırı vererek kendi aleyhine bozmuştur ve bunun elbette sadist tarafta kalmış bir karşılığı olacaktır. Psikanalistler mazoşizmi, içe dönmüş sadizm olarak kabul eder. Gerçekten de

* Otto Fenichel, Nevrozların Psikoanalitik Teorisi (Çeviri: Selçuk Tuncer) Ege Üniversitesi Matbaası, 1974 İzmir, s. 321.

** Tahir M. Ceylan, Nesne Benliği Psikofelsefi Bütünleştirme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 121.

*** Tahir M. Ceylan, Ortak Benlik Nörofelsefi Temellendirme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 151.

**** Tahir M. Ceylan, Ortak Benlik Nörofelsefi Temellendirme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 70.

mazoşist, bir sadist olduğunda fantezisini kurduğu şiddetin kendisine uygulanması için sadistine adeta yol gösterir. Çoğu sadist şiddeti mazoşistinden öğrenmiştir ve kendine "iyi" gelecek şiddet konusunda ustalaşmıştır. Mazoşiste iyi gelecek şiddeti sadist mazoşistinden öğrenmedikçe nereden bilebilir diye sormak uygun değildir elbette, sadistin çünkü kendi mazoşist tarafı vardır ve kendi üzerinden partnerine iyi gelecek olan şiddeti çıkarsayabilir.

Mazoşistler düşük özgüvenleriyle bir alacak yaratabildikleri tek ilişkiyi, ancak bir sadistle kurabilir ve varoluş garantilerini bu "kazançlı" ortaklık ilişkisi üzerinden sağlarlar. Kendi düşüncelerine göre hiçbir değer ifade etmeyecek olan kendileri bu ilişki üzerinden bir değer alır.

Freud sadistlerin mazoşistle olan ilişkilerindeki kazançlarını kastrasyon korkularından kurtulmak olarak açıklamıştı. Bizim bu konuda şüphelerimiz bulunuyor, sadomazoşistik bir ilişkide sanılanın aksine sapkınlığı başlatan çoğunlukla sadist değil mazoşist taraftır ve sadist "tarz" sonradan "uyanır".

Yani sadistik bir ihtiyaç hedef nesneye yönelmez, ama aksi olur ve mazoşist, ilişki sırasında kendi ihtiyacı olan sadistik nesneyi yaratır. Yani sadomazoşistik ilişki ortaklık yolunun yürünmesi anında devinerek kendi şeklini bulur. Bir taraf kendi yetersizliğini aşırı vererek sahip olma fantezisini gerçekleştirerek, diğer taraf da yine kendi yetersizliğini aşırı alarak aşma fantezisini hayata geçirerek ortak yolculuğu tamamlamış olur. Aşırı vermenin, ortağının işine, ailesine ve sonunda bedenine katılmakla sonuçlanacağını söyleyebiliriz. Bedene katılma da partnerin cinsel organının fetişleştirilerek sonunda o olmaya dönmek olduğunu ve ona tam bir teslimiyetle sonuçlandığını, hatta bu yolda partnere ait bedenin geri kalan taraflarının atıldığını bile söyleyebiliriz; o durumda partner artık cinsel organdan başka bir şey değildir.

Sadistler ve mazoşistler karşılıklı ilişkilerinde birbirlerine oyuncak muamelesi yaparlar. Nasıl oyuncaklar kırılınca ağlamazlar, ama onların sahipleri ağlarsa, sadist mazoşisti kırdıkça onun acı duymayacağını, duysa duysa acıyı onun sahibi olarak kendisinin duyacağını düşünür. O yüzden çoğu zaman kendilerinden doğru bir acı gelene kadar eylemlerine devam ederler, hatta partnerleri acıyla bağırmaya başlarsa bu duruma hayli şaşırdıkları gözlenir. Acı kendileri duyana kadar gerçek anlamda acı değildir ya da kendilerinin verdiği acı olsa bile çekilmeye değerdir. Bu nedenle sadistlerin kurbanları azımsanmayacak bir tehlike altındadır. Çünkü bu kişilerin maruz kaldığı şiddet başkasının duyduğu acının ne olduğunu bilmeyen birisi tarafından uygulanmaktadır. Bu kişilerin elleri bu nedenle "ağır"dır.

Çocuklar acımasızdır bilindiği gibi, en ağır şiddeti en kolay biçimde uygulayabilmelerinin nedeni başkasının acısına ilişkin deneyimsizlikleri olduğu kadar oyuncaklarına yönelik acımadan kırmaya dönük yoğun deneyimleridir. Sadizmde ortağın, ortaklığa zarar vermeyecek şekilde etkisizleştirilmesi söz konusudur. Eğer kişide ortaklığın kendine zarar verecek tarzda bozulması korkusu varsa, kişi bu korkuyu yenebilmek için, karşı tarafı kendine korku veremeyecek dereceye gelene kadar ezer. Sadistin korkusu çocuksu bir korku olduğu için partnerinin kendisine karşı kullanabilme potansiyeli taşıdığı en ufak güç onun korkusunun uyanması için yeterlidir. O nedenle bir sadistin partneri yaşadıkça durabileceği bir son nokta yoktur, son nokta ölümdür. Onun için ancak o durumda tehlike söner, aksi durumda duyulan derin bunaltı devam eder gider. Freud'un "Dövülen Çocuk" anlatımında belirttiği üzere, dövülen erkek, babayla özdeşim yoluyla dövülmekten döven haline

geçer ve geçmişteki olayı, dövebildiği bir partner buldukça geriye dönük biçimde ortadan kaldırmış olur. Aksi durumda dövebildiği bir partner bulamadıkça geçmişteki kendi dövülmesi devreye girerek ona dayanılması güç bir sıkıntı yaşatır. Döverek dövülmekten kurtulma, aile içi şiddetin yoğun olduğu toplumlarda bir çeşit şiddete dayalı savunma düzeneğidir.

Öte yandan sadomazoşistik ilişki tarzı gerçekte var olduğundan potansiyel olarak daha yüksektir. Ancak sadistik bir ilişkiyle beraberliği ilelebet sürdürmek güçtür, o nedenle erkekler bu arzularını fahişelerde denemeye daha meyillidir, ancak bunun için yüksek ekonomik ve hukuksal bedeller ödemek zorunda kalırlar. Bu tehlikeli durum kişiyi aseksüel bir davranış kalıbının içine sürükler. O nedenle sadist toplumla ortaklığının bozulmaması için aseksüel yapısını yıllarca sürdürür. Eşine karşı sadistik davranmadıkça uyarılamadığı için evliliğinde tam bir aseksüel olur, üstelik mazoşistik olmayan eşler de bu durumdan memnuniyetsiz değildir ve kadınların evlilik dışı ilişkileri bu evlilikler içinden daha fazla çıkar, üstelik bu ilişkilerin önemli bir kısmı da sadistik eşler tarafından bilinmektedir. Bu durumda sadistik eşlerin en büyük fantezisi, kendini aldatan eşlerini sadistik bir ritüel sonunda öldürmek olur ki, toplumumuzda da sıkça görülen kadın cinayetlerinin bir kısmının bu yolda işlenmiş cinayetler olduğunun düşünülmesi yanlış olmayacaktır.

İlginç olarak sadomazoşistler bir partnerde mazoşist, bir partnerde sadist rol oynayabilirler. Örneğin karısına karşı sadist davranan bir erkek, sevgilisine karşı mazoşist davranabilmektedir. Sevgililer bu düzenek üzerinden erkeğin mazoşizmini onun eşine sadizm olarak yansıtması konusunda gayet usta davranırlar. Adam örneğin çocukların doğum gününde evine gidemez, metres sevgili o güne has kendince bir özel gün yaratır ve sevgilisini evine bırakmaz. Ülkemizde de görülen bu örneğin aile içi facialara yol açtığına çoğumuz tanık olmuştur.

Diğer yandan günümüz dünyasının önemli sorunlarından olan çalışan anne ve babalar nedeniyle çocuklar ebeveynlerine karşı bir türlü sahiplik duygusu geliştiremezler ve bunun sonunda kendi evliliklerinde eşlerine aşırı vericilikle ancak sahip olabilecekleri gibi yanlış bir düşünceye kapılırlar. Gerçekten de bazı evliliklerde mazoşistik eşler bir parya gibi eşinin peşine düşmektedir, onun hiçbir zaman kendisini yeterli görmediğini, diğer kadınlardan daha verici olarak bu sorunu kendisinin ancak aşabileceği gibi obsesif düşüncelere kapıldığı görülür kadınların. Garip olan taraf anneler, eşlerinin peşlerinden bir köle gibi koşarken, çocuklarına kendi yetişme tarzını, bilmeden bir model olarak sunmuş olur. Bu tür eşler eşinin gözünde daha fazla düşmemek için kendini anne gibi göstermemekte hatta anneliğini saklamaktadır. Bu durum çocukların, hayalet bir anneyle karşılaşmalarına, hiçbir şeye karar veremeyen, inisiyatifi eşine vermiş olan ve sonunda açıkça yetersizliği görülse de görülmese de müphem biçimde yok olan bir anneyle beraber olmalarına neden olmaktadır.

Bu hastaların bazıları cinsel bağımlı gibi görünse de önemli bir kısmı mazoşistik bireylerdir. Aşırı boyun eğicilikle birçok partneri elinde tutuyor olmanın verdiği gizli bir grandiyöziteleri vardır. Çünkü mazoşistik kadına düşkün hayli sadist erkek vardır ve bunların ortak olarak düştüğü durum odur ki, giderek bireyleşen, serbestleşen toplumlarda kadınların cinsel şiddete tepki göstermesi sadistik erkekleri partner bulmakta zorlar olmuştur. Bu da mazoşistik kadınlara gizli bir güç yüklemekte, yataktaki boyun eğici özelliklerini yatak dışı günlük hayatta gizli gizli boyun eğdirici hale getirmekte ve eşleri üzerindeki yaptırımlarını yükseltmektedir.

Günümüz toplumlarında bütünlüğü sağlayıcı ortaklıklar bozulma göstermiş ve ortak benlik yara almış durumdadır. Ortaklıkların kaybolması insanı daha çok saldırı altında bırakmakta ve bu saldırılara karşı kişiler regrese olup zorunlu olarak narsisistik tepkiler göstermektedir. Bu tepkilerin sonunda narsisistik kırılganlıklar yaşanmakta ve bu kırılganlıkların tamir yolu gece yatakta yapılan sadistik saldırganlıklar olmaktadır. Çünkü kocaların bugünkü dünyada buldukları tek savunmasız kişi ve zaman, eşleri ve onların yatakta olduğu andır. Bu nedenle modern toplum, bağrında ileri derecede sapkın ilişkilere ait geniş bir yatak bulundurmaktadır. Beraberliklerin kolay bitmesi, evliliklerin evlilik gibi olmaması, eşlerin arasında tutkunluk gelişmemesi gibi pek çok sorunun altında bu türden sadistik ilişkilerin bulunabileceğini akıldan çıkarmamak gerekir.

Öte yandan işsizlik baskısı, çalışanları yöneticiler karşısında yaygın bir davranış olarak yalancı mazoşistik diyebileceğimiz bir kalıba doğru itmektedir. Bu kalıpta kişi işteyken sanki mazoşistmiş gibi davranmakta, işten çıktığında yöneticisine karşı en galiz şekilde sövüp saymaktadır. Bu hal bazı yöneticileri ileri derecede sadist yapmış durumdadır. Yani sadomazoşistik ilişkiler eskisinden farklı olarak durumsal, mekânsal ve zamansal bir karakter kazanmış olup, bu karakter ekonomik ve kişisel kazançlar için maksimize edilir bir haldedir. Toplumda homoseksüelliğin daha görünür hale gelmesi erkek mazoşizmini de yaygın biçimde görünür hale getirmiş durumdadır. Heteroseksüel bir erkeğin mazoşistik hale gelmesi, çok aşırı baba baskısı altında kalmakla ancak mümkündür. Geleneksel ataerkil toplumlarda erkeğin özellikle kadınlar karşısında edilgen duruşu kültürel olarak benimsenmediği için, kişide varsa bile mazoşistik eğilim, onun ortaya çıkması kolay kolay mümkün olmamaktadır. Sonuç olarak öyle ya da böyle sadomazoşizm, insanın köklü bir varoluş biçimi olarak her türlü yaklaşımın ötesinde temellendirildiğinde bir "aberan" ortaklık ilişkisi olarak tanımlanmayı hak eder. ●

Ayhan EĞRİLMEZ

© TAN TOLGA DEMİRCİ

Bir vicdani sorunsal olarak sadizm

"Kuşkuculuk yaşamdan nefret etmiş ruhların sadizmidir!"

E. M. Cioran

"Başka bir insan (ya da canlı varlık) üzerinde tam egemenliğin içerdiği haz sadistik dürtünün özüdür. Aynı düşünceyi formüle etmenin bir başka yolu, sadizmin amacının insanı bir nesneye, canlı bir varlığı cansız bir şeye dönüştürmek olduğunu belirtmektir. Çünkü canlı tam ve mutlak kontrol altında tutulmakla yaşamın temel niteliklerinden birini, özgürlüğü yitirir."

Erich Fromm

"...
Zorlamayın – istesem de sevmeyeceğim insanları
Birilerinin hayatını bitiren birileri: Böyle bir denklem
yok matematikte.
Evet, çokgen demek poligon.
Siz çokgen içinde ateşli silahlarla, canlı bombalarla
imhayı seçtiyseniz, ben kuşların gözlerinin dibine
çekiliyorum.

Kafka geçiyor penceremin önünden."

Küçük İskender

Sadizm zihnin faşist halidir. Kendinden menkul haklılık duygusundan yani narsisizmden türer.

✘ Sadizm bir vicdan sorunsalıdır!
Sadistik dürtü katı, esneklikten yoksun, istediği gibi olmayanı anlayamayan ve aşağılayan, cezalandıran çocuksu vicdanın doğal eşlikçisidir. Etik ve estetik kaygıları henüz gelişmemiştir. Ne yazık ki bazı insanlarda yaşam boyu böyle kalır ve değişemez.

✘ Sadizm sevgi ve şefkatten nasibini alamamış ruhların kaderi ve lanetidir!

✘ Marquis de Sade insanın uygarlık maskeli ikiyüzlülüğünü deşifre etmiş ve yapıtlarıyla insanlığın yüzüne vurmuştur: "Masum değilsiniz hiçbiriniz!" İnsan doğası gereği bencil bir varlık olarak doğar. Bu birincil durumu ancak aşk ile aşabilir, aşkınlaşma potansiyelini gerçekleştirebilir; kuşkusuz yeterince iyi ebeveynleri varsa, çağdaş bir kültüre doğduysa, nefesi yeterse ve bu

zahmetli koşuya gönül koyabilirse.

✘ Sadizm ve mazoşizm: Acılar çekmiş insan ruhunun yazı ve turası ya da ikiz kardeşleri.

✘ Sadizmin sofistike, olumlu ve yapıcı yöne kanalize edilmiş formları: Kasaplık, cerrahlık, belirli spor dalları, avcılık, militarizm . . .

✘ Sadizm zihnin faşist halidir. Kendinden menkul haklılık duygusundan yani narsisizmden türer. Sadist birey doğru ve yanlışı kendi belirler, yargılar ve infaz eder. Derin bir ötekileştirme, nesneleştirme ve cezalandırma hakkını kendinde görür. Ebu Gureyb zindanlarında olup bitenler insanın bu acımasız aşağılama eğiliminin devletin göz yummasıyla açığa çıkışının en trajik örneklerinden biridir.

✘ Sadistik dürtüleri yoğun ruhlar Eros'u tanımazlar çünkü karşılaşmamışlardır, başkalarının Eros ile buluşmalarını hasetle izlemiş, yoksunluğun inciticiliği ve intikamcı hiddeti ("narsisistik hiddet") ile bilenmişlerdir.

✘ Sadizm saldırganıyla özdeşleşme içerir, kurban nefret ettiği zalime dönüşür. Sevilmemişlik travmasını atlatamayan insan sevemez, o da insanları incitir ve ödeşme hazzını yaşar. Sadistik dürtü en baştaki asıl nesnesinden çok güncel nesnelere yönelir ve asla dinginleşemez, zorlantılı bir doğası vardır. Küpüne verdiği zarar ise herkesçe malumdur. Sadist birey asla gülümseyemez, sırıtır.

✘ Sadistik dürtünün yasal zirvesi militarizmdir. İyi savaş filmleri bu yasallaştırılmış, sıradan sadizmi gösterdikleri için insanı derinden etkilerler. Bkz. "Full Metal Jacket", "The Deer Hunter", "Apocalypse Now", "Zafer Yolları", "Müfreze", "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok", "Doğum Günü Dört Temmuz"...

✘ Sadizm romantizmi, başka bir insanı yüceltmeyi, şefkati yaşayamamış insanın öç alıcı, acımasız, dizginlenemez saldırganlığıdır. Romantizmde bir insana haz vermekten haz alma, sevilenin değerini arttırıp kendi değerini azaltma söz konusudur. Sadizmde ise acı çektirmekten haz alma ve aşağılama egemendir.

✘ Sadizm bazen mükemmeliyetçilik, idealizm gibi masum görünümlü egemenlik arzuları sonucu etkinleşir. Sevdiklerimize bazı işkenceleri iyilik adına çektirir, onları iyi ama istemedikleri bir şey konusunda zorlarız.

✘ Günümüz dünyasında benmerkezliliğin, empati özürlülüğün bir veba salgını gibi yayılışı -ya da egemen sistemlerce etkin biçimde teşvik edilişi- sosyal yaşamdaki sadizmi de sıradanlaştırıyor ("Sıradan Sadizm"). Dünya politik sahnesinde uzlaşmacı, barışçı liderler giderek azalırken ayrıştırıcı, düşmanca kutuplaştırıcı, nefret söylemini yaygınlaştıranların sayısı artıyor. Biriciklik ve kendinden menkullük niteliklerine sahip bireyler sahneden çekilirken aynılaşmış kitleler çoğalıyor. Bu sıradan sadizmden doğa da payını alıyor ve kuyumuzu her gün daha derine kazıyoruz! Çok alametler belirdi de anlayan yok ya da anlayanlar anlatacak medya bulamıyorlar. Sözcükler sağır kulaklara düşüyor ve dinleyen olmadığı için de anlamını yitiriyor.

✘ Sadizmin popüler eril zehri:
"İstedim de vermedin, çıban çıksın oranda!"
Ve estetik panzehiri:
"...
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu davet bizim. . ."

✘ Sadistik dürtü acıma, pişmanlık, suçluluk, özeleştiri, hoşgörü, affedebilme ve empati niteliklerinden yoksundur, henüz bu nitelikler geliştirilemediği için zihinde cirit atar.

Ceylan AKGÜN

© TAN TOLGA DEMİRCİ

Freud perspektifinden sadizm ve mazoşizm

Sadizm mazoşizmden, mazoşizm sadizmden türer. (...) Sadizm ve mazoşizm, gözleme ve gözetlenme, sevgi ve nefret ambivalandır, narsisistik evredeki otoerotik doyumdan türerler.

Mazoşizm ve sadizm ilişkisi oldukça çetrefilli bir konu, üzerine düşünmek de yazmak da oldukça zor. Bu konuda yazılmış literatür oldukça geniş, bana en cazip gelen metinler ise hep Freud'un kaleminden dökülmüş olanlar. Özellikle sadizm ve mazoşizm gibi ilk anda "psikolojik bir bozukluk" ya da parafili gibi sınıflamaya eğilimli olduğumuz bir kavramı, insanın varoluşu düzeyinde ele aldığı hatta toplumsal düzeydeki yerini belirlediği için bir kez daha hayran olabiliriz Freud'a. Bu konu, "Haz İlkesinin Ötesinde"de (1920), "İçgüdüler ve Değişimleri"nde (1915) ve "Bir Çocuk Dövülüyor"da (1919) ayrıntılı olarak karşımıza çıkar. Konuyla ilgili olgunlaşmış fikirleri ise 1924 tarihli "Mazoşizmin Ekonomik Sorunu" adlı makalede görürüz. Fakat bu mesele 1905'teki "Üç Deneme"den toplumsal düzeydeki "Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları" (1929) gibi eserlerine kadar birçok yerde karşımıza çıkar.

Mazoşizm ve sadizmi ele almadan önce psikanalizin içgüdü kavrayışını açıklamak gerekecektir. İçgüdüsel uyaranlardan bahsedildiğinde hemen "gereksinim" ve "doyum" ilişkisini kavram setine dahil etmek lazım geliyor. Gereksinim ve doyum arasındaki ilişki diferansiyel denklem gibidir: Gereksinimi doyum sıfırlar. Bu denklemin bazı bileşenleri vardır ki bunlara içgüdünün değişmez özellikleri ya da parçaları diyebiliriz: Baskı (drang), içgüdünün temeli hatta özüdür. Baskı uygulamayan bir içgüdü olamaz ama bu baskı, içgüdünün gücüyle doğru orantılıdır.

Amaç (ziel) ise uyarılma durumunu ortadan kaldırarak doyuma ulaşmaktır. Amaca uzanan yollar farklı olabileceği için içgüdü nesnesi ve amacı iki kavram olarak ayırt edilir. Nesne (objekt), içgüdüyü amacına ulaştıran şeydir ve sanılanın aksine içgüdü nesnesi, onu oluşturan parçaların en değişkenidir (sadizm/mazoşizm, sevgi/nefret...).

Kaynak (quelle), içgüdünün gelişimindeki bedensel süreci anlatır, içgüdünün doyumu bedenin belli bir parçasında gerçekleşir.

İçgüdü bedenin bir parçasında oluşur ancak psikanalizin konusu daha çok içgüdünün amacıdır. Dört temel parçadan söz ettik, o halde bu yazı boyunca her içgüdü deyişimizde, "baskı + amaç + nesne + kaynak" dörtlüsü aklımızın bir köşesinde kalsın. İçgüdünün parçalarına ek olarak bir de içgüdülerin çatışma alanları vardır. Freud'un belirlediği üç temel çatışma alanı içgüdülerimizi değiştirir. Bunlar sırasıyla; etkinlik ve edilginlik (biyolojik), ego ve dış dünya (asıl), haz ve hazsızlık (ekonomik) arasındadır. Freud, bu üç çatışma için dört temel değişim belirler:

1- Kendisinin karşıtına dönme
2- Öznenin kendi benliğine dönme
3- Bastırma
4- Yüceltme

Ölüm içgüdüsü, dolayısıyla sadizm/mazoşizm bağlamında bizi ilgilendiren değişim "kendisinin karşıtına dönme"dir. Freud bu dönüşün de iki türlü olduğunu söyler: ya etkinlikten edilgenliğe dönüş olur ya da içerik tersine döner, yani sevgi nefrete, nefret de sevgiye... Etkinlik edilgenlik meselesi de tahmin ettiğiniz gibi sadizm/mazoşizm, sevgi/nefret ve gözetleme/teşhir eksenlerinde belirlenir. Yani bu ikili setler için aynı tertibat işler, o da "kendisinin karşıtına dönme"dir.

Bu kısım önemli, çünkü aynı yerden neşet etmiş ama amaçları farklılaşmış içgüdüler görüyoruz ama bir de işin içinde tersine dönüş var. Bilinçdışının karanlık dünyası, etkin olan amacı (işkence etmek, gözetlemek) edilgin olan amaca (eziyet edilmek, gözlenmek) çeviriveriyor. O zaman daha şimdiden çok net şunu söyleyebiliriz; sadizm mazoşizmden, mazoşizm sadizmden türer ki metnin sonuna kadar bu cümle tartışılıp duracaktır. Freud da aynı minvalde şunları söyler: "Mazoşizm aslında öznenin kendi egosuna dönmüş sadizm ve gösterimciliğin kendi bedenine bakmayı içerdiği düşünülünce bir içgüdünün öznenin kendi benliğine dönmesi ussal olur." Sadistin saldırıdan haz alması gibi mazoşist de kendi üzerine yapılan saldırıdan haz alır. Aynı dinamik, teşhir/gözetleme (skopofili) ilişkisinde geçerlidir; sevgi ve nefrette de... Dinamik aynıdır ama içgüdünün nesnesi değişmiştir.*

Çok daha sonraları Freud, ölüm içgüdüsünü açıklarken; mazoşizm/sadizm, obsesyon, narsisizm arasındaki bağlar ve ilişkilerden yola çıktığını belirtir. Sadizm ve mazoşizm olgusunun bu evresini anlamak için otoerotizm kavramına ve narsisizme değinmek gerekecektir: Narsisistik evre, cinsel içgüdülerin otoerotik doyum bulduğu, her öznenin yaşamının başında ego gelişirken içinden geçtiği bir dönemdir. Yeni doğan bebek içgüdüleriyle dünyaya gelir ve onları kendi üzerinde doyurur. Bebeğin kendi üzerinden doyum elde etmesinin adı otoerotizmdir. Otoerotik dönem de narsisistiktir. Henüz ben ve öteki ayrımı yoktur. Öteki tarafından sevme ve sevilmeye karşı kayıtsızdır, çünkü ego kendine bir tümgüçlülük (omnipotans) atfeder. Dış dünyadan hem ayrışamaz hem onunla bütündür. Bebek kendini annenin bir uzantısı olarak görür, ayrı bir beden olduğunun farkında değildir. Ego, otoerotik olduğu sürece

* Obsesif kompulsif bozukluk için de aynı içgüdüsel değişim söz konusudur. İşkence yapma arzusu, benliğin kendisine cezalandırma ritüelleriyle (kompulsiyonlar) döner. Oradan da Freud'un nevroz/din anolojisine uzanabiliriz ama belki başka bir sefere.

dış dünyaya gereksinimi yoktur. Özne bu dönemde kendi bedenini gözetler (bebeğin ilk aylarında ellerini seyretmesi gibi). Bebek için dış dünya ve ego ayrımı değil sadece haz verenler ve vermeyenler ayrımı vardır. Bazı şeyler gelir ve haz verir (annenin memesi gibi); işte o nesne sevilir, egoya dahil edilir ve içe alınmak istenir. Tekrar hatırlayalım; henüz ego sınırları oluşmamış; haz veren her şey arsızca bir iştahla yenilip yutulmak, egoya dahil edilmek isteniyor. Yani dış dünyayla (nesneyle) ilk ilişkimiz ekonomiktir, haz üzerindendir. Narsisistik evreden çıkılırken egonun haz ve hazsızlık ikiliği üzerinden nesnelerle kurduğu ilişki önemlidir. Denklem basittir: haz veren nesne egoya çağrılır, diğeri ise tam tersi. Sonra ne olur? Haz ve hazsızlık nesneyle ilişkiler geliştikçe yerini sevgi/nefrete bırakır: Haz veren sevilir. Hazsızlık verenden kaçılır, tiksinir ve nefret edilir. Narsisistik evredeki hazsızlık şiddetli ve sıksa bu tiksinme ve kaçınma nesneye saldırma ve onu yok etme isteğine doğru evrilebilir. Bu kısım da sadistik tertibatı açıklar.

Yeni gelişmeye başlayan egonun kendi bedenini gözetleme nesnesi yaptığı bir durumdan bahsediyoruz. Gözlenen ve gözetlenen aynı nesnedir, etkin ve edilgin olan da aynı egodur. Freud, bu durumu narsisizm altında sınıflar çünkü otoerotik bir doyum vardır ortada. Bu durumda sadizm ve gözetleme gibi etkin olan güdülerin narsisizm içinden geliştiği ama onu geride bıraktığı düşünülür. Genelde ikili setlerle kavramsallaştırmalarını yapan Freud, nesne ilişkilerinin kurulmasıyla birlikte etkinlik ve edilginliği, egonun dış dünyadan uyaran alması ve uyarana tepki vermesi olarak sınıflar ilkönce (1905).* İyice dallandırıp budaklandırmadan sadede gelelim:

Sadizm ve mazoşizm, gözleme ve gözetlenme, sevgi ve nefret ambivelandır, narsisistik evredeki otoerotik doyumdan türerler. Otoerotik olması da bize şunu düşündürmeli: bu içgüdülerin nesnesi önemli değildir kolayca değişir ama kaynakları önemlidir.

Belki burada aklınıza ambivalan kavramı takılacaktır. Sevgi neden bu kadar çift değerli, nasıl oluyor da sevgi sadistik bir nefrete yönelebiliyor diye sorduğumuzda, sevginin tarihi alanına giriş yaparız. Freud'u bireyin bilinçdışından toplumsallığın analizine, "Totem ve Tabu"ya, "Musa"ya, "Medeniyet"e, "Yanılsama"ya getiren yolun buradan başladığını sezeriz. Sevginin köklerine bakarken, insanlığın tarihine dair kuramını geliştirir: İnsanın ve insanlığın tarihinde sevgiden önce nefret vardı... Çünkü ego önce narsisistikti ve uyaranlarla dolu dış dünyayı reddetti. Nesnelerin uyandırdığı ilk tepkiler hazsızlıktı. Sevginin ilk evrelerinin cinsel amaçlar olduğunu, cinsel içgüdülerin karmaşık bir gelişim sürecinin sonunda sevgiye dönüştüğünü söyler. Cinsel amaçların ilki, bütünleşme, içine alma, yiyip yutma evresidir. Hem nesneye kavuşma hem de onu yok etme gibi iki amacı da içerdiği için kökteki güdü ambivalandır. Çiftdeğerli evre, gelişim çizgisi boyunca sadistik anal örgütlenmeye doğru ilerler. Bu evreye de benzer çiftdeğerlilik hâkimdir: Nesne için çabalama ve nesneyi parçalama ve yok olmasına kayıtsız kalma dürtüleri hep bir arada...

Ego içgüdüleri cinsel işleve egemen olduğunda nefret duygusu içgüdüsel amaca dahil olur. Büyük aşkların bir anda nefrete dönmesinin nedeni duygunun çiftdeğerliliğidir. Sevginin sadistik ön evreye gerilemesi, nefreti ortaya çıkarır.

Buraya kadar, sevgiyle nefretin neden karışık olduğunu, nefretin tarihine dönerek Freudyen bakış açısıyla açıkladık. Sevginin nefrete dönüşündeki sadistik örgütlenmeden, yiyip yutma, parçalama itkilerinden ve bu itkilerin erotik bir nitelik edinmesinden bahsettik. Şimdi sevme/sevilme dönüşümünün etkinlik/edilgenlik dinamiği ile etkileşimine ve ölüm içgüdüsüne nasıl geçildiğine bakacağız.

Freud, "Haz İlkesinin Ötesinde"ye kadar (1920) iki asal içgüdü tanımlar: ego içgüdüleri ve cinsel içgüdüler. Ego içgüdüleri, kendini korumaya yöneliktir. Freud bu fikre ta Breuer ile çalışırken varmış, nevrozların kökenine dair geliştirdiği çatışma kuramında, iki temel içgüdünün (ego ve cinsel) çok güçlü olduğunu ve birbirleriyle çatıştığını fark etmiştir. Ancak, şizofreni ve narsisizm de işin içine katıldığında içgüdülerle ilgili fikrini değiştirmek durumunda kaldığını belirtmiştir ve yeni bir sınıflama yapmıştır. Bu sınıflamayla birlikte ünlü ölüm içgüdüsü işin içine girer ki, psikanaliz tarihçileri Freud'un içinde yaşadığı çağa özgü dinamiklerin onu ölüm içgüdüsünü tanımlamaya götürdüğünü düşünür. Öyle bir çağ ki, kanlı bir dünya savaşı yeni sona ermiş, kadim imparatorluklar parçalanmış ve antisemitizm Viyana'da alıp başını gitmiştir. Bu şartlar altında Freud'un insanlığa olan inancını yitirmesi ve todestrieb (ölüm içgüdüsü) kavramını geliştirmesi o kadar da şaşırtıcı değildir. Nitekim ardından gelen "Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları" (1929) medeniyete ve insanlığa dair umudun bittiğinin şahikasıdır. Konuyu fazla dağıtmadan Freud'un yeni sınıflandırmasına dönersek, 1920'den itibaren ego ve cinsel içgüdüleri birleştirip tek bir sınıf yapmıştır (libido). Elbette hep ikili sistemle düşünen Freud'un libidonun karşısına yeni bir kavram koyması beklenecektir. Bu yeni kavram ölüm içgüdüsü ya da *thanatos* ya da *todestrieb*'dir. Bu üç kavram genelde

* Cinsellik Üzerine Üç Deneme, 1905.

birbirlerinin yerine kullanılır ama ölüm içgüdüsü derken ölüm kastedilmediğini belirtmek isterim. Freud'u bu noktaya getiren sürecin izlerini 1915 tarihli "İçgüdüler ve Değişimleri" makalesinden sürebiliriz. Orada uyarılma, uyarılmayla artan gerilim, gerilimin haz verici yanı (cinsel uyarılma) gibi meseleleri inceler. Öncelikle cinsel ve ego içgüdülerini neden birleştirdiğini açıklayalım: Bu iki içgüdü aynıdır çünkü ikisinin amacı da türün korunmasıdır (1915). Burada evrimci yanı ön plana çıkıyor Freud'un ve "Cinsellik Üzerine Üç Deneme"de ön plana çıkardığı cinselliğin sadece üremeyle ilgili olmadığı yönündeki fikriyle çelişiyor aslında. Önce zihinsel aygıtın haz ilkesi tarafından belirlendiğini düşünmektedir. Sonra organizmanın nihai amacının ne haz ne de hazsızlık olduğunu savunur. Bu ikisi arasındaki ilişkiye odaklanır. Haz ilkesi, her an hazsızlıktan kaçma ve haz üretimi peşinde, ölüm içgüdüsü ise ölmenin peşindedir, çünkü ölüm haline duyulan itki bir tür regresyondur, bir başka deyişle organizmanın en baştaki durumuna dönme isteğidir. Ölüm içgüdüsünün bu amacını Nirvana İlkesi olarak adlandırır. Kendi sözleriyle şöyle söyler: "Zihinsel aygıt kendisinde varolan uyarılma miktarını olabildiğince düşük ya da en azından değişmez tutmaya çalışır" (1920). Freud, döneminin embriyoloji ve biyoloji ve kalıtımla ilgili gelişmelerini yakından takip etmiş ve ölüm içgüdüsü kavramını bu tezlerle güçlendirmiştir. Biraz karışık gibi görünen bu kısmı basitleştirip şöyle diyebiliriz: Zihinsel yaşamımız uzlaşamayan zıt duyguların çatışması altındadır. Ama organizma nihai olarak ölmek, sonsuz bir dinginlikteki ilk haline dönmek ister. Sanki "Ey insanlık, huzur ölüler içindir" diye seslenir tarihin içinden Freud.

Mazoşizm; "Ego ve İd"de (1923), sevme ve sevilme kutuplarının işleyişini etkinlik ve edilgenlik ekseninde tekrar ele alır. Fakat bu zamana kadarki metinlerin hepsi sadizmin köklerini açıklamaktayken, mazoşizm konusunu gölgede bırakmaktadır. Freud gibi, her bir tezini en ince detayına kadar ayrıntılandıran, diğer disiplinlerdeki bulgularla güçlendiren, şüpheyle gelecek her soru için titizlikle yanıtlarını hazırlayan bir kişiliğin, mazoşizm meselesini öylece bırakması beklendik değildir.

Nitekim, 1919'da Ferenczi'ye yazdığı mektup, mazoşizmin dinamiği üzerine kafa yormaya başladığını ispatlar. Bu mektuptaki tezler aynı yıl "Bir Çocuk Dövülüyor" makalesine dönüşecektir. Freud o zamana kadar mazoşizmin hep sadizmden türediğini savunmuş, mazoşizme dair kök dürtülerin olamayacağını düşünmüştür. "Bir Çocuk Dövülüyor"da yüksek düzeyde erotik hazlarla yüklü olan dövülme düşlemlerinin sadistik mi yoksa mazoşistik mi olduğu konusundaki kararsızlığını belirtmiştir. Dövülme düşlemine bağlı haz duygularını kabul eder, mazoşizmin sağaltıma utanç ve suçluluk duyguları yüzünden dirençle yaklaştığını tespit eder. Etyolojiyi, çocuk yetiştirmeki bedensel cezalarla açıklama çabasına girişse de, yaptığı vaka analizlerinde bu açıklamanın doğrulanmadığını belirtir. Cinsel işlevin diğerlerinden çok gelişmiş bileşenlerinden birinin vaktinden önce bağımsızlaşarak saplantıya dönüşmüş olabileceğini, çocuğun savunma mekanizmaları yetersizse de mazoşizmin meydana geleceğini öne sürer. Analizde ilerledikçe sadizmle mazoşizmin dinamiğinin giderek birbirinin içine geçtiğini görür. Örneğin, dövülen çocuk için o düşlemi üreten değil, her zaman bir başka çocuktur (kardeş gibi) der. Yani, dövülme düşlemleri ile mazoşizmi geliştiren birey aslında çocukken sadistik bir zevkle kardeşinin ebeveyni tarafından dövülmesini izleyendir sonucunu çıkarır (kafanız karıştıysa; sadistle mazoşist aynı kişidir demektedir kısaca). Kendisi de bu açıklamalara ikna olmamış olmalı ki, nihayetinde mazoşizm için sebeplerin rastlantısal olabileceğini, bu sebeplerin libidoya nasıl bağlandığını bilemediğini söyler. Ta ki 1920'deki dönüşümüne kadar. Kışkırtma teorisinden Oidipus'a geçilmiştir. O zamana kadar birincil mazoşizmi kabul etmeyen Freud, ölüm içgüdüsünü ortaya koyduğu makaleyle birlikte fikrini değiştirir.[3] Daha sonra "Ego ve İd"de (1923) hazsızlığı amaçlayan "değişmezlik ilkesini" içgüdülerin ilk evresi olarak belirler ve hazsızlığı mazoşizme bağlar. Freud'un her zaman kafasını karıştıran soru şudur: Eğer zihinsel süreçler haz ilkesi tarafından, haz elde etme eğilimiyle yönetiliyorsa mazoşizm nasıl oluşabilir?

Freud nihayetinde mazoşizmi üç kategori ile inceleme kararı alır ve kategorilerden ilki ve en eskisi olan erotojonik mazoşizmin oluşumunu tamamen yapısal ve biyolojik nedenlere bağlar. Böylece bir türlü açıklayamadığı kısmın sebeplerinin bilinemeyeceğini artık kabul eder.

1- Erotojenik (cinsel uyarılmaya bağlı olan)

2- Dişil (dişi doğasının bir ifadesi olarak)

3- Ahlaki mazoşizm

Geliştirdiği tüm kavramlardan sonra artık mazoşizmi açıklayabilmektedir: Ölüm içgüdüsü, nirvana ilkesine; libido haz ilkesine bağlıdır. Bu iki ilkenin arasında dış dünyaya ait gerçeklik ilkesi vardır. Bu üç ilke birbiriyle yenişemez şekilde karşılıklı ilişki halindedir. Libido, canlıdaki hücreleri bölerek neslin devamına yani yaşamda kalmaya doğru ilerlerken çok hücreli canlıyı sonsuz bir değişmezlik durumuna taşımaya çalışan ölüm içgüdüsüyle karşılaşır. Libido, ölüm içgüdüsüyle savaşır ve yenişemediği durumda egemenlik üçgüdüsü ya da güç istemi diyebileceğimiz bir şekilde enerjisini cinsel işleve yöneltir ki bu mutlak sadizmdir. Bu enerjinin bir kısmı bazen organizmanın içinde kalır ve libidoya bağlanır. Erotojenik mazoşizm ise burada filizlenir. Ahlaki mazoşizm ise Freud'un kuramını toplumsallıkla ilişkilendiren, en ilginç kısımdır. Freud burada Totem tarafından yenilip yutulma korkusundan, Oidipal fallik evreye kadar olan süreci ele alır. Bilinçdışı suçluluk duyguları ve vicdan işlevi ile Oidipus kompleksinin bireysel düzeydeki bağlantısını toplumsal düzeye taşır. Bireysel etik duygumuzun ve toplumsal normların gelişimi ile Oidipus arasındaki ilişkiyi kurar. Ahlaki mazoşizmi, egonun boyun eğdiği süperegonun, bilinçdışı ahlak yayılımının tezahürü olarak görür. Süperegonun sadizmi genellikle bilinçli hale gelebilirken, büyük bir suçluluğa (ana-babasal güçler tarafından cezalandırılma istemi) bağlı olan mazoşizm eğilimi genelde gömülü kalır. Vicdan ve ahlak Oidipus'un cinsellikten arındırılması ise, mazoşizm Oidipus karmaşasının tekrar canlanarak cinselliği ahlakın içine davet etmesidir. İçgüdüleri baskılayan medeniyet, insanın dışarıya karşı olan yıkıcı duygularını benliğe döndürür. Süperegonun sadizmiyle, egonun mazoşizmi birbirini tamamlar. Çok vicdanlıymış gibi görünenlerin gerçekte güçlü saldırgan eğilimleri olduğunun; bu sadistik hisleri sezinledikleri için de çok fazla vicdandan söz ettiklerinin ya da çok fazla dine döndüklerinin altını çizer. Libidonun ve ölüm içgüdüsünün sürekli savaşında kazanan ölüm olacaktır diye düşünür Freud. Bu düşünüş deterministiktir ve insanın özgür iradesini, kendisinin sahibi olabilme kabiliyetini yok sayar. İnsanın rasyonel olmayan yanını, karanlıkta kalan yönünü gösterebilme gücüyle benim için yüzyılın dehalarından biridir Freud. Yaşadığı çağı değiştirmiş, büyük bir çığır aşmıştır. Ancak onu anatomi yazgıdır diyecek, ölüm içgüdüsünü nihai nokta olarak görecek konuma getiren sürecin, onun kendi kişisel tarihiyle ve içinde yaşadığı o çok özel çağla ilgili olduğunu düşünüyorum. Ölüm içgüdüsü ve libidonun çarpışması, yapısal düzeyde thanatosun zaferiyle sonuçlanabilir ancak ölümün de, haz ilkesinin de ötesinde insanoğlunun kendini gerçekleştirme gibi bir düzeyi daha olabilir. ●

[3] Haz İlkesinin Ötesinde

Cansu GENÇ

İşkencenin doğası

İnsan, doğası gereği güçlü olmak ister; ve işkencenin doğasında güç vardır.

Bugüne kadar izlediğim yüzlerce film içinden en sevdiğim karakteri seçmem gerekse, yanıtım hiç kuşkusuz Hannibal Lecter olurdu. Tipik bir antisosyal olan Hannibal'da beni çeken sadist eylemleri olsa gerek. "Şarap eşliğinde görevli memurun karaciğerini yiyen" Lecter, yamyamlık tabusunu temelden sarsıyor. Neden böyle bir karakter ilgimi çekiyor? Çünkü öldürme/zarar verme dürtümü yüceltme savunma mekanizmasıyla filmlere aktarıyor ve benim "asla" yapmayacağım eylemleri gerçekleştiren karakterlerle özdeşim kuruyorum. Onlara hem öfkeleniyor hem hayranlık duyuyorum. İnsan, doğası gereği güçlü olmak ister; ve işkencenin doğasında güç vardır. Dario Argento'nun "Opera" (1987) filmindeki sahnelerden birini hatırlayalım: Katil, kadının gözlerine küçük iğneler dizili bantlar takıyor ve her göz kırpmasında iğneler gözlerine batıyor. Korkunç, değil mi? Aynı zamanda heyecan verici. Zekice kurgulanmış mikro bir can yakıcı, acı çekme süresini azami ölçüde uzatıp temel işlevini layığıyla yerine getiriyor. İşkence işteş bir eylem. Nesne olmadan gerçekleştirilemeyecek bir süreç. Uzunluğuyla verdiği haz doğru orantılı. Kişinin hayatta kalması ve edimin olabildiğince sürmesi esas noktalar. Beş dakika sonra ölen bir kurbanı kim ister ki? Mağdur direndikçe, kaçmaya çalıştıkça ve bunu başaramadıkça diğeri aradığı doyuma ulaşıyor. İşkenceci, öylesine yalnız, öylesine terk edilmiş hissediyor ki; kendi var oluşuna, verdiği acıyı somut bir şekilde görünce inanabiliyor. Etini kanattıkça rahatlayanlara karşılık, o, et kestikçe rahatlıyor. "Buradayım, güçlüyüm. Varım. Beni hor göremezsin. İstediğim an seni yok edebilirim. Hem, o değerli hayatın ellerimdeyken ben nasıl önemsiz olabilirim ki?" diyor. Tüm bunlar var olduğunun kanıtı değil de ne?

"Korkan, korkutur"* savında olduğu gibi, çoğu zaman acı çeken, acı çektirmek istiyor. Üstelik öyle derin bir acı ki bu, süperegoyu devre dışı bırakıyor. "Misery" (1990) filmindeki başkarakter, tutkuyla okuduğu kitap dizisinin sonunun beklediği gibi bitmeyeceğini öğrenmesinin ardından yazara türlü işkenceler yaparak onu kitabın sonunu değiştirmeye zorluyor. Naif bir hassaslık zemininde pür sadizm... Annesinin ölümünün acısını taşıyamayan Ed Gein, zamanla, insan parçalarından eşyalar yapmaya başlıyor. "Psycho" (Sapık) filminde yine bir anne kaybı örneğini görüyoruz. Psikolojik sorunlar çoğunlukla bu hassaslık ile ilişkili. Kişide var olan altyapı uygun bir stresörle tetiklendiğinde istemediğimiz durum gerçekleşebiliyor. Kimi durumda bu bir piyango gibiyken kimi durumlarda ise ergenliğe uzanan bir belirti süreci olabiliyor. Yani özetle, esasında işkenceci olarak doğmadığımıza inanıyorum. Birkaç ay önce arkadaş grubumla Lviv şehrine yaptığım ziyaret öncesi bölgeyi araştırma aşamasında dikkatimi çeken, insanların ilk olarak Masoch Cafe'den bahsetmeleri oldu. "Garsonlar müşterileri kırbaçlıyormuş", "Gerçekten vuruyorlarmış". Merakımıza yenilip kafenin yolunu tutsak da tek yapabildiğimiz, girişteki Leopold von Sacher-Masoch heykelinin önünde fotoğraf çekilmek oldu. Methini duyup gittiğimiz bir restoranda ise konsept işkence aletleriyle dolu bir ortaçağ yapısıydı. Giyotinin yanına oturup önümüzdeki kâğıttan çeşitli işkence aletlerinin isimlerini ve kullanım şekillerini okuduk. Hatta genç bir kız mekândaki temsili aletleri sırayla kullanıyor, demir kafesin içine giriyor, çıkıyor, gülüyordu. Balta saplanmış adisyon ise gösterinin sonuydu. O zaman size birkaç soru: İçeriği "işkence" olan bu mekân neden bu kadar ünlüydü? Denemeler yapan genç kız neden o denli eğleniyordu? Pekiyi biz neden giyotinin yanına oturduk? Buyurun bakalım...

* Prof. Dr. Gökhan Oral, Adli Psikoloji Dersi, 2011.

Didem AKSÜT DÖNMEZ

"Beni ne kadar döversen, o kadar kuyruk sallarım ben"*

"Beni köpeğinmiş farz et... Tekmele, döv, yok say, unut..."

Psikanalizin kurucusu Sigmund Freud 1924'teki bir yazısında mazoşizmi üçe ayırır. Bunlardan biri kadınsı mazoşizmdir. Bu yazıyı yazarken temel sorularımdan biri şuydu; eğer Freud kadınsı mazoşizm konusunda yanılmıyorsa, bunun bileşeni olan bir erkeksi sadizmden bahsetmek mümkün müdür? Derdim en azından şimdilik bu soruyu cevaplamak değil fakat onu disseke etmek, onu küçük küçük alt sorulara bölerek cevap ihtimalini kolaylaştırmak. Alt sorular derken kastettiğim şu tür şeyler: "Eğer doğal ya da norm içinde tarif edilebilen bir sadomazoşizmden bahsedebiliyorsak, bunun perversiyona, sapmaya dönüştüğü sınır nedir?" ya da "Bu sınır insanlık tarihi içinde nasıl bir kaymaya uğramıştır?" veya "Peki toplumbilimciler cenahından bu durum nasıl görülür?".

Bu söylediğimi yapabilmek için tarihsel bir sıra izlemenin yerinde olacağını düşündüm. Bu sırayı da Shakespeare'le, yani 1600'lerle başlatıyorum. Bunun tek nedeni bu yılın Shakespeare'in 450. doğum yıldönümü olarak kabul edilmesi değil. Aynı zamanda bu ünlü adamın eserlerinde

* 16. Uluslararası İstanbul Psikanaliz Buluşmaları'nda (30 Ekim 2014) yapılan konuşmanın dergi için düzeltilmiş halidir.

konuya ait pek çok örneklem bulunması. Fakat ben kısıtlı konuşma zamanımı göz önüne alarak alıntıları üç tiyatro eseriyle sınırlandıracağım.

İlk oyun "Bir Yaz Gecesi Rüyası". Sanırım Shakespeare'in en fantastik oyunu olan "Bir Yaz Gecesi Rüyası" cinler, periler, büyüler içinde ve ağırlıklı olarak bir ormanda geçer. Ana motif bir kadına âşık iki erkek ve o erkeklerden birine karşılıksızca sevdalanmış bir kadın arasındaki ilişkidir. Helena, "Benim ona sevgim arttıkça, daha çok artıyor nefreti bana!" dediği Demetrius'a âşıktır. Demetrius da aynı rakibi Lysander gibi Hermia'ya. Oyunda "Seni sevmiyorum" diye haykıran Demetrius'a Helena şöyle karşılık verir:

"İşte sen böyle söyledikçe, daha da alevleniyor aşkım.
Senin sadık köpeğinim ben ve Demetrius
Beni ne kadar döversen o kadar kuyruk sallarım ben.
Beni köpeğinmiş farz et... tekmele, döv, yok say, unut..."

Böyle devam edip gider Helena'nın repliği. Bulduğu her fırsatta Demetrius'a, ona sövüp sayması, dövüp kırması için yalvarıyor gibidir. Fakat perilerin işi bu ya, onlar uykudayken büyü yaparlar ve işler tepetaklak olur. Bu sefer her iki erkek deli gibi Helena'ya âşık iken, Hermia'dan nefret etmeye başlarlar. Ama gelin görün ki Helena hiç de mutlu değildir. Hatta neredeyse bu durum nedeniyle aşağılanmış hissetmekte, kendisiyle dalga geçildiğini düşünmektedir. Suratı asılır, keyfi kaçar. O coşkuyla "İsterseniz dövün beni" diyen Helena gitmiş, yerine tatsız tuzsuz bir Helena gelmiştir. Helena'yı karşılanmamış mazoşistik talepleriyle bırakıp ikinci oyuna geçelim. "Kısasa Kısas"... Dükün yokluğunda onun vekilliğini yapan Angelo, genç bir kadının gayrimeşru hamileliğine yol açan Claudio'yu, bu ahlaksızlığı nedeniyle ölüme mahkûm eder. Claudio, rahibelik yemini etmek

üzere olan kız kardeşi Isabella'dan, affını rica etmesi için Angelo ile konuşmasını ister. Isabella kabul eder. Katı ahlakçılığı ve dürüstlüğü ile nam salmış Angelo, karşısında "Bir anda duygularımı kamçılayıverdi" dediği Isabella'yı görünce ondan etkilenmemek için kendiyle boğuşur bir süre. Fakat yenilir dürtülerine. Ve şöyle bir öneride bulunur Isabella'ya:

"Sizden kabaran iştahımı doyurmanızı diliyorum;
...
Ağabeyinize karşı acıma duygularımı yok etmemek için
Bırakın kendinizi kollarıma.
Arzularıma boyun eğip kurtarın ağabeyinizi,
Yoksa yalnızca ölmekle kalmaz,
Bana olan aksiliğiniz yüzünden uzun uzun işkence de görür."

Aslında o ana kadar Angelo'ya hayli karışık mesajlar vermektedir Isabella. "Adamı baştan çıkarmaya mı çalışıyor böyle yaparak?" diye sormadan edemezsiniz. Örneğin ilk karşılaşmalarında şöyle söyler:

"... Böyle bir dev gücüne sahip olmak
Ne müthiş bir şeymiş, ama
Bu gücü dev gibi kullanmak da o kadar zorbaca..."

ya da

"Dinleyin (Eğer ağabeyimi affederseniz) size karşılığını vereceğim efendim."

Bu cümle karşısında Angelo heyecanlanır ve "Ne!? Karşılığını mı vereceksiniz?" der. Nitekim ikinci karşılaşmalarında sorar:

"Demek öyle? O zaman size bir soru sorayım
Hangisini tercih ederdiniz,
Ağabeyinizin yasalar uyarınca ölmesini mi,
Yoksa bağışlanması için, onun o kıza yaptığı gibi,
O tatlı ahlaksızlığı kabul eder,
Bedeninizi vermeye razı olur muydunuz?"

Isabella cevap verir:
"İnanın efendim ruhumu vermektense
Bedenimi vermeyi tercih ederim."

(Bu arada bu, iyi bildiğimiz bir Türk filmi repliğidir de aynı zamanda. "Bedenime sahip olabilirsin ama ruhuma asla!" Bizim mesleki pratiğimizin tam aksi gibi görünen bir durum olduğu su götürmez.)
Neyse Isabella'ya dönecek olursak, Angelo'nun teklifini açıkça ortaya koymasıyla

müstakbel rahibe birden netleşir ve bu öneriyi kesinlikle reddeder. Namuslu ağabeyinin, kız kardeşinin Angelo'nun seks oyuncağına dönüşmesindense idam edilmeyi yeğ tutacağından emin olarak onunla konuşmaya gider. Fakat can tatlıdır ve Cladio kardeşi Isabella'ya "Bir kerecikten bir şey olmaz. Lütfen kurtar beni" anlamına gelebilecek bir şeyler söyler. Isabella çok öfkelenir ve ağabeyine birbiri peşi sıra lanetler yağdırır. Hem de ne lanetler! İçinde çiğ bir öfkeden enseste kadar aradığınız her şeyi bulabilirsiniz.
Neyse. Yine Shakespeare'in birçok oyununda olduğu gibi sonuçta her şey kısmen tatlıya bağlanır, herkes istediğini ya da istediğini sandığı şeyi alır. Psikanalist Carolyn Brown "Isabella'nın Dövülme Fantezileri" adlı makalesinde, "Eğer Isabella'yı birtakım cinsel bozukluklardan muzdarip bir karakter olarak görürsek onu çevreleyen paradoksları çözme şansımız vardır" diyor. Onun şiddet ve acıyı erdemin işaretleri olarak kabul ettiğini ve cinsel doyumu cinsel ilişki ile sağlamasının mümkün olmadığını söylüyor. Biraz sonra Marquis de Sade'ın Justine'inden bahsettiğimizde bu iki kadının, Isabella ve Justine'in nasıl ikiz kardeş gibi birbirine benzediğini görebiliriz sanırım.

Ve Shakespeare'den son olarak "Hırçın Kız" oyununa bakalım.

Katharina ve Petrucio'nun hikâyesini anlatan bu oyun baştan sona tahakküm ve boyun eğme durumunu konu aldığından, hangi kısmını alıntılayacağımı bilemediğim bir eseri Shakespeare'in. Huysuz Kate iştah açıcı çeyizi nedeniyle, halihazırda uşaklarını her daim dövmekten büyük keyif alan Petrucio'nun dikkatini çeker ve oyun boyunca onun bu hırçın kızı nasıl ehlileştirdiğini görürüz. Öyle ki sonunda, oyunda yer alan tüm erkeklerin mevcut bulunduğu bir yemekte bir iddiaya girilir ve herkes eşlerini çağırır fakat bir tek Kate süt dökmüş kedi gibi koşarak gelir ve Petrucio'nun emirlerinin ne olduğunu sorar. Oyunun kapanışında Katharina'nın uzun bir repliği vardır. Eşlerine itaat etmeyen kadınlara ithafen yaptığı bu konuşmadan küçük bir alıntı:

"Erkeğin senin efendin, başın, hükümdarındır... Tebaanın krala borçlu olduğu vazifesi neyse, bir kadın da kocasına öyle borçludur. ... Kadınların barış için dize varacakları yerde kavgaya kalkışmaları, hizmete ve itaate bağlanacakları yerde hükmetmeye, hâkim olmaya göz koymaları beni utandırıyor..."

Açıkça bir kadın terapistin kuralları belirleyen, çerçeveyi tanımlayan taraf olmasını tuhaf bulduğunu söyleyen erkek hastalarım oldu. Janin Chasseguet-Smirgel Türkçeye de çevrilen "Ben İdeali" isimli kitabında, buna benzer vaka örnekleri sıraladıktan sonra, geleceğin sapkın erkeğinin annesinin, babayı değersizleştirerek ya da ürkütücü dışsal bir yaratığa dönüştürerek ortadan kaldırdığını ve onun yerine tam olarak yeterli olduğu yanılgısıyla birlikte oğlunu koyduğunu söyler. Dolayısıyla çocuk için annenin eşi olmak hiç de imkânsız değildir.
Yine Smirgel, "Perversiyonlarda Sadomazoşizm: Gerçekliğin Tahribatı Üzerine Düşünceler " isimli makalesinde, perversiyonun kalbinin cinsiyetler ve kuşaklar arasındaki farkın inkârı olduğunu söyler. Yani bu durumda pervers özne ne tek bir cinsel varoluşa hapsolmayı ne de ölümlü olmayı kabul etmektedir. Çocukluğun polimorf cinselliği ve ölümsüzlük algısı içinde gerçekliği eğip bükmektedir.

Şimdi Shakespeare'i bir kenara bırakıyorum ve yaklaşık bir 100 yıl ileriye alıyorum takvimi. Marquis de Sade'a geliyoruz böylece.
Ömrünün çok büyük bir kısmını hapishaneler ve akıl hastanelerinde geçiren ve "Sadizm"in isim babası olan Marquis de Sade için, psikanalist ve tarihçi Elisabeth Roudinesco, "İçimizdeki Karanlık Yan, Sapkınlığın Tarihi" kitabında şöyle yazar:

"Aslında kitaplarında, egemen dürtüden ileri geldiğini söyleyerek her türlü işkence ve cinayeti doğal eylemler olarak kabul eden Sade, suçun olası bir kurumsallaşmasından nefret ediyordu. Giyotini görmek bile onu kusturuyordu... Marie Antoinette, ensest ve sapkın cinsel eylemlerle suçlanarak idam edildiği zaman, düşmüş kraliçenin kaderiyle kendini özdeşleştirmiş ve onun maruz kaldığı aşağılamalara karşı içi acımayla dolmuştu..."
Fransız Devrimi, Sade konusunda karar vermekte zorlanmıştır. Bir dönem boyunca yoldaş olarak kabul edilen Sade; devrimin "kutsal aptallıklar" dediği dini inançlar konusunda yine renk değiştirmesiyle ki tam da bu dönemde Robespierre "... eğer Tanrı yoksa bile onu icat etmek gerekir" diyor, yine karanlık tarafta kalmıştır. Yeniden dinsizlik ve sapkınlıkla suçlanmış, eskiden fahişelerin yaşadığı bir manastıra kapatılmış ve tıka basa dolu olan bu manastırdan bozma hapishanede yer olmadığından uzun bir süre boyunca tuvaletlerde tutulmuştur.

Şimdi burada araya bir parça atıyorum ve Umut Sarıkaya'nın bir karikatürüne göz atmanızı istiyorum. Sanatçılık böyle bir şey

olsa gerek, ben sayfalar dolusu laf etmek zorundayken o tek bir karede kolayca anlatıyor derdini.

1880 doğumlu, Polonya asıllı Fransız bir şair olan Apollinaire şöyle söyler; "Bütün 19. yy boyunca hiçe sayılan Sade, tüm 20. yy'a egemen olacaktır" Ben de "Asıl 21. yy'a" diye eklemek istiyorum naçizane.
Şimdi sadede gelecek olursak, Sade'ın "Erdemle Kırbaçlanan Kadın" adlı kitabı

Justine isimli bir karakterin hikâyesidir. Çok kısaca öykü şöyledir: Önce babalarını sonra da annelerini kaybeden iki kız kardeş, çok az miktarda bir parayla bir başlarına sokakta kalırlar. Abla, Juliette, aklını kullanır ve fahişelik, hırsızlık, cinayet gibi edimleri layıkıyla yerine getirip, bir de soyluluk unvanı kazanarak sonunda zengin ve mutlu bir kadına dönüşür. Justine ise asla erdemli ve faziletli olma durumundan ödün vermez ve dayak, hapis, işkence, parmaklarının kesilmesi, çeşitli biçimlerde tecavüze uğrama, bir hayvan gibi muamele görme gibi durumlar başta gelmek üzere çok çeşitli acılara maruz kalır ve sonunda da bedeninde hırsızlara vurulan bir damgayı da taşıyan bir idam mahkûmuna dönüşür.
Justine, aynı Isabella gibi, kafanızı karıştırabilecek bir karakterdir. Önce üzülecek gibi olursunuz Justine'e fakat giderek neden bu kadar aptalca davrandığını sormadan edemezsiniz kendinize? Aptallıktan kastım ahlaklı davranmayı sürdürmesi değil anlaşılacağı üzere. Daha çok, kendisine zarar verme ihtimali olan her türlü durumun müptelası gibi davranması. Yani ne zaman bir ahlaki çıkmazla karşı karşıya gelse, değişmez bir biçimde bulduğu çözümün, onu en çok hırpalama ihtimali olan çözüm olması. Dikkatimi çeken başka bir şey de, kitap boyunca neredeyse karşısına çıkan herkese başına gelen bin bir zorbalığı ve sapkınlığı en ince detayına kadar tekrar tekrar anlatması Justine'in. Adeta tüm bunları sağda solda doyasıya anlatmak için yaşamış gibidir bu kız. Her seferinde önce "Bu uygunsuz durumları nasıl anlatacağımı bilmiyorum" ya da " Erdemli bir kıza yakışmayacak laflar ağzıma almak durumunda kalacağım..." gibi şeyler söyler fakat yine de ballandıra ballandıra anlatmaktan kendini alıkoyamaz...

Justine'i de acılarıyla burada bırakır ve bir yüzyıl kadar daha ileri gidecek olursak, Freud'la karşılaşırız...
Yine Roudinesco, az evvel bahsettiğim kitabında şöyle söyler:
"Freud hiçbir zaman büyük bir Sade okuyucusu olmamıştır ama hiç bilmeden Sade ile paylaştığı ortak düşünce, insan varoluşunun iyiliğe ya da erdeme yönelmeye değil, sürekli olarak kötülükten keyif alma peşinde koşmaya eğilimli olduğudur... Aydınlanmacılara karşı olmasa da, onlardaki karanlık yönün düşünürü olan Freud, sapkınlığın toplumların lanetli yönü ve bireyin karanlık yanı olarak, uygarlık için gerekli olduğu düşüncesini yeniden gündeme getirmiştir."

Fakat genel anlamda sapkınlık değil de, özellikle sadizm ve mazoşizm konusunda ne dediğiyle ilgilenmek istiyorum Freud'un. Bazı yazarlara göre Freud için bu ikili tam bir baş belasıdır. Hatta öyle ki yumurta-tavuk ikilemi yaratan bu durum nedeniyle kuramını hep tekrar tekrar gözden geçirmek zorunda kalmıştır.
Freud, birçok kişi tarafından, kızı Anna ile olan analizine dayandığı düşünülen "Bir Çocuk Dövülüyor" makalesini 1919'da yazmıştır. Burada sadizmi birincil, mazoşizmi ikincil bir konuma yerleştirir. Çocuğun dövülme fantezilerinde üç etaptan bahseder bu yazıda:

- Babam o çocuğu (kardeş muadili) dövüyor. (Sadistik özellik gösterir.)
- Ben babam tarafından dövülüyorum. (Bu bilinçdışı etaptır ve mazoşistik bir karakter içerir der.)
- Öğretmen (baba muadili) o çocuğu dövüyor. (Dövülen çocuk çoğunlukla erkektir.)

1920'de yazdığı "Haz İlkesinin Ötesi"nde isimli makalesine 1921'de eklediği bir dipnotta ilk kez mazoşizmin primer, birincil olabileceğinden bahseder.
1924'te "Mazoşizm'in Ekonomik Problemi"ni yazar ve mazoşizm ile ilgili ikinci teorisini tanımlar. Burada mazoşimi üçe ayırır.
1. Kadınsı mazoşizm ki her iki cinsiyette bulunan dişi komponentin ifadesidir bu Freud'a göre.
2. Moral mazoşizm; bilinçdışı suçluluk duyguları ile ilişkilendirir bunu.
3. Erojen mazoşim; bunu acıdan alınan haz olarak tanımlar. Şöyle söyler: Orijinal erojen mazoşizm ya da birincil, primer mazoşizm libidonun ölüm dürtüsü üzerindeki kontrolünü mümkün kılar ve insanı yıkımdan korur.
Bu son alıntıdan da anlaşılacağı üzere bu anlamda birincil mazoşizm psikosomatik kuram içinde önemli bir yer tutar. Rosenberg mazoşizm için "Yaşamın gardiyanıdır" der.

Şimdi yine 100 yıl ilerleyip günümüze gelmek ve "dünyanın en hızla satılan kitabı" unvanını almış olan bir kitaptan bahsetmek istiyorum. Basıldıktan kısa bir süre sonra 100 milyon kopyadan fazla satış rakamlarına ulaşmış, 53 dile çevrilmiş, yazarına başka bir rekor daha kırdırarak "en çok kazanan yazar" rekoruyla ona 95 milyon dolar kazandırmış bir kitap bu. Hafife alınacak gibi değil. Adı, "Grinin Elli Tonu". E. L. James isimli İngiliz bir kadın tarafından, başlangıçta biraz da

kendi kendini eğlendirmek için yazdığı bir e-book iken bu kitap, istek üzerine basılıyor ve çığ gibi büyüyen bu isteğin karşısında yazar iki kitap daha ekliyor ilkine. Bu üçlemede sadomazoşist bir çiftin ilişkisi anlatılıyor. Bildiğimiz anlamda fetiş nesneler, kırbaç, kelepçe, askı ve aklınıza gelebilecek her türlü malzeme mevcut bu çiftin cinsel ilişkisinde. Yine çok kısaca Smirgel'den bir alıntı yapıyorum: "Fetişizm tüm perversiyonlarda mevcuttur" diyor yine "Ben İdeali" isimli kitabında Smirgel.
Bu enteresan kitap ABD'de bazı üniversitelerde "Çağdaş Amerikan Kültürü" derslerinde okutulan kitaplar arasına giriyor. Diğer taraftan "Journal of Women's Healt" dergisinde yayımlanan bir yazıda yazar şöyle söylüyor: İlginç bir biçimde, bu roman tehlikeli seviyelerde şiddet içerdiği halde romantik ve erotik kitaplar başlığı altında satılıyor. Bunu anlamak gerçekten zor.
Kitapta genç bir kadın ve tuhaf zevkleri olan güçlü bir adam birbirlerine âşık olurlar. Adam sadece o tuhaf koşullar sağlandığında bir kadınla birlikte olabileceğini söylemektedir. Kadını bu ilişki biçimine ikna etmeye uğraşır kitap boyu. İmzalanması gereken birtakım kâğıtlar gidip gelir ellerinde. Bu kâğıtlarda kadının adama itaat etmesinin koşulları belirlenmiştir. Nasıl giyineceği, ne yiyeceği, nasıl konuşacağı ve nasıl sevişeceği gibi şeyler yazar. Bedenine yapılacak her türlü girişimi kabul ettiğini attığı imza ile onaylaması beklenir. Tüm bunlar gereğinden fazla romantik bir arka planda geçer. Bu seferki kadın kahramanın adı Anastasia'dır ama siz ona pekâlâ Isabella ya da Justine diyebilirsiniz. Aradaki fark artık her şeyin çok daha legal ve romantik olması sadece.
Bir yazar ve aktivist olan Suzan Sontag '70'lerde yazdığı bir makalede şöyle söylüyor: "Daha önce hiçbir dönemde efendiler ve köleler arasındaki ilişki bu kadar estetize edilmemişti." Bundan 40 yıl sonra yazılan ve hırsla tüketilen bu kitapta ise sanki artık romantizm ve sadomazoşizm birbirinin yerine geçmiş gibi. Aradaki sınır çok daha silik artık. Psikanalist Ethel Spector Person'a göre sadomazoşistik fanteziler ve hatta eylemlerin ana akım haline geldiği bir çağda yaşıyoruz.
Buna iyi bir başka örnek de psikanalist J. F. Miller'dan geliyor. "Muzaffer Kurban" diye Türkçeleştirilebilecek kitabına şöyle bir anlatıyla giriş yapıyor Miller: Birkaç yıl önce Marks & Spencer isimli bir süpermarket devi popülaritesini kaybetmekteydi. Başarılı bir reklam yazarı şöyle bir sloganla çıkagelene kadar; "Daha az M&S, daha çok S&M". Ben şahsen Marks & Spencer'da kelepçe ya da kırbaç satıldığını görmedim fakat hâlâ iyi satış yaptığı düşünülürse bu slogan işe yaramış gibi görünüyor...

Kadındaki mazoşizm ve suçluluk duygusuna bana kalırsa çok akıllıca ve parlak bir vurgu yapan Smirgel, bu sefer başka bir yazısında ki "Kadınsı Suçluluk Duygusu ve Ödipus Kompleksi" isimli bir makale bu, şöyle söylüyor: "Kadınların profesyonel ve yaratıcı alandaki zorluklarını sadece sosyolojik etmenlerle tanımlamak yeterli değildir, bunların derin bilinçdışı köklerini aramamız gerekir. Fakat aynı oranda sosyokültürel faktörleri yok saymak da mümkün değildir. Kadınların içsel suçluluk duyguları kesintisiz bir biçimde dış dünya tarafından desteklenir."
Tam da burada Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'ye kulak vermek istiyorum. Türkçeye de çevrilen kitabı "Eril Tahakküm"den birkaç alıntı yapacağım şimdi:
"Toplumsal düzen, amacı, üzerine temellendiği eril tahakkümü tasdik etmek olan devasa bir sembolik makine gibi işler. (Premodern Avrupa'da) penetrasyon ve kudret, yönetici seçkinlerin ayrıcalıklar hanesinde yer alırdı; penetrasyona boyun eğmek iktidar ve otoriteden sembolik olarak feragat edilmesi anlamını taşırdı. ... Biliyoruz ki pek çok toplumda, eşcinsel sahip olma bir kudret göstergesi, bir tahakküm edimidir, diğer kişiyi dişileştirmek suretiyle onun üzerinde üstünlük kurmayı sağlar; bu nedenledir ki Yunanlılarda bunun uygulandığı kişi şerefsiz addedilerek tam bir erkek ve yurttaş olma statüsünü kaybediyordu. Roma yurttaşlarında da bir köle ile 'pasif' eşcinsellik canavarca bir şey olarak görülürdü." (s.18)
Bunu tüm erkek egemen küfür kültüründe de görmek mümkün sanıyorum. Dolayısıyla bu kültürün içinden bakan bir erkek için bir kadın, cinsel ilişkinin öznesi olarak zaten zor bir duruma katlanması hatta daha da iyisi o durumdan zevk alması gereken biri.
Tekrar Bourdieu'den bir alıntı:
"Sanki kadınlık 'ufalmak' sanatıyla ölçülürmüşçesine kadınlar bir tür görünmez hapis içerisine kapatılmıştır. Başörtüsü bunun sadece görünen kısmıdır." Kadınların hep derli toplu olmak, az alan kaplamak, bacaklarını açmadan oturmak, ince bir bedene, küçük ayaklara sahip olmak gibi küçülmek peşinde olduğunu, erkeklerin ise yer kaplamaya çalıştıklarını, gelişmiş, iri bir beden ve büyük bir penis istediklerini söyler.
Mesleki açıdan da hayli ilginç bulduğum başka bir önermesi de şu Bourdieu'nun; "Hükmedilenlere özgü sağduyunun çok ayrı bir biçimi olan 'kadınsı içgüdü', nesnel ve öznel itaatten ayrılmaz haldedir; bu itaat, arzuların sezilmesi ve tatsızlıkların hissedilmesi için ihtiyaç duyulan dikkat ve uyanıklığa teşvik eder veya bunu zorunlu kılar. ... (Burada ne dediğini daha iyi anlamak için Virginia Woolf'un Deniz Fenerini okumanızı öneririm) Erkeklere kıyasla sözel olmayan işaretlere (özellikle ses tonu) daha duyarlı olan kadınlar, sözsüz bir biçimde ifade edilen duyguları daha rahat tanımlayabilir ve bir diyalogda neyin ima edildiğini deşifre edebilir."
Belki bu önerme neden kadın terapist sayısının erkekten çok daha fazla olduğuna dair bir ipucu verebilir.

Bu yazıyı bende hep hayranlık uyandıran Joyce McDougall'dan bir alıntı yaparak bitirmek istiyorum. Psikosomatik ve perversiyonlar üzerine çok şey söylemiş

olan McDougall, "Eros'un Binbir Yüzü" isimli kitabında şunları söylüyor: "İçerdiği yenilikçi karakteri ve yapılan yatırımın yoğunluğunu vurgulamak için deviant (normal dışı) hetero ve homoseksüaliteler için neoseksüalite (yenicinsellik) kavramını öneriyorum. Hem hetero hem de homoseksüel deviasyonlarda cinsel eylemi yeniden keşfetmek, icat etmek zorunluluğu, rahatsız edici çocukluk yaşantıları ya da cinsel kimlik, cinsel roller ve kadınlık ve erkeklik kavramlarındaki yanıltıcı mesajlarla çok yakından ilgilidir. ... Neoseksüalite yaratıcıları, cinsel dürtü ve bunun yüceltmesini aynı yaşamsal önemle profesyonel hayatlarına aktaran ve normal diye tanımlanan insanlardan pek az farklılık gösterir...

Libidinal ve narsisistik homeostas için, cinsel eylemler ve nesneler açısından yeni bir gerçeklik (neo-reality) ve yeni ihtiyaçlar (neo-needs) yaratan bireyler fallik-ödipal kastrasyon anksiyetesinin eleborasyonunda kısa devreye uğramışlardır. ... Ayrılık ve infantil sadizmi reddederek de Melanie Klein'ın 'depresif poziyonunun eleborasyonu' dediği durumdan kaçınırlar.... Arkaik çatışmaların erotize edilmesi daha ciddi, psikotik veya psikosomatik doğadaki sonuçları engeller. ... Bu kişilerin, eğer şanslılarsa anksiyeteyi (gelecek terörü) depresyondan (geçmişin acısı) terapist ile aktarım ilişkisi içinde ayrıştırabilmeleri beklenir. Böylelikle affekti eylem aracılığı ile bertaraf etmeye çalışmaktan kurtulabilirler..."

Dövüle sövüle cennetten kovulan Âdem ile Havva'nın sığınacakları bir liman bulma macerası üzerine söylenecek çok fazla söz var. Ama bir yerde nokta koymak gerek. Bu noktayı Albrecht Dürer ile koymak isterim... ●

Kaynakça

1. Brown, C., "Measure for Measure; Isabella›s Beating Fantasies". American Imago. 43;67-80. 1986

2. Bourdieu, P., Eril Tahakküm. Bağlam. 2014

3. Chasseguet-Smirgel, J., Ben İdeali. Metis. 2005

4. Chasseguet-Smirgel, J., "Sadomasochism in The Perversions; Some Thoughts on the Destruction of Reality" Journal of the American Psychoanlaytic Association. 39;399-415. 1991

5. Chasseguet-Smirgel, J., Female Sexuality. New Psychoanalytic Views. The University of Michigan Press. 1970

6. Freud, S., "A Child is Being Beaten; Contribution to the Stüdyo of the Origin of Sexual Perversions". The Standart Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud. V17;177. 1919

7. Freud, S., "Beyond the Pleasure Principle". The Standart Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud. V18;3. 1920

8. Freud, S., "The Economic Problem of Masochism". The Standart Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud. V19;157. 1924

9. James, E. L., https://www.amazon.com/Fifty-Shades-Trilogy-Darker-Freed/dp/034580404X

10. McDougall, J., "The Many Faces of Eros". Modern Psychoanalysis. 22;113-120. 1997

11. Miller, J. F., The Triumphant Victim. Karnac. 2013

12. Roudinesco, E., İçimizdeki Karınlık Yan. Sapıklığın Tarihi. Say Yayınları. 2013

13. Sade, M., Erdemle Kırbaçlanan Kadın. Bilgi Yayınevi. 1974

14. Shakespeare, W., Bir Yaz Gecesi Rüyası. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 2010

15. Shakespeare, W., Kısasa Kısas. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 2011

16. Shakespeare, W., Hırçın Kız. Milli Eğitim Basım Evi. 1996

17. Spector, E. P., "Male Sexuality and Power" Psychoanalaytic Inquiry. 6;3-25.1986

18. Woolf, V., Deniz Feneri. KırmızıKedi Yayınevi. 2012

Serpil VARGEL

© CAN MOÇAN

Sömürü ile gelen yıkıcı var oluş çabası

Sadizmde sorun ne kadar güçlü olduğunu bilememek olduğundan, gücünü tekrar tekrar test etmesine gereksinimi vardır. O nedenle sadist, ezerek enerji topladığı, sömürerek var olmaya çalıştığından kurbanını öldürmez; köle eder.

Acizlikten kaynaklanan sömürü şeklidir. Aciz, eksik, aşağılanmış olanın var olma adına yaptığı yıkıcılıktır. Herkesi var eden, haklarını teslim eden, adil, güven ortamı sağlanana kadar bu "yok edici" süreç devam eder.

Yetkin ve yeterli olmayan kişiler, topluluklar, ancak ötekini sömürerek kazançlı çıkmanın hazzında yoğunlaşır. İnsan ve insan topluluklarının hikâyesidir. Bire bir ilişkilerden, aile içi yapılanmalardan, patron-çalışan hiyerarşisinin olduğu alanlarda, güçlü-zayıf ilişkilerinde, ülke politikalarında... Yani sadizm ötekinin olduğu her ortamda kendine yer bulabilir. Bugün kanımızı donduran, yüreğimizi ağzımıza getiren insan eli ile yapılmış, yaşatılmış her olayın altında aşağılanma hissinden kurtulamamış sadist duygular vardır. Üzerinde çalışılması, yoğunlaşılması gereken bu önemli konu geleceğin de belirleyicisidir...

Sadistik örgünün ilk ilmeği, aşağılanmış olma hissidir. Bu zayıflıkta olanların yetersiz, güçsüz, zavallı hissinden kurtuluşları, ancak bu yükü yükleyebilecek bir alıcı bulduklarında mümkün olur. Bu alıcılar da genellikle dünya karşısında kendilerini suçlu hissedip bunun için bütün bedellerini ödemeye hazır kişilerdir. Bütün dünyadan alacaklı ile bütün dünyaya borçlu bu ikili, adeta hayatın oyun bahçesinde tahterevalliye oturmuş iki kişi olarak kilitlenmiş halde bir ömrü böyle geçirebilirler. Biri battığında öteki havalara zıplayarak haz alır. Kendisi havalarda uçarken diğerinin poposu sert demir oturağa çarpmış ve canı yanmıştır. Havalara yükselen kişi geçici olarak aşağıda olma hissinden ötekini batırarak çıkmıştır. Ama nafile bir hazdır çünkü bu durum kendi gücü ile geldiği bir yükseklik olmadığından, dengede kalabilmesi ötekinin batması ile mümkün olacağından, her an denge oynayabilir. Yere çakılmış olan ayağını sertçe yere vurarak güç alıp kendini zıplatabildiğinde, diğerini yere çakacaktır. Yani başlangıçta eziyet edene eziyet edilen karşılık gelmekte gibi gözükse de, zaman içinde kimin kime eziyet ediyor olduğu karışır. Roller içinde hızlı kaymalar olur. 19. yüzyılda eziyet eden sadist, eziyet edilen mazoşist diye tanımlanmıştır. Bu tahterevalli örneği çok sevimli gibi gözükse de gerçek hayatta birbirini kilitleyen, tüketen, yıkan, öldüren ilişkilerdir. Çünkü kaynağı sömürü ile var olma çabasına dayanmaktadır. Kendi gücünün keşfine varamamış, kendini yetersiz ve zayıf hisseden bireyin bu duygudan sıyrılmasının yolu, ötekinin üzerinde egemenlik kurduğu hissinin oluşmasından geçer... Bu bir coşku ve tatmin veya haz arayışıdır. Başkasının canını yakabiliyor ise, onda bir kötülük hissine yol açmış ise, artık o kötü değil, diğeri kötüdür. Artık o zavallı değil, diğeri zavallıdır. Aşağılanmış olan o değil, ötekidir. Bunu yapabiliyor ise ölmemiştir. Canlıdır. Bu adeta ölülük halinden çıkış gibidir. Alınan haz onların yeniden kendilerini canlı hissetmelerini sağlayan yaşam enerjisi haline gelir. Gerçekte kendi gücünün farkında olan birisi için bu oyuna ihtiyaç yoktur. Gücü doğrultusunda amacına doğru ilerler, vurur, yıkar, ezer geçer. Oysa sadizmde sorun ne kadar güçlü olduğunu bilememek olduğundan, gücünü tekrar tekrar test etmesine gereksinimi vardır. O nedenle sadist, ezerek enerji topladığı, sömürerek var olmaya çalıştığından kurbanını öldürmez; köle eder. Bir başka deyişle eziyetin amacı, yaşama içgüdüsü ile ötekini yok ederek hayatta kalma saldırganlığından farklıdır. Amaç, eziyetle harmanlanan ilişkilerde kendini bulma çabasıdır. Vazgeçilmesi zor olan bu yıkıcı davranış örüntüsü, kendisini ve çevresini mutsuz kılacak bir sürece sokar.

1- İktidar karşısında yıkıcı davranışları anlatan sadizm kavramının çıkışı

Bu tanımlama, yazar Marquis de Sade'ın yaşantısından ve kitaplarından köken almıştır. Sade, 1740-1814 yılları arasında yaşamış, yaşantısının erken dönemlerini Bourbon Hanedanı ile bir arada yaşamıştır. Fakat bir yarı aristokrat olan Sade, yaşıtı olan Prens Louis Joseph'in bencil kibrine karşı öfkeli çıkışları nedeniyle saraydan uzaklaştırılmıştır. Yani ötekine göre değersizleştirilmiş, saraydan kovulmuştur. Sade, sonraki yaşantısında, babasının isteği üzerine yine yarı aristokrat ve oldukça zengin ama sevmediği bir kadınla evlenmiştir. Evliliği art arda gelen uygunsuz davranışlarla doludur. Baldızını baştan çıkararak onunla kaçar, sonrasında ortaya çıkan başkaca

"rezaletler" nedeniyle "cinsel bir sapkın" olarak görülür... Karısının onu her koşulda bağrına basması ve "normal" aristokrat yaşantılarına çekmek için gösterdiği "fedakâr" gayretler de yeterli gelmeyince, Sade önceleri hapishaneye, yaşantısının son dönemlerinde ise akıl hastanesine kapatılır. Sanki onarmaya çalıştığı şey, ne kadar kötü olur ise olsun onu kabul edecek bir kucak arayışı gibi... Fakat her kucağa alındığında yeniden can yakacaktır. Sade'ın kapatılma sonrası başladığı yazın hayatı onun yaşama amacına dönüşürken, yazıları nedeniyle kazandığı popülarite, başta din olmak üzere tüm kurumsallaşmış iktidarlara bir tehdit haline gelmiştir. Bu koşullar altında adı "kıyıcılık" anlamında kullanılan ve kırbaçlama, kan akıtma, işkence, öldürücülük gibi edimlerle anılan "Sadizm" kavramıyla özdeşleştirilmiştir. Sistemli şekilde itibarsızlığa itilen Sade'ın yazıları ve cezaevleri ile akıl hastaneleri arasında geçen yaşam öyküsü, onu özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren gerek yazım dünyasında, gerek felsefede, gerekse psikolojide sıkça ele alınan bir fenomene dönüştürmüştür. Horkheimer, Adorno, Camus, Lacan, Zizek ve Simon de Beauvoir, onu anlamaya gayret eden düşünürler olarak dikkat çekmektedir.

Kapatıldığı akıl hastanesinde Sade'a o günün modern tedavi yöntemleri uygulanmış, oysa bu tedavisi sırasında kullanılan araçlar, aslında bilindik işkence yöntemleri ve araçlarından farklı değildir. "Bu hastane Fransa ve ben de onun Napoleon'uyum" sözleriyle kendini tanıtan doktorun tanımlaması, her ortamın bir iktidar sahibi olmasına yönelik vurgudur. Sade, yazdıkları ile cinsel sapkınlıkların, iktidar sahibi ortamlarda da nasıl örtülü olarak var olduğunu iç içe geçen öykülerde anlatır. Yazılarında "nadir bulunan bir kuş" olarak gördüğü karısını "kafeste" tutmak için büyük harcamalarla yaptırdığı aşırı lüks ev tanımlaması, "sapkınlığın" toplumsal ve psikolojik kökenlerini ortaya koymaktadır. İşte tam da bu noktada burjuva "ahlakı" ile "sapkınlık" arasındaki sınırların nerede başladığı ve nerede bittiği belli olmayan bir birliktelik olarak karşımıza çıkar. Bir oyunundaki "Kendimi sayfalardaki 'kötü' karakterlerin yerine koymasam, nasıl bu kadar 'iyi' biri olabilirim?" şeklindeki cümlesi sadizmin nasıl işlediğini anlatır.

Bayan Marquis ile yaşadığı karşılıklı eziyet sürecinden sonra Sade öldüğünde, Bayan Marquis, "Ben size onun yazarlığını öldürün dedim, onu öldürün demedim" sözleriyle sadomazoşizmde amacın öldürmek değil, İstediği noktada tutarak köle etme olduğunu gösterir.

Sade'ın yaşam öyküsü ve kitapları ile kavramlaşan bu yıkıcı davranış örüntüsünün ortaya çıkışı, değişik açılardan irdelenebilir:

2- Saldırganlık ve sadizme farklı yaklaşımlar

A. Var olmanın gereği olarak saldırganlık

Her canlı olgunun varoluş çabası içinde kendini ayakta tutacak kaynakları kullanma, suyu kendi lehine çevirme eğilimi vardır. Varoluş, çevredeki kaynakları kullanmayı gerektirir. İnsanda ve bütün hayvanlarda ortak olan, yaşamsal çıkarlar tehdit altında kaldığında ortaya çıkan, kalıtımsal olarak programlanmış saldırma ya da kaçma davranışıdır. Bireyin ya da türün varlığını sürdürmesine hizmet eder. Öteki tip "kıyıcı" saldırganlık, bir başka deyişle zalimlik ve yıkıcılık, insan türüne özgüdür. Öldürme ve işkence yapmanın bir tutku halini alması, insanın toplumsal bir varlık olarak şekillendiği dönemde kapıldığı etkiler yüzündendir. İnsanın da tüm diğer canlılar gibi biyolojik olarak sahip olduğu "neslini ve geleceğini koruma içgüdüsü" vardır. Sadece bu içgüdü ile kalabilseydi, tarihi boyunca yaşanan bunca katliamlar, acılar olmayacaktı. Tarih boyunca insandaki saldırgan ve yıkıcı davranışlar incelendiğinde, toplumsal yapılar ile farklılık gösterdiği bulunmuştur. Uygarlık düzeyi arttıkça yıkıcı davranışlar daha da artmaktadır. Son yıllarda aşikâr yıkıcılığın yerini tüketim üzerinden gizli tahripler almıştır. Tüketim ile körüklenen yaşam biçimleri sonucu hızla sağlıksızlaşan insan yaşamları bir başka tür yıkıcı gidişatın sonucudur. Yani insanoğlunun açgözlülüğü, kendine güç elde etme, mülk edinme gereksinimi devam ettiği sürece sadizm çeşit çeşit yollar bulacaktır.

Biyolojik olsun, ekonomik olsun hiçbir nedene dayanmaksızın kendi türünün üyelerini öldüren, onlara işkence yapan ve bunu yapmaktan haz duyan tek primat insandır. Hayatta kalma mücadelesi içerisinde yırtıcı, eziyet eden, arsız, iştahlı davranışlar bütünü, saldırganlık olarak tanımlanabilir. Bu saldırganlıkta acı vermek bir araç iken, sadizmde ise acının doğması amaçtır...

B. Toplumsal yaşamın getirisi olarak sadizm

İnsan doğduğu ortamda varlık, canlılık gösterebilmek için birtakım tutkulara kapılır. Bu varoluş sürecinde birtakım gereksinimleri olur. Öncellikle sevilmek ve şefkat görmek ister. Sonra "varsın ve yaşama hakkına sahipsin" onayını bekler. Bu gereksinimleri onu iktidar sahibi olma arzusuna ve mülk açlığına sürükler. Bu süreçler yolunda gider ve tam bir birey olarak toplum tarafından günahı ile sevabı ile kabul aldığı onaylanırsa, toplumsal bir varlık olarak yaşamını kendi akışı içinde sürdürür. Bunların sağlıklı yaşanmadığı süreçte, tıpkı hak ettiği halde diploması verilmemiş, kabulünü alamamış, sınıfta bırakılmış biri gibi hırçınlaşarak hayatı boyunca bu alacağının peşinde koşar... Hem kendi hem de etrafı için zarar verici davranışlar sergiler. Kişilik yapısından kaynaklanan kıyıcı saldırganlığın, özellikle sadizmin, bir başka duygulu varlık üzerinde sınırsız iktidar sahibi olma tutkusu vardır. Ölüseverliğin, yaşayanı yok etme tutkusunun altında ölü olanın, çürüyenin ve mekanik

olanın öteki olduğu kıvancı yatar.
Yakın geçmişte yaşamış birçok sadistin (Stalin, Himmler, Hitler...) hayatının incelenmesi, bu dinamik süreçlerin insanlık tarihinde nelere mal olduğunu ortaya koymaktadır.
İnsanın tutkuları, içinde bulunduğu toplumun gözünde bir nesne olmaktan çıkarak kahramana dönüşme arzusu ile şekil alır. İnsan kendisinin yaratıcısı olmak ister. En sadist ve en yıkıcı insan bile bir insandır. Azizler ne kadar insansa onlar da o kadar insandır.
Acı şiddeti, şiddet acıyı doğururken, insan kendine daha adil bir düzen arayışı içinde hırslanarak birden kendini aynı şiddeti uygulayan, acımasız, öldüren biri olarak bulur. Bazı devrimcilerin söylemlerinde bile bu görülür. Çünkü devrim, kökten değişikliktir. Devrimciler, mevcut düzeni öldürebildiklerinde yeni düzeni kurabileceklerdir. O nedenle bir şeylerin yıkılıp ölmesi söylemi bile, yıkım ve şiddet saplantısını taşır (yaşam ve yapıcılıktan ziyade). Suçluların daha ağır cezalar ile cezalandırılmasına yönelik yeni yasalar ve yeni düzen getirme çağrıları da öldürme üzerinedir. Yani saldırgan, sadist üslup ile aynı zemine oturur.
Gerçek özgürlük ile gerçek bağımsızlığın sağlanması, bütün sömürücü yönetim biçimlerine son verilmesi ve yaşam sevgisinin harekete geçirilmesi ile olanaklıdır. Kulağa ne kadar ütopik gelse de...

C. İnsan yaşamında sadizmin yer buluşu

İnsan hayatı, pek çok canlı gibi sadizm ile başlar. Tek hücreli insanın var olabilmesi için rahmin iç tabakasını oyup yerleşmesi gerekmektedir. Bir yanda tek hücreli bir canlı, diğer yanda muazzam bir beden ve anne rahmi...

Güç kavgası buradan başlar. İtip kakışma, çekme, delme, yuvalanma, kendine yatak arayışı, istila, oyma, göçme, kanatma, kanırtma ile başlar hayat. Yani küçük balık büyük balığı kendine tutsak bulmuştur. İnanılan o dur ki, insanoğlu, mutlak hâkimiyeti ve huzuru bulduğu bu cennet ortamına yeniden kavuşma arzusu ile yaşar.
Daha önce cennetten kovulmaz ise... Dokuz ay on gün sonra anne, mutlak hizmetten çıkacak, gönüllü hizmete geçecektir. Böylece mutlak iktidar dokuz ay on gün sonra biter. Muazzam kontrol kaybolmuştur. "Varlık" etrafına kıvanç verdi, ihtiyaçları anlaşıldı. Korundu, kucaklandı, bakıldı ise artık etrafa hükmetmek için neyi ne kadar yapabileceğinin keşfine kalır her şey... Etrafına ne kadar hükmedeceğinin keşfi içinde, doğduğu ortamda var olmaya başlar. Elini kolunu keşfeder. "Ben" ve "ötekiler"in ayırdına varmaya başlar. Kendisi ne yaptı, karşısındakilerde hangi tepkiler oluyor, bunu anlamaya ve yaşamaya başlar... Bu, bir yandan kendi gücünün ve sınırının anlaşılması açısından önemlidir. Her yaptığının coşku ile karşılanması ne güzel... Fakat engellendiğinde, cezalandırıldığında giderek bir gerilim başlar. Olayı yeniden eski iktidar ve güce döndürme çabası da karşılıklı itişip kakışmayı doğurur. Doğduğu ortamda ona bakım veren ve büyütenler, onun kadar küçük değilse, yani kendi güçlerinin farkında ise, yetkinlikleri çerçevesinde çocuğun kendini var etme arzusunu anlayıp onu yatıştırarak, gerçek hayatın gerçekliğine çekerek, yaşama uyumlu hale getirebileceklerdir. Bu üzerinde çok konuşulabilecek, hassas ve dinamik bir etkileşimdir. Safların en belirginleştiği anlar, tuvalet terbiyesinin kazandırılmaya çalışıldığı anlardır. Yani istediği zaman istediği yere işeyemeyeceği ve dışkılayamayacağı öğretilmeye çalışıldığında, birileri "onun bedenini kontrol ediyor" gerginleşmesi iplerin koptuğu andır. Büzücü kasların kontrolünün kendi elinde olduğunu keşfeden, yeni yetişen birey, yeniden

ortama hükmedebileceğinin heyecanı ve coşkusu ile özenle içinde tuttuğu dışkıları birer mermi gibi kuşanıp er meydanına çıkar, yeniden etrafını kendine köle etme arzusu ile doludur. Bu dönemde yaşanacakların tümü, yaşamı boyunca etkisi altında kalacağı kişilik yapılanmasında önemli etki yaratacaktır.

D. Psikanalitik açıdan sadizmin gelişimi; özerklik savaşı

Sadizmin temelinde olan aşağılanmış hissetme ve küçük düşme duygularının geliştiği 18 ay-3 yaş dönemi...

Bireyin psikobiyososyal gelişim sürecini inceleyen ruh çözümleyici kuram sahiplerinin birbirini takip eden, kavramlarını içine alan yaklaşımları vardır. Freud'un çağdaşları ve takipçileri arasında olan Kohut'un narsisistik kişilik organizasyonunun gelişme süreci yaklaşımı ile sadizmin gelişmesi 18 ay-3 yaş arasına uyar. Bu dönem, bireyin, "Ben muhteşem bir ortama doğdum", "Onlar benim muhteşem ailem", "Ben onların bir parçası olarak da muhteşemim" çığlıklarını attığı, "özseverliği"nin coşkusunda olduğu dönemdir. Çok güçlüdür. Bir sarayın içinde anne-baba, kral ve kraliçe, o bir prens ya da prensestir. Bir dediği iki edilmez. Artık, yemek masasında yeri vardır. Adı vardır. Yani hayatta mekân tutmuştur. Eli-kolu oynuyor. Yürüyebiliyor. Kendi istediği doğrultuda hareket edebiliyordur. Yani artık erk sahibidir... Fakat giderek gerginlik başlar. Her istediğini yapamayacaktır. Ona kırıp döktüğünde yanlış yaptığı söylenecek. Tuvalet dışında işemesi ve dışkılaması yasaklanacak, sınırlamalar getirilecektir. İyi- kötü, güzel-çirkin, yasak olan-olmayan kavramlar gelecektir. Ayıp kavramını takiben utanç duygusu ile tanışacaktır. Bu, tüm güçlü prens ve prensesler için baş edilmesi zor bir dönemi getirmektedir. Eğer ebeveynlerin kendi iktidarları ile bir sorunları yok ise, yani kendilerini yeteri kadar güçlü ve yetkin hissediyorlar ise, bu yeni düzeni idame

ettirmekte güçlük çekmeden, yeni yetişen bireye ideal ebeveyn duruşu ile eşlik edeceklerdir. Onun gücünü ve sınırını keşfetmesini sağlayarak toplumsal bir varlık olma yolunda gerçeğe uyumlandırarak özerklik kazandıracaklardır. O da kendisine getirilen bu sınırlandırmaların kuru bir dayatma olmadığını, kendine zarar vermemek ve kendi gelişimini sağlıklı sürdürebilmek için (bunların birer rehberlik olduğunu bazen beceremese de), yanlış yapsa da kabul göreceğini ve sahiplenileceğini bilerek, gücünü kullanmayı öğrenir ve sınırını keşfeder. Bu keşifte taklit ederek öğrenme de vardır. Ebeveynlerini gözlemleyip onlar gibi yapmaya çalışır. Gördüğünü taklit eder. Ebeveynleri kendilerine zarar veren davranışları yapmıyor ise, kendilerine ve etrafa saygılı, sevgili ise, taklit ederek öğrenme yolu ile bunu kişiliğine yerleştirir. Özellikle işlerin yolunda gitmediği durumlarda, yeni gelişen istenmeyen bir durum karşısındaki tutumları önemlidir. Çocuğun bu durumlarda ailesinin kendilerine güvenerek, soğukkanlılıkla kendi sınırlarında durabildiklerine şahit olması, engellendiği durumlarda uygun tepki vermesi için örnek teşkil edecektir. Böylece, sağlam, güçlü bir karakter yapısının inşaatı ve iç planı çıkar. Hayatın önceden yordanamaz belirsizlikleri karşısında durabilecek kadar sağlam bir kişilik yapısının temelleri atılmış olur. Özerkliği kabul görmüştür. Artık kendi varlığını ispat zorunluluğu kalmamıştır.

Sorun ise bu yaş dilimini sağlıklı atlatamadığında gelişir... Sadizmin şiddetini, bu dönemde yüz yüze kaldığı zararların etkisi ve şiddeti ile belirler. Hafiften ağıra değişen

© CAN MOCAN

sadistik yıkıcı davranışlar görülür. Sorunun kaynağı, çocuğun kendisini tıpkı Sade gibi (sarayın içinde bir soylu olarak görürken) aşağılanarak, utandırılarak tahttan indirildiği hissine kapılmasıdır. Çocuk, 18 ay-üç yaş arasında utanç içinde bırakılır ise, şartlar dayatıldığında isyankâr tutuma girer. Bütün insanlığın başına önemli sorun olan sadizmin temelinde, çocuk eğitiminde ve yetiştirilmesinde yaşanan yanlışlar yatmaktadır.
Burada ebeveynlerin kendi yetersiz karakter yapıları, kendi güçsüzlükleri, kendilerine yapılan yanlışı devam ettirmeleri sonucu sadizm, toplum içinde giderek çoğalan davranış biçimine dönüşür. Çocuğu cezalandırarak eğitme yöntemi son tahlilde köleleştirmeye neden olurken, toplum sadomazoşist yapıdan kurtulamaz.
Oysa ebeveynlerin toplumsal bir birey olma yolunda yetiştirdikleri çocuklarına sergiledikleri tutum, kendilerine yansıyacak tutumdur... Henüz dil yeteneğinin yeni geliştiği bu dönemde, dilin içeriğinden çok söz öncesi iletişim esastır. Yani esas olan özden çok ona sergilenen tutumlardır. Çocuk kendi gücünü ve sınırını keşfetme yolculuğuna çıktığı dönemde yüz yüze kaldığı hoyratça tutumlar, kaba kuvvet, ceza amaçlı uygulanan şiddet ve sevgisiz ortamda sadizmin tohumları atılmış olacaktır. Yani esas olan, kendi yaptıklarının sorumluluğunu alabilecek, sonucunu göstererek, nasıl davranması gerektiğini kendisinin bulabileceğini keşfettirmektir.
Onun adına karar verildiğinde, işeme ve dışkılama davranışları kontrol altına alınmaya çalışıldığında, yanlış yaptığında, beceremediğinde, döktüğünde, saçtığında, altına kaçırdığında, ağır hakaretlere uğratmak, bağırmak, çağırmak, küfür etmek, dayak atmak, kibrit ile yakmak, korkutmak, ceza tehditleri savurmak, kendi keşif yolculuğunu yapan bireyi darmadağınık eder. Kohut'a göre çocuğun narsisistik gelişimi böylece sekteye uğrar. Henüz o ortamdan basıp gidecek kadar güçlü değildir. Hayatta yalnız kalmaya hazır değildir. Kurduğu sırça sarayı başına yıkılmıştır. Özseverliği yara almıştır. Bütün bu olanlar bir prens ya da bir prensese yapılmış gibi hissettiğinden içi hınç dolmuştur. Yaşayabilmesi için kaybettiği iktidarını yeniden ele geçirmeye ihtiyacı vardır. İvedilikle bu aşağılanmış duygunun yarattığı ölülük hissinden kurtulması gerekmektedir... Canlanma ve heyecanlanma hissini yaşaması öncelik kazanır. Çocukluk mastürbasyonları bu dönemde ortaya çıkar. Yeniden kendi kendini uyarabildiğinde aldığı haz ile kıvanç duyar. Bu yeniden yaşadığını hissettiren cinselleştirmelerdir. Yaşasıın! Ölmemiştir. Ötekini ne kadar zor durumda bırakır, ağlatırsa, o kadar bu utanç duygusu "Bana değil ona ait" hissi ile o denli cinsel haz yaşayacaktır. Öteki ile arasında sınır olmamalıdır ki bu kendisinde hoşnut olmadığı ve kendisini batıran, küçük düşüren yükten kurtulsun. Yani adeta bileşik kaplardaki basıncın ötekine aktarılması gibi rahatlık yaşayacak, bir basınç boşalması sonucu haz duyacaktır... Gerçekten ölü mü, canlı mı olduğu konusunda, kendisine kurban olarak seçtiği kişi üzerindeki eziyet belirleyici olacaktır. Hırsını ve hıncını alamadığı için bir kez yaşaması yetmeyecek, tekrar tekrar aynı oyunu tekrarlayacaktır. İktidarını keşfetmenin yolu ve hazzı bütün deliklere bir şeyler yapabileceğinde yoğunlaşır. Tıpkı Sade'ın sergilediği cinsel sapkınlıklarda görüldüğü gibi... Bunu yapabilmenin hazzındadır. Dil dışardadır. Burun deliğine leblebi sokulur. Makat ile uğraş artar. İçine gireceği kırgınlık ve uzaklaşma sonucu kibirli bir tavır sergiler. Bu adeta bir prens ya da prenses olarak yaşadığı

CAN MOCAN

hayal kırıklıklarından sonra "Ben de sizi tanımıyorum" kibridir. Kedi karşısında fare konumuna düşürülmüş hali ile, "O kedi buraya gelecek" fantezisini içinde tutar, ağını kurar, kölesini içine düşürmeye çalışır.
Bütün bunların yarattığı olumsuz etkiler nedeniyle, bu yaş aralığında incitilmiş, özerkliğinin keşfine yardımcı olunmamış bireyler, mükemmeliyetçi, titiz, takıntılı, hırslı, tüm dünyaya hükmetme fantezileri, şüpheci tutumları olan bireyler haline gelebilirler. "Yaşıyor muyum, ölü müyüm?" sorusuna yanıt, kişiyi ölümüne zararlı, kendini tekrarlayan davranış örüntülerine sokar. Bir yerlerini kesmek, yolmak, bir şeyleri yakmak vs. gibi yıkıcı davranışlar sergilerken, yaptığı her eylemi cinselleştirmekte, yani adeta cinsel haz almayla rahatlamaktadır. Ölmediğini, var olduğunu ancak ötekinin varlığı ile anlayabilecektir. O nedenle hayatı boyunca hep ötekine ihtiyaç duyar. Fakat bu öteki onun yanında varlık göstermeyecek, ona sonsuz itaat edecek, onu hiç terk etmeyecek olmalıdır. Yani kölesi olmalıdır. Güç kaybettiğini hissettiği anda gidip kölesinin canını yakabilir ise, yeniden ölmediğini anlayıp bu "zavallı hayatına" devam edebilir. Amacı ötekini öldürmek değildir. Onun varlığı ile kendisinin ne kadar güçlü olduğunu yaşaması, ne kadar vazgeçilmez olduğunu hissetmesi, onun acı haykırışlarının kendi içinde yankılanması ile canlılığını keşfedebilecektir. Tıpkı Sade'ın karısı ile girdiği, yıllarca süren eziyetli süreç gibi. Sadistin sadizmini sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu mazoşist kişide ise, işin içinden çıkamadığı suçluluk duygusu eşlik etmek zorundadır. Patolojik olarak suçluluk duygusunun bir tortu olarak kaldığı dönem, Kohut'a göre üç ila yedi yaş arası "gizlilik dönemi" diye tanımladığı dönemdir. Çocuk, üç ila yedi yaş arasında, çevresine karşı bazı dürtülerini kontrol edebileceğini, gizli tutabileceğini ve bu güce sahip olacağını göstermiş olduğunda, toplumsal bir varlık olarak artık güçlü ailesinin iktidarına sahip olduğunu hissettiğinde, kendini güçlü hisseder. Bu dönemde yaşadığı bir güç kaybı, ailenin ona el veremeden uzaklaşması, gizli dürtüleri ile ilişkilendirerek derin bir suçlanmaya götürür. Yeniden güce sahip olmanın yolu, güçlü diye bellediği biri ile şartsız koşulsuz itaat üzerine kurulu olan ilişki ile mümkün olacaktır. Kendine tam bu özelliklerde köle arayan, aslında gücü zayıf fakat ezici güce sahip rolünü oynayan sadist için kaçırılmaz fırsattır. Bir kez buluştular mı, alan memnun satan memnun hikâyesi, birbirini yok edene kadar devam eder. Narsisistik gelişim sürecinde bu yaralanmaları sonucu sadomazoşizm gelişir.

E- Bir bebekten bir katil yaratan karanlık

Sadizm, toplumbilimcilerden, biyolojik ve fizyolojik açıdan insan davranışlarını inceleyen bilim dallarından yoğun ilgi görmüştür ve önemli bir insanlık sorunudur. Sadizm olgusunu anlamada değişik teoriler ve yaklaşımlar ortaya konmuştur. Psikobiyososyal bir varlık olan insanın, sadistçe davranışlarının altında, üç sistemin payı vardır. Kişinin doğuştan getirdiği, kalıtsal taşıdığı mizaç özellikleri saldırgan davranışlara meyil ettirecek hırçınlıkta olabilir. Fakat bu özellikleri ile de sevgi ile kucaklanıp birey olarak kabul gördüğünde sadizme dönecek tutumların gelişme ortamı olmayacaktır. Sosyal açıdan acımasızca sergilenen davranışlar prim yapmadığında, sömürü ile var olmanın sosyal düzen gereği olmadığı durumlarda sadistik davranışlar kendine ortam bulamaz. Burada önemli olan boyut, birey bazında aşağılanmaya uğramış birinin, ailecek buna maruz kalmışların, topluluklar olarak değersizlik hissi yaşamışların kaybettiği

© CAN MOCAN

iktidar güçlerini elde edebilmek için aynı ezilmişlikten gelen hırslı, acımasız liderlerin peşine takılarak yıkıcı sürece çoğalarak katılmasıdır. Acıdan şiddet, şiddetten acı doğar. Göz yumduğun sosyal bir gerçek senin kapına dayanır. Sorun insanlık sorunudur.
Narsisistik gelişim sürecinde kırılmalar yaşamış bireyler, yaralanmayı yaşadığı zaman dilimine ve şiddetine bağlı olarak değişik psikopatolojik karakter bozuklukları geliştirebilir. Obsesif, paranoid, narsisistik, borderline, antisosyal kişilik bozuklukları gibi... Bunlar tıpkı bir kırık kemiğin yanlış kaynaması sonucu oluşan çolaklık gibidir. Sadistik kişiler adeta bunların bir ebruli çalışması gibi hepsinden irili ufaklı renkler taşırlar. Diğer kişilik bozuklukları, toplum içinde uyum sorunu yaşayacaklarından dolayı daha kolay görülürler. Sadistik kişilik yapısındaki kişiler için ise, amaç temelde yeniden toplumda iktidar kurma arzusu olduğundan, çolaklıkları daha gizlidir.. Kendini gösterdiği alanlar daha ziyade insanlararası ilişkilerdir.

3- Sadistik kişilik yapısı özellikleri
Her şeyi elde etme arzularından dolayı, başlangıçta cömert, baştan çıkarıcı, çekici, güçlü bir duruş sergileyerek arzulanan kişi olma hevesindedir. Güç elde etmek isteği ile etrafına karşı açık arar ve kusur peşindedir. Gördüğü hataları, zayıflıkları, ötekini kötü hissettirecek şekilde açığa vurur. Suçlandırır. Toplum önünde kendini adeta erdemli biri gibi sergileyerek ötekini sinsice rezil eder. Ben olmasam sen daha kötü durumda olurdun söylemi ile köleleştirmenin ilk adımlarını atar. İlişki süresince borçlandırır. Böylece maddi manevi sömürü daha kolay olur. Ötekini bağımlı kıldıktan sonra, beklentisi daima yüksektir. Köleleştirdiği kişiden cinsellik, ilgi, bağımlılık, emek, istediği şeylerin başında gelir. Tam bağımlılık oluştuktan sonra sık sık onu terk etmekle tehdit eder. Mutlu olmasını istemez. Mutlu olduğu anları bozar. Karşısındakinin taleplerini karşılamaz. Etrafında kimsenin de mutlu olmasını istemez. Kendisi de hiçbir şeyden mutlu olmaz. Hiçbir şeyden tatmin olmaz. Elde ettiklerinin hazzı yoktur. Verdiği acının hazzı vardır. Hep haksızlığa uğramıştır. Hep söylenir. Etrafında istediği kontrolü sağlayamadığı zamanlarda hızla kendi kabuğuna çekilir. Kibirli ve soğuk tavırlar takınır. En çarpıcı yanı duygu yoksunluğudur. Bildiği iki duygu, tahterevallinin tepesinde iken hissettiği zafer coşkusu ile yere çakıldığındaki kızgınlık duygusundan ibarettir. O nedenle zavallı bir ruh halidir.
Tedavisi tıpkı diğer kişilik bozukluklarında olduğu gibi, psikoterapi ortamında, yanlış kaynamış kırık yerini yeniden yapılandırabilmektir.

Sonuç
Yaşam iktidar mücadelesi üzerine kuruludur ve her insanın hayatı içinde sadizm mutlaka az ya da çok vardır. Sadizmi mayalandırmayacak olan adalet ve güven ortamıdır...
Eziyetten uzak bir yaşam dilerim. ●

Kaynakça

Fromm, E. (1973), İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri, çev. Alpagut, Ş., Say yayınları, İstanbul, İSBN 978-605-02-0498-8.

Kohut, H. (2004), Psikanalizin "öteki" yüzü: Heinz Kohut, çev. Anlı, İ., Budan, G., Kalem, E., Koçak, P., Meskill, Ö., Mitrani, N., Öztop, S., Tanık, M., Tanoğlu, L., Terbaş, Ö., İthaki Yayınları, İstanbul.

Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5), çev. Köroğlu, E., Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2004.

Sade, D. M. (2015), Yatak Odasında Felsefe, çev. Turan, A., Zeplin Kitap, İstanbul.

Ulutaş, B. (2014), Bir "Kurtarılmış" Tiyatro Ziyafet; "Quills" Marquis de Sade, Kibrit, ISSN; 2148 600X.

Cebrail KISA

© WILLIAM BLACK

Normalden psikopatolojiye sadizm

"...avuçlarıyla ağzımı kapattı. Ardından da elleriyle boğazımı sıkarak, morarana ve hırlayana kadar içimde gidip geldi. O an boşalmasaydı büyük ihtimalle ölmüş olurdum..."

"Üç yıl önce ilişkimiz başladı. O zamanlar çok güzel severdi beni. Sevgi ve cinsellik konusunda deneyimli olmasam da sağlıklı bir ilişkimizin olduğunu düşünürdüm. 22 yaşındaydım.

"Ne olduysa ilişkimizin ilk yılı dolduğunda oldu. Eşimin beni mi yoksa sadece cinsellik mi istediği konusunda bir ikileme düştüm. Tecrübesizdim, bunun ayırdına varamadım. Ruhumun yok olmaya doğru gittiğini, sadece bedenimle iş yapıldığını fark edebildim. Acı çekmenin yanı sıra büyük bir korku içindeydim de. Partnerim ise bütün bu yaşadıklarımızdan daha da güçlenerek çıkan bir canavara dönüşmüştü. İncitici ve aşağılayıcı olmaya başlamıştı. Sevgi sözcükleri yerini doğrudan küfür ve aşağılamaya, sarılma ve okşama davranışları da yerini vurma ve ısırmaya bırakmıştı. Kollarımı, boynumu ısırıyor ve kaba etlerime dayanamayacağım şiddette şaplaklar atıyordu. Yaşadıklarımın ne olduğunu kavramak konusunda zorluk yaşıyordum. İlk başlarda değersiz ve sevilmediğimi hissetsem de bu eziyetin içinden çıkmayı düşünmedim bile.

Bu yaşananların, eşimde büyük haz oluşturduğuna inanamıyordum. Daha hazır değilken vajinal, oral ya da anal olarak zorla içime giriyordu. Bir eşya gibi, umurunda olmadan beni hor kullanıyordu. Ne oldu bize diyordum kendi kendime, uzun süre de anlayamadım. Bu konuda gerçekten deneyimsizdim ve giderek içime kapandım, hiçbir şeyden zevk almaz olmuştum.

"Aslında ilişkimizin ilk yılını gözden geçirdiğimde, buna benzer bir şeylerin yaşandığını şimdi görebiliyorum. İşte 'aşk ve cinsellik böyle bir şeymiş' derdim. Biraz da hoşuma gidiyordu. Hatırladığım kadarıyla kollarımı ve göğüs uçlarımı hafifçe sıkması ve ısırması, kalçalarıma şaplak atması ve de cinsel küfürler etmesi onun gibi benim de hoşuma gidiyor ve cinsel isteğimi artırıyordu. Çok şiddetli değildi. Bu tür farklılıklar beni eşime daha çok bağladı. O zamanlar eşim beni hissederdi. Bu ilişkimden önce de bir başkasına âşık olmuştum, sevgi adına bir şeyler paylaşmıştım. Onun için sevmeyi ve sevilmeyi bilirim. Bir başkasıyla cinsellik yaşamadığım için, bu yaşadıklarımın ne kadarının normal ne kadarının anormal olduğunu bilemiyordum. Ne zaman ki ilişkide beni yok saydı, işte o zaman korkmaya başladım. Yaşadıklarım bana ağır gelmeye başladı. Ailem vücudumdaki morlukları fark edince onların da gözünden düştüm. Şimdi çok kötü hissediyorum, iştahım kesildi ve uyuyamıyorum. Bana ve aileme kötü bir şeyler yapabilir diye eşime hayır deme cesaretim de yok.

"Birçok şeyin farkında bile değildim. Ne zaman ki beni öldürebileceğini gözlerinde gördüm, işte o zaman her şeyi anlamaya başladım. Geçen hafta, Perşembe günü çok zor bir gündü benim için. Aynı şeyleri tekrar tekrar yaşamaya başladım. Bu defa daha öfkeli ve saldırgandı. İlk defa ellerimi yatağa bağladı, aynı eziyeti katbekat artırarak yaptı. Sert bir şekilde, daha hazır değilken içime girdi. Çığlıklarımı hiç umursamıyordu. İlk önce avuçlarıyla ağzımı kapattı, Ardından da elleriyle boğazımı sıkarak morarana ve hırlayana kadar içimde gidip geldi. O an boşalmasaydı büyük ihtimalle ölmüş olurdum..."

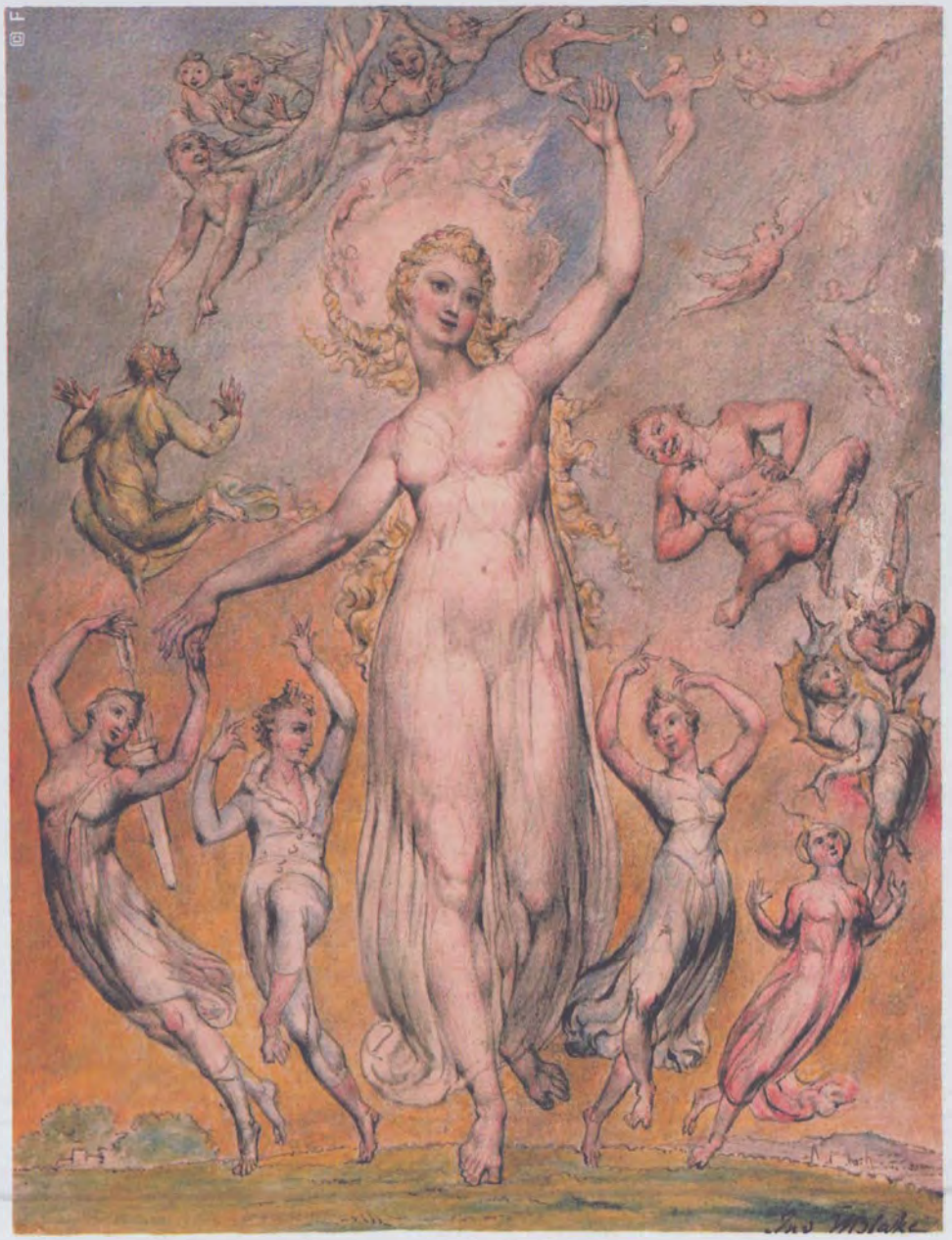
Cinsel dürtü ve aşk

İnsan yaradılış itibarıyla ya da evrimsel olarak, yalnız başına hayatını devam ettiremeyen, bir ötekine neredeyse bağımlılık düzeyinde ihtiyaç duyan bir canlıdır. Varoluşsal hiçliğin verdiği kaygıyı gidermek ve kendini yatıştırmak için bir ötekine ulaşma çabası içindedir. Bu çabanın motivasyonel gücü ise bizi bir ötekine götüren dürtü, duygu, düşünce, düşlem ve davranışlar yani aşktır.

Sigmund Freud'un psikoseksüel ve Erik Erikson'un psikososyal gelişim kuramlarına bakıldığında, bebek ve çocukların gelişimleri ve özellikle de cinsel gelişimleri oldukça ilgi gören bir konu olmuştur. Freud'un öncülleri, cinsellik, cinsel dürtü ve hazzın olmadığına, çocukluk çağının bir masumiyet dönemi olduğuna inanırlardı. Gerçekte ise cinsel dürtü ve hazza giden yoldaki bütün fizyolojik ve psikolojik gelişmeler, çocukluk yaşantılarından itibaren başlar. Ergenlik döneminde tekrar ortaya çıkacak cinsel dürtü ve haz nesnesine yönelimin de ilk nüveleri bu dönemde atılır. Freud'un bu dönemdeki çocuğun "çok yönlü sapık" olduğu düşüncesi oldukça tepki ile karşılanmıştı. Halbuki Freud bu söylemle, kendi dönemindeki birçok psikiyatri ve psikoloji akımından farklı olarak "insanın çok yönlü gelişim potansiyeline" sahip olduğunu söylüyordu. Cinsel dürtünün cinsel haz nesnesine yönelmedeki farklılık ya da olağan nesnelerinden sapma bu gelişim ya da değişim potansiyeli içinde değerlendirilebilecek bir durumdur.

Her dürtünün olduğu gibi cinsel dürtünün de bir amacı ve nesnesi vardır. Dürtüyü yatıştırmanın tek yolu ise uyarılma ve doyumun sağlanmasıdır. Cinsel dürtünün cinsel haz nesnesine yönelimi genetik materyal ve erken çocukluk dönemi yaşantılarına bağlı olarak ergenlikten erişkinliğe kadar, hatta erişkinlik döneminde bile birçok faktörle ilişkili olarak bir dalgalanma gösterebilir. Çocukluk dönemindeki duygusal ilişki yoksunluğu ya da aşırı korumacılık, istismar, taciz ve tecavüz gibi travmatik yaşantıların olması, ruhsal gelişimde önemli yaralar oluşturmasının yanı sıra cinsel dürtünün de doyuma giden yolda temel haz nesnesini kaybetmesine ya da cinsel haz nesnesi olarak olağandışı nesnelere yönelmesine neden olabilir. Kişiler erişkin yaşam dönemlerinde, ilişkilerinde duygusal ve cinsel bağlamda bu travmatik çocukluk yaşantılarına takılıp kalabilirler.

Cinsel doyuma giden yolda, birçok nesnenin cinsel bir niteliği oluşmaktadır. Cinsel nesneler, herkes tarafından kabul edilen olağan cinsel nesneler ve sapma gösteren nesneler olarak değerlendirilebilir. Olağan olarak kabul edilen cinsel haz nesnesi ağırlıklı olarak heteroseksüel, homoseksüel ya da biseksüel ilişkinin partneri ya da partneri merkezde tutan duygu ya da davranışlardır. Olağan cinsel nesne ya da yaşantılarla doyuma ulaşamayanlarda, normalde cinsel haz nesnesi olmayan vücudun bir parçası, başka bir nesne ya da zorbalığa dayalı duygu, düşünce, düşlem ve davranışlar cinsel haz nesnesi işlevini görebilir. Bu durum parafili ya da parafilik bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Bu durumu sapkınlık olarak damgalamadan önce, normalin bir başka varyantı olabileceği akla getirilmelidir. Aksi bir değerlendirme, cinsel haz nesnesine yönelimdeki bu farklılıkları yaşayan

kişilerin anlaşılmasının önünde büyük bir engel teşkil edecektir. Normalden psikopatolojiye giden yolda gerçekleşen bu "sapma"yı anlamaya çalışmak, hem bu sorundan muzdarip toplum kesimlerini, hem de sorunu yaşayan kişileri ve ruh sağlığı profesyonellerini bu konuda daha donanımlı ve duyarlı bir hale getirir.

İnsan fizyolojisinde cinsel dürtü, cinsel haz nesnesi ve doyum kavramları birbirinin peşi sıra gerçekleşen bir eylemin tamamlayıcılarıdır. Peki bizi insan olarak bir ötekine götüren, onu duygusal ve cinsel olarak haz nesnesi olarak değerlendirmemize yol açan şey nedir? Birçoğunuzun sesini yükselterek buna doğru cevap verdiğini duyar gibi oluyorum; aşk, evet aşk. Bir ötekini arayıp bulma, bağlanma ve cinselliği yaşama motivasyonuna bizleri götüren, doğuştan itibaren içimizde olan, nesiller arası geçişi sağlayarak bu canlıyı evrimsel ilk bağlamından alıp insan olabilme yolculuğuna taşıyan yegâne genetik kodumuz ve enstrümanımızdır.

Yakın ilişkilerde etkileşim ve sadizm

Yalnız başına yaşamını devam ettirmede sorun yaşayan ve ancak bir ötekiyle varoluşsal kaygısını yatıştıran insanların, bir ötekine duygusal ve cinsel olarak ulaşma tarzları farklıdır. Üç şekilde yapılanan bu etkileşim, kişilerin erken çocukluk yaşantılarından olumlu ya da olumsuz etkilenmelerinden kaynaklanır.

Erken çocukluk dönemindeki psikoseksüel gelişim dönemlerine baktığımızda oral, anal, fallik ve latent dönemdeki bir ötekiyle etkileşimin yansımalarını erişkin dönemde de görebiliriz. Oral dönemde ağız yoluyla, emme ve ısırılma, anal ve fallik dönemle ilişkili olarak sert bir şekilde anüse girme, üzerine kakasını yapmak ya da işemek, fallik dönemle ilişkili olarak cinsellik, cinsel organlarla artmış bir uğraş ve aşırı mastürbasyon gibi. Çocuklar ve erişkinler bu duygu, düşünce ve davranışlardan büyük zevk alırlar. Bu davranış biçimleri aslında bir ötekine zarar vermekten keyif almanın (sadizmin) öncüsü olabilir.

İlki, ilkel ve arkaik bir yaklaşımdır. İçsel olarak kendilerini yetersiz ve değersiz hisseden, yeterli kültürel ve entelektüel birikime sahip olmayan kişilerin ve toplumların başvurduğu bir yöntemdir. Amaç bir ötekine ulaşmak olsa da, yaşanan ise ona hükmetmek ve sahip olmaktır. Bu durum onlar için keyif vericidir. Bunu da fiziksel ve psikolojik olarak bir ötekine acı vererek ve aşağılayarak yapmaya çalışırlar. Kendi değersizliklerini ötekini değersizleştirip ona hükmederek telafi etme çabasındadırlar.

İkincisi, ilkel ve arkaik kültürden modern kültüre geçiş aşamasında ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Hep bir mağduriyet ve acı çekme vardır. Bu şekilde bir ötekinin ilgisini çekmek ve ona ulaşmak isterler. Bir ötekinin de kendisine psikolojik ve fiziksel olarak acı vermesinden ve aşağılamasından büyük zevk alırlar. Bir ötekine hükmetmek değil bir öteki tarafından hükmedilmek isterler.

Üçüncüsü, postmodern kültürün bir özelliği olarak ortaya çıkar. Kültürel ve entelektüel olarak donanımlı, bir ötekine ulaşmak bakımından kendini içsel olarak değerli ve yeterli gören insanların başvurduğu bir yöntemdir. Fiziksel ya da psikolojik olarak diğer insanlardan daha fazla çekicilik ve farklılık yaratarak, oluşturduğu bu cazibeyle bir ötekine ulaşmak ve bağlanmaya çalışmaktadırlar. Bu şekilde bir ilişkide kimlik

kabulü elde ederler ve değerli hissederler.

Cinsel sadizm

Sadizm, bir ötekine fiziksel ya da psikolojik olarak eziyet ederek ve acı çektirerek cinsel dürtü ve cinsel doyumun artırılması durumudur. Bu eziyet etmek ve acı çektirmenin içinde fiziksel olarak çimdiklemek, şaplak atmak, kanatmak, ısırmak, kamçılatmak, bağlamak ve de ölüme bile götürebilecek şekilde ciddi bir biçimde yaralamak ya da nefessiz bırakarak öldürmek ve psikolojik olarak da daha çok aşağılamak, hakaret etmek ve de küfretmek yer alır. Aslında bir ötekinin kimliğini yok etmeye dayalı bir uğraştır. Klinik olarak bir kişinin, bir ötekine duygu, düşünce, düşlem ve davranış olarak zarar verme eylemi içinde olması, bundan keyif alarak cinsel uyarılma ve doyumda artış sağlaması durumudur. Kişi sadece bu şekilde cinsel anlamda uyarılabilir ve doyuma ulaşabilir. Günün önemli bir kısmında bu tarz bir cinsellik gereksinimi (bağımlılık), cinsellikle aşırı uğraş (hiperseksüalite) ve cinsel nesneyle aşırı uğraş ve takıntı (obsesyon ve kompulsiyon) gibi özellikleri vardır. Bütün bu ritüeller yapılmadığında, uyarı ve orgazm silsilesi sekteye uğramakta ya da gerçekleşmemektedir.

Sadizmde kişilerarası karşılıklı alma ve vermenin olduğu bir erişkin ilişkiden ziyade, sadece almaya dayalı olgunlaşmamış primitif bir etkileşim vardır. Birçok canlı türünün özellikle de erkek cinsiyetinin, partnerine karşı cinsel saldırganlık hali yaygın görülen bir tutumdur. Yani sadizm bir sapkınlık ya da sapıklıktan ziyade cinsel dürtünün cinsel haz nesnesi ve doyum olarak normların dışına aşırı, abartılı ve takıntılı olarak taşmış halidir.

Ancak daha şiddetli sadizm vakalarını, sadece sapma bakış açısıyla değerlendirmek doğru olmayabilir. Burada vurgulanması gereken önemli bir ayrıntı da özellikle psikopatoloji olarak değerlendirilen sadizm vakalarının önemli bir kısmında, partnerin izni olmadan ona uygulanan zorbalıktır. Bu durum ilişkilerde süreğen sorunlara yol açabildiği gibi, ciddi yaralanmalar ve ölüme yol açabilmesinden dolayı, çoğu kez karşımıza adli vaka olarak gelir.

Sadizm eylemini yapan kişi, zamanının çoğunu bu eylemin planlanması ve gerçekleştirilmesine harcar. Diğer yaşam alanlarından ve duygusal yakın ilişkilerden giderek izole olur. Bu kişilerin en önemli özelliği, duygusal bağ kurabilme ve empati yeteneklerinin sınırlı olmasıdır. İçsel yalnızlık ve değersizlik duygularının baskın gelmesi ile giderek uyguladıkları şiddetin dozunu artırırlar. Bu şiddet, ötekinin hayati değerde yaralanmasına ya da ölümüne de neden olabilir.

Bekledikleri yakınlığı ve sevgiyi bu şekilde alabileceklerini düşünürler. Umutsuzca bir kısırdöngüye girerler ve yanı başında bulunan bütün insanların uzaklaşmalarına neden olurlar. İşte bu klinik tablo, artık normalden psikopatolojik şekle hızla giden sadizmin sapıklık ya da sapkınlık olarak değerlendirilebilecek biçimidir.

Sadizm genelde erken yetişkinlik döneminde başlar. Çoğunlukla heteroseksüel ilişkide görülse de homoseksüel ilişkide de görülebilmektedir. Aynı şekilde ağırlıkta erkeklerde ve nadir olarak da kadınlarda bulunmaktadır.

Sadizm kavramı, Fransız yazar Marquis de Sade'dan esinlenerek, Krafft Ebing tarafından cinsel eşe, kadın, erkek ya da hayvanlara acı çektirerek ve eziyet ederek cinsel uyarılma ve doyum sağlayabilme durumları için kullanılmıştır. Sade, eserlerinde cinsel zorlama ve zorbalık temalarına oldukça yer vermiştir. "Justine" adlı eserinde farkında olmadan sadizm akımının ilk temellerini atmıştır. Sade, insanın içinde bir canı olduğuna, insan hareketlerinin toplum ya da ahlaki kurallarla değil, içgüdüsel olarak yapılandığına inanmıştır. Sade kendi hayatında duygu, düşünce, düşlem, davranış bağlamında zorlama ve zorbalığa dayalı sadizmin en çarpıcı örneklerini, yaşayarak vermiştir ve bu nedenle ömrünün 20 yılını cezaevinde, 13 yılını da akıl hastanesinde yatarak geçirmiştir.

İnsan sadist mi doğar? Yoksa sonradan mı sadist olur? Ya da sadizm nasıl olur da ortaya çıkar? Bu sorulara yanıt bulabilmek için insan gelişiminin psikolojik yönünü anlamak, özellikle de Freudyen bakış açısını irdelemek gerekir. Freud bu durumu fallik dönemde "iğdiş edilme" korkusu olarak da adlandırılan "ödipal çatışma" ile açıklamaktır. Ödipal çatışma bütün libidinal enerjisini anneye yatırmış olan erkek çocuğunun, babasını bu rekabette tehdit kaynağı olarak görmesiyle başlar. Çocuk için baba baş edemeyeceği kadar büyük ve yeteneklidir. Bu nedenle de çocuk, anne için vereceği mücadeleyi kaybedeceği bilincindedir. Babası tarafında iğdiş edileceği korkusu taşır. Bu korku ancak babanın yakınlığı arttığında ve çocuk baba ile özdeşim kurabildiğinde çözüme kavuşur. Bu şekilde anneden çekilen libidinal enerji, ergenlik döneminde sevgili olabilecek öteki nesnelere yönelecektir. Ancak yakınlık geliştiremeyen, olumsuz ve travmatik yaşantılara sahip ailelerde, çocuk baba ile özdeşim kuramamaktadır. Anneye olan libidinal enerjisini tam olarak geri çekemez ve ergenlik döneminde, bu libidinal enerji nesnesine karşı bir sapma gösterir. Annenin babayı tercih ettiği, kendisinin sevilmediği düşüncesi çocukluk döneminde pekişir. Erişkin dönemde cinsel haz nesnesine/kadına yönelen cinsel dürtü büyük bir uyarılma ve haz eşliğinde daha saldırgan ve acı verici bir hal alabilir.

Sadizm aslında içimizde var olan bir genetik kod ve ilişkide erken çocukluk travmaları ile ilişkili olarak ortaya çıkan duygu, düşünce, düşlem ve davranış içeren eylemlerin bir bütünüdür. Bir tür genetik kodun dışavurumu, psikodinamik eyleme vurma halidir. Bu psikodinamik eyleme vurma örüntüsünün içeriğini şu şekilde tanımlayabiliriz: i) Bir ötekine hükmetme, ii) Bir ötekinin kimliğini yok etme, iii) Bir ötekine fiziksel ve psikolojik olarak acı çektirmek ve iv) Cinsel uyarılma ve haz artışı eşlik eder.

Normal ve anormal tanımın belirsizliği bu konuda sürekli olarak konuşma ve tartışma içinde olmamızın geçerli bir kanıtı olabilir. Normalden psikopatolojiye uzanan yolda dürtü, duygu, düşünce, düşlem, davranış olarak gözlemlenen sadizm doğuştan itibaren içimizde vardır ve bir ilişkiyi besleyip canlı tutabilir. Ama bütün bu faktörler ilişkiyi beslemek ve canlı tutmak yerine, kişi ve partnerin üzerinde baskı ve sıkıntı yaratıyorsa, sadizmin normalden psikopatolojiye giden eylemler silsilesi olduğu görülmelidir. Bu durum partneri ve ilişki dinamikleri için önemli yıkıcı sorunlara yol açmaktadır. Yakın ilişki bağlamının temel enstrümanı olan duygusal bağlarda i) güvenli bağlanma ii) Kimlik kabulü ve iii) çekim/sevilme gibi büyük yıkıma neden olmaktadır.

Sonuç olarak aşk nasıl ki duygusal bağları güçlendirmek açısında hayatta kalabilmekse, sadizm de duygusal bağları yok etmek bakımından aşkla eşdeğer kabul edilir.

Kültegin ÖGEL

Günlük hayatın sadistleri

Bazen duygusal bir acı, bir pense ile etinin koparılmasından daha derin ve kalıcı acılar verir insana...

Sadist deyince akla, elinde pense veya tornavida ile yatmakta olan kurbanına yaklaşan, orasına burasına acı vermek için elinden geleni ardına koymayan, insansı yaratıklar geliyor.
Bunlar, "Criminal Minds" dizisinin meraklıları için bilinen ve her dizide beklenen sahnelerden birisidir.
Ama sadizm her zaman bu kadar uçlarda mı olmalıdır? Kriminal zihinlerin dışında, sadizmin çöreklendiği, sıradan hayatlarda gördüğümüz örnekler yok mudur?
Sıradan hayatın sadistleri belki psikiyatrik tanı alacak kadar ölçütleri doldurup taşırmazlar ama sadizmin öğelerini en üstte yaşayabilirler.
Bazen duygusal bir acı, bir pense ile etinin koparılmasından daha derin ve kalıcı acılar verir insana...
Tüm benliğini adaması istenip, benliğini adadıktan sonra, kimliğini yok ettikten sonra, yok yere bir anda bırakılan bir sevgilinin çektiği acı, bir işkence masası kadar kalıcı olabilir.
Kişinin duygusal her şeyini alıp giden, giderken arkasında kalandan bihaber görünen, sevgili yalvardığında arkasına dönüp hafif acımasız bir gülümseme ile bakıp, "sen aptalsın" hissini veren kişiler de sadist değil midir?
İşyerinde mobbing yapan bir yönetici, kurbanının acısını düşünmez.
Doğruyu, iyiyi, ahlaklıyı tartmaz.
Aşağılar, ezer sonra "Yok canım, sen yanlış anladın" veya "Kişiselleştirme" diyerek yine karşısındakini aptal yerine koyar, ondan sonra da geçip yarattığı manzarayı keyifle seyreder.
İş hayatının sadistleri, "Criminal Minds" dizisinin sadistlerine taş çıkartır. Ama bunlar beyaz yakalıdır, her durumda aradan sıyrılırlar...
Her sadistin geçmişte bir sadisti vardır. Geçmiş travmaları vardır. Ama hiçbiri, bugünün sadistini affettirecek güçte olamaz...
Sadistin kurbanı, "ama neden?" sorusuyla boğulur. Halbuki "neden" yoktur, sadistin iştahının avı olmuştur.
Sadist açtır. Açgözlüdür. Doymak bilmez. Doyduğunu sandığı anda, yeni bir duygusal soyguna açlık hisseder...
Günlük hayatın sadistleri de diğerleri gibi güçlü, sert ve kendilerine aşırı güvenlidir. Lider olurlar. Başkalarını yönetir, organize ederler. Baskındırlar, emir verirler, komuta ederler...
Bu robotik yapının ardında "duygusal uyuşmuşluk" yatar. Duyguları çok az, zerre kadardır. Hissetmekte zorlanırlar.
Hissedebilmek için daha çok ve yoğun duyguya ihtiyaç duyarlar. Bu duyguyu elde edebilmek için kurbanlarını harcarlar...
Kontrole taparlar. Kontrol kaybı, bir değil bin etki yaratır. Kurban acı duymadıkça, daha sertleşirler, acı duydukça da devam ederler.
Karizmalarının çizilmesine dayanamazlar. Kendilerinde asla hata bulmazlar. Eğer bir hata ortaya çıkarsa, genelde aldatıldıklarını veya kandırıldıklarını düşünürler.
Karizmalarını çizenlere karşı sadizmin boyutları giderek artar.
Ahlak, hakkaniyet, insanlık, adalet gibi kavramların önemi yoktur. Olamaz da. Çünkü bunlar için zerreden biraz fazla duygu gerekir...
Haksızlık yaparken bile "hep haklıdır" onlar... ●

Seval BİRDAL

Mavi Balina

Sanal âlemde sadizm

Sadistik kişilerde büyüklenmecilik ve kontrol çok önemli öğeler. Patolojik büyüklenmecilik durumlarında kişi kendisinden daha değersiz olduğuna inandığı kişileri aşağılar. Gerçekte, kendi değersizlik duyguları ile baş etmek için ötekini daha aşağı bir konumda görmeye ihtiyaç duymaktadır.

Yakın zaman önce karşılaştığım bir haber beni tarifi çok zor bir his in içinde bıraktı. Bir yanım okuduğum şeyin gerçek olabileceğine inanmayıp inkârın huzurlu kollarında kalmak isterken, "Böyle bir şey gerçek olabilir mi?" diye soran meraklı yanım galip geldi ve o üç kelimeyi arama motoruna yazdım: Mavi Balina oyunu.

Okuduğum habere göre, ailesi, 14 yaşında bir çocuğun intihar ederek ölümünden Mavi Balina adlı bir oyunu sorumlu tutuyordu. Nasıl bir oyundu bu? Çok mu depresif bir içeriği vardı? Oynayanları yemeden içmeden mi kesiyordu?

İnternet üzerinden oynanan bir oyunla intihar arasındaki bağlantıyı tam olarak kuramıyordum bir türlü.

Çoğunluğu Rusya'da olmak üzere, dünyanın birçok yerinde yüzden fazla çocuğun ölümünden sorumlu tutulan Mavi Balina oyunu, oynayan kişiye 50 gün boyunca verilen 50 görevden oluşuyor. Bunlar oyuncunun özellikle gece yarısı gerçekleştirmesi istenen rahatsız edici içerikte görevler. İstenen şeylerin şiddeti her geçen gün daha da artıyor, ta ki kişiye hayatına son vermesini emreden son göreve kadar.

Oyunun yaratıcısı, Rusya'da bir süre psikoloji ve ses mühendisliği eğitimi almış ve üniversiteden uzaklaştırılmış 21 yaşında bir genç. Bu oyunu yaratmaktaki amacının, herhangi bir değeri olmayan kişileri intihara sürükleyerek toplumu temizlemek olduğunu belirtmiş. Oyunun adı, depresyona girdikleri için kıyıya vurarak intihar ettiklerine inanılan mavi balinalara bir gönderme. Nihai hedefse kurbanın bir mavi balina olması. Oyunu arama motorları üzerinden arayıp bulmak mümkün değil. Kapalı sosyal medya gruplarında link paylaşımı üzerinden yayıldığı, oyun yöneticisinin virüslü bir link göndererek oyuncuların kişisel bilgilerine ulaştığı ve şantajla oyunda kalmalarını sağladığı iddia ediliyor.

Merakıma yenik düşüp bu oyunu araştırdığımda, küçük bir liman şehrinde tatil yapıyordum. Haz ilkesinin baskın olduğu, dünyanın tozpembe göründüğü böylesi bir

zamanda, insanın içindeki o en karanlık yanla karşılaşmaktan mı bilmiyorum, içine düştüğüm tekinsiz kara kuyunun etkisinden uzun süre çıkamadım. "Nasıl bir zihin böyle bir oyunu tasarlayabilir?" sorusu kulaklarımda çınlamaya devam etti. Sonra bu soru, bir süredir üzerinde düşündüğüm Psikeart'ın Kasım ayı konusuyla yan yana geldi. Sadizm başlığında hangi edebi karakteri, hangi film/dizi kişisini ele alacağımı bulmaya çalışırken, aradığım karakter bir haber kupüründen kanlı canlı çıkıvermişti karşıma. Her ne kadar insana dair hiçbir şey bana yabancı değildir düsturunu ilke edinmeye çalışsam da bu başlıkta kurgu karakterlerin yabancılaştırıcı etkisinden destek almaya ihtiyaç duyuyordum anlaşılan. Oysa tüm kurgu karakterler bizden besleniyordu: iyilik timsalleri de, acımasız seri katiller de adına "psike" denilen aynı dipsiz kuyunun eserleriydi...

Psikopati kavramını 19. yüzyıl başında ortaya atan psikiyatrist Philippe Pinel, psikopatiyi zihinsel ve bilişsel bir kısıtlılık olmadığı halde ortaya çıkan dürtüsel şiddet olarak tarif etmişti. Günümüzde psikopati kelimesi antisosyal kişilik bozukluğunun çok daha agresif, cezalandırıcı ve narsisistik biçimleri için kullanılıyor. Sadizm ise genel olarak ötekine acı vermekten hoşlanma durumuna işaret ediyor. Sadistik kişilerde büyüklenmecilik ve kontrol çok önemli öğeler. Normal gelişim seyrinde bebeğin, gerçek dünyanın kısıtlayıcı unsurlarıyla karşılaştıkça tümgüçlülük düşlemlerini terk etmesi beklenir. Patolojik büyüklenmecilik durumlarında ise kişi kendisinden daha değersiz olduğuna inandığı kişileri aşağılar. Gerçekte, kendi değersizlik duyguları ile baş etmek için ötekini daha aşağı bir konumda görmeye ihtiyaç duymaktadır (Knoll ve Hazelwood, 2009).

Mavi Balina oyununun yaratıcısı Phillipp Budeikin'in röportajında sarf ettiği birkaç cümle bile bu aşağılama halini ve büyüklenmeci tutumu açıkça ortaya koymaya yetiyor: "Mutlu ölüyorlardı. Onlara gerçek hayatta sahip olmadıkları şeyi sunuyordum: yakınlık, anlayış ve bağ. Dünyada insanlar ve biyolojik atıklar, toplum için herhangi bir değer taşımayan, topluma sadece zarar veren ya da verecek olan insanlar vardır. Toplumu bu tür inanlardan temizliyordum."

Budeikin, topluma faydası olmayanları faydası olanlardan ayırmak ve değersiz bulduklarını ortadan kaldırmak gibi Tanrısal bir görev atfetmiştir kendisine. "Oyun" boyunca kurbana verilen görevler tam bir itaat talep etmekte ve itaatin dozu her defasında artmaktadır. Bu öyle bir itaat halidir ki, kurban sonunda kendi canına kıyar. Böylece oyun yöneticisi, sınırsız/nihai/Tanrısal güce kavuşur.

İnternetin hayatımıza hızlı bir giriş yapmasıyla birlikte tüm ilişki ve alışkanlıklarımızda önemli değişimler meydana geldi. Sosyal medya, insana ait temel dürtülerin farklı şekillerde yansıdığı bir alan olarak öne çıktı. Agresyon da bu mecrada kendine bir yer buldu elbet. Elektronik agresyon, siber zorbalık, siber şiddet gibi kavramlarla tanımlanmaya çalışılan bu agresyonun yeni bir olgu mu, yoksa var olan patolojinin siber dünyaya uyarlanmış hali mi olduğu sorusu akademik çevrelerde bir tartışma konusu. Bazı yazarlar sanal suçların "yeni şişede eski şarap" olduğunu iddia ederken, bazıları İnternetin geleneksel suçların ortaya çıkması için tamamen yeni olanak ve ortamlar sunduğunu öne sürüyor (Peterson ve Densley, 2017).

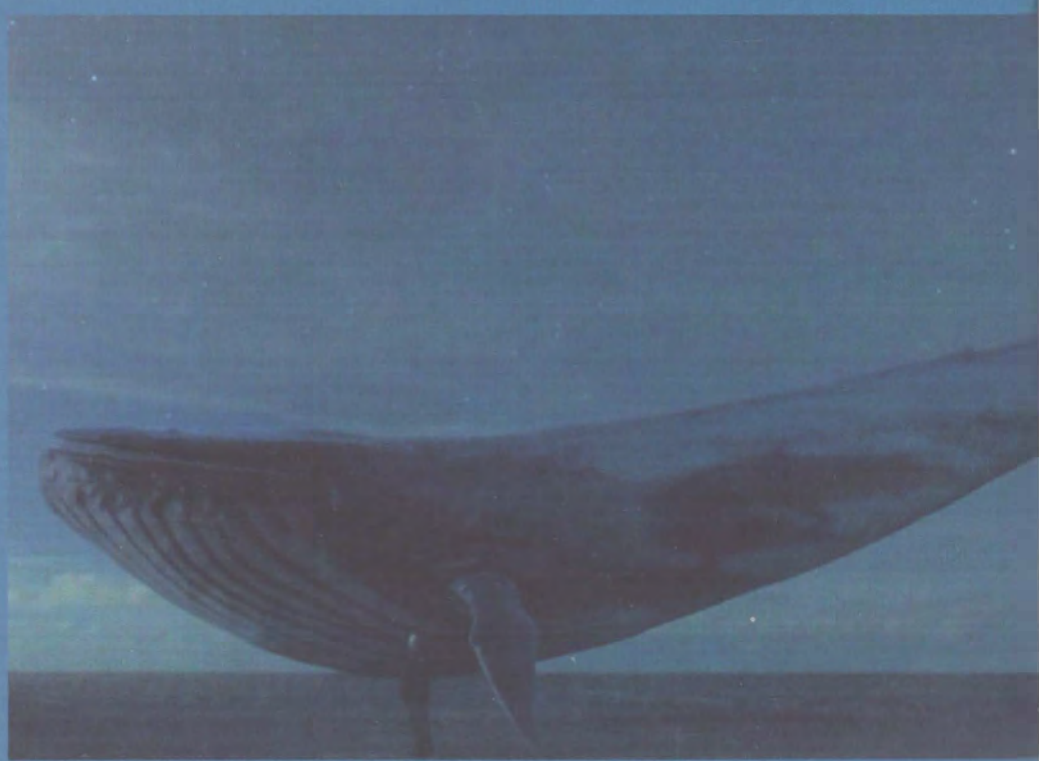
Örneğimiz özelinde düşünürsek, oyunu yaratanın yüzyıllardır bilinen, tariflenen psikopatik zihin olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu zihnin, internet/sosyal medya aracılığıyla kavuştuğu güç onu bambaşka bir noktaya taşımış durumda. Sadistik eylemin ardındaki Tanrısallık düşleminin altının kalınca çizildiğini görüyoruz: gerçek-tensel bir temas kurmadan kurbanın canını alabilen bir tümgüçlülükle karşı karşıyayız artık.

Dünya karşısında egemenliğimizi güçlendirecek araçlar geliştirdikçe, o araçlarla psikenin karanlık yanları arasındaki etkileşimin doğurduğu tehdit de o oranda büyüyor ve tekinsizlik duygumuzu artırıyor. Ateşi bulduğumuzda da aynı sorunla karşı karşıyaydık, nükleer enerjiyi keşfettiğimizde de, internet karşısında da... Araçlar gelişip değiştikçe görünümler de değişiyor; ama öz, aynı öz. Uygarlığın geliştirdiği araçları çöpe atıp ilkel dünyaya dönmek gibi bir şansımız olmadığına göre, insanın karanlık yanını, o yanı ortaya çıkarıp güçlendiren etkenleri anlamak ve etkisiz hale getirmek esas ödevimiz olmaya devam ediyor. Ve insan böylesi bir karanlık karşısında, kendi kendine tekrar etme ihtiyacı hissediyor: dünyayı güzellik kurtaracak...

Kaynakça

Knoll, J. L. ve Hazelwood, R. R. (2009), Becoming the victim: Beyond sadism in serial sexual murderers. Agression and Violent Behaviour, 14, 106-114.

Peterson, J. ve Densley, J. (2017), Cyber violence: What do we know and where do we go from here? Agression and Violent Behaviour, 34, 193-200.

Bahar KÖSE KARACA

© HAMZA AKIN

Ya ezenle ezilen birse?

Onun zihninde yalnızca iki model vardı: ya saldıran, ezen baba gibi olursun ya da ezilen, mağdur kalan, acı çeken anne gibi...

Bazı insanlar şiddetin ne kadar kötü bir şey olduğunu bilir de neden kendisi de şiddet uygulamaya devam eder?
Tecavüz ve cinayet haberleri bizi çok şaşırtırken neden bunu yapan kişi gayet de normal bir şey yapmış gibi durur?
Neden bazı kadınlar şiddet gördüğü halde, bedeninde acı, yara, morluk, işkence izleri olduğu halde şiddet gösterenden uzaklaşmak istemezler?
Küçükken çok dayak yerdim, ben baba olunca böyle olmayacağım derdim ama şimdi neden ben de çocuğumu dövüyorum?
Neden gazetelerin üçüncü sayfa haberleri çılgınlar gibi sevdiğini söylediği kişiyi öldürenlerin hikâyesiyle dolu? Bu nasıl bir sevgi?
Neden bazılarının öfkesi saldırganlığa dönüşürken bazılarınınki dönüşmez?
Neden biz ezildik diye hak aramaya giden, eşitlikçi olduğunu iddia eden arkadaşlarımızın zamanı gelip güç ve otorite sahibi olduklarında ötekilerini ezdiğine şahit oldukça şaşırırız?

Saldırganla özdeşim

Küçücük bir çocuktu... Evde oldukça öfke yüklü bir ebeveyn tutumuyla karşılaşıyordu. Annesi, babasının istediği gibi davranmadığında ya da bazen nedensiz, belirsiz bir biçimde dayak yiyordu. Bunu görmek, bir erkek çocuğu olarak bir şey yapamamak oldukça canını acıtıyordu. Araya girmeye korkuyordu, tir tir titriyordu. Kimi zaman annesinin saatlerce ağlamalarına şahit olmuştu; oldukça mutsuzdu ve maalesef büyüdükçe annesiyle aynı kaderi paylaşmaya başlamışlardı. Babasından oldukça korkuyordu. Çaresizlik duygusu tüm evde hâkimdi. Bununla yaşamaksa çok zordu... Babası ruhsal olarak hastaydı... Annesi ne kendini ne de çocuklarını koruyabiliyordu! Komşuların kimi zaman annesine fısır fısır kaç kurtul dediklerini duyuyordu; annesiyse yine adım atmıyordu ve çocuklar yıprandıkça yıpranıyor, korku çoğaldıkça çoğalıyordu evde...

Evet, bu baba korku vericiydi; uzak durmak istiyordu ondan bu küçük oğlan çocuğu ancak bir taraftan da özdeşim kuracağı erkek figürü modeli babasıydı. Bu kötü bir modeldi. Bu küçük çocuğa göre dünya adaletsiz, kötü insanların olduğu, korku dolu bir yerdi. Çok yoğun karamsarlık ve çaresizlik hissediyordu. Eğer babasıyla özdeşim kurar ve ona benzerse bu kötü dünyada yalnız kalmaktan, savunmasızlıktan ve zarar görmekten kurtulabilirdi. Çünkü onun zihninde yalnızca iki model vardı: ya saldıran, ezen baba gibi olursun ya da ezilen, mağdur kalan, acı çeken anne gibi... Gücü ele geçirense saldıran, ezen oluyordu(!). Şimdi bu erkek çocuğu evdeki bu manzaraya maruz kalarak zayıf/acı çeken olmanın ne demek olduğunu bildiği için artık bu olmak istemiyordu. O zaman fark etmeden biliçdışından evdeki güçlü model gibi olmaya yönelmişti; yani saldırganla özdeşim kurmuştu kendini korumak için. Bu onun savunma mekanizmasıydı. Çünkü bilmiyordu bu iki model dışında başka bir model olduğunu. Çünkü sağlıklı bir ev ortamında olması gereken korunma-kollanma sağlanmamıştı ne annesi ne de babası tarafından. Sevgi görmemişti, şefkat hissetmemişti. Almadığı sevgiyi ve şefkati nasıl verebilirdi ki?
Yıllar geçti ve biz Türk halkı olarak günlerce televizyon ekranından farklı farklı kız çocuklarının cinayetlerine üzülür, şaşırır bulduk kendimizi. Bu yıkıcı, üzücü olaylarla kim bilir kaç bin defa karşı karşıya kaldık... Neden şaşırdık ki bu kadar?! Çocuk doğurmaktı tek hedefimiz, çocukların nasıl iyi yetiştirilebileceği değil! Komşumuzdan gelen seslere sessiz kaldık! Göz yumduk bir çocuğun, bir kadının şiddet, işkence görmesine! Çünkü belki yakınımız değildi belki zaten bizim çocuğumuz değildi... Ama düşünemedik, bir güzel çocuk yetişir hepimize ışık olur, bir talihsiz çocuk yetişir bizim çocuğumuzun katili olur diye... Düşünemedik dünün ezileni yarının ezeni, sadisti olur diye...
Oysa ezilen gidebilseydi ezildiğinde yaşadığı duyguya, bugün ezilenle empati kurar ezmezdi kimseyi; ama unutmak için ezildiğinde yaşadığı duyguyu ve kaçınmak için bir daha ezilmekten, ezen olmayı seçti... ●

Yasemin ŞENGÖR

Sadist ebeveynlerin hayalet çocukları

© CEYHUN YAPICI

Aile içinde çocuğu eğitmek, bir çocuğun ruhundan kesip biçerek onu beyninizdeki kalıplara sığdırmaya çalışmak mıdır?

Dünya edebiyatının dev isimlerinden Franz Kafka, kendisinden niçin korktuğunu öğrenmek isteyen babasına yazılı olarak yanıt vermek istemiş, 1919 senesinde bir mektup kaleme almıştır. Bugün oldukça ünlü olan ve "Babaya Mektup" adını taşıyan bu metinde yazar, temelleri erken çocukluk yaşantılarında atılan sağlıksız bir baba oğul ilişkisiyle yüzleşmeye çalışır. Bu hesaplaşmada bir yandan metnin başında zihnimize dediğini dedik ve otoriter bir babanın karşısında zayıf, itaatkâr çocuk tablosunu yerleştirirken, bir yandan da babasına yönelik suçlayıcı tavrı reddederek, okurun kafasında böyle bir tabloyu netleştirmekten ısrarla kaçınır.

"Babaya Mektup"ta yazarın hatırlayabildiği en erken çocukluk yaşantılarından birisi, bizlere davranışlarımızın çocukların dünyasında yetişkinlerle aralarına ne büyük uçurumlar açabileceğini, dahası, çocuğun tüm bir hayatını nasıl etkileyebileceğini kanıtlamak ister gibidir. Bütün gece su diye ağlayıp çocuk aklıyla hem büyüklerini kızdırmak hem de eğlenmek isteyen Kafka, bu hırçın oyununun bedelini üzerine kilit vurulmuş halde balkonda bekletilerek öder. 1919 senesinde, böylesi bir cezanın kendi tabiriyle içinde yol açtığı felaketi, şu sözlerle anlatacaktır:

"Anlamsız su isteyişlerimin benim için taşıdığı doğallıkla yataktan alınıp dışarı çıkartılmamdaki olağanüstü korkunçluk arasında yaradılışım gereği asla doğru dürüst bir ilişki kuramıyordum. ... babam karşısında böylesine bir hiç olduğum gibi kahredici duygunun altında ezilip durdum sürekli."

Sürekli çıkışan, tehdit eden, yargılayan, onur kırıcı davranan bir baba; kendisinde var olan fiziksel gücü, bir egemenlik kurma aracı olarak kullanırken aslında sadist kişilik özelliğini örneklendirir. Öyle ki söz konusu mektup ışığında bir babanın narsisist özellikler de taşıyan benmerkezci tutumu, olaylara verdiği tepkilerde yerini dolayısıyla da sınırlarını çocuklarına saygı duyan bir çerçevede çizemeyişi ve kendi düşüncelerini doğruluğuna olan mutlak güveni ile aile için adeta bir diktatöre dönüşmesinin izlerini süreriz. Bu diktatörlük ve mutlak otorite çizgisinde verilen çocuk eğitiminin sonuçları da asla şaşırtıcı değildir: kendine güvensiz, ruhsal çalkantılarla boğuşan, karar verme mekanizması zayıf, babasının nadir görülen insancıl davranışları karşısında yatakta mutluluk gözyaşlarına boğulan, aile dışında insanlarla iletişim kurmakta zorlanan, babanın tutumları nedeniyle suçluluk hisseden ve bu suçluluk duygusunu yetişkin zamanlarda da nevrotik şekilde yaşayan bir Kafka!

Aile içi ilişkiler ve iktidar

"Babaya Mektup"ta yemek yeme gibi doğal bir ihtiyacın karşılanması sırasında dahi bir baba diktesi ile karşılaşan Kafka, bizleri iktidar kavramını aile içi ilişkilere indirgeyen "Çöplük" romanına götürür. Edebiyatımıza henüz çok genç yaşlarda başarılı bir giriş yapan Şebnem İşigüzel'in "Çöplük" romanı, güçlü metaforları ve zengin karakterlerinin yanında hissettirdiği itiraz diliyle de kayda değer bir eser.

Romanda satrancı güçlü bir malzeme olarak kullanırken, okurlarıyla adeta satranç oynayan yazar, ışıltılı salonlar, satranç turnuvaları ya da bir uçağın elit koltuklarından çöplüklere uzanan yaşamlar ışığında aslında bizleri geçmişimizle ve şimdimizle yüzleştiriyor. "Çöplük"ü okuyup bitirdiğinizde canınızı yakan şu soruyu sormadan edemiyorsunuz: "Gösterişli hayatlarımızın, kendi içsel dünyamızla barışık olmadığımız sürece, Leyla'nın yaşadığı çöplükten ne farkı var?" Ve dahası...

Asla barışık kalamadığımız, sürekli karıştırdığımız, keşkelerle dolu, şimdiki hayatımızı da zehir eden bir geçmiş; çöplük değilse nedir!

"Çöplük" romanı, tamamlayamadığımız işlerle dolu bir geçmişi sürekli karıştırmanın, çöp karıştırmaktan farkı olmadığını yüzümüze vurmak ister gibidir. Bunun yanında roman aile içi ilişkilerde çocuk üzerinde uygulanan ve diktatörlükten farkı olmayan otoriter tavrın, sadist davranışların bireyin yetişkin zamanlarında nerelere varabileceğinin de uç örneklerini sunar.

Bu noktada romanın en can alıcı ve akılda kalıcı kahramanlarından Leyla, Yıldız, Jivago ve hatırlanan karakter olarak Eşref Şefik Karacan'ın hayat hikâyelerinde ortak bir nokta buluruz. Sevgisiz büyüyen, geçmişlerinde travmatik yaşantıları olan, bu yaşantıları sağlıklı şekilde çözümleyememiş, bu sebeple de arkalarında tamamlanmamış işler bırakan bu tipleri yazar, toplum hayatının dayatmalarına karşı tepki verdiği bir araç olarak da kullanır. Romanda baskın karakterler aile içi şiddet gören, aile içinde sevilmeyen ve bir nevi ihmal edilen bireyler olarak anlatılmakta, kahramanlarımızın baskın kişilik özelliklerinin temeli çocukluk yaşantılarında atılmaktadır. Aile yapıları sorunlu ve sadist ebeveyn tutumları ile büyüyen kahramanlarımız, yetişkin yaşamlarında sağlıklı insan ilişkileri geliştirememektedir. Hatta Eşref Şefik Karacan'ın küçük sebeplerle yediği baba dayağı, babasını kaybettiği dönemde evlatlık verildiği Bay Thomas'ın karşılayamadığı sevgi ihtiyacı, onu yetişkin yaşamında tam bir diktatöre dönüştürmüştür. Annesinin isteği ile aslında çok iyi anlaştığı eşinden ayrılan Yıldız'ın yaşamında, çok nadir ziyaretlerine gelen çocukluk arkadaşı ve hayalet annesi dışında kimse yoktur.
Bu noktada nihilist bir tip olarak Jivago, en etkili kahramanlardan birisi olup çıkar. Babası 1939'da Hitler'in doğum gününü kutlayan Türk heyete uşaklık yapmış olan Jivago, organ kaçakçısıdır. Jivago'nun organ terörünün temelinde devlete yönelik bir tepki vardır. Kendisine kurban olarak boyun eğenleri, itaat edenleri, -tıpkı kendisi gibi- hayattan izole olmuş gibi yaşayanları seçmektedir. Bunun sonucunda yansıtma temas biçimini tehlikeli bir şekilde kullanmakta ve adamları tarafından yeraltı inine getirilenlerin bir böbreklerini alarak onları yaralı bırakmaktadır. Böylece kendine yönelik hırsını masum insanlardan çıkartmakta ve aslında temelde devlete karşı öfkesini kusmaktadır.

Hayalet bir anne ile yaşayan "Hayalet Kadın"

İşigüzel'in çöplükte ya da yeraltı ininde gerçek dünyanın bir yansıması olarak karşımıza çıkan iktidar kavramını aile içi ilişkilere indirgediği noktada, Yıldız karakteri oldukça baskındır. Küçük yaşlardan itibaren anne diktasına girmiş olan bu kahraman, yaptığı en ufak hatanın bedelini, ceza köşesinde saatlerce tek ayak üzerinde durarak ödemektedir. Annesinden görmek istediği sevgi ihtiyacının karşılanamamasına yönelik yaşantıları onu, ailesinden göremediği sevgi ve ilginin karşılığı olarak sokaklarda yaşamayı seçen Leyla'ya yaklaştırır. Leyla ve Yıldız'ın aile içi sevgi arayışları "Gerçeklik Terapisi"nin sevgi ihtiyacını anımsatır. Yıldız'da sevgi açlığı ve anne otoritesi çok daha güçlü işlenmekte ve Yıldız, daha baskın nevrotik karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki annenin yokluğunda dahi hayalet bir anne yoluyla ceza köşesinde cezasını çeken, annesinin şefe olan nefreti sebebiyle tüm hayatını ünlü şef Eşref Şefik Karacan'ın biyografisini yazmaya adayan Yıldız, annesi ile adeta "Gestalt Terapi"nin önemli kavramlarından olan bitişik ilişki yaşamaktadır. Mutlu olduğu evliliğini dahi bitirme noktasına getiren bu hastalıklı ilişki, onun birey olmasını ve kendini gerçekleştirmesini engellemektedir. Aile otoritesi, anne-baba diktasını Eşref Şefik Karacan, Leyla karakterlerinde de işleyen İşigüzel, bu noktada Yıldız'ı uç bir kahraman olarak karşımıza çıkartır.
Çocukluk yıllarında Moskova'da satranç ustası Botwinnik'in Garry Kasparov ile beraber umut vaat eden öğrencilerinden olan Leyla, romanın bir diğer nevrotik kahramanı olarak toplumla uyum içinde yaşayamayacağını anlayınca ölmek yerine kendini sokaklara atmayı tercih etmiştir. Çocukluğu alkolik bir anne karşısında kabul görme ve sevgi ihtiyacı hissederek geçen Leyla, ruhsal dünyası karışık, sevmesini bilmeyen, sevilmeyen, içe kapanık, kendini satrançla avutan bir çocuk olarak büyür. Evlilik hayatında alkolik eşinin babası Fahir Bulut'un kendileri için yarattığı yeni geçmişi, diktatör bir kayınpederin dayatmalarını, göz boyamayla dolu, sahte bir mutluluk evini kayınpederinin yüzüne fırlattığı okkalı bir tükürüğün peşi sıra terk ederek, sokakları mesken tutar.
Yaratıcı kalemlerimizden Şebnem İşigüzel, "Çöplük" romanında üst anlatıcının tabiriyle steril hayatlar yaşayan bizlere, ışıltılı salonlardan şehir çöplüğüne uzanan insanların korkunç öykülerini anlatır. Bu yüzden romanı okuyup bitirdiğiniz zaman, üzerinize bulaşan ürpertici, karmaşık duygulardan bir süre kendinizi kurtaramıyorsunuz. Dahası, yanından belki de tedirgince geçtiğiniz çöp karıştırıcısının nasıl bir geçmişi olduğunu hiç düşünmediğinizi fark edip, hayatın olanca sıradanlığında dış dünyayı bir film izler gibi seyrettiğiniz gerçeğiyle yüzleşiyorsunuz.

Evimizdeki sadistler

"Çöplük" romanı, bir varmış bir yokmuşla başlayıp, sonu kırk gün kırk gece ile biten masallar anlatmıyor bize. Eğer öyle olsaydı, kaderin insanı bir uçağın elit koltuklarından, ziyafet sofralarından, zengin evlerinden sokaklara düşüreceğini kanıtlayan hayat hikâyelerini zaman zaman gazete köşelerinde hiç okumamış olurduk! Öylesi hayat hikâyelerine giden bir yol, bazen bütün korkunçluğuyla tam da karşınızda durur.
Şimdi düşünün; aile içinde çocuğu eğitmek, bir çocuğun ruhundan kesip biçerek onu beyninizdeki kalıplara sığdırmaya çalışmak mıdır? En ufak davranışında ceza köşesinde saatlerce tek ayak üzerinde bekleyen çocuğun yerine koyun kendinizi. Öyle bir dikte altında geçirilen çocukluk, insanı yetişkin zamanlarında toplum içinde nasıl hareket edeceğini bilemeyen, insanlarla ilişkileri hastalıklı, huzursuz, sürekli gergin bir insana dönüştürür.
Ebeveynler olarak elbette çocuklarımızın eğitimlerinden sorumluyuz. Çocuk, tabii ki toplum karşısında ağır bedeller ödemek zorunda kalacağı şekilde, sorumsuz davranışları da içkinleştirmemelidir. Ancak yaptığı davranışların karşılığı, sırf kendimizi tatmin için veya öç alıcı nitelikte değil, çocuğun ya da gencin yanlışını görmeyi sağlayıcı, bir başka deyişle onda farkındalık uyandırıcı nitelikte olmalıdır. Size en başta anlattığım Kafka'nın balkon cezası var ya, büyüklüğünü küçük bir çocuğun yaptığı davranışla asla kıyaslayamadığı, zaman zaman onu hatırlayın! ●

Levent TOKUÇOĞLU

Yatak odasından sokak ortasına

Erotik olan her şey, bir süre sonra sadistik olanın alanına dahil olabilir. (...) Arzu ateşinin en harlı anlarındaki masum öpme, ısırma, tırmalamalardan, şehvetin doruk anlarında zulmetmeye doğru bir seyir izleyebilir.

Sadizm sözcüğü, 19. yüzyılda, Freud'un da üstadı olan Krafft-Ebing tarafından, cinselliğe dair akla gelebilecek, gelemeyecek her türden "sapkın" ilişki biçimini, bir ansiklopedist edasıyla "katalog"laştıran, kendisinde ölüm içgüdüsü ile yaşam içgüdüsünün, yıkıcı arzularla libidinal arzuların iç içe geçtiği Marquis de Sade'ın cinsel düşlemleri, edimleri, yazıları ve yaşantılarına atfen kullanılan bir sözcüktür.

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin tanımlamasına göre cinsel sadizm, erotik coşkular elde etmek için, bir partner (kurban) üzerinde, zihinsel ve fiziksel cefalara, ıstıraba yol açan cinsel edimleri anlatmaktadır.

Farklı tanımlamaları olsa da genellikle acı ve zevk duyguları "efendi-köle, öğretmen-öğrenci ikiliğinin ahlaki" rollerine dayanmaktadır. Nietzsche, "Nerede bir canlı gördüysem, orada bir güç istenci ve hizmet edenin isteminde bile, efendi olma istemini gördüm" demektedir. Sadizmin, yatak odasından gündelik yaşamın çeşitli ilişki biçimlerine varıncaya, birden fazla görünümü olabilse de, "normalden" oyunbaz olanına, ataerkil olanından istismarcı ve patolojik olanına dek uzayabilen bir tayf içerisinde konumlanabilmektedir. Sadizm konusuna yaklaşımlar da bu tayfa benzer şekilde farklılıklar göstermektedir: Methedeni de, yereni, uyaranı da, bu kepazeliği lanetleyeni de mevcuttur.

Erotik olan her şey, bir süre sonra sadistik olanın alanına dahil olabilir. Burada, niceliksel bir ifrattan bahsedilebilir. Bu nicel ifrat, niteliksel bir dönüşüme yol açabilir.

Arzu ateşinin en harlı anlarındaki masum öpme, ısırma, tırmalamalardan, şehvetin doruk anlarında zulmetmeye doğru bir seyir izleyebilir.

Cinsellik ve şiddet neredeyse herkesin evrensel bir ilgi alanıdır. Sıradan insanların, sadomazoşistik izlekli sanat eserlerine olan ilgisi de azımsanamayacak orandadır. Ünlü bir pop yıldızı, gençler için bir ikon, bir rol modeli olan Rhianna, "S&M" isimli parçasında: Taşlar ve sopalar kemiklerimi kırabilir ama, zincirler ve kamçılar uyarır beni ("Sticks and stones may break my bones, but chains and whips excite me") demekte; "Grinin Elli Tonu", "Sineklerin Tanrısı" gibi romanlar çok satanlar listesine girmekte, bu romanlardan uyarlanan filmler de hayli gişe yapmaktadır.

Ancak sadizmde karşımıza çıkan en temel duygu; partnere (ya da "ötekine") dönük ve *süregen, yineleyen* bir *örüntü* olarak; *partnerin aşağılanması, küçük düşürülmesi*, yıldırılması; onun üzerinde zalimce bir *baskı, egemenlik* kurulması ve bu durumdan da hoşnutluk duyulmasıdır.

Freud, *Haz İlkesi Kuramı* bağlamında, sadizmin yaşamın korunmasına dönük saldırganca içgüdülerin bir parçası olduğunu, biyolojik olarak belirlendiğini, bu saldırgan niteliğinin özgül olarak erkeklerde ve doğal olarak bulunduğunu belirtmektedir. Sadistik patoloji gösteren kriminallerdeki iki ana unsurun, bu kişilerin sınır tanımayan bencillikleri ve yıkıcı dürtüleri olduğunu belirtmektedir. Bu kişiler, sevgiden, sevebilme yetisinden ve başkalarının (diğer insanların) duygularını kavrayabilmekten yoksundurlar. "Kendileri dahil, herkese karşı öfke doludurlar."

Freud ve ardıllarının sadizmin oluşumu konusundaki kuramlarını özetlersek, doğumdan itibaren, ilk

yıllardaki anne ya da eşdeğeriyle olan ilişkilerde sağlıklı bir bağlanmanın, sağlıklı ve stabil bir nesne sürekliliğinin sağlanamamış olmasına bağlı olarak, bu kişilerin, diğerleri'nin duygularını ve zihinlerini anlamada yeterli bir bilişsel ve duygusal donanım edinememiş oldukları belirtilmektedir. "Bebeğin yaşamda kalımı, bekası için gereksindiği bu duygusal-zihinsel donanımlar, yetişkinlerde bir özsaygı, kişisel olarak önemsenme, kendini değerli bir birey olarak duyumsayabilmesi mücadelesi haline gelir." Dolayısıyla, böylesi donanımlarla teçhiz edilmeyen bu erişkin kişinin, başkalarıyla ilişkilerinde soğuk, uzak, eşduyumsuz, neredeyse nasır tutmuş, zalim bir haletiruhiye içerisinde olacakları varsayılmaktadır. Böylesi çocukların büyüme sürecinde izleri sürüldüğünde, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde davranım bozukluğunun, erişkinlikte de toplum karşıtı kişilik özellikleri veya patolojisinin sıkça görüldüğü gözlenmektedir. Kuralları iplemeyen, arkadaşlarına karşı nobran ve hoyratça davranan, kabadayı, önüne gelene posta koyan birer hergele tablosu çizerler.

Cinsel davranışlarında da cansız nesneleri ilişkiye çokça dahil etmelerinin yanı sıra partnerlerini birer insan değil, nesne olarak gören, partnerleriyle olan cinsel edimlerinde, onların onaylarının/onamlarının olup olmadığını umursamaksızın, sadece kendi cinsel arzularını önemseyen, kendi gereksinimlerini önceleyen ve partnerlerine karşı işledikleri cürümden ötürü nedamet duymak bir yana, eyledikleri eziyetten, ilişkideki baskınlıklarından ötürü erotik zevk alan narsisistik bireyler haline dönüşürler.

Sadistik istismar, çocukluk dönemine özgü gelişimsel olumsuzluklar ve sadistik/sadomazoşistik davranışların, bu olumsuzlukların ve bu döneme özgü aktarımların yeniden sahneye konulması hali olarak tanımlansa da, 20. yüzyılda bu kavram yatak odasından dışarı çıkarılarak, cinsel ilişkiler bağlamından öteye taşınarak ele alındığında, sadistik edimlerin işkencelerden soykırımlara, mobbing'lerden, kitlesel linç girişimlerine, internet trollerinin yapageldikleri insafsız infazlara varıncaya, gündelik yaşamın hemen her alanında, her yerde olduğunun ve olabileceğinin ayırdına varılmıştır. "Kötülüğün Sıradanlığı" kitabında Hannah Arendt, Yahudi toplama kamplarından birinin komutanı olan Adolf Eichmann'ın savaş sonrası yargılanma sürecine gözlemci olarak katılmış ve sadist bir işkenceci olduklarını varsaydığımız bu soykırımcıların aslında ne denli normal olduklarını gördüğünde uğradığı şaşkınlığı dile getirmiştir: "Eichmann ne sadıktı, ne psikopattı, ne cinsel sapıktı; ne canavardı, ne de görünür herhangi bir hastalığı vardı. Kötülük ondaydı, ama ortada herhangi bir sapıklık işareti yoktu. Tek kelimeyle söyleyecek olursak; normaldi, korkunç derecede normaldi."

Tüm bu "sıradan", alelade ve "korkunç derecede normal" insanların üzerinden Marquis de Sade'a bakıldığında, tüm açık saçıklığına, dekadanlığına, kötücül edimlerine rağmen, o dönemin bütün yasa ve yasaklarına direnebilmiş, yarattığı, kötülüğü bir filozofi içerisinde anlattığı, bir anlatıya sahip olduğu ve bu anlatıyı dile getirebilmek için yeni bir "dil, dönüşmüş bir dil" yarattığı, sapık bir toplumun övücülüğünü değil, bilakis bu toplumun "parodisini", yergisini yaptığı söylenebilir.

Kimse, bu "soylu sapkın"ın övgüsünü yapmıyor, yapmamalı da. Ancak, yazdıklarını da soğukkanlı ve yüksüz bir kulakla, "bir retorik dersini dinler gibi" dinlemeli; övmeden, sövmeden, o dönemi anlamak ve kavramada bir tür tarihsel belge olarak ele almalıdır.

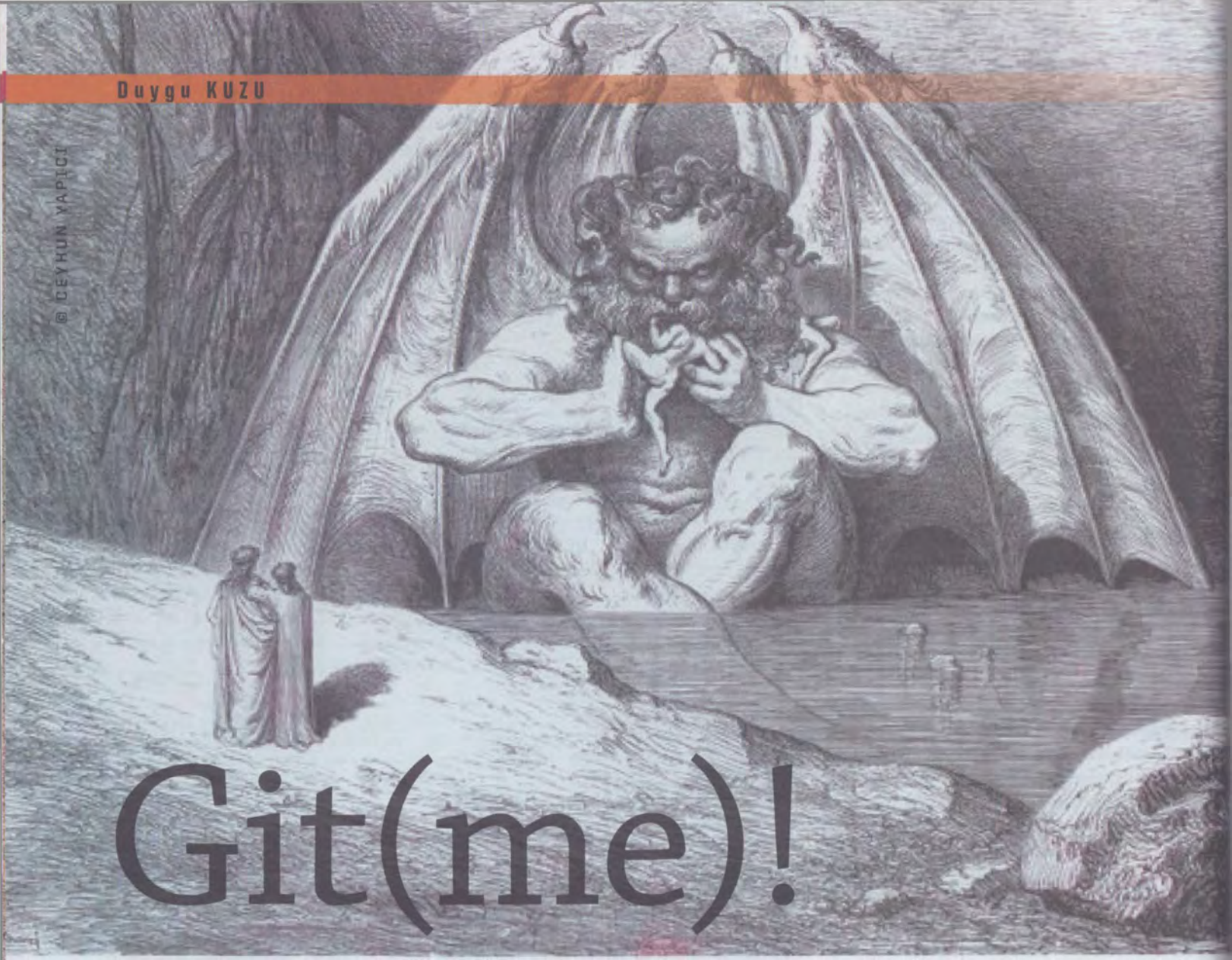
Hem günümüzde her alanda, her yerde mevcut sadistik kişiler göz önüne alındığında, Marquis de Sade, neredeyse yunmuş yıkanmış gibi, tarih içerisinde durmuş, anlaşılmayı beklemektedir. ●

Kaynakça

• Alexandrian, Erotik Edebiyat Tarihi (çev. Ergüden I.), Mitos Yayınları, 1993.
• Arendt, H., Kötülüğün Sıradanlığı (çev. Çelik Ö.), Metis Yayınları, 2017.
• Buckels, E. E., The pleasures of hurting others: behavioral evidence for everyday sadism (Hons. Thesis). The University of Winnipeg, 2009.
• Dadaoun R., Erotizm (çev. Ergüden I.), Dost Kitabevi, 2007.
• Fedoroff J. P., Sadism, Sadomasochism, Sex, Violance. The Canadian Journal of Psychiatry, Vol 53, Social Violance sayfa 221-235. Bodies, Sex and Desire from the Renaissance to the Present içerisinde. Kate Fisher (Author), Sarah Toulalan (Author) Palgrave Macmillan, November 22, 2011.
• Freud S., Cinsellik Üzerine (çev. Budak S.) Öteki Yayınevi, 2016.
• Goodwin, J. M., Sadistic Abuse: Definition, Recognition, nd Treatment. Dissociation. Vol. IT No.2. June & September, 1993.
• Meloy, R. J., A Psychoanalytic View of the Psychopath. www.yorku.ca/rweisman/.../meloypaper-psychopathy.pdf. Erişim Eylül 2017.
• Roudinesco E., İçimizdeki Karanlık Yan. Sapıklığın Tarihi (çev. Başer N.), Say Yayınları, 2013.

Duygu KUZU

Git(me)!

Sadist de en az mazoşist kadar güçsüz ve bağımlıdır. Varlığını sürdürmek için ötekinin varlığına, itaatine ihtiyacı vardır. Sırf bu nedenle terk edemeyen, gidemeyen bir partner seçme eğilimindedir; ya da partnerini o denli güçsüzleştirmeli ve yalnızlaştırmalıdır ki zaten gidememelidir.

Başlangıçta Freud'un da savıyla cinsel birtakım örüntüler olarak ele alınan sadizm, bugün farklı kuramcıların da katkıları ile farklı boyutlarda da ele alınmaktadır. Sadizm denildiğinde akla ilk gelen şiddet ve birtakım cinsel sapkınlıklarken, aslında en gizil ve tehlikelisi olan psikolojik düzeydeki sadistik eğilimlerdir. Bu tür gizil sadistik tatminler sayesinde kişinin kimliğinin anlaşılması güç olduğu gibi kurbanını bulması da bir o kadar kolay olmaktadır.

Kurbanlar olarak değersizlik, güçsüzlük ve boyun eğici özellikleri olan bu kişiler bunları kullanmaya daha doğrusu buna ihtiyacı olan kişilerin alanına çabucak girebilmektedirler. Sadistik eğilimler de ciddiyetine göre farklılık göstermektedir. Narsisizm ve psikopati (antisosyal kişilik) ile sadizm iç içe geçer gibi görünmektedir ama aslında sadizmi diğerlerinden temel olarak cinsel haz ayırmaktadır. Diğer pek çok açıdan benzer dinamiklere sahip oldukları için yazıda sıklıkla da beraber anılacaklardır.

Bir diğer ayrılmaz birliktelik de sadizm ve mazoşizm arasındadır. Freud bu çiftlere karşıt çiftler adını da vermiştir. Ayrılmaz çiftler olarak gördüğü bu çiftlerin zaman içerisinde yer değiştirdiklerini de ifade etmiştir. Mazoşist idealize ettiği ebeveynleri ya da (onu sadece canı yanarken yanında olan annesi, onun dışında yalnız bırakan ebeveynidir çoğu zaman) onların tasarımları ile ilişkiye girer (annesi gibi kadınlar, babası gibi adamlar) ve buralardaki örselenmeden haz duyar. Devam da ettirir bu ilişkiyi çünkü ilk nesne ilişkilerinden gelen en tanıdık ilişki biçimidir bu. Acı çekerek yanında

olmak! Acı çekmeyi benliği ile uyumlu hale getirir. Yaralandıkça, acı çektikçe (ki bu bazen kendine zarar verme ile şekil alır) ne kadar güçlü ve yara almaz olduğunu ispatlar gibidir. Klinikte en çok anlamakta güçlük çektiğimiz hastalar bunlardır. Acı çekerler, şiddet görürler, aşağılanırlar ama yine de devam ederler o ilişkide kalmaya. Gerekçeleri kendilerince rasyoneldir de; âşıktırlar, yeterli maddi güçleri yoktur, çocukları ne olacaktır? Sadizm tarafında ise yine ebeveyne olan öfke, intikam duyguları partneri üzerinde yer bulur. Acı çektirdikçe, yaraladıkça rahatlar bir nevi. Öyle tutmaya çalışır yanındakini. Bu yanıyla antisosyal örüntüyü de işaret eder bu durum. Antisosyal örüntüdeki kişi empati yeteneğinden yoksun olduğu gibi, yatırımları duygudan çok düşünsel düzlemdedir ve düşüncelerini ahlaka uygun olmayan her durumda rasyonalize edebilme becerileri vardır. Genelde zeki oldukları ve etkileme yetenekleri yüksek olduğu için yalanları ve ahlaki olmayan davranışları saklamada uzun süreli başarılı da olurlar. Genelde çevreleri tarafından sevilen, hayranlık uyandıran kişilerdirler ve bu maskelerinin düşmesinden korktukları için kendilerini çok iyi gizlerler ve ortaya çıkacağını sezdikleri an ortamı ya da kişiyi terk ederler. Bu nedenle uzun süreli ilişkiler kuramazlar ve çoğu ilişkilerinde oldukça yüzeyseldirler. En çok kendilerini ele verdikleri ilişki tipi duygusal ilişkileridir. Bu sebeple de genelde sadistik eğilimlerini, mazoşistik özellikleri olan -az evvel bahsedilen- kişiler üzerinde giderme eğilimindedirler. Bu eğilimlerin sergilenmesine izin verildiği ortamda, izin veren kişilerin yaşayacağı; ceza, suçlama ve değersizleştirilmedir. Sadist eş yıkıcılığını; partnerini cezalandırarak, sonra bunu anlamasına olanak tanımadan akla uygun şekilde suçlayarak ve hemen ardından ego gücünü daha da fazla zayıflatmak adına değersizleştirerek sürdürür. Bunu yapar çünkü suçlama sayesinde bağımlı eş kendini sürekli açıklama, sözde suçunu aklama telaşına yenik düşer. Acı çekemeyen, utanç duygusu olmayan sadist bir şekilde aslında kendinde var olan, nesne ilişkilerinden gelen suçluluk ve aşağılık duygularını, yıkıcı davranışlarını partnerine yönlendirir ki partneri onun yerine acı çeksin, incinsin ve suçlu hissetsin. Suçluluk aşılamada, yok saymakta, cezalandırmada ve bunları yaparken kendi rasyoneline uydurmada o kadar ustadır ki anlamak için uzun bir sürenin geçmesi, belki de partnerlerinin uzun bir süre destek alması gerekir. Partner değersizlik noktasında da o kadar suçlu, cezalı ve değersizdir ki, sadist eşe karşı koyma gücünü kendinde bulamaz ve döngüyü devam ettirir. Sadist bu döngüyü kurar çünkü yapmazsa terk edilecek ve yalnız kalacaktır. Bir başka nesne arayışına girmek zorunda kalacaktır; o nedenle hemen nesnesini alaşağı edip güçsüzleştirmeli ve yeni eylemlerine olanak tanımalıdır. Böylesi yıkıcı, duygudan uzak ve yok edici, ötekine izin vermeyen bir ilişkiye razı olmak hiç de kolay değildir. Mazoşist doğası gereği yıkıcılığı ve cezayı değer olarak gördüğü ve haz aldığı için ancak katlanabilir, bu nedenle Freud bu eşleşmeyi beraber ele almaktadır. Başka türlü bir eşleşmenin bu mükemmel uyumu açıklaması oldukça zordur.

Bu açıklamalar üzerine aslında hepimizin zihnine, sadistin güçlü ve egemen olabilen, mazoşistin ise bağımlı kişilikte güçsüz biri olduğu düşüncesi geliyor olsa da sadist de en az mazoşist kadar güçsüz ve bağımlıdır. Varlığını sürdürmek için ötekinin varlığına, itaatine ihtiyacı vardır. Sırf bu nedenle terk edemeyen, gidemeyen bir partner seçme eğilimindedir; ya da partnerini o denli güçsüzleştirmeli ve yalnızlaştırmalıdır ki zaten gidememelidir. Ona ihtiyacı yokmuş gibi davranan sadist partner, gerçek terk tehdidi durumunda kendine veya karşıdakine zarar verme davranışına kadar çaresizliğini gösterebilir. Bu patolojik bağımlılığı sevgi sanan partner de bu tuzağa düştüğü durumda oyun en başa sarar. Fiziksel-duygusal acıdan kurtulamamanın temelinde bu oyun vardır.

Sarsılmayan, sonsuz olmayan bir güç yoktur. Bu var olduğu sanılan gücün peşinden gidip onun bir parçası olmaya çalışmak, kendi benliğinin sınırlarını belirlemekten, "Ben kimim?", "Ne için varım?" sorularını sormaktan vazgeçirir kişiyi. Bu aynı zamanda özgürlüğünün ve yaşamının sorumluluğunu almaktan da vazgeçmek demektir. Kişi bu zorluktan kaçma sebebi ile konforlu ama acı verecek olan sadistik bir güce teslim olur. Bundan sonra var oluşu ile ilgili tüm bu sorular onun tarafından cevaplanacaktır. Atlanılmaması gereken, mazoşist onun etki alanına girmeden var olmadığı gibi, sadist de onu bir parçası haline getirmeden var olamayacaktır. Nihayetinde hiçbir acı ilk günkü gibi acıtmayacağı gibi, hiçbir koşulda kaçılamaz ya da değişmesi olanaksız değildir. Tekrarlı acıya maruz kalmak bir seçimdir. Senin için çok "şey" yapanların senden aslında ne çok "şey" almaya hevesli olabileceklerini göz ardı etmeden, kendinin nasıl bir "şey" olduğunu hatırlamakla başlanmalı sorgulamalara. Aşk tarafların kendini fedası ile ilgili olmadığı gibi, gerçek sevgi hiyerarşik bir düzlemde yöneten ya da yönetilenin var olduğu bir yapı da değildir. Buna ihtiyaç varsa orada durup sormalı; ve son olarak Ahmet Telli'nin dizelerine kulak vermeli:

"ama acılara alışılmaz
bir şeyler var değişecek
bir şeyler var değiştirmemiz gereken
önce acılardan başlanacak..."●

Nur METİN KORKMAZ

Acıdan beslenmek

Cinsel duygular acı verme isteğine yol açabildiği gibi, eziyet etme düşüncesi ya da eylemi de cinsel hazza yol açabilir.

Sadizm, bir başkasına bedensel ya da ruhsal acı çektirmekten, yineleyici bir biçimde, cinsel olarak uyarılma şeklinde tanımlanmaktadır. Bu terim ilk olarak Krafft-Ebing tarafından kullanılmıştır. Sadizm ismini yazar Marquis Donatien Alphonse Francois De Sade'ın cinsellik ve acı verme ile ilgi romanlarından almıştır. Freud sadizmin iki dinamiğinden bahsetmiştir. 1) Cinsel objeye karşı aktif, şiddet içeren tavır sergilemek. 2) Cinsellikte aşağılanmak, kötü davranılmak yoluyla doyuma ulaşmak. Cinsel duygular acı verme isteğine yol açabildiği gibi, eziyet etme düşüncesi ya da eylemi de cinsel hazza yol açabilir. Cinsellikle ilgili özellikle toplum tarafından kabul görmeyeceğini düşündüğümüz fikirlerimiz veya arzularımız içimizde yoğun çelişkili duygular uyandırabilir, bizi kızdırabilir veya bizim için bir tehdit unsuru oluşturarak, kontrolü kaybetmemize neden olabilir.

Freud, sadizmin narsisistik libidonun etkisiyle "benden" itildiğini ve ancak nesne ile ilişkide görünür hale geldiğini belirtir. Freud ve Krafft-Ebing'e göre etkin ya da saldırgan davranış erkekten gelir. Kadın ise edilgin ve savunma durumundadır. Krafft-Ebing, başka koşullarda normal davranan insanların, cinsel isteklerin en yoğun olduğu anlarda coşkuya kapılarak aslında kızgınlığın ifadesi olan ısırma ya da tırmalama gibi eylemleri gerçekleştirebildiklerinden bahseder. Ama asıl önemli olan, kişinin başka bir varlık üzerinde mutlak gücü elde ettiğinde yapabilecekleridir. Sadizm her zaman cinsel içerikli olmayabilir. Fromm, sadizmden "cinsel içerikli" ve "cinsel içerikli olmayan" sadizm olarak iki ayrı alanda bahseder. Fromm'a göre, cinsel sapkınlıklar olarak sadizm ve mazoşizm hiçbir cinsel davranış içermeyen çok kapsamlı sadistlik olgularının küçük bir bölümünü oluşturur. Ölüm gibi aşırılıklara dek varan bedensel acı vermeye yönelik cinsel-olmayan sadist davranış, ister insan ister hayvan olsun, güçsüz bir varlığı hedef olarak alır.

Freud, sadist kişide, aşağılamak ve efendi olmanın yanı sıra acı vermek düşüncesinin hâkim olduğunu savunanlardandır. Öte yandan Fromm, bazı durumlarda cinsel ilişki sonrasında sadistin sevgi duyguları hissetmesinin mümkün olabileceğini savunur. Bu hisler hazzın yaşanmasına olanak tanıdığı için karşı tarafa duyulan bir teşekkür olarak adlandırabilir. Fromm sadizmin her türlü ifadesinin çekirdekte, bir varlığın tutkulu şekilde başka bir varlığın üzerinde mutlak ve sınırsız kontrole sahip olma arzusundan bahseder. Kendisini koruması mümkün olmayan bir varlığın üzerinde kurulan acı veya aşağılanma deneyimi, acı veren kişiye mutlak bir egemenlik hissi yaşatır. Başka bir varlığın üzerinde tam egemenlik sağlayan kişi, kontrolü altındaki kişiyi, kendisine ait bir nesne gibi görmeye

başlar, onu kendisinin bir uzantısı haline getirir, hatta gücün verdiği haz, kendisini Tanrı gibi hissettirir. Bazı araştırmacılara göre sadizm, mazoşistin partner ihtiyacından ortaya çıktmıştır. Sadistlerin motivasyonu çoğunlukla partnerlerini tatmin etmektir. İtaatkârların tepkileri, onları kontrol eden kişinin zorlamasıyla yaratılır. Sadistin bir başka özelliği de, yalnızca çaresiz ve sürekli güçlü olanı tahriş ediyor olmasıdır. Örneğin, eşit bir kavgada bir düşmana zarar verirse, sadist hissetmez, çünkü bu durum kontrol ifadesi değildir. Sadist davranışlardan sağlanan doyum, hasara uğrayan kişiyle özdeşleşme sonucu yaşanır ve sadizm mazoşist eğilimlerin bir başka kişiye yansıtılmasını simgeler. Sadistin yardım edeceği ve kendisinden yardım talep eden bir başka kişiyi sadistçe elinde tutma ihtiyacı vardır, bu anlamda sadist kişi karşısındakinin özgürlüğünü kısıtlar. Sadist karakter, kesin olmayan ve öngörülemeyen her şeyden korkar; bu yüzden hayattan da korkar. Hayat korkunçtur çünkü doğası gereği önceden öngörülemez ve belirsizdir. Sadist karakter genellikle yabancı düşmanı ve neofobiktir -garip her şey yenidir ve yeni olan her şey korkuya, şüpheye ve kızgınlığa neden olur, çünkü spontan, canlı ve bağlı olmayan bir yanıt gerektirir.

Sadizm, bireyin varoluşsal sürecine daha iyi bir anlam yükleyemediğinde verdiği bir yanıttır. Başka biri üzerinde mutlak egemenlik deneyimi, kişiye insani sınırları aşabileceğini hissettirir, özellikle hayatında mutluluk ve haz olmayan bir kişi için bu deneyim oldukça önemli olabilir. Birçok insanın kişilik yapısında sadistik dürtüleri olabilir, önemli olan kişilerin bu dürtülerin güçlenmesine izin vermemeleridir. Genellikle bu kişilerin içinde yaşadıkları bu iç çatışma sadizme karşı büyük bir hassasiyet olarak dışa vurulabilir. Sadistik eğilimlerini, karşıt bir eğilim geliştirerek bastıran kişiler de görülebilir. Örneğin, güçsüz insanları kontrol etmekten haz duyan bir kişi, işkence veya acı çektirme gibi eğilimlerde kesinlikle bulunmak istemeyebilir.

Bu tavrı, Hitler'in rejimini destekleyen birçok kişinin, Hitler'in emri ile yapılan sadist zulümlerine sergiledikleri karşı tutumda görebiliriz. Bu rejimde Yahudilerin ve Polonyalıların idamları yalnızca küçük bir grup tarafından bilinirken, Alman nüfusunun büyük çoğunluğundan gizlenmiştir. Hitler'in birçok konuşmasında, cinayetlerin "insani" şartlarda gerçektirilmesi gerektiği vurgulanırken, sadist aşırılıklar sergileyen askerlerin şiddetle cezalandırılacakları belirtilmiştir. Hatta bazı durumlarda, Rus ve Polonyalı vatandaşlara kısa ve tamamen resmi bir dava açmaları talimatı verilmiş ki, halkın geneli bu cinayetleri "yasal" ve "adil" olarak algılayabilsin. Tüm bu yapılanlar saçma gelse de, Nazi liderlerinin bile sadist eylemlerin halkın geneli tarafından hoş karşılanmayacağının ve halkın bu sadistik eylemlere isyan edeceğinden korktuğunun bir kanıtı olarak görülebilir.

Albert Camus'nün "Caligula" eseri, sadizm ve mutlak egemenliğin en güzel örneklerinden biridir. "Caligula"da, sevdiği kadının ölümünün ardından mutluluğu, özgürlüğü, gücü ve ahlaki değerleri sorgulamaya başlayan genç yaştaki Roma imparatorunun, "göğü denize çalmak, çirkini güzele katmak, kederi neşe kılmak", yok olanı var etmek adına, sınırsız güçle imtihanının hikâyesi anlatılır. Caligula, devlet işlerini tamamen kendi tekeline almıştır ve senatoya danışmamaktadır. Senato sadece sözde meclis durumuna düşmüştür. Caligula devlet hazinesi için zenginler başta olmak üzere tüm halktan yüklü vergiler almaya başlamış, halkı kendi işlettiği geneleve müşteri olarak gitmeye zorlayan kanunlar çıkarmıştır. Giderek tüm koşullardan bağımsız olarak güçlenen ve insanüstü bir konuma getirilen Caligula'nın güç arzusuna giderek daha da bağımlı hale gelerek, sonunda bağımlılığın kurbanı oluşuna tanıklık ederiz. Senatörlerin eşleri ile birlikte olur ve senatörlerin kendisine karşı dostça davranmaya zorlandıklarını gördükçe, onları aşağılamanın keyfini yaşar. Birkaç kişiyi öldürmesine rağmen, geride kalanlar hâlâ gülmeye ve şaka yapmaya mecburdur. Tüm bu güç bile onu memnun etmez, mutlak gücün peşinden koşar, imkânsızı ister. Caligula, tanrı insanları istediği zaman nasıl öldürebiliyorsa kendisinin de aynısını yapabileceğini düşünmüştür. Belki de bu yolla ölümsüzlüğe ulaşamasa da ölümün kendisine sahip olduğunu düşünerek onu kendince dilediği gibi kullanmaya çalışmıştır. Her şeye gücü olan bir insan, insanın ölümlü varoluşunun sorununa farklı bir çözümdür. Caligula, zalim imparator, yani tanrının temsili, bu insanlara sınırlarla dolu hayatlarını göstermiştir. Çünkü istediği zaman birinin canını alabilir, istediği zaman ambarları kapatarak insanları aç bırakabilir. Ancak, bu insan üstü gücü elde etmeye çalışırken, diğer insanlarla olan tüm ilişkilerini kaybetmiştir. Yalnızlığı çoğaldıkça, sadizm bile haz vermemeye başlamıştır. Olanaksızı elde etme arzusu içinde Ay'ı, Güneş'i fethetmeye kalkan Caligula, en sonunda ölüme de sahip olmaya çalışsa da, insani sınırlardan kaçamamış ve ölüme teslim olmuştur. Camus, tüm halkına eziyet eden ve Ay'a sahip olmayı isteyen Caligula'nın bile, sadist arzusunun ve gücünün sınırının aslında her insanın sınırından çok da farklı olmadığını gözler önüne sermiştir. Hayatın sadomazoşistik yanı ölümdür ve bu döngüden kaçış yoktur. ●

Kaynakça

Geçtan, E. (2010), Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. İstanbul: Metis Yayınları.

Güdücü, B. (2013), Sadistik ve Mazoşistik Davranışların Cinsel Yönelimler Açışından İncelenmesi, Adli Tıbbi Yaklaşım. Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi.

Ece BEKAROĞLU

Günlük hayatta sadizm ve Kafka'nın güven ihtiyacı

© CEYHUN YAPICI

Ailesinde sadizme maruz kalmış kişi büyüdüğünde, zayıf insanları hedef almaktan hoşlandığında ve politikacı olmayı tercih ettiğinde neler yapabilir?

Sadizm, kişinin başkasına acı çektirerek haz almasıdır. Sadistik kişilik bozukluğunda sadist kişi, ikili ilişkilerinde kendini iyi hissetmek için şiddet uygular, bu şiddet fiziksel olabileceği gibi duygusal da olabilir. Sadist başkalarına acı çektirmekten keyif alır, ötekini diğer insanların gözünde küçük düşürür, kontrolü altındaki kişiyi sert bir disipline maruz bırakır. Son yıllarda sadistik kişilik bozukluğu kadar net kriterlere sahip olmasa da sıklıkla gözlemlenebilen bir diğer kavram ise "günlük hayatta sadizm" (everyday sadism) olarak adlandırılır.

Buckels ve arkadaşları bazı bireylerin başkalarına acı çektirmekten hoşlanma sebeplerini araştırmak amacıyla çalışma yürüttüler. Bu çalışmaları sonucunda günlük hayatımızda internet korsanlarının, mobbing yapan amirlerin, güvenlik ile ilgili alanlarda çalışanların (polis, asker gibi) ve hatta politikacıların ellerindeki otorite ve gücü kullanarak zalimce davrandıklarını belirttiler. Bu kişilerin ebeveynleri, çocukken yaşadıkları çevre ve hayatlarında etkisi olan kişiler incelendiğinde, sadizme maruz kaldıklarını da görebiliriz. Bu durumda mağdurun sadist ile baş etmekte zorlandıkça onun özelliklerini içe atarak, zamanla ona acı çektiren sadist gibi davranmaya başladığını söyleyebiliriz.

Buckels ayrıca şiddet içeren bilgisayar oyunlarının ve dövüş sporlarının da günlük hayatta ortaya çıkan sadizmin farklı bir boyutu olduğunu ifade etti. Bu noktada kişideki sadistik arzuların toplum tarafından kabul edilmeyeceği, uygun bulunmayacağı için, kişinin toplumun kabul edeceği formlar olan bilgisayar oyunlarına ve dövüş sporlarına yönelerek süblimasyon savunma mekanizması kullandığını söyleyebiliriz.

Günlük hayatta sadizmin bir boyutu da ebeveyn çocuk arasında gerçekleşebilir. Ailesinden de aynı şekilde eğitim aldığını söyleyen anne ya da baba, benzer sadistik arzuların içe atılmasıyla çocuğu üzerinde hâkimiyet kurup, onu aşağılayıp, başkalarının gözü önünde küçük düşürüp, güç duruma sokabilir. Bu sadizm nesiller boyu farkındalıksız bireyler ile bir döngü halinde devam edebilir. Ancak bir de şöyle düşünün: Ailesinde sadizme maruz kalmış kişi büyüdüğünde, zayıf insanları hedef almaktan hoşlandığında ve politikacı olmayı tercih ettiğinde neler yapabilir? Tarihte de görüldüğü gibi aşırı güç ve iktidar hırsı duyabilir, kendisi gibi düşünmeyen milyonlarca insana disiplin vermek için zamanında kendi çektiği acıları büyük bir düzende büyük kitlelere çektirebilir. Milyonlar ona karşı çıktıkça onları daha da iradeden yoksun hale getirmek için baskı uygulayabilir.

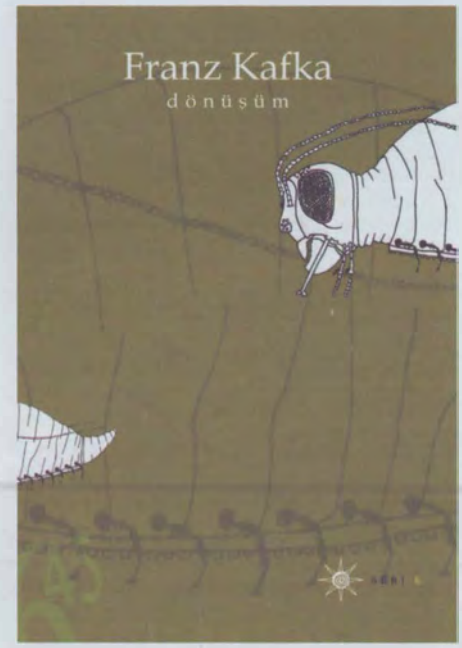
Milyonlarca insanı etkileyen sadistik politikacılar başka bir yazının konusu olarak yerinde dursun, biz aile içindeki sadizme tekrar yönelelim. Babasından sadistik davranışlara maruz kalmış ve bunu eserlerinde oldukça net bir şekilde inceleyebileceğimiz 20. yüzyılın en büyük yazarlarından birini Franz Kafka'yı inceleyelim. Çek asıllı Avusturyalı olan Kafka, geleneksel ve ataerkil Yahudi orta sınıf bir ailenin dört çocuğunun en büyüğü ve tek erkek çocuğudur. Varoluşsal kaygılar yapıtlarının çoğunda merkezde yer alır. Yaşadığı bu kaygının ve çıkmazın sebebinin babası ile olan iletişimsizliği olduğu izlenimi "Babaya Mektup" adlı kitabında edinilir. Bu mektup babasına ulaşmamıştır ancak yazarak ifade bulan arzular genel olarak babasından alamadığı temel güven ve kabul görme ihtiyacıdır. Bu eserdeki ifadelerle babasının sadistik arzularının Kafka'nın kişiliğinde ve eserlerinde nasıl şekillendiğini inceleyelim.

"Babaya Mektup" adlı eserinde Kafka, babasının mantığı ya da sorgulayarak edindiği düşüncelerini değil sadece kendi şahsını, bencil eğitim anlayışını baz alarak kendisine zorbalık yaptığını ifade eder. Babasının tutarsız bir mizacı olduğunu, sözcüklerle savaşarak ilişkilerinde hep haklı çıktığını ve kendisine sürekli bir şekilde hayal kırıklığı yaşattığını

söyler. Kendisini babası ile ilişkisinde zorbanın kölesi olarak gören Kafka, düşüncesini şu şekilde açıklar: "Böylece dünya benim için üç parçaya bölünmüştü: Bunlardan biri benim köle olarak, yalnızca benim için uydurulmuş ve hiçbir zaman -üstelik asla nedenini bilmeden- bütünüyle yerine getiremediğim kurallar altında yaşadığım dünyaydı. Sonra benden sonsuz uzakta olan, içinde senin yaşadığın, idareyle komutların dağıtılmasıyla ve bunların yerine getirilmemelerine kızmakla uğraştığın ikinci bir dünya vardı. Son olarak da diğer insanların mutlu, buyruklarından ve boyun eğmekten bağımsız olarak yaşadıkları üçüncü bir dünya. Ben her zaman yüzkarasıydım." Babasının kendisini eğitirken hakaret, tehdit, haince mimikler, alay ve mağdur ifadesini kullandığını ancak fiziksel olarak hiç şiddet uygulamadığını söyler. Fiziksel şiddet uygulamasa da "... bağırman, yüzünün kızarması, pantolon askılarını telaşla çözüp sandalye arkalığında hazır bekletmen benim açımdan neredeyse daha berbattı. Sanki ortada asılacak biri var gibiydi" der. Burada fiziksel şiddet olabileceği beklentisi, küçük bir çocuğun kendisine dev gibi görünen bir babadan zarar görebileceği düşüncesi oldukça korkutucudur.

Babasıyla ilişkisinde annesine sığınma çabasının da yetersiz kalacağını çünkü annesinin de sadistik arzuları olan babadan bağımsız bir davranış örüntüsü geliştiremediğini belirtir. Bu durum annesinden ve babasından temel güven ihtiyacını karşılayamamış Kafka'nın, Erik Erikson'un gelişim evrelerine göre diğer basamaklarda da ihtiyaçlarını karşılayamamasına sebep olan olaylar zincirine yol açmıştır. Kısacası temel güven ihtiyacı karşılanamamış olan Kafka, zorba babasının karşısında kendi otonomisini geliştirememiş, girişimleri sebebiyle babası tarafından suçlandığı için bu duyguyu baskın olarak yaşayan biri olmuş, okulda başarılı olsa da bunun gerçek olabileceğine inanmamış, seçeceği meslek konusunda zorluklar yaşamış, aşk hayatında mutlu olamamıştır. Yazarak üretkenliğini ortaya koysa da eserlerinin basılıp okunmaya değer olmadığına inandığı için arkadaşı Max Brod'dan ölümünün ardından yazdıklarını yakmasını istemiştir.

Gelişim evrelerinden yakın ilişkileri ile ilgili daha detaylı bir inceleme yapılabilir çünkü romantik ilişkileri ile ilgili eserleri mevcuttur. "Babaya Mektup", "Sevgili Felice'ye Mektuplar" ve "Milena'ya Mektuplar" adlı eserlere bakıldığında

Kafka'nın Felice ile iki kez nişanlandığı ancak evlenmediği, evli olan Milena ile de imkânsız bir aşk çerçevesinde yıllarca mektuplaştığı görülür. Evliliği babasından kaçmak ve ailesinden bağımsız olabilmek için uygun bir çıkış olarak görse de bu durumun babası ile denk olmak anlamına geleceği için kuşku uyandırıcı olduğunu şu sözlerle dile getirir: "Seninle aramda var olan bu son derece talihsiz ilişki içinde bağımsız olmak istiyorsam, seninle olabildiğince hiçbir ilişkisi bulunmayan bir şey yapmalıyım; gerçi evlilik yüce bir şeydir ve en saygın bağımsızlığı sağlar, ancak aynı zamanda seninle çok yakın ilişkidedir. Bundan kurtulmak istemek bu yüzden içinde bir tür delilik barındırır ve her çaba neredeyse bununla cezalandırılır."

Kafka fiziksel durumu ile ilgili olarak da güven duygusundan uzakta olduğu, "Ancak hiçbir şeyden emin olmadığım için, her an varlığımın yeniden doğrulanmasına ihtiyaç duyduğum için, gerçek anlamda, kuşku barındırmayacak şekilde, tek başına, yalnızca bizzat açıkça belirlediğim bir şeye sahip olamadığım için, aslında mirastan yoksun bırakılmış bir erkek evlat olduğum için en yakınımdaki şeye, kendi bedenime de güvenim kalmamıştı elbette" sözleriyle anlaşılır. Kafka'nın boyunun uzunluğu ve kambur oluşu ile ilgili beden algısına ilişkin kaygıları olduğu gibi, sindirim sistemi, ağrı bozukluğu ve uyku sorunları ile ilgili psikosomatik rahatsızlıkları da olduğu eserlerinden bilinir. Babasının Kafka'ya güven duymamasını Kafka'nın da içe attığı, böylece kendisinden ve bedeninden sürekli bir şekilde kuşku duyan biri olduğu belirtilebilir. Bedenine güven konusunda bu kadar hassas olan birinin bedeninin de güvensizliğe ortak olarak, akciğer kanseri ile Kafka'nın erken yaşta hayatını kaybetmesine sebep olması da ironiktir.

Kafka'nın babası ile ilişkisi diğer eserlerindeki ana karakterlere de yansımıştır. En popüler eseri sayılabilecek "Dönüşüm"de ana karakter Gregor Samsa bir sabah uyanır ve kendisinin insan boyutlarında bir böceğe dönüştüğünü fark eder. Böcek olduğuna şaşırmak ya da anlam vermek yerine ailesinin ekonomisini sağlayan kendisi olduğu için, işe nasıl gideceğini düşünür. Samsa'nın böceğe dönüşmesine sinirlenen babası, üzerine elmalar atarak onu mutfaktan kovalamaya çalışır; bu elmalardan biri ağır bir şekilde yaralanmasına sebep olur. Sırtında kalan bir elma çıkartılmaz ve iltihap oluşturur. Ailesinin onu gözden çıkardığını ve kendisi olmasa da bir düzenin devam ettiğini gören Samsa yemek yemeyi bırakır ve istenmediğini duyduktan sonraki gün odasında ölü bulunur. "Babaya Mektup" kitabını okuduktan sonra benzer bir baba-oğul ilişkisinin Samsa ile babası arasındaki ilişkide de görebiliriz. Böcek olduğuna şaşırmaya zaman bile bulamayan Samsa, özellikle babasının çalışması gerektiği beklentisine ilişkin kaygı yaşar. Böceğe dönüştüğünün ailesi tarafından fark edilmesinin ardından babasının ona duyduğu nefretin ve sadistik davranışlarının arttığını hatta onu öldürmeye çalıştığını gözlemleriz. Kafka içinde bulunduğu ailenin birbirleriyle olan ilişkilerini kitaplarındaki karakterlerine de yansıtmış ve yazarak yaşadığı zorlu duyguları ifade etme şansı yakalamıştır.

Bunca açıklamanın ardından sadist davranan bir babası olsa da Kafka'nın sadist birine dönüşmediğini, örneğin hukuk eğitiminin ardından politikaya atılıp kitlelere etki eden sadistik davranışları olmadığını, hatta üretken bir yazar olup baş edemediği duygularını yazarak doyum sağladığını ve 20. yüzyılın en etkileyici yazarlarından biri olduğunu söyleyebilir miyiz? Kendisi yazılarına güvenmedikten ve ölümünün ardından yakılmasını istedikten sonra Kafka'nın hayatında bu sadizmin olumlu bir sonucu var mıdır gerçekten de? ●

Kaynakça

Buckels, E. E., Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2013). Behavioral confirmation of everyday sadism. Psychological Science, 24(11), 2201-2209.

Kafka, F. (2016). Babaya Mektup. İş Bankası Kültür Yayınları.

Hande ÖĞÜT

Kadına yönelik sadistik eril şiddet

Çin'de kızların ayaklarının bağlanması, Afrika'da kadın sünneti, ortaçağda cadı avı, Hindistan'da kadınların ölen kocaları ile birlikte yakılması (Sati) ve jinekoloji.
Kadına yönelik şiddetin ve sadizmin doruk noktası olmakla kalmayıp erkek egemenliği tarafından dayatılarak kadınlara da içselleştirilmeye çalışılan ve toplumsal/geleneksel olarak kabul görerek meşrulaşan, hepsi birbiriyle ilintili sadist pratikler...

Tarih boyunca kadına yönelmiş olan eril, cinsiyetçi, ayrımcı, dini, ideolojik, kurumsal şiddet ve nefret, eşi benzeri görülmemiş bir sadizm örneğidir. Ve ne yazık ki bu sadizm, tekil, tarihin belli bir dönemine, belli bir sınıfa, dine, kültüre ait, homojen bir tavır değil, evrensel, tarihsel olarak dinamik ve sistemli olarak işleyen bir ayrımcılığın sonucudur. Kapitalist sanayileşme ve rasyonelleşme sürecinden çok öncesine, erkeğin vahşi doğaya hükmetmekle yetinmeyip kadın ve çocuk üzerinde de hâkimiyet kurma arzusuna ve eylemine köklenir.
Erkeklerin kadınlara karşı kişisel savaşı, erkek egemenliğinin kurumsallaşmasıyla toplumsal, kültürel, politik yapıya sızarak şiddete dayalı ve hiyerarşik ezilme ilişkilerini meydana getirdi. Patriarka üzerine temellenen kapitalistleşme sürecinde erkeklerin kadınların bedenlerini, cinsel boyutu da işin içine katarak kullanma hakları, ücret ilişkileri düzleminde varlığını sürdürdü.
"Devletin yasalar yoluyla kendi bilgi kuramını dayatarak erkek egemen

cinsiyetçi politikaya katıldığı görüldükçe, aynı anda hem toplumsal hem de tekil, hem kavramsal hem de uygulamalı olan bir devlet kuramı mümkün hale gelmiştir."*

Yasanın buyruklarıyla ahlak kuralları, toplumsal yaptırımlarla geleneksel âdetler, din, devlet, asker kökenli erkek şiddeti arasındaki sınır silinmiş ve hepsi idari bir temelde toplanmış olduğundan, kadına yönelik şiddet, sistemli sahiplik ve tahakküm ilişkisine dayanan erkek egemenliği üzerine temellenmiştir; çok çeşitli biçimleri ve görünümleri vardır. Yalnızca cinayetle, dayakla, tecavüz ve tacizle ortaya çıkmaz, aşağılama, hakaret, kimliğe yönelik saldırılar, kadınları sindirmek, cezalandırmak, aşağılamak ve fiziksel bütünlükleri ile öznelliklerini yaralamak amacıyla özel ya da kamusal yaşamda onları tehdit eden, baskı ya da zor yoluyla fiziksel, ruhsal, cinsel ve psikolojik acılar veren bütün edimleri kapsar.

Kadına karşı şiddet, yalnızca erkek cinselliğinin bir yansıması değil, erkeklik temelindeki cinsel saldırganlığın ve düşmanlığın ifadesi, dolayısıyla cinsiyetlerarası siyasal ilişkilerin de açık bir göstergesidir. Erkek iktidarı ile cinsellik arasındaki ilişkilerin ifadesi olan bedensel ve ruhsal şiddet biçimleri, potansiyel kurbanlar olarak bütün kadınlara yönelmiştir ve hedefi kadını toplumsal alanlardan kovmak, sindirmek, böylece ucuz işçiliğe, ev içi hizmete, cinsel köleliğe, yoksulluğa, onu erkek için araçsallaştıran aynı rollere mahkûm etmektir.

Yasa bunu her zaman zor kullanarak yapmaz, şiddetin en görünmez, en örtük, doğallaşmış yönü kadınlara kendilerini tanıyamaz hale gelecekleri rolleri oynatmak, varlıklarının tüm amacının bu roller olduğunu kadınlara içselleştirmek, kendi doğalarına ihanet etmelerini sağlamak ve karşı çıkış imkânlarını toptan ortadan kaldırmaktır.

Farklı alanlarda kendini gösteren kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık, ortaya çıktığı ilk günden itibaren feminizmin temel meselelerinden biri olmuştur. Kadının kadın olmasından dolayı sömürülmesini, aşağılanmasını, ikincilleştirilmesini, baskı altına alınmasını sona erdirmeyi amaçlayan farklı feminizmler, kadına yönelik şiddet ve baskının sadece tek bir kanaldan değil farklı farklı kanallardan kaynaklandığını öne sürdüler, kanıtladılar.

Anarko-feminizm, radikal feminizm, Fransız feminizmi baskının erkek egemenliğinden kaynaklandığını kabul ederken, Marksist feminizme göre sorun kapitalizm, anarşistlere göre militarizmdi; maneviyatçı, ruhani feministlere göre din ve erkek Tanrı düşüncesiydi mesele... Sosyalist feministler, ekofeminizm, Üçüncü Dünya feminizmi ve siyah feminizm, baskının patriarkal kapitalizm ve emperyalizmden geldiğini öne sürdüler. Bu şiddet ve baskıyı, psişik ve kültürel veçhelere bağlayan feminizmler de oldu. Radikallere, ayrılıkçılara ve lezbiyen feministlere göre ise kadını ezen, baskılayan, şiddet uygulayan bire bir erkeklerdi.

Radikaller, ayrılıkçı ve lezbiyen feministler benim için daima önemli, değerli ve kılavuz olmuştur. Kimi özcü, kimi fazla mistik, kimi sadece teorik ve hayalci olsa da bu hayli büyük grup, ikinci dalganın çekirdeği ve itici gücüdür. Feminizm, eşitlikçi, liberal, evcil bir söylem olmaktan çıkıp patriarkal ve heteroseksüel iktidarı eleştiren ve kadınların kurtuluşunu hedefleyen devrimci bir ideoloji olmaya radikallerle başlar.

Radikal feministler tarihte ilk sömürülen grubun kadınlar olduğunu ileri sürerler. Varolan toplumsal yapıda herhangi bir dönüşümün mümkün olmadığını, toplumsal yapıların tümden yıkılması gerektiğini düşünürler. Çalışmalarını kadınlığın ve cinselliğin toplumsal inşası, kadınların doğurganlıklarını kontrol etme hakları, kadın bedeni üzerine kurulan eril denetim ve cinsel şiddet gibi konular üzerine yoğunlaştırırlar.

Kate Millett'ın "cinsiyetin politik nitelikli bir sınıflama" olduğunu ileri süren kuramı, feminist eleştiriye yeni bir yönelim kazandırdı. 1970'te yayımlanan "Cinsel Politika" adlı kitabı, odağına toplumsal cinsiyetin yanı sıra ataerki kavramını da alarak sorgulayan feminist eleştirinin ilk örneklerinden biriydi. Dünya edebiyatına yön veren erkek yazarların eserlerini analiz eden bu çalışmada ulaştığı sonuç, kadının itaatkâr cinsel nesne olarak kurgulandığıydı. Millett yanı sıra Freud'un kadın psikolojisini ataerkinin çözümlemesi içinde ele aldığını belirterek psikanalizin kadını, pasif, histerik, narsisist, bağımlı, hassas gibi sabit niteliklerle tanımlamasına da karşı çıktı. Psikanaliz çok genel olarak kadın ve erkek libidoları arasında niceliksel bir fark görmektedir, bu tasavvura göre erkek cinselliği sadist, kadın cinselliği mazoşist karakterde tanımlanır ve kabul edilir. Freud'un sadizmi erkeğe ait bir olgu olarak görerek, erkeklerde gelişmesini doğal bulması, Millett'ın çok yerinde analiz ettiği gibi, erkeğin her tür şiddetini ve tecavüzkârlığını onaylamaktan başka bir şey değildir.

Radikal feministler, bu sadizmin meşrulaştığı, kışkırtıldığı, yeniden üretildiği en önemli zeminlerden birine, pornografi sektörüne karşı da çok sıkı mücadeleler verdi. Edebiyat, popüler kültür ve medyanın yanı sıra sinemada kadını nesneleştiren, fetişleştiren temsillere karşı bizleri uyardılar. Germaine Greer, kadınların erkekler tarafından sakatlanıp bastırıldığına, bedenlerine, cinselliklerine el konulduğuna öfkeli bir dille saldırdı. Catharine MacKinnon ve Andrea Dworkin, pornografinin yasallaşmış tecavüz olduğunu bildirerek, kadının bir seks objesi olarak sunulmasının, kadına karşı her türlü şiddeti teşvik ettiğini çalışmalarıyla, konuşmalarıyla ortaya koydular. MacKinnon'ın, her tür pornografideki kadına yönelik şiddetin kadınları eğitmek için kullanıldığını ya da kadınların arzuladıkları bir şeymiş gibi sunulduğunu, hatta kadının gerçek doğasının bu olduğunun ortaya konulduğunu belirtmesi önemli bir saptamaydı. Nitekim bu yanlış düşünce, anaakım psikanalizdeki erkeğin sadistliği yönündeki teorilerden de besleniyordu. "Kadınlara uygulanan her türlü şiddet, tecavüz, dayak, fuhuş, çocuk istismarı,

* MacKinnon, A. Catharine, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, çev. Türkan Yöney, Metis, 2003.

cinsel taciz, pornografi tarafından cinsellik, cinsel çekicilik, eğlence ve kadının özgürleştirilen gerçek doğası olarak gösterilir.*"

Heteroseksüel ilişkinin kadına yapılan baskının temelinde yattığını düşünen Radikallere göre cinsel nesneleştirmenin ideolojisi, nükleer ailede erkeğin kadını sadistçe kullanmasında yatmaktaydı. Kadınlar erkeklerden ayrı yaşamalı, erkeklerle ilişkiden kaçınmalı, kendi evrenlerini kurmalı ve kendilerine ait bir cinsellik ortaya koymalıydılar.

Kendini "radikal lezbiyen feminist" olarak tanımlayan Mary Daly dünyadaki bütün şiddetlerin sorumlusu olarak erkekleri lanetledi. Kadınların özdeksel saflığı ile erkeklerin sadist uygulamalarını durmaksızın vurgulayarak kadın merkezcil bir ruhsal âlem öneren Daly, patriarkanın temelinde Tanrı'nın (erkek Tanrı) bulunduğunu vurgulayarak patriarkal koşullanmayı ve kuşatılmayı aşmanın yolunun kız kardeşliği ve kadın yoldaşlığını güçlendirip, ataerkil mitlerin gizlediklerini ortaya çıkarmakla mümkün olacağını düşünür ki kendisi mit eleştirmenlerinin önde gelenlerindendir. Daly'yi kuramındaki tüm sorunlara rağmen son derece önemli buluyorum. Öncelikle kadınların baskı altına alınmasının tarihini kapitalizme geçiş sürecinden çok eskiye dayandırdığı ve patriarkanın dünyanın farklı kültürlerindeki uzun tarihini yansıttığı için... Yanı sıra Daly, mitleri yapıbozuma uğratıp yeniden yazmakla kalmamış, yeni dişil bir dünya keşfedilmesi için kullanılan dilin radikal biçimde yıkılması için alternatif bir dil ve biçem de önermiştir.

"Gyn/Ecology: The Metaethics of Radical Feminism" (1978) adlı kitabında, cinsiyetsiz toplum kavramını tümden reddeder; cinsiyet, cins, heteroseksüellik ve homoseksüelliği reddetmekle kalmayıp, ataerkil ve erkek tarafından yapılan bir durum olarak, kadınlık (feminity) kavramını da benimsememiştir, çünkü "bunun kadın olmakla hiçbir ilgisi yoktur". Daly'ye göre kadının özgürleşmesini sağlayacak tek şey "karşı çıkan kadındır".

Amazon miti üzerine kurulu "Gyn/Ecology", Hıristiyan mitlerini, eril dili ve onların kadın düşmanlığını tanımlarken, günümüzde kadına karşı uygulanan beş uluslararası şiddeti de inceler: Çin'de kızların ayaklarının bağlanması, Afrika'da kadın sünneti, ortaçağda cadı avı, Hindistan'da kadınların ölen kocaları ile birlikte yakılması (Sati) ve jinekoloji. Kadına yönelik şiddetin ve sadizmin doruk noktası olmakla kalmayıp erkek egemenliği tarafından dayatılarak kadınlara da içselleştirilmeye çalışılan ve toplumsal, geleneksel olarak kabul görerek meşrulaşan, hepsi birbiriyle ilintili bu sadist pratiklere bir bir, kısaca bakalım...

Ortaçağ Avrupa'sında kadınların cadılaştırılması ve imhası

Horkheimer cadı avlarını "bir cinsel gruba karşı gerçekleştirilmiş en korkunç terörizm" olarak adlandırır ama bu cinsel grubun kadınlar olduğunu nedense söylemekten imtina eder. Nitekim Foucault da, beden ve şiddet üzerine yazdığı onca külliyatta, ortaçağ boyunca kadınların cadılaştırılarak öldürülmesinden hiç söz etmez. Bu nedenle cadılık ve cadı avcılığı, cinsiyete özgü, hatta cinsiyetçi ve mizojince bir tutum olarak incelenmeyi de gerektirir. Erkek egemenliğinin tümüyle göz ardı ettiği bu dehşet verici katliamda kadınların maruz kaldığı işkencelerin içerdiği cinsel sadizm, bedensel ve ruhsal şiddet, tarihte bir eşine dahi rastlanmayan, herhangi bir suç temelinde açıklanamayacak bir kadın düşmanlığını gözler önüne sermektedir. 14. yüzyılda başlayan cadı avları, 18. yüzyıla, akıl çağına kadar sürdü; Avrupa, İngiltere ve Kuzey Amerika'da cadı avları gerçekleştirildi. Kadın cinselliğini her türlü kötülüğün kaynağı olarak suçlamanın yanı sıra, yeni kapitalist iş disiplinine uygun olarak, üremeye ve mülkün aile içinde aktarılmasına engel oluşturan her türlü cinsel eylemi suç haline getiren bir cinsel politikanın doğuşuna neden olan "modern cadılık" ideolojisi, cinsiyetçi/patriarkal otorite ile Hıristiyan otoritenin ittifakıyla biçimlendi, kapitalizmin eklemlenmesiyle son halini aldı. Kadının edilgenleştirilişini ve cadı avlarını patriarka bağlamında analiz eden Sheila Margaret Pelizzon'un da belirttiği gibi, patriarka erkeklerin kapitalist düzene desteğini sağlamış, kadını ucuz işgücüne dönüştürmüş ve sermaye birikimine destek olmuştur.** Dinin ön plana çıkması, feodalite,

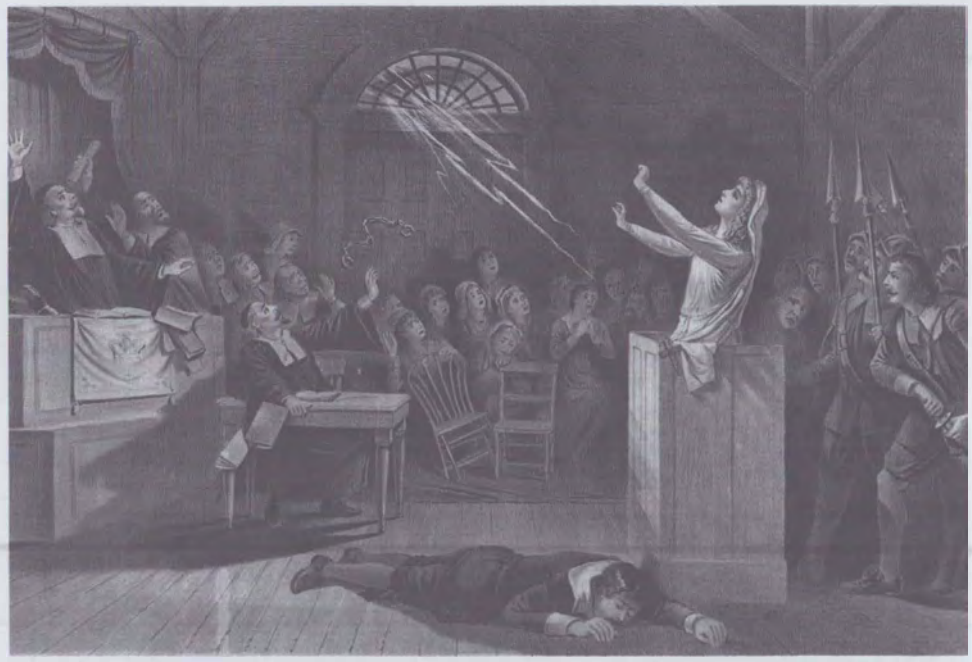
* MacKinnon, A. Catharine, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, çev. Türkan Yöney, Sabir Yücesoy, Metis, 2003, s. 162.

** Pelizzon, Sheila Margaret, Kadının Konumu Nasıl Değişti? Feodalizmden Kapitalizme, çev. Cem Somel, İhsan Ercan Sadi, İmge Kitabevi, 2009.

patriarka ve toplumsal sınıflar kadını tamamen etkinlik alanından dışlayarak, üreme ve zevk aracı olmak sıfatıyla donatılmış yığınlara ve de cezalandırılacak büyücüler, cadılar, şeytanlar grubuna indirgemiştir. Ortaçağ, İspanyol ve Roma engizisyonları dönemlerinde Çingene, rahibe, şifacı, ev kadını, ebe, dul, genç, yaşlı, sayısız kadın şeytanla işbirliği yaptığı söylencesiyle işkence edilerek öldürüldü. Daha sonra bu düşmanlık Katolik Kilisesi'nden Protestan Kilisesi'ne de sıçradı. Dönemin din adamları cadıların işledikleri ileri sürülen suçları açıklayan korkunç listeler hazırladılar. Cadıların, ruhlarını şeytana satmakla doğaüstü güçler kazandıkları; şeytanın törenlerine katılmak için geceleri süpürgelerine binip uçtukları, çocukları şeytanın buyruğuyla çiğ çiğ yedikleri, şeytanla ve hayvanlarla cinsel ilişkiye girdikleri gibi akıl almaz suçlamalardı bunlar. Cadılara akla gelecek her tür suç atılıyordu ama esas suçları aktif cinsellik, fuhuş ve zina idi.

İki Dominiken keşişin yazdığı ve otoritesi üç yüzyıl boyunca tüm Avrupa'da süren "Malleus Maleficarum"a (1486) göre cadılık, cinsellikle bağlantılı zevkten kaynaklanmaktadır, bu zevk kadınların bir türlü doyamadıkları şeydir; bundan dolayı şeytanla bağlantı kurarlar. Kilise doktrini, bir kadının cadıya dönüşmesinin şeytanla girdiği haz verici cinsel birleşme ile gerçekleştiğine inanıyor, kadının bozuk ve günahkâr bir doğası olduğunu iddia ediyor; erkek egemen dünya bu ideolojiyi kadına karşı şiddet uygulamanın gerekçesi olarak kullanıyordu.

Cadı avlarını toplumsal kontrol açısından onaylayan Thomas Hobbes ve Jean Bodin'in cadılara karşı olan nefret dolu söylemleri ve çalışmaları tüyler ürperticidir. Bacon, Kepler, Galileo, Shakespeare gibi dâhiler döneminde de cadılığa yaklaşım yine kadını ötekileştirme ve nefret üzerindendir.

Kadınların cadı suçlamasıyla katledilmelerinin bir başka nedeni de erkek akıl ile kavranamayan sezgi, dişil bilinç, doğayla barışıklık ve şifacılıktır. Cadılar, ağrısız doğum uygulamalarıyla kadının doğum sırasında çektiği acıların, işlenen ilk günahtan dolayı gerekli olduğunu savunan kiliseye ve kilise hekimlerine karşı geliyorlardı. Yanı sıra kadın şifacıların yöntemleri ve elde ettikleri sonuçlar Katolik ve hatta sonraları Protestan kilisesi için de önemli bir tehdit oluşturuyordu; çünkü cadı olduğu söylenen kişiler uygulamacıydılar. Otlarla, tohumlar, tozlar ve yağlarla, hayvanlar, toprak, taş ve minerallerle yani sadece doğanın sunduğuyla ilaçlar yapıyor, şifa dağıtıyor ve erkek bilimin üstlendiği projenin uzlaşmaz karşıtı olarak görülüyorlardı. Cadılığın önce kiliseye, sonra bilime ve kapitalizme karşı bir tehdit olarak kodlanması ve kriminalize edilmesi sürecinde cadılıkla doğum kontrolü ve kürtaj arasındaki bağlantı, 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa'da binlerce kadının idamına yol açtı. Nedeni ne olursa olsun kadınların cadılaştırılması ve imhasının ardındaki en önemli veçhe, patriarkanın kadın düşmanlığı ve erkeklerin bizzat kadınlara karşı savaşıydı.*

Hindistan'da kadınların yakılması: Sati

Kadının tüm varlığına ve yaşamına bir başka sadistçe saldırı da Hindistan'da kadınların yakılmasıdır. Sati adlı bu gelenek, çok eskilere dayanmaktadır. İÖ 2000-1000 yıllarında, kast sisteminin en üst sınıfını oluşturan Brahman rahipleri, kutsal bilgileri tekellerine alarak sert bir iktidar kuşanmışlar ve elbette bu gücü kadınlar üzerinde de uygulamışlardır. Sati uygulması, dul kadınların mirasına konmak için Brahman rahipleri tarafından teşvik edilmiştir.

Sati yine ünlü Hint destanı "Ramayana"da da anılır. Vishnu'nun yeniden doğumlarından biri olan Prens Rama'nın yaşadıklarını konu edinen "Ramayana", eski Hint kültürü, dini, sosyal ve siyasal yaşamı hakkında bilgiler barındırır ki bu destan, Hindistan için gelenekselleşmiş, dinsel inanışın getirdiği bir yaşam biçimi haline dönüşmüştür. Birçok Hintli çocuk, "Ramayana"dan alıntı öykülerle büyür. Hatta evlilik törenlerinde Sita ve Rama'nın evliliği simgesel olarak canlandırılır. Kadının ikincil konumunu, annelik ve ev kadınlığı konusundaki fedakâr tutumunu yeniden üreten ve kadınlara içselleştiren bu destan ayrıca Sati pratiğinin de dayanak noktasıdır. Destanda Rama güç ve erdemi ve kahraman bir erkeği, Sita ise erkeğe ve dine bağlılığı temsil eden sadık bir eştir. Hikâye kısaca şöyledir: Kosala Krallığı'nın prensi Rama'nın karısı Sita, Lanka Kralı Ravana tarafından kaçırılır.

* Bu önemli mesele üzerine, Psikeart'a daha önce de yazdığım için sözü fazla uzatmıyorum. İlgilenenler derginin Nefret temalı sayısına (No: 42, 2015) bakabilirler.

Bunun üzerine Rama, maymunların kralı Sugriva'dan yardım ister. Sugriva da Rama'ya yardım etmesi için Hanuman'ı görevlendirir. Uzun süren bir mücadeleden sonra Ravana yenilir ve Sita kurtarılır. Ancak Rama, Sita'nın bağlılığından şüphe eder ve onu reddeder. Bunun üzerine Sita onurunu yeniden kazanmak için bir cenaze ateşi hazırlatır ve yanarak ölmeyi ister. Alevler ona dokunmaz, Rama onun doğru söylediğine inanır ancak Sita'nın masum olduğunu bilmesine rağmen arınmasını ister.
Bu yüzden tanrıların hepsi yeryüzüne inerler. Sita, tanrıların huzuruna çıkar ve Rama'dan başka hiçbir erkekle olmadığını söyler.
Sati, Hintçe'de "iyi kadın" anlamına geliyor. Kadınların yakılması iki nedene bağlı: Kocası ölen kadın, Hindu geleneklerine göre yaşamayı hak etmiyor, ölü koca yakılırken beraberinde eşi de diri diri yakılıyor. Gelinden beklenen drahomanın damat tarafından eksik bulunması, kadının aşağılanmasını ve hatta yakılmasını öngören ikinci neden...
Dul kadınların yakılmasının yasaklanmasıyla ilgili ilk kanun, 1829'da İngilizler tarafından çıkarıldı fakat geleneklerin daha ağır basması nedeniyle uygulanamadı. 1986 yılında ise Hindistan Ceza Hukuku, "Drahoma ölümü" adlı bir kanun çıkardı. Drahoma ölümü, altı yıllık evlilik içerisinde normal olmayan koşullarda, kadının herhangi bir şekilde yanması ya da vücudunun ciddi boyutlarda hasar görmesi durumunda uygulanıyor. Ancak buna rağmen onlarca kadın kaza süsü verilerek Sati uğruna kurban ediliyor. Çünkü Hindistan hâlâ geleneklerle, tanrılarla, dinle, ritüellerle yaşıyor. Kutsal Manu kitabında Sati inanışına göre, kocası ölen kadın eğer kendini yakarsa çok onurlu bir davranış sergilemiş olur, günahlarından arınıp cennete gider. Yakılmayan kadınlar ise ailesi ve toplum tarafından dışlanarak hiçbir topluluğa, düğünlere, eğlencelere kabul edilmez.
Sati'nin devam ediyor oluşunun nedeni, Vanessa Parrilla'nın,"Sati: Virtuous Woman Through Self-Sacrifice" (1999) başlıklı makalesinde açıkladığına bakılırsa, kadınların suç ortaklığı!
Parilla'ya göre, kadının kendisini kurban etmesi, kocasının ruhunun kurtuluşa ermesini sağlıyor. Bunu yapan kadın da tanrıça gibi kabul ediliyor.
Parrilla'nın bakış açısı, Batılı feminist literatürde "Üçüncü Dünya kadınları" gibi türdeş bir kategorinin hangi yollarla ve nasıl inşa edildiğine dair hayli iyi bir örnek. Nitekim "medenileştirme misyonu" eşliğinde kurulan bu kültürel anlamlar ve söylemler, tarihsellikten yoksun, homojen ve karşıt bir "öteki" yaratmaya yarıyor. Sati pratiğine "içeriden" bakan feminist Lata Mani, Hintli kadınların Sati'yi gönüllü olarak uygulamasının yanlış bir kanı olduğunu vurgulayarak, kadınların bu eyleme kesinlikle zorlandığını savunuyor: "Sessiz ve başına gelene karşı koyamayan bir kadının, ölüme susadığını ya da cennete, kocasının yanına gitmek istediğini nasıl düşünebilirsiniz?"
Dünyanın en barbarca törelerinden biri olan Sati, tüm dünyadaki insan hakları ve feminizm savunucularından tepki toplarken, olaya maruz kalan Hintli kadının suskunluğuna, onun adına konuşulduğuna Gayatri Spivak da değinir Lata Mani gibi. Sati'nin tartışılma alanında yalnızca "kocası ölmüş Hintli

kadını kendi cemaatinden kurtarmaya çalışan beyaz/modern erkek" ile "kocası ölen kadın ölmek ister" geleneğini korumayı amaçlayan Hintli cemaatçi erkeğin bulunduğunu belirten Spivak'a göre, tarihsel kayıtlarda, kadınların bakış açısının yer almaması "yorumlanabilir" bir suskunluktur ve kadının madun konumuyla ilişkilidir. "Can the Subaltern Speak?" (1988) başlıklı makalesinde, Sati tartışmasında kadının "konuşan, tartışan bir özne/varlık" olarak yer almadığını, kendisine böyle bir yer, hak ve olanak verilmediğini, aksine onun hakkında sömürgeci ve cemaatçi erkeklerin konuştuğuna işaret eder Spivak. Hiçbir zaman karşılıklı olmayan bu "konuşma", kadını "modern-gelenek tartışmasının" nesnesi konumuna sokar ve onu sembolik bir simgeye indirger.
Sati, 1829 yılında tamamen yasaklamış; 1856'da da kendini yakmayan kadınların evlenme yasağı kaldırılmıştır. Ancak hâlâ -az sayıda da olsa- uygulanmakla birlikte kast sisteminden dolayı Hint kadınları çok büyük güçlüklerle ve şiddetle karşı karşıya... Hindistan; Budizm ve Hinduizm'in tüm özgürleştirici ruhani söylemine karşın, dini hükümlerin ve eril hegemoninin biçimlendirdiği bir ülke.

Çin'de kadınların ayaklarının bağlanması

Hindistan patriarkal bir ülke de Çin değil mi? Onun da kendine özgü kadına eziyet pratikleri yok mu?
Geleneksel Çin toplumu, Konfüçyanist öğretilerin egemen olduğu bir toplumdu. Bu düşünce yapısına göre, duyguları tarafından yönetilen akılsız bir varlık olarak tanımlanan kadının güzelliği de erkekler için bir tuzak olarak kabul edilirdi. Uyumlu olmak dışında hiçbir olumlu özelliğe sahip değildi kadın. Dini değerlerin yanı sıra ataerkil aile sistemi üzerine kurulmuş olan bu erkek egemen toplumda, kadın daima aşağılanan, dışlanan, küçümsenen bir varlık olmuştur.
Altın Lotus ya da ayak dondurma/bağlama geleneğinin Çin'de hızla yayılmasında, 12. yüzyılda başlayan Neokonfüçyanizmin büyük etkisi oldu. Bu akımın kurucusu Zhu Xi'nin öğretisinde "akıllı beden" (acı çekerek olgunlaşmış beden) çok önemli bir yer

işgal ediyor ve küçük ayak, erdemli kadının işareti olarak kabul ediliyordu. Ayak bağlama geleneğinin ateşli bir savunucusu olan Xi, bu geleneği yaymayı misyon edinmiş ve pek çok yazarla birlikte halkı da etkilemeyi başarmıştır. Ayak bağlamanın özgün kültürel ve geleneksel bir ritüel olduğunu düşünen pek çok kadın da erkeklere daha güzel ve çekici görünebilmek için ömür boyu acı çekmeye razı olmuş, bu sadist pratiğe boyun eğmek zorunda kalmıştır.
10. ve 20. yüzyıllar arasında binlerce kadını sakat bırakmış olan bu gelenek, ilk Tang Hanedanlık döneminde uygulanmaya başladı. Dönemin hükümdarı Li Yu'nun gözde cariyesi, küçük ayaklarıyla, inci ve değerli taşlarla süslü, altından yapılmış lotus şeklinde bir platformun üzerinde sergilediği dansla Çin'de yeni bir modanın başlamasına yol açtı. Başta saraydaki kadınlar olmak üzere, tüm Çinli kadınlar, bu güzel cariyenin küçük ayakları nedeniyle imparatorun ilgisini çekerek gözdesi olduğunu düşündüler. Bir süre sonra küçük ayaklar, kadınsı güzelliğin simgesi haline geldi. Erkekler ayağı bağlanmamış kadınların ucube olduklarını düşünüyor, büyük ayaklı kadınların evlenmesine imkânsız gözle bakılıyordu.
Ayak bağlama işlemi, 2-5 yaşları arasındaki kız çocuklarına uygulanıyordu. Ayaklar, önce çeşitli bitkilerin kaynatılmasıyla elde edilen bir suyla iyice ovulup yumuşatılıyor. Sonra başparmak dışındaki parmaklar, ayağın iyice altına gelecek şekilde bükülüyor. Parmaklar bükülü haldeyken ayak uzun sargılarla iyice sarılıyor. İki günde bir ayaklar çözülüp, temizlenip tekrar sarılıyor. Bu işlem parmaklar kırılana, ayağın altıyla birleşene kadar sürdürülüyor. Ancak bu da yetmiyor, bir çift küçük ayağın Altın Lotus olabilmesi için parfüme batırılmış ve güzel kokularla pudralanmış çoraplar ve çarıklarla kapatılması, kat kat tozluklar ve etekliklerin altınada saklanması gerekiyor.
Ayak bağlamanın cazibesi, mahrem ve gizil oluşunda, cinsel bir büyüsünün olduğuna inanılmasında yatmaktaydı. "Çin'de Ayak Bağlama Geleneğinin Bin Yılı: Kökeni Yaygınlaşması ve Sonu" başlıklı makalesinde Marie Vento'nun belirttiği gibi, şehvet ve acıma duygularının karışımı duygular uyandıran küçük ayağın, muhteşem boğumlarla dolu, kaslı bir vajina yarattığı düşünülmektedir. Çinli Altın Lotus uzmanlarına göre kadını zar zor yürümeye mahkûm eden bağlı ayak daha seksi ve duyarlı bir cinsel anatomi yaratmaya katkıda bulunmakta, küçük ayaklar şiir ve şarkılarda methedilmektedir.

Küçük adımlarla yürümeleri Çinli yazar ve şairler tarafından erotik olarak isimlendirilmiş, hatta ufak ayaklar kadınların vücutlarında en erotik yer olarak tanımlanmış. Kadınların çaresiz bir şekilde attıkları ufak adımlar, erkeklerde koruma içgüdüsü uyandırıyor, minik adımlarla topuklu ayakkabı üzerinde gider gibi yürümek onlara seksilik katıyormuş. Sallanarak yürümeleri uyluk kemiklerini güçlendirip, vajinanın daha da sıkı olmasını sağlıyormuş. Ayrıca kolayca hareket edememeleri de onları eve bağlıyor, sözüm ona namusları ve iffetleri böylelikle korunmuş oluyormuş.
Bağlı ayağa atfedilen güzellik, köklerini Çin'in estetik ve cinsellik anlayışına bağlayan bir değer olarak görüldüğü için işin kadına yönelik şiddet boyutu görmezden geliniyordu. Sadece Çinli erkekler tarafından değil, pek çok Batılı gezgin ve yazar tarafından bu gelenek, egzotik, büyülü, inanılmaz olarak tarif edilerek övülüyordu; hatta Julia Kristeva'ya göre bile bu durum, Çinli kadınların gücünü gösteriyordu.
Oysa gücünü dinden, erkek egemen kültürden alan bu gelenek tam aksine, kadınları iğdiş ediyor, dayanılmaz acılara maruz bırakıyor ve çoğu kız çocuğunu öldürüyordu. Çinli kadınlar sonunda bu işkenceye karşı çıktılar. Kadın hakları savunucusu Qiu Jin toplumsal hareket başlatıp, kadınlara çağrılarda bulundu, bu kültürel bağlılığa son vermek için aile grupları oluşturup, birbirlerine, kızlarının ayak parmaklarını kırmayacaklarına ve oğullarına da bu tür kızları eş olarak almayacaklarına dair söz verdiler.
1911 yılında Çin Cumhuriyeti ayak bandajlamayı yasakladı ancak yine de gizli gizli devam etti. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla tümüyle son buldu. Ne var ki yasaklanma nedeni, kadına yönelik şiddet değil, kadınların da işgücüne duyulan ihtiyaçtı!
Bugün Çin'de Lotus ayakları olan yaşlı kadınları görmek mümkün ve halen bazı bölgelerde devam etmekte olduğu biliniyor.

Afrika, Asya ve Ortadoğu'da kadın sünneti

Kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğüne, varoluşuna bir başka patriarkal şiddet de Afrika'nın büyük bölümünde, Asya ve Ortadoğu'daki bazı ülkelerde görülen ve milyonlarca kız çocuğunu hâlâ tehdit eden kadın sünneti. Tıpkı ayak bağlama gibi tıbbi olmayan, tümüyle keyfi, dini, geleneksel vs. etkenler öne sürülerek rıza dışı yapılan bu işkence, "genital bölgenin dış çeperinin bir bölümü ya da tamamının kesilmesi" olarak tanımlanıyor. Tabii işin detay bölümü de var; sünnetçi, idrarın ve aybaşı kanamasının atılması için küçük bir delik bırakıyor. Daha sonra kızların ayakları birbirine bağlanıyor ve deri kaynayana kadar 10 gün boyunca hareketsiz tutuluyor. Kızlar evlenip cinsellik için hazır hale gelince, dikilen yerlerin kocası ya da toplumdaki saygın bir kadın tarafından açılması gerekiyor. Yaşanan bu durumun ardından çocuklar ve genç kızlar; kanama, enfeksiyon, vajinal acı ve kısırlık gibi sağlık sorunları ve psikolojik problemlerin yanı sıra ölümle de karşı karşıya...
UNICEF'in 2016 yılı verilerine göre; 27 Afrika ülkesi, Endonezya, Irak Kürdistan bölgesi ve Yemen olmak üzere 30 ülkede "Firavun Sünneti" adıyla da anılan bu uygulamaya maruz kalmış 200 milyon

kadın var. Afrika ve Ortadoğu'daki 29 ülkede yapılan araştırmaya göre sünnet edilen kadın sayısının en yüksek olduğu ülkeler Mısır, Etiyopya, Nijerya, Sudan ve Kenya, Cibuti, Yemen, Eritre ve Burkina Faso. Somali'deki kadın ve kız çocuklarının ise yüzde 98'i sünnet edilmiş. Suriye, Irak ve İran'da da görülen "Firavun Sünneti"nin ritüel amaçlı, genitali çizerek kan akıtma şeklinde uygulanmasına ise Hindistan, Endenozya ve Malezya'da rastlamak mümkün.

Ancak bu pratik bilinenin aksine bölgesel, geleneksel, belli gruplara ait değil. Batı'da histerinin tedavisinde de tıp doktorları tarafından uygulandığı biliniyor. Günümüzdeyse kimi Batılı ülkeler bunu ticari amaçlı turistik turlara dönüştürmüş durumda. İngiltere'de son dönemde 8 binden fazla kadın sünnet edildi. Black Health Initiative adlı kuruluş, Afrika'dan İngiltere'ye getirttiği ebelerle Londra'nın bazı bölgelerinde kız çocuklarına topluca sünnet partileri düzenliyor. İşin ucu paraya dayanınca, işkencenin adı da partiye dönüşebiliyor.

Amerika'da ise bazı doktorlar erkek sünnetini, kadın sünnetini meşrulaştırmak için kullanıyor. Bu doktorlara göre kadının klitorisinin ucundan bir parça çıkarmakla erkeği sünnet etmek arasında bir fark yok, erkek sünneti eğer faydalı ve iyiyse, kadın sünneti neden kötü olsun?

Erkek sünnetini dini olmayan sebeplerle uygulayan dünyadaki tek sanayileşmiş ülke olan Amerika'da sünnet pratiği, 1700 ve 1914 yılları arasındaki sanayileşme döneminde, mastürbasyon krizi ile başladı. Doktorlar, sünnetin çocuk için daha iyi bir sağlığın garantisi olduğunu, çalışma yeteneğini artırdığını, hayatını uzattığını, hastalıklardan koruduğu fikrini yaydılar. Tüm amaç enerjiyi işgücüne havale etmekti. Daha sonraki dönemde sünnetin kansere karşı önleyici olduğu teorisi yayıldı. Geçerliliği bilimsel olarak kanıtlanmış bir uygulama olmamasına rağmen sünneti destekleyen bütün dinsel açıklamalar, onu geçerli bir gelenek yapmak için bulunan bahanelerdi. Üstelik tıp, ilaç ve kozmetik sektörü için "değerli" bir gelenekti. Geçmişte sünnet geleneğini sürdürenler geleneksel kabile liderleri, rahipler ve büyücüler iken modern çağda bu işi tıp profesyonelleri üstlenmekte.

Hal böyle olunca da Batılı doktorlar, erkek sünnetini meşrulaştırmak için kadın sünnetini onaylar hale gelebiliyorlar. Sünnet konusuna feminist bir açıdan yaklaşan Mısırlı Seham Abd el Salam, ufuk açıcı makalesinde bu vahim duruma dikkat çekerken, erkek sünnetinin de kadın sünneti kadar -bireyin rızası dışında gerçekleştiği sürece-, bedensel, cinsel bir saldırı, ruhsal bir tehdit olduğunu vurguluyor.* Salam'ın aktardığına göre B. Boyd, kadın sünnetine karşı olmakla birlikte erkek sünnetini durdurmak için aktif rol

* Male Genital Mutilation (Circumcision) A Feminist Study of a Muted Gender Issue, Seham Abd el Salam, 1999, http://www.noharmm.org/muted.htm

Fransız sanatçı Orlan'ın kendi bedenini kullanarak ürettiği işler, cerrahi, kozmetik ve Batılı güzellik anlayışını eleştiren, hatta bu hijyen ve estetik kaygısını altüst eden nitelikte.

almayan Amerikalı feministleri eleştirerek, onları ikiyüzlülükle suçluyor. Ancak bu konuda feminist çalışmalar yok değil. Erkek sünneti bizi ilgilendirmez, o da erkeklerin meselesi olsun diye düşünen kadınlardan biriyken, saha çalışmalarına Afrika'da devam ettikten sonra her iki cinsin sünneti arasında benzerlikler olduğunu gören Hanny Lightfoot-Klein'a göre Afrika'daki mazeretlerle, Amerika'daki mazeretler aynıdır.* Yine Mısırlı feminist doktor ve yazar Nawal El Saadawi, erkek ve kadın sünneti ile ilgili pek çok makale yazmıştır. Tıp okulundan mezun olduğunda, her iki cins üzerinde bu operasyonu yapmayı reddeden Saadawi, sünnetin zararlı olduğunu gösteren bazı modern çalışmalardan söz eder. Ona göre sünnet, kölelik ve insan kurban etme törenlerinin bir kalıntısıdır. Fiziksel şiddetin yanı sıra bedenin ve ruhun bütünlüğüne yönelik bir istismar, insanlık suçu ve dünyadaki en yaygın insan hakları ihlallerinden biri olmasına rağmen hâlâ uygulanan bu vahşetin meşrulaşma gerekçesi, kadının kötü ruhlardan arınması, iyi bir evlilik yapmak, namusunu, bekâretini korumak vb.! Asıl neden ise cinsel dürtülerini iğdiş ederek, cinsellikten zevk almalarını önleyerek kadınları doğurgan makinelere dönüştürmek ve kadınları ticari olarak da metalaştırmak.

Modern dünya: jinekoloji, cerrahi, kozmetik

Batılılar, diğer kültürlerin uyguladıkları vücut sakatlama yöntemlerine ya oryantalist bir hayranlıkla, ya egzotik bir büyülenmeyle ya da dehşetli bir korkuyla yaklaştılar oldubitti; ancak sünnetin de dahil olduğu, jinekoloji, kozmetik cerrahi gibi kendi "Batılı" vücut sakatlama/yaralama yöntemlerini, tıbbi olarak meşru ve evrensel gördüler.

Sheila Jeffreys, "Beauty and Misogyny" adlı kitabında, Batı'nın güzellik pratiklerinin Doğu'da çokça zikredilen kadın sünneti gibi "kültürel" pratiklerden hiçbir farkı olmadığını; estetik ameliyatlar, makyaj ve benzerinin de Birleşmiş Milletler'de bu kapsamda ele alınması gerektiğini savunur.

Tıp, Batılı ve eril bir disiplindir; bilim, erkek egemenliği, kapitalizm, sınıf, siyaset tarafından çevrelenmiş bir bilgi alanıdır. Tüm erkek egemen ideoloji ve kurumlar gibi bu disiplinlere kadınlar özne olarak kendi varlıklarıyla kabul edilmemiş, ancak o alanın üzerine konuşabileceği araştırma nesneleri olmuşlardır.

Tıp biliminin profesyonel anlamda kurumsallaşmasının temelinde kadın şifa vericilerin, doğum ve doğum kontrolü konusunda kadınlara yardım eden ebelerin yani cadıların, meslekten dışlanması ve hatta öldürülmesi yatmaktadır. Ebelik kadınların yaptığı bir iş olmaktan çıkarıldı, rasyonel bir erkek bilimi oluşturuldu, doğumlar, kürtaj, kadın bedeni ve cinselliği bilim adamlarının ve devletin kontrolü altına sokuldu. 18. yüzyıldan itibaren modern biyoloji ve tıp, bedene ilişkin tek yetkin bilgiyi üretiyor olma iddiasını taşıyor, böylece kadın bedeninin, cinselliğinin ve doğurganlığının kontrolü tamamen kadınların elinden erkeklerin eline geçmiş oluyordu.

Kadın cinselliğinin doğuştan sorunsal, kadın sorunlarının ise doğuştan cinsel olarak kurgulanmasıyla başlayan bu tarihsel süreçte kadınlar, önce cinselliklerinin (ortaçağ); 18. ve 19. yüzyıllarda hormonlarının esiri olmuş canavar ya da kurbanlar olarak sunulurken (histeri çağı) modern çağda da durum değişmemiş hatta evrenselleşmiş ve daha da sömürücü bir hal almıştır. Kadınların

* http://sunnetbilgi.com/sunnet-konusunda-bir-diger-feminist-calisma-2/

ergenlik çağı, hamilelik, menstrüasyon ve menopoz dönemlerinde ruh hallerini denetleyemedikleri varsayımı üzerinden yola çıkan modern tıpta da kadınların sorun kümesinin merkezinde bulunduğu konular yine rahim çerçevesinde toplanmıştır: Kısırlık, kürtaj, regl, cinsiyet tayini, üremeye yardımcı yöntemler, doğum kontrol yöntemleri, cinsel yaşam, menopoz, ilk cinsel ilişki/bekâret, kızlık zarı operasyonları... Medikalizasyon tıbbi olmayan problemlerin, tıbbi problemler olarak hastalık ve bozukluk terimleriyle tanımlanması ve ona göre muamele görmesi sürecini ifade etmektedir. Medikalleşme gündelik hayatın olağan hallerini patolojilere çevirir, bir yandan müthiş bir sağlık, ilaç, kozmetik, cerrahi endüstrisini besler.

Kadın bedeni, cinselliği ve doğurganlığının medikalize edilme süreci yani bu örtük şiddet, son derece açık ve gaddarca bir şiddetin, cadı diye yaftalanan şifacı kadınların imha edilmesinin sonucudur. "Cadı avları"nı çıkış noktası olarak alan feminist biyoetik, tıp kurumunun erkek egemen düzenle bağlantılarını göstererek, gerek kurumsal düzeyde, gerekse toplum sağlığı açısından kadınların uğradığı ayrımcılığı eleştirirken, tıbbın kendi içinde varolan cinsiyetçi uygulamaları çözümlemeye ve kadının tıp biliminden nasıl uzaklaştırıldığının tarihini de araştırmaya adanmıştır. Çünkü kadınlığın ve cinselliğin toplumsal inşası, kadınların doğurganlıklarını kontrol etme hakkı ve kadın bedeni, cinselliği üzerine kurulan her tür denetim, erkekler tarafından kadınlara uygulanan şiddetin ideolojik mekanizmalarıdır.

Çağdaş tıbbın en büyük kötülüğünün yaşama saygı gösterilmemesi olduğunu düşünen Jeanne Achterberg, iktidara ve paraya dayalı sağlık sistemleri yerine, dişilin sesini de içeren daha ekolojik merkezli bir sağlık sistemi ve şifacılığın özünü oluşturan sevgi ve şefkate yer verilmesini talep eder. Çünkü kadınlarda doğayla uyumlu, biyolojik olarak da tekrar ve ebediyeti dayatan, bedensel ritmin ebedi tekrarı vardır. Bu döngüsel zaman, çizgisel zamandan oldukça farklıdır. Ne var ki bu dişil anlamlar kapitalizmin patriarkayla yaptığı işbirliğiyle unutturulmuş, modern tıbbın cinsiyetçi ideolojiye katkısı kadının "hasta" olarak tanımlanması ve kadının da buna inandırılması olmuştur.

Lokal anestezi altında bir rahim ameliyatı geçirdikten sonra, kendisini hem uygulama alanı hem de gözlemci olarak kullanabileceğini keşfeden Orlan, cerrahi operasyonu performans sanatına dönüştürmeye karar verdi. Vücudunu değiştirmeyi estetik cerrahiyle gerçekleştiren ilk sanatçı olarak, ameliyat performans serilerine 1990'da başladı ve zaman içinde cerrahların yardımıyla Diana'nın meşhur burnunu, Boucher'in "Europa"sının dudaklarını, Boticelli'nin "Venüs"ünün çenesini, Gerome'nin "Pysche"sinin gözlerini ve Leonardo'nun "Mona Lisa"sının alnını kendi yüzünde bir araya getirdi.

Birçok feminist kuramcı, aktivist, yazar ve sanatçı, kadınla özdeşleştirilen hastalıkları bir tür aşındırma ve ihlal olarak; hastalık olarak adlandırılan kadınlık durumlarını da kadın bedeninin kültürel tanımlarına bir tür direnme olarak inceler.

Kadın bedeni üzerindeki denetimi artıran jinekolojinin ve kadın düşmanı dini/ahlaki söylemin kendisi başlı başına bir şiddet olduğu gibi, tüm bunların devlet politikalarıyla besleniyor oluşu kadın bedeni üzerindeki kurumsallaşmış şiddetin boyutunu da göz önüne sermektedir.

Günümüzde ilaç şirketleriyle kadın hormonları arasındaki piyasa ilişkilerini, iktidarların doğum kontrol politikalarını ve ahlaki, cinsiyetçi söylemi eleştiren gerilla jinekoloji akımının kurucu tohumlarını atan Mary Daly, Doğu'da olsun Batı'da olsun, gerekçesi ne olursa olsun kadınların tüm bu eril şiddet pratiklerinden kurtulması için bir alternatif de sunmuştur: Feminist ruhanilik, dişil enerji, doğayla barışık ve iç içe bir yaşam... ●

Vuslat ÇAMKERTEN

© RABİA AYDOĞAN

En çok da aynada görmeni istiyorum beni

Omuzlarına bindiğim ilk anda gözlerini kör, kulaklarını sağır edeceğim. Avuçlarımın arasında kalacak boynun. Kulağına, adımlarını kaçar kaçar atacağını, kimlerin önünde eğileceğini fısıldayacağım.

Hasta olduğun için değil, hayatta olduğun için öleceksin.* Dünyanın derdini kendi derdin ettiğin ve hatta bunu en büyük derdin yaptığın halde gene de uçuk mavi bir hasretle yaşama sarıldığın için öleceksin. Sarı bir akrep gördüğünde, Piraha kabilesini ve yaşamlarını keşfettiğinde ya da kafese tıktığımız muhabbet kuşlarının özgür yaşamlarında birbirlerini nasıl kusursuz bir gayretle kolladıklarını öğrendiğinde büyülenmenden bıktım usandım. Yaşama bir çocuk gibi şaşarcasına bakakalmana** tahammül edemiyorum. Gözlerindeki doymak bilmez iştah ve merak beni çıldırtıyor. Onları sabit tut, gözlerini sabit tut diyorum sana! Tek bir noktaya ölü gibi, gözlerinin içindeki fer sönene, gözyaşların kuruyana kadar bak. İçinin tükendiğinden emin olmalıyım. Bir kukla gibi, bir korkuluk gibi kof oluşun kendimi güvende hissettirecek, ancak o zaman biraz olsun arkama yaslanabiliyorum.

Davranışlarını önceden kontrol edebilmeliyim. Üstüne, aynı tas aynı hamamdan ve sımsıkı örümcek ağlarından kara bir örtü sereceğim. Renklerini sevmiyorum. Duyuyor musun beni? Maymun iştahlısın. Bir yandan heykel oyarken, bir yandan yazı masasına kapanmak da nereden çıktı? Bir yandan viyolonsel çalarken, bir yandan saat tamir etme hevesi ha! Kim öğretiyor sana bunları? Bana içindeki dirimden, yaşama hevesinden, yaratma uğraşından filan bahsetme.

Kendini tek bir şeye ver. Odaklan. Uzmanlaş. Kuralların olsun. Belirli sınırların dışına taşma. Faydalı bir yazar ol. Uslu bir ressam ol. Kanatları kırpılmış bir dâhi ol. Sana sertifikalar vereceğim, seni mezun edeceğim, sana iş bulacağım, sana prim ödeyeceğim. Yetmiyor diyorsan seni halkın, devletin sanatçısı yaparım. Taşınabilir bir değer olacaksın, kıymetini bil. Yarışmalara sokacağım seni, reklam filmlerinde oynayacaksın, ödüller alacak, ünlü olacak, tarihe geçeceksin. Tarihin yazdığı en iyi cam ustası sen olacaksın, sana söz. Sana bu üstünlüğü kendi ellerimle vereceğim. Ta ki senden alıp bir başkasına verene kadar. Bana, sanatın ve yaratmanın bireyselliğinden, benzersizliğinden, ölçülemez oluşundan bahsedip durma. İşte bunlar hep o ele avuca gelmez, olur olmadık zamanlarda havalanıp uçan ruhunun işleri. Doymak bilmiyor arsız. Sileceğim onu.

Her şeyin bir standardı, bir oluru var. İlla yaratacaksan da benim alçak zevklerime göre yaratmanı istiyorum. Benimle, anladığım, algıladığım seviyede konuş. Sorduğun sorulardan, daldığın derinlerden kurtaracağım seni. Geleceğin çocuklarına mektuplar yazıp durmaktan vazgeç.

Senden tek bir şey istiyorum: Bana uy. Benimle yürü. Ben durduğumda, bir sonraki emrime kadar dur.

Sessizliği sevdiğini, sessizliğin içinde başka bir şenlik bulduğunu söylüyorsun. Oysa ben sana konuşma özgürlüğü veriyorum: Diktatörlüğümün en iyi savlarını istediğin her yerde, her fırsatta tekrarlayabilir, beni yücelten naraları şehrin tüm sokaklarında özgürce atabilir, binlerce yıllık sarsılmaz sloganlarımı bir dua gibi ezberleyebilir, ezberletebilirsin. Benimle çalış. Yakalayan gözüm, tutsak eden

* Lucius Seneca
** Nâzım Hikmet

kollarım, aşağılayan dilim ol.
Durma, yüklen bu işi. Sırtında olmak istiyorum. Omuzlarına bindiğim ilk anda gözlerini kör, kulaklarını sağır edeceğim. Avuçlarımın arasında kalacak boynun. Kulağına, adımlarını kaçar kaçar atacağını, kimlerin önünde eğileceğini fısıldayacağım. Bilinmeyen yollardan geçmeyeceğimize emin olabilirsin. Belki eğlencelik birkaç tuzak koyarım yollarına? Ağzım sulanıyor!
Çünkü benim için gösteriler yapmanı istiyorum. Akıllı binaların spot ışıkları altında sabahtan akşama kadar sorgusuz sualsiz icra ettiğim köleliğimi akşamları kanepemde seni izleyerek unutacağım. Doyduğumu unutmuş halde, önümdeki tabağın içine yumulurken, senin ıslak bir fare gibi ekranımda oradan oraya koşturmanı izlemek istiyorum. İzlenebilir oluşun içimi ferahlatıyor. Bacaklarım zevkten karıncalanıyor. Oysa geçmiş karşıma, gündelik hayatın içinde özgürce yaratamadığını ve bu yüzden içine, dört duvarına kapandığını söylüyorsun. Bu yüzden kuş olup kimsenin seni tanımadığı yerlere uçuvermek istiyorsun. Boyun eğen suspus kalabalığın öldürücü sessizliğinin ortasında iç sesini duymakta güçlük çekiyormuşsun. Deli o. Boş ver onu. Hem madem delilik istiyorsun, hep beraber delirelim diyorum. Tekdüze, kolektif bir deliliğin yakıp yıkma gücünü tarih kitaplarında hiç mi okumadın? Beraber çok güçlüyüz! Tek başına hiç edeceğim seni.
Benden korktuğunu biliyorum. Ama bana, korkmak normal, diyorsun. Halbuki ben sana seslendiğim her fırsatta korkudan arındırılmış bir gelecek vaat ediyorum. İnsan kardeşlerinden korkmadan uyuyabileceğin binaları yapabilmek uğruna ormanlar yakıyorum, rahat rahat sevişebilmen için belgeler düzenliyorum, ulusal güvenliğimiz için ordular kuruyorum, tüm paramı silahlara ve tanklara yatırıyorum.
Sensin düzenbaz!
Seni kaçtığın her delikte yakalayacağım. Sözcüklerimle, acımasız suskunluğumla, önyargılarımla, körü körüne inancımla ve hiçbir şeye inançsızlığımla omuzlarına bineceğim. Cesar Pavese'e, Sylvia Plath'e, Sâdık Hidâyet'e, Yavuz Çetin'e yaptığım gibi kalabalığın içinde yapayalnız bırakacağım seni. Bir türlü bırakmayacağım yakanı. Hasta olduğun için değil, hayatta olduğun için öleceksin. Sen uçmak istedikçe ben seni paçalarından aşağıya çekeceğim. Düşüncelerini bile zincirleyeceğim senin, içini paramparça edene, kan kusturana kadar gözlerinin önünde diktatörü, görev adamını, küçük adamı oynayacağım.
Metroda, markette, okulda, evinin sokağındayım. Ceylan derisi koltuğum, omuzlarımda yıldızlarım, yoksulluğum, yüksek bir dini inancım, pis ırklara bulaşmamış saf bir kanım, sayısal çoğunluğum var. Ezmekten, bozmaktan, saldırmaktan aldığım hazla şekilden şekle girebilirim. Gün gelir herkesin içinde dolanabilirim. Gündelik hayatın incecik örtülerinin bile altına sızabilen sadist bir katilim ben. En çok da aynada görmeni istiyorum beni.
Velhasıl, seninle her gün, her dakika burun buruna geleceğiz. Gözlerimde yeni bilenmiş bıçak gibi parlayan sahte ışığı her seferinde görecek, bunun ne anlama geldiğini hiç unutmadan bileceksin. Belki de gene de duramayacak ve tüm gücünle uzanarak yaşama sarılacaksın. ●

© RABİA AYDOĞAN

Hürriyet MANG

Masum değiliz, hiçbirimiz

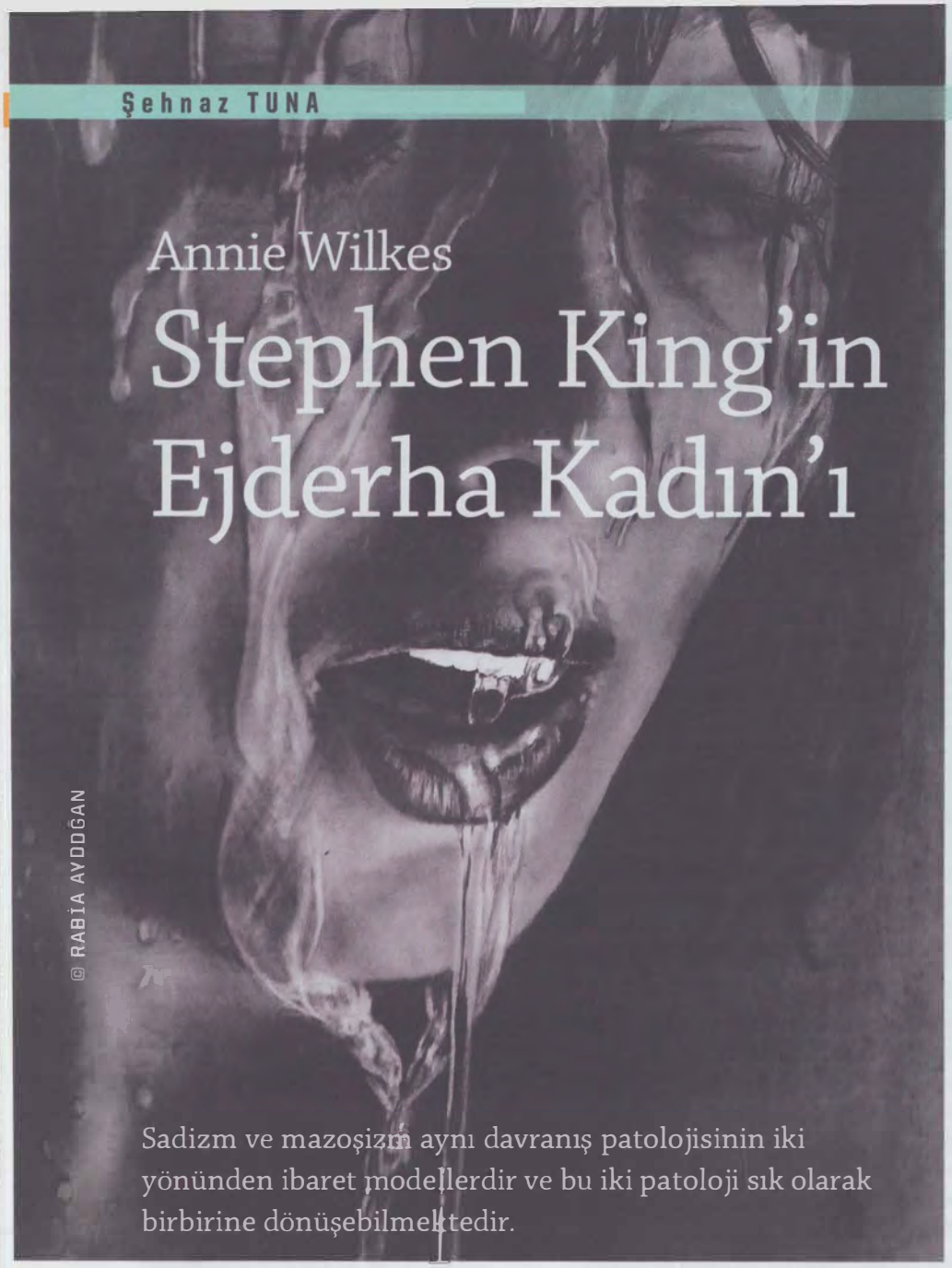
Sadistlerin tuvali, "savunmasız/güçsüz" alanlardır. O daima, değersizlik, yetersizlik ve güçsüzlüğünü yansıtacak bir nesne arayacak ve "kurban"ını manipüle ettikçe, gücünden keyif alacak, kurbanının güçsüzlüğünden ise nefret edecektir. Bu nefret, sadistik duygusunu yeniden tetikleyerek ikili arasındaki döngüyü besleyecektir. Bu anlamda sadistin denge unsuru, bir mazoşist olabilir.

Bu yazıda, sadizmi ele alırken, doğuştan gelen yıkıcı dürtülerin de kaynaklık ettiği "kötücül" alanlarımız hakkında bolca düşünme fırsatı yakaladım.
"Kötü" olanla eşleştirilen sadizm, "acı çektirmekten haz almak" ile tanımlanır. Bu tanımın kapsamına, kişinin öyküsü ve iç dinamiği ile ilişkisi, bir muhatap bulma ve sadistik davranışı yansıtma şekilleri kısmından baktığımızda, parmak izi misali, kişilere özgü farklı hikâyelerle karşımıza çıkar. Sadist kişilikleri, çoğunlukla toplumda suç potansiyeli olan veya suç işleyen üzerinden düşünürüz. Aksine ben, sadizmi, bütün bireyler üzerinden ele alacağım. Hatta bu kapsamı biraz daha daraltarak, sadistik yaklaşımın ilişki dinamiğine nasıl yerleştiğini ve zamanla nasıl geliştiğini tarif edeceğim. Sadizme, ilişki dinamiği üzerinden baktığımızda, sadizmini belli eden (görünür olan) ve bastıran (gizli) kişiler olarak iki ayrı kategori belirgin hale gelir. Bu ayrımı yaparken, amacım, herkeste sadistik davranış ve eğilimlerin varlığına dikkat çekmektir. İnsan yavrusu, saldırgan dürtüleriyle vardır ve ihtiyaçların yeterince karşılanmadığı durumlarda saldırgan davranışlar açığa çıkar. Yetişkin dönemlerde, bu duyguları karşılama, yansıtma şekilleri örtük olabilir. Ancak, bebeklik dönemindeki saldırgan davranışlar, ağlama, bağırma, vurma, ısırma gibi tepkilerle daha açıktır. Böylece ihtiyaç açığının oluştuğu duygu durumlarında, dışardakilerin (bakıcı olan anne/baba) tepkileri önemli hale gelir. Söz konusu sadizm olduğunda, ebeveynin çocuğu yatıştırmak gibi ideal bir tepkisinden bahsedemeyiz. Aksine, çocuğun bu kaotik haline gelen yanıt, kendisinden daha güçlü olan kişilerce, farklı şekillerde saldırıya uğrayacak ve bastırılacaktır. Bunlar, fiziksel şiddet davranışları olduğu gibi, yok sayma, aşağılama, yoksun bırakma gibi cezalandırıcı davranışlar da olabilir. Yani çocuğun ihtiyacı ve duygusu fark edilmemiş, saldırgan tutumlarla bastırılmıştır. Bunun karşısında güçsüz kalan ve korkan çocuk, dışarıdan daimi olarak gelen bu yaklaşımlara karşılık, zamanla bir kimlik geliştirecektir. Şüphesiz ki bu hal, meydan okuyan, çatışma ortamlarını tetikleyen, manipülatif, benmerkezci gibi özellikleriyle, bazı kişileri görünür hale getirecektir. Bu da beni üzerinde düşündüğüm kategoriye yaklaştırmaktadır. Yani, saldırganlığını (bir yerde sadizmini) belli edenler ve bastıranlar...
Erken çocukluk çağındaki yaşantıların, yetişkinlikte görünen ve görünmeyen sadizme yansımalarına geçerken, önemli bir evreyi göz ardı etmek istemem. Latent dönem olarak adlandırılan ilkokul çağındaki sadistik haller, o kadar da bastırılmamıştır. Bazen satır aralarında duyarız, bir hayvana eziyet etme veya savunmasız birine uygulanan fiziksel veya ruhsal şiddet hikâyelerini ya da kendi hikâyemizi hatırlarız. Tabii ki sadizmini bastıranlar, bu anıların karşısında dehşete kapılır, utanır ve bir an önce uzaklaşmak ister hikâyesinden...

Değersizlik, yetersizlik, güçsüzlük gibi duyguları yansıtacağı, "savunmasız bir nesne"ye ne kadar ihtiyaç duyduğunu görmeden... Sadistlerin tuvali, "savunmasız/güçsüz" alanlardır. O daima, değersizlik, yetersizlik ve güçsüzlüğünü yansıtacak bir nesne arayacak ve "kurban"ını manipüle ettikçe, gücünden keyif alacak, kurbanının güçsüzlüğünden ise nefret edecektir.
Bu nefret, sadistik duygusunu yeniden tetikleyerek ikili arasındaki döngüyü besleyecektir. Bu anlamda sadistin denge unsuru, bir mazoşist olabilir. Mazoşist kişiler, her ne kadar acıdan haz alan yapılar olarak ele alınsa da, bastırdıkları sadizme dair duygularının bir parçasını, sadist nesnesiyle yaşayarak, gizil bir şekilde sadistin tümgüçlülüğünden beslenirler. Ancak çaresizlik hissi, sadistik duyguya oranla daha görünür bir yerdedir. Bu yüzden bir mazoşist, kendi içindeki sadistik duygudan ne kadar utandığını ve bu haliyle nasıl mesafelendiğini gözden kaçırabilir. Ancak bu yaklaşım, bir mazoşistin sadistik vuruşları olmayacağı anlamına gelmez. Mazoşist, sadisti tetiklerken sadisttir mesela. Pasif-agresif dediğimiz, örtük şiddet duygu ve davranışlarını yansıtacak bir aralık bulacaktır.
Diğer taraftan, etrafında kendisinden daha zayıf, insan veya hayvan gibi herhangi bir nesne de bu ihtiyacını karşılayacaktır.
"Dogville" kasabasında geçen filmin hikâyesi, bu tanımladığım bileşenler üzerinden dikkatimi çekmiştir. Kötü adamlardan kaçıp kasabaya sığınan korkmuş bir kadın, kasabada barınmak için, kasabalıyla iyi ilişkiler kurmak ve bütün becerilerini göstermek zorundadır. Kasabalı, zamanla bu "mağdur" kadını sever, varlığının yanında, desteğini de kabul etmeye başlarlar. Kadın, güzelliği, becerileri ve nezaketiyle kasabalı kadınların biraz dikkatini dağıtsa da, onların da dostluğunu kısa zamanda kazanır.
Kadın ve bütün kasabalılar için artık her şey yolundadır, ta ki büyük bir suçlu olarak arandığı fark edilinceye kadar. Henüz suçu anlaşılmamış olan bu kadın, artık kasabalının gözünde de suçludur. Kasabalının, zamanla kadına karşı tavrının farklılaştığını görürüz. Kadını, yaşlısı, genci, çocuğuyla herkesin nefret odağı haline gelen "dışarıdan gelen suçlu kadın", taciz, tecavüz ve her türlü şiddet içeren sadistik yansımalara maruz kalmaktadır. Kadının güzelliği ve desteği karşısında mahcup ve utangaç olan çiftçinin tecavüzünü, ya da her gün bakımını sağladığı yaşlı adamın tacizini ve bunların karşısında savunmasız kalan kadını, dehşet içinde izleriz. Arkasındaki güçlü adamlardan kaçma cesaretini toplayan, bir kasabalının güven ve hayranlığını sağlayabilen bu kadın, nasıl oluyordu da kendisini bunca şiddetten kurtaramıyordu? Desteği, sadakati ve samimiyetiyle hayranlığını topladığı kasabalı kadınların, nasıl oldu da kocalarını veya sevgilisini ayartan kötü kadın oldu? Ve bir süre, kasabalının nefret odağı haline gelen bu kadının, sadece burada barınmaya çalışan ve bütün her şeye göz yuman halini izlemeye devam ederiz.
Kasabalının, başından beri sadizmini yatağında barındıran bir şeyleri vardı. Her bir karakterin bir hikâyesi olduğu, hissedilir düzeydeydi. Bütün gününü ailesine çalışmak için geçiren çiftçinin öfkesini, bakıma/desteğe ihtiyacı olan ihtiyarın yetersizlik duygusunu, yeni doğan kardeşinin varlığını kıskanan ve annesi tarafından çoğunlukla cezalandırılan çocuğun saldırganlığını ve hikâyedeki her bir kadının ayrı ve gizli rekabet duygularını okuyabiliriz. Kasabalının yansıtması için, önce kendinden olmayan, sonra da suçlu/mağdur birine ihtiyacı vardı. Kendinden olana saldırı daha riskliydi, her an birileri onları yargılayabilirdi. Suçluluk ve utanç hislerine mesafe koymak daha zor olacaktı...
Kötü adamları arkasında bırakıp, kasabaya sığınan kadın ise, arkasında bıraktığı kötü ama güçlü adamlara karşı cesaretini unutmuş, bütün dikkatini şiddete ve tecavüze uğradığı bu kasabada barınmaya vermiş, bir süre kendisine olanlara göz yummuştu. Onların gözünde, kötü ve nefret edilen biriydi. Belki bir gün, onları iyi biri olduğuna inandıracak ve yeniden güvenini kazanacaktı. Bu umut için ve geriye dönmemek için bir süre beklemeye değerdi.
Bir süre sonra kasabalı, ona bir daha ihanet ederek, kadını, dış dünyaya karşı "zalim/sadist" olan babasına teslim etmiştir. Ötekilere karşı zalim olan babanın gücünden kaçıp kasabaya sığınan bir kız çocuğu olduğunu öğreniriz aslında... Kadının, uzun zamandır içinde kaybolduğu güçsüzlük ve çaresizlik duygusunun pür bir öfkeye dönüşünü, görünen mağdur halinden, görünen sadistik haline geçişini izleriz böylece. Babasının gücünü arkasına alarak, tüm güçlülüğüyle bütün kasabalıya daha üst perdeden sadistik bir yaklaşımla saldırmasına tanıklık ederiz. İzleyici olarak, bu kısımlarda bir katarsis yaşarız. Bu dehşetten gizli bir haz alsak da, bu halimize dayanamaz, kasabalıya acımaya başlarız (sadistik parçamızla istediğimiz mesafedeyizdir artık). Son sahnede dikkatler, kadının tek zarar vermediği kasabanın köpeğindedir. Anlaşılan kadın, bir zamanlar sadece mağdur biri değildi, ona kızgın olan bu köpeğin kemiğini çalmış, başka bir "şey"e sadist olmuştu. Böylece, sadistik yansımaların bir güç hiyerarşisi üzerinden işlediğini de anlarız. Savunmasız olan, kendisinden güçlü olana daha üst perdeden saldırarak dengeleri değiştirebiliyor veya kendisinden daha zayıf nesneye yansıtma yapabiliyor. İkili ilişkiler ve toplumsal olaylarda yaşandığı gibi...
Özetle, sadistik-mazoşistik döngüdeki ikili alanda, sadistten gelen şiddetin yarattığı haksızlık duygusuna odaklanan öteki, kurban rolüne adaylığını belli etmiş olur. Buna eşlik eden yoğun korku duygusu ise sadistin motivasyonuna iyi gelecektir. Sadist kişiye, güçlü ve değerli olduğu yanılsaması iyi gelir ve bu hazzı sürdürmek için, daima daha güçlü ve yeni araçlar geliştirir. Mazoşistin, buralardan birikerek gizli hamleleri için fantezi dünyasında kaybolması, sadistin alanını genişletmekten başka bir işe yaramaz. Bu hal, kısır bir döngü yarattığı gibi, tarafları bu sahte kimlikler altında şişirir, gerçekliğinden uzaklaştırır. Kişi sadisti oynarken, güçlü ve tam olmaya dair sahte hislerin sarhoşluğundan kafasını kaldırdığında, aslında ne kadar korktuğunu, güçsüz ve eksik hissettiğini ve bunları hissetmekten ne kadar kaçındığını anlayabilir. Sadistin karşısındaki mağdur ise, aslında dengelerden biri olduğunu, ikisinin de "kötü çocuğu"nu oynadığını fark edebilir. Aslında ikisi için de tanıdık hikâyedir bütün bu olanlar ve sadece roller dağıtılmıştır. Taraflardan en az biri, bu döngüdeki rolünü ve ötekine çanak tutma halini fark ettiği an, bir şeyler değişebilir. Böylece, baş başa kalacağı sorularının cevaplarına bakarken, buna eşlik edecek utancını ve suçluluğunu taşıyabildiği kadar, kendisi için farklı bir hikâye yazabilir...

Şehnaz TUNA

Annie Wilkes
Stephen King'in Ejderha Kadın'ı

© RABİA AYDOĞAN

Sadizm ve mazoşizm aynı davranış patolojisinin iki yönünden ibaret modellerdir ve bu iki patoloji sık olarak birbirine dönüşebilmektedir.

"Sadizm, özellikle en ilkel biçiminde, başkaları üzerine bedensel ya da ruhsal ve çoğunlukla da her ikisi birden olan bir acı vermek, zulmetmek ve cezalandırmak yoluyla ve o sırada ya da onun ardından cinsel nitelikli haz duymak ve orgazma kadar ulaşmak ya da orgazma ulaşabilmek için benzeri eylemlere gereksinim duymak demektir" (Babaoğlu, 1996). Mazoşizmde ise "Mazoşist kahraman adeta, cezasını çekmekle ve bir ceza çekme ihtiyacını karşılamış olmakla, sonunda kendinde, cezaların ona yasakladığını varsaydığı şeyi yapma hakkını bulur" (Deleuze, 2007).

Hastalıkların birçoğu genel olarak adlarını hekimlerden alırken, Alman psikiyatrist Krafft-Ebing'in ayrıntılı bir şekilde incelediği sadizm ve mazoşizm davranış patolojilerinin isim alma süreçlerinde edebiyat devreye girmiştir. Bunun sebebiyse Marquis de Sade'ın yazdığı eserlerle sadizmin kaynağını oluşturması, Leopold von Sacher-Masoch'nun kaleminden çıkan "Kürklü Venüs"ün ise mazoşizme adını veren bir klasik olmasıdır. Sözcük kökeni Marquis de Sade'ın adından gelen "Sadizm" ve Sacher-Masoch'a mal edilen "Mazoşizm" olguları çağımızda özellikle gelişmiş toplumlarda giderek yükselen oranlarda artış göstermeye başlamıştır. Buna bağlı olarak olay örgüsü ve kahramanlarının kişilik özellikleri bu olgular çerçevesinde kurgulanan eserler de yaratılmakta gecikmemiş ve hatta bu eserlerden bazıları konusu ya da karakterleriyle zihnimizde daha farklı kazınmışlardır. 1987 yılında yazdığı romanı "Sadist"in (Misery) antagonist baş karakteri Annie Wilkes de bu unutulmazların arasında yerini almıştır.

Sadizmin klasik tanımında cinsel haz duygusu her ne kadar temel bir koşul olarak öne sürülüyorsa da King'in romanındaki baş karakter Annie Wilkes'in "baş hayranı" olduğu yazar Paul Sheldon'u ölümcül bir trafik kazasından kurtardıktan sonra dağ başında yalnız yaşadığı evinde hapsedip bacağını balta, parmağını ise elektrikli testere ile keserken ne tür bir duyguyu tattığını söylemek bir hayli zor. Bunlar şehvet eylemleri miydi? İşte orası muamma. Çünkü, roman boyunca Annie'nin saplantılı bir şekilde tutkun olduğu yazara aynı zamanda bir anne şefkatiyle de yaklaştığını görüyoruz. Sadist bir kimsenin sıkça sergilediği tavırlardan biri de sadomazoşistik eylemlerinden sonra kurbanlarına şefkat göstermek ya da af dilemektir.

Annie de Paul'ü bir yandan küfürleriyle aşağılayıp canını hem ruhsal hem de fiziksel acıtırken diğer yandan da her fırsatta ona olan sevgisini dile getirir, ona bir çocukmuş gibi bakar, korur ve kollar.

"Yazara hafif bir hoşnutsuzlukla baktı. Ama yine de daha önce olduğu gibi sevgi karışmıştı. Annece bir ifadeydi bu."

Ağrısını dindirmek için ilaçlarını veren, yaşamını sağlayan ama aynı zamanda hareket kabiliyetinden mahrum ettiği Paul'ü istediği her an aç bırakarak yok edebilme kudretine de sahip olan bir anne. Hatta Masoch'un üç kadın üçlemesinde tarif ettiği, besleyen ve öldüren bir "oral anne" de diyebiliriz. Annie sahip olduğu bu gücün tasarrufuyla Paul'e kazadan sonrasını şöyle anlatır:

"Çığlık atmaya başladın. Feryatlarını duyduğum zaman yaşayacağını anladım. Ölmek üzere olan insanlar ender bağırırlar. O zaman seni yaşatmaya karar verdim."

Annie, ilişkilerinin yaşam ve ölüm döngüsünü kapsayan bu mahiyetini Paul'ün yüzüne sıkça vurmaktan (çoğu zaman tehditkâr bir yaklaşımla) hiç çekinmez:

"Hayatını bana borçlusun, Paul. Bunu unutmayacağını umarım."

Annie bu uyarıyı yaparken, Paul'e aslında şunu aklından çıkarmamasını tembihliyordur: İstesem seni ölüme terk edebilirdim ama etmedim. Şimdi de seni besliyor ve koruyorum ama bana itaat etmediğin takdirde zarar görmen kaçınılmaz.

Sırf çok kızdığı için, hiç tereddüt etmeden saplantılı bir şekilde hayran olduğu adamın bacağını balta ile kesip mikrop kapmaması için ateşle dağlayan Annie, romanın diğer bir sahnesinde çocuğunu disipline eden bir anne edasıyla onun kulağını çekerek yemek yemeye zorlar:

"Ye, Paul! Yemek yiyecek kadar kendine gelmelisin. Ya da..."

Zzzz. Paul'ün kulak memesi sızladı. Kadın kulağını çekiyordu. "Peki" diye homurdandı.

"Peki. Kulağımı koparma..."

Gilles Deleuze, Masoch'un eserlerini incelediği denemesinde Sacher-Macho'nun "Moonlight" isimli novellasında doğanın sırrına eriştiğimizi söyler. Doğanın kendisi soğuk, anaç ve katıdır. Mazoşist düşün üçlü birliği ise şu kelimelerde toplanmıştır: soğuk-anaç-katı-donuk-duygusal-zalim (Deleuze, 1991). Annie de roman boyunca bu üç kavram arasında gidip gelerek Deleuze'ün önerdiği mazoşist düşün baş karakteri olmuştur adeta.

• *Annie onu annece sevgi ve şefkatle süzüyordu. Bu duygunun gerisindeki zifiri karanlık insanın tüylerini diken diken ediyordu.*

• *Uğuldayan titreyen bıçak Paul'ün birazdan ölecek olan başparmağıyla yanındakinin hemen arasında yumuşak ete batarken Annie sık sık onu çok sevdiğini tekrarladı. "Bu iş Pauli'den çok anneciğini üzüyor" diye sevecen bir kadın sesiyle.*

Sadomazoşistik eylem sergileyen yetişkinlerin geçmiş hikâyelerine bakıldığında, bu eylemlerin çocukluk dönemindeki olumsuz gelişmelerle direkt bağlantılı olduğu görülmekte. Romanda Annie'nin çocukluğuna dair oldukça kısıtlı bilgi olduğu için bu konuda çıkarsama yapmak bir hayli güç. Fakat babasınınkiyle başlayan (Annie henüz 14 yaşındayken babası tuhaf bir kazaya kurban gider) ölüm dalgasında (Annie'nin oda arkadaşının da babasınınkine benzer bir şekilde ölümü ve takip eden yıllarda çalıştığı hastanelerde ardı ardına gerçekleşen ölümler) Annie'in her zaman baş şüpheli olma ihtimali, ortada sorgulanacak bir çocukluk olduğuna işaret ettiği kesin. En nihayetinde ilerleyen yıllarda bebek hemşiresi olarak çalıştığı dönemde meydana gelen bebek ölümleri ile alakalı olarak Annie tutuklanır. Bu süre zarfında bir muhabir ona "Ejderha Kadın" adını takar. Dava boyunca sürekli bu ad kullanılır ve çoğu kimse onun vücuduna kızgın çatallar batırılarak öldürülmesini savunur. Ama kanıt yetersizliğinden dolayı Ejderha Kadın suçsuz bulunur.

Sadizm ve mazoşizm aynı davranış patolojisinin iki yönünden ibaret modellerdir ve bu iki patoloji sık olarak birbirine dönüşebilmektedir. Paul'e ya da hayvanlara yaptığı işkencelerin yanı sıra benliğinde biriken öfkeyi zaman zaman kendini tokatlayarak çıkaran Annie, bir seferinde kontrolünü öylesine kaybeder ki bu duruma seyirci kalan Paul kendi acısını unutarak durması için ona adeta yalvarır:

Kadın, "Onların istediği buydu," diyerek pençe gibi elini alnına götürdü. Sonra parmaklarını birdenbire aşağıya doğru çekti ve alnında dört kanlı çizgi belirdi. Kanlar kaşlarına toplandı. Yanaklarından ve burnunun yanlarından aktı.

"Annie! Dur!"

"Ve bu!" Annie sol eliyle yine sol yanağına bir tokat indirdi. Öyle hızlı vurdu ki, yanağında parmaklarının izi kaldı. "Ve bu!" Sağ yanağına daha da şiddetle vurdu. Tırnağıyla açtığı yaralardan kanlar etrafa sıçradı.

Annie'nin kendini kanatırcasına tırnaklayıp cezalandırdığı bu sahne sadizm ve mazoşizm olgularının aykırılıktan oluşan bütünlüğünü ispat eder niteliktedir ki bu bütünsellik Babaoğlu'nun sadist tanımında benlik kavramları üzerinden de doğrulanır. "Bu sırada yapılan işlevlerde yani uygulanan öldürmelerde ya da işkencelerde, dürtüler tümden başıboş kalacağından olağanüstü gaddarca davranılabilir ve çok büyük bir doyum da sağlanabilir. Öteden beri en korkulan tipte sadist kişiler oluşmuş olur. Bu kişi yaptığı her harekette kendi parçalanışını bir kez daha yaşamakta ve bu yok oluşundan büyük bir mazoşist haz da duymaktadır. Böylelikle her sadistin aynı zamanda mazoşist bir haz da alışı yinelenmektedir."

Annie, sadomazoşist düşünce yetisinin yanı sıra türlü hezeyanlara da sahip bir kadın. Kapana sıkışan bir fareyi vahşice katlederken aslında onu kurtardığını düşündüğü esnada, tıpkı kendine zarar verdiği anlarda olduğu gibi gerçeklikten tamamıyla koptuğunu gözleriz.

"Kadının fareyi tutan eli bir yumruk halini aldı. Gözleri hâlâ ilerdeki bir noktaya boş boş bakıyordu. Paul ona bakmamak istiyor ama yapamıyordu. Annie'nin kolunun kasları kabarmaya başladı. Birdenbire farenin ağzından ince bir kan fışkırdı. Paul hayvanın kemiklerinin çatırdayarak kırıldığını duydu. Sonra Annie kalın parmaklarının uçlarını farenin gövdesine batırdı. Parmaklar eklemlerine kadar hayvana battı. Yere kanlar saçıldı. Hayvanın bulanıklaşmış gözleri yerlerinden uğradı."

Son ve en yoğun boyutunda sadizm, kurbanın ölümünü sağlayarak biter ki işkencelerin devamında tümüyle edilgen hale getirdiği Paul'ü öldürmek, Annie için belki de toptan bir malikiyeti temsil edecekti. Ama roller değişti! Sado-mazoşist olguda aşina olduğumuz efendi-köle ilişkisi roman boyunca canlılığını korurken, köle/kurban Paul, aralarındaki işkence ve devamındaki muhtemel ölüm kontratını terse çevirmeyi becerir. Ve hayatta kalma içgüdüsü "Misery" romanlarının ünlü yazarı Paul Sheldon'u efendisinin katili yapar:

Paul soluk alamıyordu artık. Çerçeveyi tutuyor, kadının parmaklarının boynuna gömüldüğünü hissediyordu. Sonra çığlık çığlığa haykırdı.

"Ölsene sen, ölmez misin hiç, ölmeyecek misin..."

"SAANI... S..."

Baskı hafifledi. Paul bir an soluk almayı başardı. Sonra Annie onun üzerine yığılıp kaldı. Gevşek etlerden oluşan bir dağ gibiydi. Paul artık hiç soluk alamıyordu... ●

Kaynakça

Babaoğlu, A. (1996), Sadomazoşizm. İstanbul: BDS Yayınları.

Deleuze, G. (1997), Coldness and Cruelty, Sacher-Masoch, L. (1997). Venus in Furs. New York: Zone Books.

Deleuze, G. (2007), Sacher-Masoch'un Takdimi Soğuk ve Zalim, Sacher-Masoch (2007) Kürklü Venüs. İstanbul: Norgunk.

King, S. (2017), Sadist. İstanbul: Altın Kitaplar.

Zahit ATAM

"Susuz Yaz", Hülya Koçyiğit, Erol Taş

Yeşilçam'da "baba" sadist miydi?

Dert "Sadist baba" olsaydı, çözüm bulunurdu: Tam tersine, Türkiye'de sinemada en büyük sorun başka yerdedir; o da "baba yasası"na" karşı "kardeşlik yasası"nı oturtamayanlar ve bunların kurumlarını oluşturamayan "kardeşlerdedir".

Sinema sektöründeki ilişkiler tersyüz edilirse ne anlama gelir? Türkiye'de tuhaf ilişkiler yaşanıyor sektörde, bu ilişkilerin sabit bir karakteri yok. Mesela sansürü ele alalım.

Yeşilçam'dan günümüze eski sinemacılar sansürden şikâyet ediyorlar? Peki, sansür ne anlama geliyor, nasıl kurumsallaştı, nasıl işledi?

Sinemanın Osmanlı'ya girişi bir gümrük engeli ile karşılaşmıştı. İki nedeni vardı bunun: birincisi elektrik üretmesi için bir dinamosu, sinema kamerasının ise manivelası vardı. Anlatıldığına göre, Abdülhamit vehimli birisiymiş, yani işkillenirmiş. Hoş, bunun gerçek nedenleri vardı, o dönemde yalnızca suikast de değil, çeşitli saldırıların yapılması pek muhtemeldi, yani boş yere bir kuruntu değildi bu. Neyse kamera uzun tetkikler ve Avrupa basınından bilgi toplanması sonucu ve sefaretin baskısı ve aracılığı ile Osmanlı'ya girdi. O zamanlar bugün bildiğimiz anlamda sansür yoktu; hele cinsellik anlamında!

Bir İngiliz filmi seyrettim, ilk İngiliz seks filmi diye; komikti. Kat kat soylular gibi giyinmiş bir kadın soyunuyordu ama

üstünde bedeninin hiçbir yeri görünmeyen haliyle; o film o dönemde seks filmi olarak kabul ediliyormuş! Tuhaf yani. O dönemlerde Avrupa'da sinema tarihinden biliyoruz ki mesela İtalya'da sinema salonunda rahip oturuyormuş, elinde de bir çan, uygunsuz bir görüntü gelince hızlı ve hırçınca çanı çalıyor ve makinist "vizörü kapatıyor": işte size sansür, buna canlı sansür diyelim.

Sonraları ise sansür bir kurumsallaşma yaşıyor, bunda öncülüğü ise ABD yapıyor. ABD'nin yaptığı sansürün esas biçimi çok tuhaf; bir dünya ağırsıklet boks şampiyonası, ulusal güvenlik ve terör şüphesi ile sansür ediliyor. Neden mi? Çünkü finalde bir beyaz ile bir zenci maç yapıyor; o zamana kadar hiç zenci şampiyon olmamış! ABD'li egemenler beyazın galibiyetinden emin: maç büyük bir piyasa değerine sahip, kamerayla kaydediyorlar, bahisler, biletler, ödüller falan. Ne mi oluyor? Bizim zenci Allah ne verdiyse vuruyor, beyazı da bir güzel nakavt ediyor. Sonuçta bu filme olan ilgiyi artırıyor; insanlar şaşkın, zenciler ise büyük sevinç içinde. Gösteriler yapılıyor, valiler filmi yasaklıyor: sansüre gel sansüre, müthiş!

Osmanlı'da bilinen ilk sansür vakası "gerçekleşmeden" kalıyor: Sultan Reşat Makedonya'yı ziyaret ediyor. Osmanlı tebaasından Manakis Kardeşler bunu filme alıyor, padişahın korumaları engelliyor, Sultan Reşat "izin veriyor". İkinci bilinen sansür vakası "Mürebbiye"filmine dair: film Gürpınar'ın "Mürebbiye" romanından uyarlama, o eğitmen de Fransız kökenli bir kadın. Yanına girdiği ailenin bir-iki kuşağını yatağına alıyor. Roman ailenin yozlaşmasını anlatıyor ama işgal yıllarında Fransızlar bunu böyle düşünmüyor! Mürebbiye'nin şahsında Fransızlara hakaret edildiğini düşünüyorlar, filmi sansür ettiriyorlar; ama bütün bunlara kadar hâlâ bir sansür kurumu yok.

Bir başka sansür mekanizması daha var: Müslüman kökenli kadınlara sahne ve perde yasağı, bir tür suret yasağı ya da başka hassasiyetler yüzünden. Bu işler çok tuhaf, daha gerisinde ilk milliyetçi vatan şairi namı kazandıran "Vatan yahut Silistre" oyununa kadar giriyor. Oyunda hiçbir cinsellik göndermesi yok. Aksine, âşık bir adam, vatan için gönüllü olarak, Romanya'da cereyan eden, tarihte '93 Harbi olarak bilinen Plevne savunmasına, şimdi İstanbul'da bir ilçeye de adını vermiş Gazi Osman Paşa'nın komutasında 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'na, cepheye gidiyor. Oyunun vurgusu, vatan aşkının kadın-erkek aşkından bile üstün olduğuna dair. Ama sansür ve ahlak tartışması niye çıkıyor? Bu çok ilginç, çünkü adam cepheye gitmeden önce âşık olduğu kıza aşkını ilan ediyor. Ee, Osmanlı âdetine göre, mürebbiyesi yanında olmasına rağmen, annesi ve babasından habersiz bir kızın bir erkekle konuşması "uygun" değil. Ama oyunun yasaklanması bundan değil. O zamanlar millet esaslı düşünmek, meşruluğu sınırlı bir şey, Askerler "Önce vatan" diye bağırmıyorlar, tam tersine, "Padişahım çok yaşa" diye tekmil veriyorlar. Bu yüzden de oyun büyük ilgi görüyor, bu ilgiden rahatsız zatı şahaneleri oyunu yasaklıyor.

Ama gelelim, İstiklal Savaşı'nın hemen sonrasına. Müslüman kadınların sahneye çıkması uygun değildi. Ama şimdi 1922 yılında, zafer sonrası zaferi anlatan film yapılacak: askerin yanında cephe gerisinde canıyla-dişiyle çalışan Müslüman Türk kadınını kim oynayacak? O hava içinde bu şeref Müslüman kadınlara layık görülüyor ve iki kolejli kızımız bu "Ateşten Gömlek" filminde oynuyor. Sonra da sahne yasağı kalkıyor.

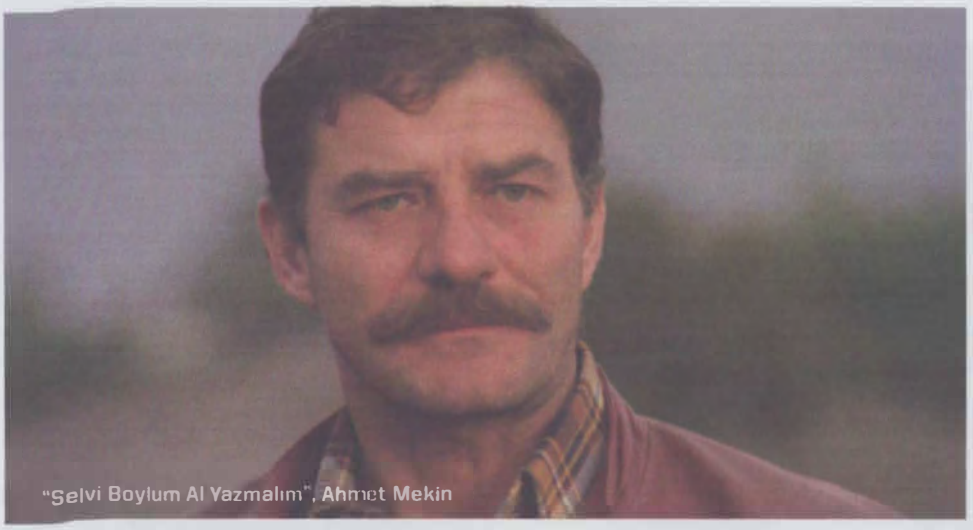
Yine bu sıralarda, sinemanın sessiz dönemindeyiz daha, hâlâ bir sansür kurumu yok. Ama gelince de tam geliyor. Niyeyse o yıllarda yasa çıkarırken İtalyanların yasalarına meraklıyız. Hoş Osmanlı'da çeşitli yasalar çıkarılırken, sık sık Avrupa'nın belirli yasaları baz alınıyor ve bunlar belirli bir yerlileştirmeden sonra Osmanlı'ya uygulanıyordu. İşte sansür konusu gündeme gelince, Mussolini dönemi İtalya'sı baz alınıyor.

Yıl 1932, ilk sansür yasası "polis vazife ve selahiyet yönetmeliği" alt başlığında tanımlanıyor, milli güvenliğin bir parçası olarak. Çok ilginç bir sansür yönetmeliği. O kadar sakıncalı başlıkları var ki filmi nasıl anlatmalı? Tam belli değil. Daha sonra buna 1933'te yeni maddeler ekleniyor. Daha sonra tam da savaş tamtamları çalarken, 1939 yılında çeşitli maddeler ekleniyor. Gerisi artık sansür kurulunun insafına kalmış! Yeşilçamcıların anlattıklarına göre, "Yeşilçam'da muayyen bir kural" yok. Ama daha sonraki yıllarda sansürü incelediğimizde anlıyoruz ki bir kural var, bir zihniyet var, bir kontrol mekanizması var. Bu yalnızca cinselliği ya da belirli bir ideolojiyi içermiyor. Sansürün uygulanmasında siyasi iktidar için dönemsel hassasiyetler söz konusu, o dönemsel hassasiyetlere göre uygulamada çeşitli farklı hassasiyetler oluşuyor.

Şimdi sansür mekanizmasında gördüğümüz en önemli şeylerden birisi, kimi durumlarda sansür filmin kendisine yapılmıyor, sanatçının hal ve hareketlerine göre de yapılıyor. Bu çok ilginç: "Karanlık Dünya/Âşık Veysel'in Hayatı" filmi 1951 yılında sansür edildiğinde,

"Yılanların Öcü"

"Selvi Boylum Al Yazmalım", Ahmet Mekin

tartışmada çeşitli taraflar bunun ne olduğunu anlamıyorlar. Erksan yıllarca bu sansürü farklı şekilde takdim etti Türkiye'ye ama ömrünün son yıllarında işin "örtülü tarafını çıtlattı"; ama o zaman da bu sansür olayı zaten çoktan gündemden düşmüştü.
Anlatıldığına göre, filmde TKP'li bir oyuncu var, daha sonra ünlü bir yazar da olacak ve Türkiye'de solun tarihini yazacaktır. Ama bu kitap da şüpheli bulunacaktır. İkinci olarak yine TKP'li olduğu için operadan uzaklaştırılan ve tarihimizin büyük seslerinden birisi olan Ruhi Su da filmde hangi sanatsal hikmetle bilinmez, çeşitli türküleri okuyormuş. Ruhi Su'nun durumu da ilginç. Gerçekten büyük bir sesti, çok önemli bir sanatçıydı ve gerçek bir halk dostuydu. Bunların hepsi doğru, çok önemli türkülere ses verdi, adıyla anılan bir koro kurdu. Ama bunların yanı sıra aynı Ruhi Su, o zamanlar sansür edilen, dosyası sümenaltı edilen bir şey daha yaptı: Ruhi Su, Anadolu'yu dolaştı ve çeşitli halk türkülerini derledi, bunları notaya geçirdi. Ruhi Su TKP'li olduğu için çalışma durduruldu: Opera sanatçısı Su, "sakıncalı"ymış. Tabii bizler bugün anlamıyoruz, sakıncası ne, yoksa tarihimizin yüz akı isimlerinden birisi.
O yıllarda Erksan da sola meyilliymiş, Marx falan okurmuş. Neyse dosya uzayıp gidiyor, Erksan'a bir tür ikaz diye filmi sansürlemişler. Aynı sıralarda basında bir tür senaryo böyle değildi, Erksan bozdu diye yazılar çıkıyor. Yani "muayyen" bir sansür yoktu değil, aksine sansür belirli bir sansür anlayışına sahip. Yıllar sonra Ruhi Su'nun türkülere dair dosyası başkaları tarafından "tamamlanmış", bakmışlar Su'nun derlemeleri doğru, bilimsel ve müzik sanatına uygun. Tabii o sıralarda filmle aynı dönemde bir TKP tevkifatı var. Eğer "Karanlık Dünya/Âşık Veysel'in Hayatı" filmini bu olgularla birleştirerek anlatır ve incelerseniz, tablo net anlaşılıyor. Eğer bu verileri çıkartıp, geriye Sivas'ta gerçek Alevi köylerinde çekilen tarlalardaki başaklar çok cılız, bu milletin halini "olumsuz" gösteriyor, bunların yerine Amerika'nın soğuk savaş dönemi için çekilen propaganda filmlerinin Türkiye'de gösterilenlerindeki büyük çiftliklerdeki tarlaların görüntüsünü kullanın diye sansür talimatı ile olay ballandırılarak anlatılırsa, o zaman durum anlaşılmıyor.
Daha sonraki yıllarda bazı şeyler daha da ileri gitti: Mesela "Yılanların Öcü" filmi, hemen 27 Mayıs'ın sonrasına rast geliyor, yönetmen yine Erksan. Fakir Baykurt'un "Yılanların Öcü" adlı romanından uyarlanmış. Sağ basında filmde komünizm propagandası yapılıyor diye kampanya yapılıyor ama gelin görün ki filmi seyretmiş birisi olarak şunu söyleyeyim, bu filmde nasıl ve nerede komünizm propagandası yapılıyor sorusuna ilişkin Marksizm'i okumuş birisi olarak hiçbir zaman vakıf olamadım. Bu kampanyanın tümüyle ve esasından bir yalan olduğunu söyleyebilirim; mesnetsiz yere değil, tam anlamıyla külliyen yalan üzerine inşa edilmiştir. Neyse o iş uzuyor ve Cumhurbaşkanı tarafından Çankaya Köşkü'nde izlenen filme en yüksek makamdan izin veriliyor. Ama kampanya bu karara rağmen bitmemiş.
Bu işin daha öncesinde, sinemamız için tuhaf bir rastlantı olarak edebiyatçı ve özellikle de romancı olmak isteyen Yılmaz Güney'in hikâyesi vardır. Güney'in o zamanlar soyadı Pütün, lisede okuyor

"Bu Vatanın Çocukları"

ve öyküler yazıyor, Adana'da bunlar yayımlanıyor. Artık Adana'da adı Hikâyeci Yılmaz olmuştur, daha önceleri kendini boş beleş birisi olarak görürken, şimdi bir namı vardır. Edebiyatla uğraşır, hikâye yazar, konuşma yapar, şiir okur, kısaca kendini ilk kez bir adam olarak görür. Sonra mı ne olmuş? Adana yetmemiş Yılmaz'a, roman yazmak istiyor, Adana küçük kentmiş, milletin çoğunu ilgilendirmezmiş. Roman yazmak için ne yapmak gerekiyor, İstanbul'a gitmek, yaşamak ve büyük olayların içinde bulunmak gerekiyor! O da başlamış yolu yapmaya. İstanbul'daki dergilere hikâyelerini göndermiş. Yeni Ufuklar'da Vedat Günyol hikâyeyi yayımlıyor. Yılmaz Güney de dergiye abone oluyor, çok sayıda istiyor dergiden, arkadaşlarını da dergiye abone yapmaya çalışıyor, parası olmayanlara kendi cebinden ödeyip bedava veriyor dergiyi. Sonra ne mi oluyor? İstanbul'da Tanju Cılızoğlu'nun Onüç dergisinde hikâyesi çıkıyor: "Üç Bilinmeyenli Eşitsizlik Sistemleri". Bildiğiniz, okulda öğretilen bir cebir konusu hikâyenin adı. Ondan sonra yukarıdaki gibi iş dallanıp budaklanıyor. Buradan sonrası anlattıklarım, o zamanın tanığı Onat Kutlar'a dayanıyor. Rahmetli iyi insandı, hoş insandı ve bu düzenin pek acımasız davrandığı insanlardan, kadri bilinmeyen insanlarından birisiydi.
O yıllarda Onüç dergisi Vatancı-Şahap'ın matbaasında basılırmış. Bu Şahap Bey'in lakabı "Vatancı"ymış, çünkü zatı muhterem paraya "vatan" dermiş. Dergi mi bastıracaksın, kitap mı bastıracaksın, gidersin konuşursun Şahap ile, o da dinler ve sonra "Önce vatanı görelim" dermiş. Neyse, işte bu Şahap'ın matbaasında o zamanki İslamcıların dergisi Toprak da basılıyormuş! Bu arkadaşlar, benim tanıklığıma da uygun bir şekilde, pek paraya düşkünler ve solculara ilişkin pek yalan dolu iftiracı bir geçmişleri var. Bugün de bu geçmiş canlı ve hâlâ ayakta, yalan söylemeyi pek seviyorlar! İşte bunlar o zamanki sisteme göre "tuhaf bir para kazanma yöntemi"ne tevessül etmişler. 1950'li yıllarda Türkiye'de bir tek Se-Ka kâğıt fabrikası varmış, kâğıt piyasada serbest satılmazmış, yayın çıkarmak için başvurmak ve sonrasında izin verilirse size kâğıt tahsis edilmesi gerekirmiş. O yıllarda ünlü Demokrat Parti sansürü sırasında da gazetelere kâğıt vermemeye kadar bu piyasa ilişkisi para ve baskı unsuru olarak kullanılırmış! İşte bu Toprak dergisini çıkaranlar, tirajlarını fazla gösterip, fazla kâğıt alırlarmış ve sözü geçen Şahap Bey de bu fazla kâğıdı karaborsada pazarlamanın ustalarından birisiymiş! Onüç dergisinden yine lise öğrencisi Tanju Cılızoğlu'da Atatürkçü imiş, bu İslamcıları pek sevmezmiş. Orada burada bu kâğıt karaborsası işini söylemiş. Toprakçılar da buna çok kızmış, dur bakalım biz ne yapacağız diye bunların dergisini incelemişler ve hiç tanımadıkları, hakkında hemen hiçbir şey bilmedikleri Yılmaz Pütün'ün yukarıda adı geçen öyküsündeki bir paragrafta "komünizm propagandası" yapılıyor diyerek savcılığa suç duyurusunda bulunmuşlar. İşin komik tarafı, hikâyede hiç siyasi bir muhabbet yok. Hiç siyasetten ve hatta toplumsal mücadelelerden söz etmeden "komünizm propagandası" ancak esaslı yalan ile olur. Nitekim bilirkişinin raporuna göre bilirkişi de dahil, savcının iddianamesi de esastan yalan. Çünkü kendisine komünizm propagandası yapamayacağını ve proletarya diktatörlüğünün ne olduğunu bilmediğini söylemiş Yılmaz Pütün: aldığı yanıt "Siz her şeyi bilirsiniz eşoğlueşek" olmuş!
Velhasılıkelam, Yılmaz Pütün bu davadan yargılanıp 18 ay hapis ve 6 ay Konya'da sürgün cezası almış. Gece hayatı ve kumar ile de orada tanışmış. Bu işin esası şu: Toprakçılar sahtekârlık yapmış, para için; Tanju Cılızoğlu savcıya değil orada burada anlatmış, Şahap karaborsa satışından gelen haram paraya tamah etmiş, ama sonuçta bütün bunlarla alakasız ve Adana'da yaşayan, hem okuyup hem çalışan bir yiğit delikanlı hapis ve sürgün cezası almış. Öyle ki Yılmaz Güney (o sıralarda ceza aldığı için soyadını değiştirmişti) çalışırken setten alınıp hapse gönderilmiş.
Türkiye ilginç ülke: sonrası daha tuhaf. 1965'te seçimler yapılıp Adalet Partisi hükümet olunca, sansür yavaş yavaş şirazesinden çıkmaya başlamış, ona göre bizim çeşitli sinemacılar durdukları yeri şaşırmışlar ve başlamışlar Osmanlı üzerine büyük söylevler çekmeye. O zamana kadar sıkı bir Atatürkçü söylevine pek meraklı olan Erksan ve Refiğ, şimdi büyük Osmanlı nutukları üzerinden kimlik oluşturmaya ve düzen için rahatsız-edici olmadıklarını ispatlamaya çalışıyorlar gariplerim.
Sonuç olarak diyeceğim şu: Türkiye'de sansürde muayyen bir şey yoktu diyenler yanılıyor. Muayyen olan dönemin hassasiyetlerine ve siyasi iktidarın o dönemde hükümette bulunan yapıya göre hassasiyet oranlarında ve hassas olan konularda değişiklikler var. Ama Türkiye'de sansür esas olarak "radikal hikâyelere" uygulanmıyordu. Bunun nedeni ise bizzat senaryoların kaynağı idi. Senaryolar meselesine gelince görüyoruz ki senaryoyu veren kaynağın o çekilen

Münir Özkul

filmleri sansür etmesi pek "gerekçesiz". Bu durumda sansürün iki kaynağı var: birincisi kraldan çok kralcı insanlar, ikinci olarak ise o dönemlerde sıkı sıkıya takip edilen Yeşilçam'da kimilerinin düzenin karar merciindeki çeşitli insanlara göre "sakıncalı işlere" bulaşmış olmaları. Bu anlamda size diyeceğim şu: sinemadaki pek çok insan bu çeşitli ve şaşırtıcı kararlar karşısında şok olmuşlardı. Bu şok öylesine ileri boyutlardaydı ki aslında insanlar sakıncasız film çekeceğim diye giderek sanat ve toplum için sakıncalı ve bol tekrarlı filmler yapıyorlardı. Tuhaf olan şu: insanlar senaryo yazıyorlar, film tasarlıyorlar, mesela senarist olarak yazıhanedeki sekreterin adıyla filmi sansüre gönderiyorlar. Hatta bunun çok tuhaf bir örneği de var: "Bu Vatanın Çocukları" adlı 1958 yapımı filmin hikâyesi Yaşar Kemal'e, senaryosu Yılmaz Güney'e ait, ama sansüre sansür komisyonundaki bir adamın adıyla gidiyor ve sonuçta senaryo ödül alıyor; hem Güney hem de Kemal salondalar, hem Güney hem de Kemal filmden para da alıyorlar, ama ödülü sansürcü alıyor.

Toplumumuz içinde de yazarlar ve özellikle eleştiri kurumu, bütün bunları akla uygun hale getirecek ve toplumu uyandıracak şeyler yazmıyorlardı, çünkü sektörü sıkı sıkıya takip eden insanlar esas olarak eleştirmenler ile yönetmenleri fena halde birbirine düşürmüşlerdi.

Bu anlamda size diyeceğim odur ki bu toplumun işleyişi esas olarak o dönemlerde yaşayan insanlar tarafından anlaşılmıyor, içinde bulundukları ilişkileri tanımlayamıyorlardı. Bu açıdan Yeşilçam'ı anlatan insanlar, sonradan geriye dönüp baktıklarında, olup bitenleri "akıl-dışı" bir dönem olarak niteliyorlar. Aslında bunun nedeni çok basit, çünkü bu insanlar o dönemleri birer özne değil nesne olarak yaşamışlardı, sürüklenmişlerdi. Geriye dönüp baktıklarında aslında sinemada yapmak istediklerini yapamamış olduklarını anlıyorlardı. Neden başaramadıkları sorusuna ise kendilerinde eksiklik bulmak yerine (ama tabii ki kendilerine toz kondurmazlar), sistemdeki işleyişte kusur arıyorlar, bulunca "soslu sol" görünüm için ideal olarak "sansürü başa koymak" kurtarıcı can simidi olarak öne çıkıyor.

Bu işleyişin pek çok özelliği var ama şunu söyleyebiliriz: Türkiye'de sistemin işleyişi, kaotiktir, zamanın şartlarına o kadar bağlıdır ki zamane insanları sonradan kurtarıcı gibi görünür.

Türkiye'de sistemin işleyişine baktığımızda gördüğümüz en önemli şey, aslında sistem belirli oranlarda çalışanlarına, üretenlerine, hatta emekçilerine karşı "sadist" ya da eziyetten keyif alan bir baba gibi davranıyormuş gibi algılıyorlar; çalışanların bu söylemi ve eleştirisi gerçekçi değil, olanı da yansıtmıyor. Niye, çünkü tarihsel gerçekler böyle değil! Çünkü sistem evlatları arasında ayrımcılık yapıyor, bu doğru, bazılarını seviyor, bazılarına gülümsüyor, bazılarına ise kızıyor, sonra karşımıza tuhaf anılar çıkıyor; ama gelin görün ki karşımıza Aziz Nesin paradoksu çıkıyor:

Yağcılığı seven, dalkavuk ve işte çalışmadan yan gelip yatarak "kral" gibi yaşamak isteyen bir tane olsaydı onu yağla balla beslerdik; ama sürü olunca, toplumun ürettiği artı değer onlara yetmiyor.

Zamanında kazandıklarını biriktirselerdi, yarınları için yatırsalardı, o zaman hayatın çarkları değişince, devran dönünce o hale gelmezlerdi. İşin gerçeği budur, Türkiye'de sistem bu insanları devre dışına taşımadı, işin gerçeği bu insanların çoğu har vurup harman savurdu. Bu çok önemli. Belirli insanlar ise gerçekten haksızlığa uğradı; mesela Yadigar Ejder gibi. Bu açıdan sistemin kendisinin zaaflarından daha çok, sistemin ahlaki önermelerini sorgulamak gerekir, bu bir. İkincisi ise sistemin yağla balla beslenenleri eğer öteki insanlara iyi davranmadıysa, ki gerçekten öyledir, mesela Türker İnanoğlu gibi,

Nubar Terziyan

Yadigar Ejder

"Yılanların Öcü"

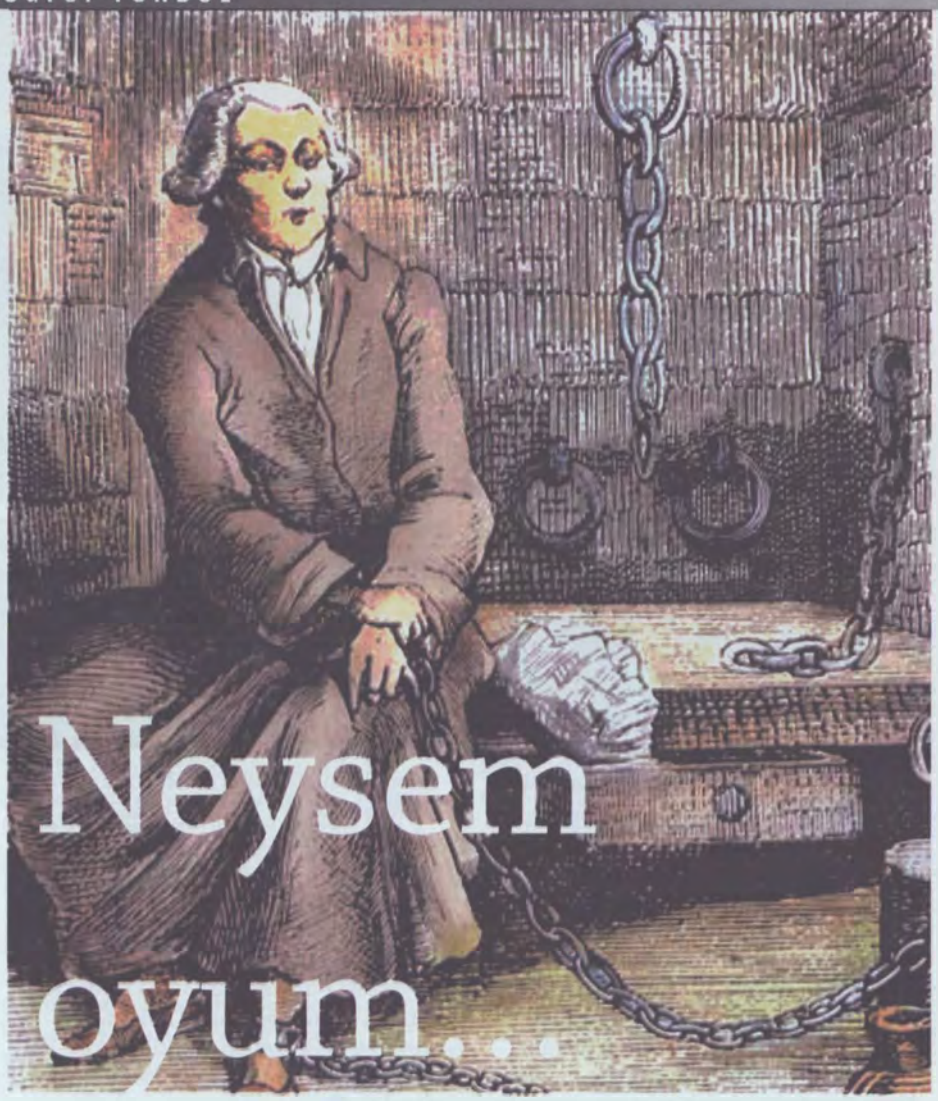
onu tepeye çıkartanlar biraz da hesap versinler! Türkiye'de sistem genel olarak adaletsizdir, sömürü düzenine karşı çıkanların feryatları boşuna değildi! Ama gelin görün ki bu sistemde "baba rolü"nü oynayan her kim ise o aynı zamanda şefkati de bilirdi.

Sistemin evlatlarına karşı iyi bir baba olamaması bir veridir, ama öte yandan bu evlatların da iyi oğul/kız olamadıkları da bir veridir. Ortada sistemin kendisinin neliği sorunu vardır: bu çok önemli, ama bir de sistemin ana halkalarında olan insanların da neliği sorunu vardır. Bu anlamda bu tarih içinde özne olmaya çalışanları harcayanların yarın öbür gün ah vah etmeleri çok normal. Bu tipik bir Almanya'daki solcular ve Yahudiler arasındaki ilişkinin anlatıldığı fıkraya benzer.

Sadist bir sistem yoktu, aksine sinema dünyasında arkadaşlarımız pek "hedonist ve keyfe keder bir yaşam" sürüyorlardı. O karmaşa, o heyula içinde, devran değişince, toplum artık sinemaya gidemez hale gelince, pek çokları büyük zorluklar yaşadı, hayatları altüst olanlar oldu. Ama korkunç bir şey diyeyim, 1990'lar geldiğinde, çok ciddi sayıda Yeşilçam filmi televizyonlarda gösterildi, eğer o sanatçılar, birlik olup, İnanoğlu'nun yasaya müdahalesine karşı pasif kalmasalardı, telif hakları gereği gibi işletilseydi, yine ekmek teknesi dönerdi, birbirleriyle dayanışsalardı, haklarını korusalardı, halka gidecek, onlara kendilerini hatırlatacak etkinlikleri kolektif olarak yapsalardı, ballı ekmek teknesi de kaynardı. Buradaki sorun baba sorunu değildi, oğullar bu kadar hedonist ve birbirlerini yemeye meyilli olmasalardı, Yeşilçam'daki uyanık "büyük prodüktör"e teslim olmasalardı, sistem yine devam edebilirdi. Dert "Sadist baba" olsaydı, çözüm bulunurdu: Tam tersine Türkiye'de sinemada en büyük sorun başka yerdedir; o da "baba yasasına" karşı, "kardeşlik yasası"nı oturtamayanlar, ve bunların kurumlarını oluşturamayan "kardeşlerdedir". Şikâyete gelince, bu ülkede dayanışmak, kurumsallaşmak ve çözüm bulmak yerine, atıp tutmak ve şikâyet etmek bir "milli geleneğe" dönüşmüş durumda. Öyle ki siyasi iktidara baktığımızda, her gelen hükümet bir önceki hükümet hakkında öyle atıp tutar ki maazallah önceki hükümet aleyhine millet onları örgütlü ve yüksek sesle meydanlarda söylese "perde kızıl olurdu". ●

Kadir Savun

Gürol TONBUL

Neysem oyum...

August Strindberg, neredeyse bütün oyunlarında acımasız eğilimlerin kalıtsal olduğunun altını çizer ve tıpkı Marquis de Sade gibi o da kahramanlarını hep kadınlardan seçer. Ona göre bütün baskıcı eğilimler, bilinçdışı kapılarının sınırlarını zorlamakla ortaya çıkar.

"Evet, itiraf ediyorum, şehvet düşkünüyüm ben. Bu kadar masum bir çocukluktan en korkunç zulümlere nasıl geçmiş olabilirim? Bugün beni zalimce baskı altında tutan sizler de inanmıyorsunuz buna. Madem öyle, mezarımın üstüne palamut tohumları serpin. O zaman bir orman bitecek üstümde ve ismim insanların belleğinden silinip gidecek. O an çok mutlu olacağım."

Marquis de Sade

Marquis de Sade: Sadizmin kurucusu ünlü soylu; sadizmin efendisi. Yaşadığı yüzyılda, neredeyse herkesin ondan nefret ettiği, iğrendiği bir yazar.

İnsanoğlunun ruhundaki çarpıklığı, kötülüğü, acımasızlığı haykırdıkça toplumun dışına itilen, horlanan ve dönemin yetkilileri tarafından, 13 yıl akıl hastanesinde, 29 yıl cezaevinde çürütülen bir düşünür.

Ortaçağın softa, karanlık yaşantısından sonra toplumun dışına kendini atan bir birey... İnsanlığın dürüstlüğü ve iyiliği seçmedikçe acımasız olduğunu ve toplumsal ahlakını yürütemeyeceğini ileri süren, erotik edebiyatın yaratıcısı bir kalem...

Zenginliğe, paraya ve eşitsizliğe karşı çıkmasıyla da önemli bir figürdür Marquis de Sade ve düşünürlere göre, Freud'dan önce insanın gizli kalmış yönlerini açıklamayı amaçlamıştır. Bu yönüyle de, Dostoyevski'yi, Kafka'yı, Nietzsche'yi etkilemiştir.

"Ey sen! Dünyada mevcut her şeyi yarattığı söylenen ve hakkında en ufak bir fikrim olmayan sen. Ancak lafta tanıdığım ve her gün yanılan insanların bana söyledikleri kadar bildiğim sen; Tanrı denen acayip ve hayal mahsulü varlık... Kesinlikle, gerçekten ve herkesin önünde ilan ediyorum ki sana en ufak bir inancım yok. Ve sen, beni bu kadar saçma bir varoluşa ikna edecek kadar saygıyı hak etmiyorsun" (Marquis de Sade, Tanrıya Karşı Söylev, Versus Yayınları, s. 13) diyen ve Tanrı'nın varlığından bile kuşku duyan; yasayı, dini öğeleri dikkate almadan özgürlüğü -kimilerine göre ahlaksızlığı- savunan, en iyinin zevk almak olduğunu söyleyen, acımasızlığın şahin pençesi: Marquis de Sade.

"Acı çektirmekten alınan zevk" olarak nitelenen sadizmin "fikir" babası Marquis de Sade durumu eylemle sınırlandırmamış; sivri ve savrulan düşüncelerle ele aldığı manifestosunda işin felsefesine de eğilmeyi görev bilmiştir

"Bana sorarsanız benim felsefemin zaferi ne şurda, ne de burda. Tanrı, insanlar üzerinde elde etmeyi arzuladığı sonuçlara ulaşmak için karanlık yollardan geçiyor. Kimileri bundan esinlenerek, O'nun insanoğlunu büyük bir zorbalıkla yönettiği kanısında. Dolayısıyla âdem soyu, Yaratıcısının çizdiği, kendi kendine belirlediği nice davranış içinde bocalayarak mutsuzluğun çalkantılarıyla debelenip duruyor... O'nun buyruklarını yorumlarken zorlama kurallar koyuyoruz ve Kaderi, Yazgıyı hâlâ tanımlayamadığımız bin çeşit ad veriyoruz bu kavramlara. Çünkü bizler; insanoğulları kendi toplumsal yasalarımızdan yola çıkar ve bu yasalar için taa çocukluğumuzdan beri ruhumuza işlenen saygıdan hiçbir zaman ayrılmazsak, ne acıdır ki, başkalarının bozuk, kötü ahlâkı yüzünden alçaklar ve reziller güzelim gülleri toplar, iyiler ve dürüstler yalnızca kanatıcı dikenlerle sarmaş dolaş olurlar. Bu durumda, azıcık inançsız kişiler, azıcık zayıf iradeliler bu hüzün verici düşüncelerin üstesinden gelebilecek kadar erdemli, kutsanmış olmayanlar 'kendini akıntıya bırakmak karşı koymaktan yeğdir' diye düşünmezler mi? (Erdemle Kırbaçlanan Kadın, Marki de Sade, Bilgi Yayınevi, s. 31)

Soylu bir aileden geldiği bilinen yazar için "Ağzında gümüş kaşıkla doğan birey" tanımlaması yapılır. Asıl ismi Gaspard François. Ama aile soylu olunca Markiz unvanını kullanmayı yeğler ve bir süre sonra Marquis de Sade olarak ünlenir.
Acımasız ilişkilerin yazarı, gençlik yıllarının saf âşığıdır olsa olsa. Ama gençlik rüzgârları başında esmeye başlayınca, 1763 yılında zengin bir devlet adamının kızına kaptırır gönlünü ve ama kızın babası bu evliliğe izin vermez. Marquis de Sade için zorbaca eğilimlerin başladığı yıllar olarak gösterilir bu yıllar. Aşk acısı insanı, acı çektirmekten zevk duyan bir eğilime getirebiliyor demek ki...
Bu travma sonrası Sade olaylı ve birçok kişiye göre ahlaksızca yaşamaya başlar. Kendisi de bunu gizlemez zaten. Bu yaşantıda Rose Keller adlı kadın önemlidir. Bu kadını kendisine zorla hizmet etmeye zorlamasıyla skandallardan birine imza atar Sade. Sadece birlikte olduğu Rose Keller'e ya da fahişelere değil, emrinde çalışan herkese son derece zalimce davranır. Özellikle Rose Keller'i şatosunda alıkoyması, kadına her türlü fiziksel ve cinsel saldırıda bulunması yıllarca konuşulacaktır. Bu olayın ortaya çıkışı bugünün üçüncü sayfa haberlerini aratmayacak cinstendir. Keller, şatonun ikinci kat penceresinden atlayıp kaçar ve yaşadıklarını o dönemin yetkililerine anlatır.
"Şimdi bana kadın olarak hizmet et ki, bunca bağlılıkla taptığım zevklerin tümünü senin ilahi kollarında tadabileyim. Birini nasıl kolaylıkla yaptıysam, seni de kolaylıkla yapabileyim. Gözlerimin önünde indirmelisin külotunu. Sana yüz misli şiddetli darbeler indirmeliyim. Belki, ben de aynı darbeleri üçüncü bir şahsa iade edip onu bitkinlikten bitap düşürmeliyim. O süre içinde kıçının dibine o büyüleyici sıvıyı yaymalıyım. Diğer kişi de benim kıçımı sulamalı. (...) Böylelikle iki zevki birden tadacağım. Hem bu canice şehvetlerden zevk alacağım, hem de sana ders verecek, zevkler esinleteceğim. Ancak, böyle derlenir Sodom'un gülleri..." (Marquis de Sade, Yatak Odasında Felsefe, Ayrıntı Yayınları)
Bu olay sonrası Sade, hapis ve hücrenin adını ilk kez duyacaktır. Ancak, kralın mührünü taşıyan bir belge ile hapse girmekten kurtulur. İlginçtir, onu kurtaran yine bir kadın, yani kayınvalidesidir.
Bunu üzerine Charenton'dan Paris'e taşınır Marquis de Sade. Ve burada da fahişelerin, kadınların başına bela olmaya başlar. Ancak, hakkındaki şikâyetler ayyuka çıkınca tekrar döner eski yerine.
Bu kez de uşağı Latour ile beraber erkek erkeğe ilişki ile suçlanır. Yargılama sonrası karar ağırdır: Ölüm cezası. Kralın mührünü taşıyan af belgesi bu kez de mahkûm etmek için kullanılır. Sade kaçar; kaçar ama sonunda yakalanır. Dört ay sonra, bundan sonra her konuda suç ortağı olacak karısının yanına sığınır. Sonra yine tutuklanan Sade, Fransız Devrimi sırasında serbest kalır. Artık eşini de terk etmiş, eski bir oyuncu ile yaşamaya başlamıştır. Bu son eylemi sonucu deli ilan edilir ve Charenton Akıl Hastanesi'ne kapatılır.
"Tutkuların bir derecesi vardır, biliyorum ama insan bir noktaya erişince dizginleyemez onları. İşte o zaman -bir kızı- kurban etmektense çıkarlarımız için kullanmayı yeğlerim." (Erdemle Kırbaçlanan Kadın, Marquis de Sade, Bilgi Yayınevi, s. 73)
Yıllarca kimi zaman kanıyla, kimi zaman dışkısıyla yazdığı yapıtların önemli bir bölümü oğlu tarafından yakılır. Çağın mutlak ve acımasız delisinin (!) büyük ve karanlık fantezileri de kül olup havaya savrulur böylece.
"Suç ve kötülük her türlü zevkin kaynağıdır; erotizmde de çirkinlik ve bayağılık. Bunun için kutsal değerlere saldırmaktan geri durmamalıdır insan. Cinsellik bir insanı tanımanın en kesin yoludur. Acı ise, en güçlü duygu. Onun için cinsel doyum bedensel ve psikolojik acıyla birlikte düşünülmelidir. Öznenin, nesnesine acı çektirenin kendisi olduğunu bilmesi, onun kötülüğünü ve egemenliğini duyumsayarak doyuma ulaşmasını sağlar." (Yatak Odasında Felsefe, Marquis de Sade, Ayrıntı Yayınları)

***

Sade'ın elinde -tiyatro dahil- kötücül bir sürü marifetinin olması, yarım asır sonra kuzeyde bir yazarı, Strindberg'i de etkileyecek, en azından bu etki, Strindberg'in aynı kaynakları, aynı yazarları incelemesine yol açacaktır. Onun da karakterleri öfkeli ve acımasızdır. Bu şaşırtıcı eğilim benzerliğini Danimarkalı aktrist Ghita Norby dile getirecekti:
"Strindberg karakterleri zordur, zorludur

da. Onun oyun karakterlerini çözmek yüksek seviyede bir testi çözmek gibi. Direkt ruhunu, bedenini ele geçirir, hem de acımasızca. Her gösteri sizden bir şeyi götürür. Eğer Strindberg'i -hele hele Matmazel Julie- oynuyorsan, onun bir parçasını hep içinde taşırsın." (Ghita Norby, The Women in Strindbergs Life, Görüşmeler, s. 27)

***

İsveçli oyun yazarı August Strindberg (1849-1912), eleştirel gerçekçi tiyatronun öncüsü oldu. Tiyatroya anlamı, imgeyi ve düşü getiren usta sanatçı, modern tiyatro anlayışının da yaratıcılarından biri oldu.
Özellikle çağın gereğini, toplumsal ve düşünsel oyunlarına aktarmada büyük bir ustaydı Strindberg. Kimi araştırmacılara göre, bu ustalık soylu bir baba ve hizmetçi bir ananın oğlu olmasından kaynaklanır. Ancak bu yapı Strindberg'in gel gitli kişiliğinin de bir parçası olacaktır. Bilimsel deneylerden gizemli görüşlere, simgecilikten natüralizme uzanan bu kişilik, oyun karakterlerinde kimi zaman sadistik eğilimlerle yüklü, kimi zaman da bir mazoşist eğilimlerle çıkar karşımıza. Hıristiyanlık, gizemcilik, maddecilik, varoluşçuluk, akıldışılık ve pozitivizm gibi akımların etkisinde sürüklenen Strindberg, burjuva sınıfının yaşam bunalımlarını, sancılarını dile getirmiş oyunlarında. Yine bu yapıda Shakespeare'in, Dostoyevski'nin, Nietzsche'nin, Zola ve Darwin'in izlerini bulmak mümkündür.
1800'lerin sonunda aklı karışık, dili sadistik eğilimlerin ilk belirtilerini taşıyan Strindberg, "Fröken Julie"yi yazar. Oyun, dönemin en natüralist oyunu olarak nitelendirilir. Sınıflar ve cinsiyetler arasındaki çatışmayı sergileyen bu oyun tiyatronun klasiklerinden biri sayılırken, Julie'nin unutulmaz konuşması da en sadistik konuşma olarak göze çarpar:
"Demek kan görünce dayanamıyorum sence. Ah, senin kanını, beynini bir satır tahtasında doğrayıp görmeyi ne isterdim. Ne isterdim bütün o cinselliğin bir kan denizinde yüzsün. Tutup kafatasından içerdim kanını. Sonra ayaklarımı göğsünün içinde yıkar, yüreğini olduğu gibi kızartıp yerdim. (...) Sanki benim rahmim senin dölün için yanıp tutuşuyor. Kalkıp senin dölünü bağrıma basıp, onu kendi kanımla besleyeceğim demek. Aklınca sana çocuk doğuracak ve adını taşıyacağım öyle mi? (...) Seni gidi köpek, boynuna taktığın o tasma, ceketinin üstündeki arma benim. Uşak bozuntusu!" (Strindberg, Matmazel Julie, Adam Yay., s. 134)

***

"Matmazel Julie" oyununda olay, Shakespeare'e ithaf, bir yaz dönümü gecesi bir konağın mutfağında geçer. Aşçı kadın Kristine mutfakta yemek pişirmekte ve sevgilisi, evin uşağı Jean ile genç hanımı Julie'yi konuşmaktadır. Nişanlısından yeni ayrılan ve çevresindekilere nedensiz

baskılar uygulayan Julie, bu boşlukta Jean ile gönül eğlendirmeye karar verir. Tıpkı Shakespeare'in "Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası" oyununda olduğu gibi, yaz dönümü gecesinin esrikliği, içki ve dansın büyüsüyle Julie kendi uşağı ile birlikte olur. Ama sabah büyü bitmiş, gün gerçeğine dönmüştür. Julie düştüğü bu bataktan kurtulmak için sınıfsal farkı kullanacak, Jean'i acımasız bir baskı altında tutacaktır. Cinsel ve sınıfsal sadistlikle örülü konuşmalar sırasında Julie'nin ve ailesinin bütün kirlilikleri çıkar ortaya. Kurban ve cellat yer değiştirmiş; sadistik eğilimleri güçlenen Jean, Julie'yi -tek çözüm olarak gördüğü- ölüme yollamıştır.

"JULİE: Babamdan tiksinmiş olabilirim. Beni kendi cinselliğimi hor görecek biçimde yetiştirdi. Yarı kadın, yarı erkek. Hem öznesiyim bedenimin hem nesnesi... Neysem o'yum. Burada kabahat kimin? Babamın mı, annemin mi? Yoksa kendi kabahatim mi? Her düşünceyi babamdan aldım, her duygu annemden geçti. Herkesin eşit olduğu fikrini ise nişanlımdan. Yoksa, sorumluluğu İsa'nın üstüne mi atayım? Suç kimin peki? Zenginlerin cennete gitmeyeceği söylenir. Ne olursa olsun, suçu ben üstlenip sonuçlarına katlanmalıyım.
(Matmazel Julie, Strindberg, Adam yayınları, s. 139)

***

Strindberg, Julie'deki acımasız eğilimin kökenlerine ilişkin ipuçları vermeyi de ihmal etmez. Julie'nin annesi de bir kontla ilişkiye girmiş; kontun ailesinin karşı çıkmasına rağmen, hamile kalan annenin mecburi yapılan evliliğinden doğmuştur.

İstek dışında dünyaya gelen bir çocuk olan Julie, at binen, acımasız bir figüre dönüşmüş, erkekler üzerinde baskı kurmaya çalışan feminen bir kişilik olarak ortaya çıkmıştır. Julie kendi dünyası ve ilkeleri içinde sadistik eğilimleri olan biridir artık. Yıllar öncesinde annesine söz verdiği gibi, "Hiçbir erkeğin kölesi olmayacak"tır. Bireyin kendini kanıtlama çabasının, kendi konumuna duyduğu nefretin ve nefret ile acımasızlık denizinde gelgitler yaşayan bireyin, acımasız bir kişiliğe dönüşebileceğinin altını çizer Strindberg. Dik başlı, doyumsuz ve güçlü Julie, özellikle babası Kont'un bütün acımasızlıkları ile donanmış gibidir. Öyle ki, görünmeyen nişanlı bile, Julie'nin hoyrat tutumunun baskısı altında ezilmiş, Julie'yi terk etmiştir.

***

Strindberg, neredeyse bütün oyunlarında acımasız eğilimlerin kalıtsal olduğunun altını çizer ve tıpkı Marquis de Sade gibi o da kahramanlarını hep kadınlardan seçer. Ona göre bütün baskıcı eğilimler, bilinçdışı kapılarının sınırlarını zorlamakla ortaya çıkar. Elbette bugün tartışmalı olan bu fikirlerin, 1900'lü yılların başında, tıpkı Sade'ın fikirleri gibi devrim yarattığını söylememe bilmem gerek var mı?

***

Her yönüyle tartışmalı ama aynı zamanda öncü Marquis de Sade'ın sıra dışı hayatını yine bir kadının kaleme alması ilginçtir. Alman yazar Sibylle Knauss, Marquis de Sade için şunları söyleyecekti.

"Sade sadece ünlü biri değildi, aynı zamanda gerçekten tehlikeli biriydi. Fazla söze gerek yok aslında. O hem edebi eserlerinde hem de gerçek hayattaki sadizmiyle gerçek bir canavardı. Onunla 21 yaşında evlenen ve Sade'ı zamanla tanıyan bir eş figürü ilgi çekiciydi. Bu kitabı, hayatın karanlık yönlerinin de hayata dahil olduğunu göstermek için yazdım. İnsanın acımasızlıkta aklının sınırlarının nereye varacağını görmesini istedim. Bu çiftin -acımasızlıkta- ne kadar ileri gitmiş olabileceklerini bulmak şaşırtıcıydı. Marquis yazarken asla sınır tanımadı. Bu nedenle, Marquis de Sade yazdığı ve yaşadığı cinsel fantezileriyle, Markiz ise sevgi, bağışlama ve kollama davranışlarıyla sınırları zorluyordu. Ama her şeyde bir sınır vardır. Bu sınırda, o'nun hayatında ve eserlerinde mesajı netti: Neysem o'yum... Ama"
(Marki de Sade'ın Evliliği, Sibylle

Knauss, Can Yayınları, Önsöz")

Bugün yaygınlaşan şiddetin adını ve içeriğini asırlar önce koyan biridir Marquis de Sade. Belki de Sade acımasız ilişkilerin, kirliliğin altında günümüzde türlü görünümler altında süren temel bir soruna, insanın insanla olan kötücül ilişkisine eğilmemizi istiyordur. Kim bilir? ●

Pınar AYDIN O'DWYER

Sophie'nin tercihi

Sen karşımda inlerken gözyaşlarınla,
Ben müthiş bir arzu duymaktaydım.
Coşuyorum nefretinle,
Nefretin arttıkça seni daha çok istiyorum.

İnsan ya sadist doğar ya da sonradan sadist olur. Nasıl olduklan aslında pek de fark etmez, sonuçta yeterince uzun yaşayan herkes en az bir kez bir sadistle burun buruna gelir, nefesini ensesinde hisseder, gözlerindeki kategorik nefreti görür. Henüz bu unutulmayacak şahsiyetlerden biriyle tanışma fırsatı bulmadıysanız ne mutlu size. Gelecek için tercih yapma şansınız bulunsa ve Sophie'nin yerinde olsanız şimdi anlatacaklarımdan hangisiyle asla karşılaşmak istemezdiniz?

Baron Scarpia (Tosca)

Şarkıcı bir kadın olan Floria Tosca, kendi halinde bir ressam olan Mario Cavaradossi'ye tutkundur. Oldukça kıskanç da olan Tosca'nın o güne kadar tek derdi ressamın kendi portresini değil de, yelpazeli başka bir kadınınkini yapıyor oluşudur. Derken o gün, ressamın tesadüfen bir suçlunun kaçmasına yardım edeceği tutar. Ondan sonra kadıncağızın başına gelmedik kalmaz. Polis müdürü Baron Scarpia kaçağın yerini söylemesi için kadının yanı başında ressama işkence eder. Bir yandan da kadına sarkıntılık etmektedir. Üstelik öteki kadının yelpazesini ressamın sadakatsizlik delili olarak gösterip kadını ressamın kendisine ihanet ettiğine de inandırır.

Scarpia "Hıncını çıkarmak için vaktiyle lago mendil bulmuştu, ben bir yelpaze", deyip Tosca'nın kıskançlık duygularını harekete geçirmektedir. Ardından da şunları söyler:

"Git Tosca! Kalbine sokuldu Scarpia.
Ve Sacrpia, bir düğüm çözecek ki, senin kıskançlığınla.
İlkönce âsi ele geçmelidir.
Ah, ondan sonra, gözünde aşk yandıkça, benim içim ürpermelerle dolu oldukça.
İstediğim zafer işte budur.
Onu ip bekler, kucağım seni.
Kurtarmak için Mario'yu,
Kollarına atılacak.
Bazen en derin aşktan doğar sefalet,

Aşkta zorla teslim alış bana kolay zaferden daha fazla zevk verir.
Tosca, ben sevdiğimi ihtirasla kovalarım. Ona doyunca gel, başka güzel, gel!
Demirden bir çember var alnında,
Sivri uçlarıyla kanatıyor,
Her inkâr edişte daha batıyor, batıyor.
Sen karşımda inlerken gözyaşlarınla,
Ben müthiş bir arzu duymaktaydım.
Coşuyorum nefretinle,
Nefretin arttıkça seni daha çok istiyorum.
Şimdi bu bir pazarlıktır;
Bir hayat sana, bir saat bana,
Hepsi bu.

Scarpia öyle bir sadisttir ki nefret edilmekten zevk almaktadır. Adeta kendisine de sadisttir. Tosca ondan tiksindikçe onu daha büyük bir coşkuyla arzulamaktadır. Tosca onun isteklerine boyun eğse o kadar heyecan duymayacaktır. Bir yandan ressama işkence ederek Tosca'ya acı çektirmek kendisine daha büyük bir haz vermektedir. Ressam sadece bir araçtır, amaç gücünü kanıtlamaktır.

Sonuçta Tosca, Scarpia'yı öldürmek zorunda kalır ama ressamı kurtaramaz, askerler ressamı kurşuna dizince kendisi de intihar eder. Scarpia nefretiyle ölümlere neden olmuştur ama kendi de bunun bedelini yaşamıyla ödemiştir. Keyif aldığı sadizmi kendini bitirmiştir. Tosca'nın katil olması izleyici açısından affedilir bir durum olur, nefsi müdafaa olarak kabul edilir. Eser bittiğinde, ölmüş olmasına rağmen hâlâ Scarpia'ya hınç duyulur. Seyirci böyle bir sadistin ortadan kaldırılması gerektiğinde hemfikir olur.

Iago (Otello)

Iago, hem zenci olmasına rağmen kral olan Otello'yu kıskanmakta, hem de kendisine istediği unvanı vermediği için de öfke duymaktadır. İlk iş Otello'yu saf ve masum karısı Desdemona'nın kendisini aldattığına inandırmaktır. Gerisi kolaydır, Otello sadistçe entrikaya kanıp karısını boğuverir. Sonra da yaptığının ne büyük bir hata olduğunu anlayıp üzüntüden intihar eder. Ana akım gazetelerin ikinci sayfasındaki yurttan cinayet haberleri dozundaki eser günlük haber olmayıp Shakespeare'in olduğu için haliyle ürpertmekten ziyade düşündürür.

Sadist Iago, yalanlarla herkesi birbirine düşürerek saf ve masum bir kadının ölümüne, aslında onu çok seven kıskanç kocasının katil olmasına, arada masum iki kişinin daha ölmesine, ülkenin başsız kalmasına ve nihayet kendi sonuna yol açmıştır. Eser bittiğinde Iago'dan ziyade ona kanan ve elini kana boyayan Otello'ya kızılır. Iago hayatın tanıştırdığı sıradan bir sadisttir, seyircinin gözünde. Otello'nun kıskançlığı ise kabul edilemezdir.

Claire Zachanassian (Yaşlı Kadının Ziyareti)

Claire Zachanassian adlı yaşlı ve pek varlıklı kadın bir gün doğup büyüdüğü Güllen kasabasına geri döner. Claire genç ve fakirken Alfred onunla beraber olmuş, çocukları da olmuş ama Alfred zengin bir kadınla evlenmek için onu yüzüstü bırakmıştır. Çocuğu da elinden alınan kadın fahişelik yapmak zorunda kalmış, bu sayede çok zengin olmuş, bu parayla doğduğu kasabayı neredeyse satın almıştır. Tüm varlıklarını yitirmiş Güllen halkı ondan maddi yardım beklentisi içindedir. Oysa Claire önce, zamanında hakkında yalan beyanda bulunan Koby ve Loby kardeşleri kör ve hadım ettirmiştir. Şimdi de kasabalılardan öç almak için gelmiştir. Onlara Alfred'i öldürürlerse istedikleri kadar para vereceğini söyler. Herkes ona sadist olduğunu, para için can dostlarını öldürmeyeceklerini söyler, onu ayıplar. Ama karar onlarındır, paranın bedeli Alfred'in cesedidir. Sonuçta Claire'in beklediği şey olur ve halk, hatta ailesi de birleşerek Alfred'i öldürür. Hem Alfred ölmüş, hem de onu öldürenler katil olmuşlardır. Bir taşla iki kuş vuran, toplu cürüm mimarı sadist Claire'i seyirci avuçları patlayıncaya kadar alkışlar!

Prenses (Rahibe Angelica)

Angelica evlilik dışı bir çocuk doğurduğu için tövbe edip manastıra kapanmak zorunda kalmış genç bir kadındır. Onu ziyarete gelen Prenses teyzesi, artık manastırda olduğuna göre malvarlığına ihtiyacı olmayacağını söyler. Angelica bir aileye verilmiş olan çocuğunun bunlara ihtiyacı olabileceğini söyler. Prenses ona yalan söyleyerek çocuğunun uzun zaman önce öldüğünü anlatır. Üzüntüye boğulan ve tüm umutları kırılan Angelica'ya intihar edip cennette çocuğuyla buluşmayı ummaktan başka seçenek kalmaz.

Temsil bittiğinde seyirci kendisini tutmasa Prenses rolünü oynayan sanatçıyı linç edebilir. Bir anneye çocuğunun öldüğü yalanını söylemek ve çocuğu annesiz bırakmak sadistliğin en kötüsüdür.

Hangisi sizin asla karşılaşmak istemeyeceğiniz sadist? Sophie'nin seçimine buyurun! ●

Notlar

Tosca (1900). Beste: Giacomo Puccini, Libretto: Luigi İllica, Giuseppe Giacosa (Victorien Sardou'nun eserini temel alarak), 3 perdelik opera.

Otello (1829). Beste: Giuseppe Verdi, Libretto: Arrigo Boito (Shakespeare'in eserini temel alarak), 4 perdelik opera.

Der Besuch der Alten Dame (1971). Beste: Gottfried von Einum (1916-2007), Libretto: Friedrich Dürrenmatt, 3 perdelik opera.

Suor Angelica (1918) Beste: Giacomo Puccini, Libretto: Giovacchino Forzano, 1 perdelik opera.

Tuna YILDIRIM

Acı masal Woyzeck

Devrim umudunun, yeni ve güzel bir gelecek hayalinin karşısında gerçekliğin umursamazlığı ve acımasızlığını simgeleyen, masallıktan çıkmış bir masal... İnsanların yaşama bağlılığının karşısına ayrımcılığı, yalnızlığı, insansızlığı, yaşamsızlığı koyan; yaşanan hayatı zamansızlıkla, geleceksizlikle, yalan çağrılarla, hayal kırıklıkları ve unutuşla dolduran, kötü ama bir o kadar da gerçek bir masal...

Masamın üzerinde *Woyzeck* metni duruyor. Erdal Beşikçioğlu'nun bir rock müzikal olarak sahneye koyduğu *Woyzeck Masalı*'nı izlediğimden beri Georg Büchner ve *Woyzeck* üzerine ne bulduysam okuyorum. Vaziyetimin ünlü *Körleşme*'nin yazarı Elias Canetti ile benzer olduğunu da bu sayede öğrendim. Karısı, romanı bitirdikten sonra vermiş ona *Woyzeck*'i. Metin (fragmanlar) karşısında hayranlıkla karışık duyduğu şaşkınlığı, karısının açıklaması daha da artırmış olmalı. Eğer romanla uğraşırken bu metinle karşılaşırsa romanın sonunu getiremeyeceğini düşünmüş eşi... Ne eşler var, değil mi?

***

Woyzeck Masalı'nı izlediğimde müzikal olması nedeniyle sözleri ayırt etmeye çabalarken ve oyun esnasında dağıtılan metinlerden aklımda kalanları toparlamaya çalışırken, çok değerli bir metinle karşı karşıya olduğumu sezinledim, diyebilirim. Şarkı sözü ve rock formatı olunca metnin vurguları zaman zaman içeriğin gereklerinden uzaklaşabiliyor. Gerçeküstücü tiyatro anlayışının hediyesi yansımalı sözcüklerin, tekrarların bol bol kullanıldığı nakaratların da bir yandan metni pekiştirirken diğer yandan genel gidişi anlamayı geciktirdiğini söyleyebiliriz rahatlıkla... Yalnız ben bunu bir sorun olarak görmedim ve bu çok güzel prodüksiyondan aldığım zevke en küçük bir olumsuz yansıması olmadı.

Oyun metnini (Büchner'in asıl ve yarım bıraktığı metni) okuduğumda, fragmanların farklı bir sıra takip ettiğini gördüm. Büchner aslında ardında sadece fragmanlar bırakmış, bunların kendi içinde tutarlı bir kurgusunu her çevirmen, her yazar farklı düzenleyebiliyor. Beşikçioğlu, Woyzeck'i insan teki olarak ele almayı ve yetim bıraktığı bebeğiyle özdeşleştirme yöntemini seçmiş. Bu özdeşleştirme Woyzeck'in şizofreniyi düşündüren patolojisinin oyunda bütün atmosferi etkilemesini sağlıyor. Oyuna adını veren bu kez Woyzeck değil, bebeğe anlatılan o acayip masal. Büchner'in yarım kalmış oyun metni, birçok yazara göre, fragmanları yeniden sahneye koyanlara bu hakkı veriyor zaten.

***

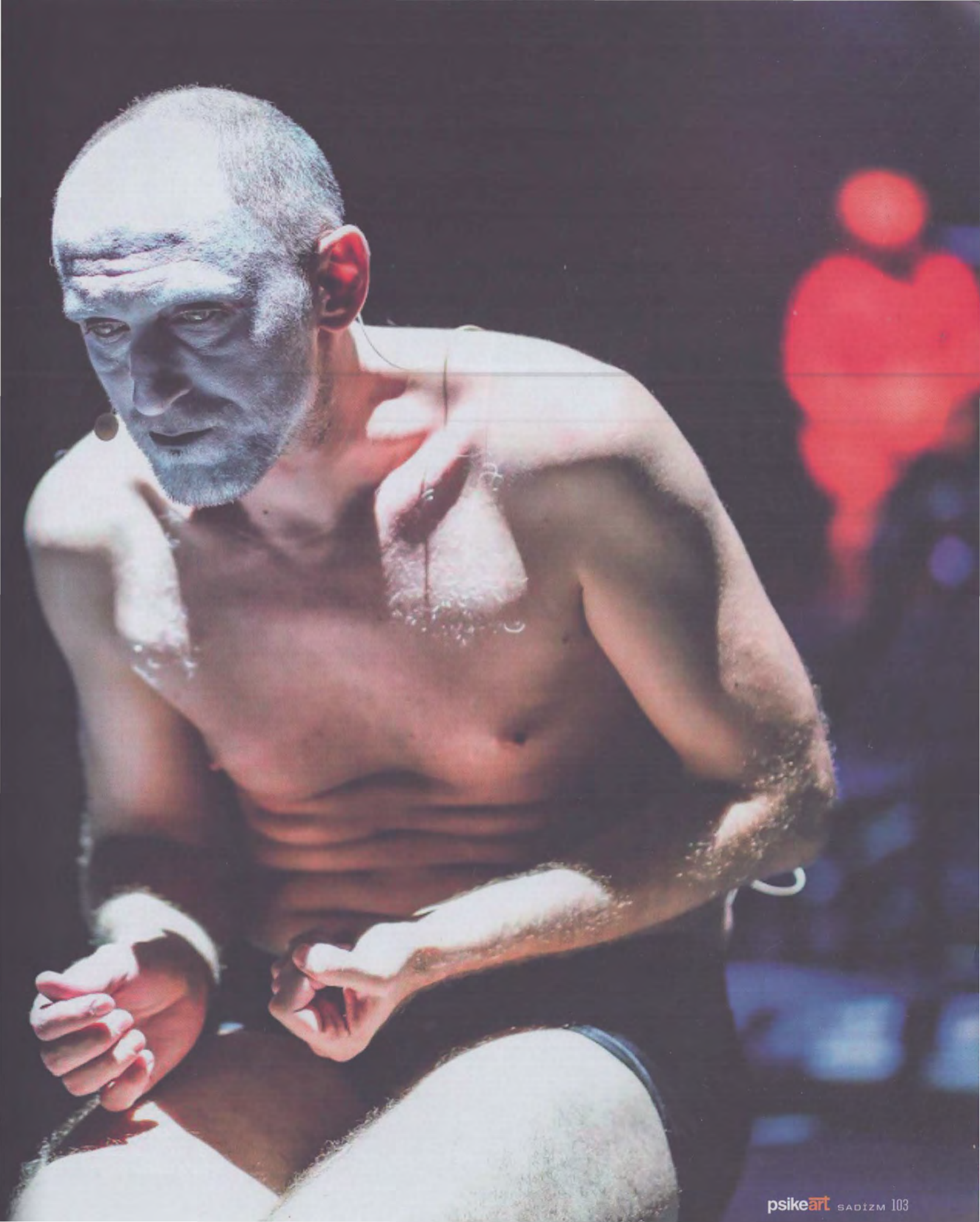
Woyzeck, Alman yazar Georg Büchner'in dramı. Franz Woyzeck evrensel iyiliğe inanan, saf ve zayıf karakterli bir askerdir. Uzun süredir Maria adında bir kadınla yaşamaktadır, bir de çocukları vardır. Fakat Maria Woyzeck'i her önüne gelenle ve bilhassa çavuş Don Juan ile aldatmaktadır.

Woyzeck durumu bildiği halde susmayı tercih eder, sessizce acı çeker. Bir gece Maria'yı çavuşla dans ederken görünce Woyzeck'te suç fikri uyanır, birkaç gün ortadan kaybolur, sonra yine döner, kadını evde Kutsal Kitap'ı okurken bulur. Göl civarında bir gezintiye davet eder, beraberliklerinin yıldönümüdür.

Maria'yı bir bıçak darbesiyle öldürür, kaçar saklanır fakat kolundaki kan lekesi etraftan fark edilir. Bunun üzerine Woyzeck göle yıkanmağa döner, fakat leke o kadar kuvvetlidir ki temizlenmez, uğraşırken suda boğulup ölür.

***

Strassburglu bir tıp hekimi olan Georg Büchner (1813-1837), yirmi dört yaşında Zürih'te tifüsten ölmeden önce, kendisini bu tiyatro oyununu parçalar halinde kağıda dökmeye adamıştı. Hayatı boyunca devrimi beklemiş, bu uğurda sürgüne de gitmişti. Oyun, Birinci Dünya Savaşı'na dek okunmadı ve sahneye konulmadı. Savaş esnasındaysa, çağdaş

tiyatronun en önemli eserlerinden biri haline geldi. 1910 yılında Max Reinhardt tarafından yeniden keşfedildiğinde, yazarı tam bir modernist olarak nitelendirilmişti. O tarihten itibaren de ondokuzuncu yüzyılın önde gelen oyun yazarlarından biri olarak kabul edilmiştir.

***

Büchner 23 yaşında öldüğünde geride çok az yapıt bırakmıştır: estetik aylaklık temelli bir ütopik krallığın kurulmasıyla sonuçlanan romantik fantezi, masklar oyunu olan *Leonce ve Lena* komedisi. *Danton'un Ölümü* adlı bir dram, gene bir dram olan *Woyzeck*'ten fragmanlar ve tamamlanmamış bir öykü olan *Lenz*. Çağdaşlarının tanımadığı, yüzyılın sonunda yeniden keşfedilen Büchner'in yapıtları modern tiyatronun yolunu açmıştır: Alban Berg 1923'te *Woyzeck* operasını bestelemiş, Hauptmann, Vedekind ve Brecht onda yeni bir tiyatro biçiminin modelini bulmuşlardır. Friedrich Hebbel (1813- 1863) ise onun yapıtlarını insan ve tanrısız bir dünya arasındaki çatışmanın trajik unsuru gibi görmüştür. 1925'te Berlin operasında temsil edilen eser büyük bir başarı kazandı ama nasyonal sosyalizmin ortaya çıkışı bu başarıya son verdi. *Woyzeck*, Werner Herzog tarafından 1978 yılında beyazperdeye de uyarlandı.

***

Gerçeküstücü akım daha ortaya çıkmadan eserlerinde bu akımın ilk örneklerini ortaya koyan yazar, 19. yüzyıla damgasını vuran birçok yeniliğin de kâşifi, bu anlamda bir dehâ olarak kabul ediliyor. Fragmanların birbirlerinden kopukluğu sadece oyunun yarım kalmışlığından kaynaklanmıyor. Gerçeküstücü akım bireylerin duygu durumlarının değil öykünün dönüm noktalarının üzerinde durur. Büchner de karakterin değil olayın öz niteliğinin peşindedir. İnsan tekinin yaşamının değil uhrevi olmayan, maddi göndermeleri oldukça baskın gelen bir kader anlayışının aktarılmasını ön plana alır. Brecht'in de ilk dönem eserlerinde etkisi görülen insan gelişimini ya da dönüşümünü değil olayların niteliğinin dönüşümünü ilk planda tutan, bu nedenle dramatik kurguda önemli sıçramalara çok açık bir deneyim yaşatan gerçeküstücü tiyatro metinleri, farklı kurgulara da daha yatkın sayılabilir.

Burada Büchner'in gerçeküstücü tavrıyla birlikte kahramanın iç dünyasını elden kaçırmadığını, oyunun sonunda çevresinin etkisiyle ve hastalıklı iç dürtüleriyle onu katil olmaya götüren kişilik yapısını başarıyla aktardığını teslim etmek gerek.

Oyundaki diğer karakterlerin daha çok ait oldukları toplumsal, ekonomik sınıfı ya da toplumu o dönem etkisi altına alan militarizm, insanlığa saygısı olmayan bilim, stigma gibi (sonu faşizme varacak) eğilimleri temsil ettiğini söylemek mümkün.

Modern dünyanın ilk inşa edildiği 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyılda, insanın özüne aykırılıkların bu insanın içine nasıl gizlendiğini, dâhi bir yazarın duyarlılığından, yüzümüze vuruyor *Woyzeck*.

Danton'un Ölümü gibi *Woyzeck* de Avrupa'yı sarsan Aydınlanma Devrimi'nde ortaya çıkan trajedileri sahneye taşıyor. Danton, devrimin öncüsüyken ölüme sürüklenişini kendi bilinciyle, kendi özgür tercihleriyle hem kabullenen hem de yaşayan trajik bir kahramanı; Woyzeck ise onu insan yapan salt yaşama içgüdüsüne bağlı, ahlak ya da erdem gibi içeriği her dönem değişen kural ve yasaklardan uzak, kendi halinde, fakir

bir adamın aynı sona -kendi iradesi dışında- sürüklenişini ele alıyor. Bu açıdan bakıldığında Büchner'in toplumdaki sancılı dönüşümü, tüm eserlerinde başrole yükselttiğini anlıyoruz.

***

Erdal Beşikçioğlu, oyunda insanın sistem tarafından ezilişi, yaşam içgüdüsünün asaleti ve insan hakları açısından vazgeçilmezliği, kadın cinayeti temalarını ön plana alıyor.
Woyzeck'in evrensel mesajını günümüz ve ülke gerçekleriyle buluşturmak için metnin sıralamasını ve olay sıralamasını değiştirmiş. Diğer yandan olayın özüne tamamen bağlı kalarak, ayrıca bu örgüyü daha da belirgin kılan çözümler üreterek çok güzel bir *Woyzeck* sunumu ortaya çıkarmış.
Bir röportajında özellikle 16 yaş grubunu hedeflediğini söylüyor. Onlara farklı bir estetik olabileceğini göstermek istediğini anlatıyor. Rock ve müzikal tercihinin zaten başlı başına bu hedefi yakaladığını düşünüyorum. Bu yazıyı kaleme almama neden olan sözü de yine aynı röportajda söylemiş, benim gibi 45 yaşında olanları hedeflemediğini yani... Ben de yaşıma yakışanı yapmaya çalıştım bu yazıda... Gençleri oyuna davet etmek için kendisine yardımcı olmaya çalışıyorum buradan. Dans eden, şarkı söyleyen (rock baladları) ve oynayan, üstelik bunları aynı anda yapan oyuncuları var Tatbikat Sahnesi'nin.

***

Yaşam içgüdüsünün bu şekilde başrole sahip olduğu oyun boyunca Woyzeck'i öldürme eylemine götüren sürecin katmanları arasında dolaşıyoruz: Woyzeck'in eşi Maria'yı yaşadığı yasak ilişkiler nedeniyle kıskanan kadınların ikiyüzlüce suçlamaları, yüzbaşının Woyzeck'in aklını karıştıran iğnelemeleri, bilim adamının para karşılığı deneylerinde kullandığı Woyzeck'i insan olarak bile görmeyişi, panayırda atlarla, maymunlarla yapılan gösterilerde bu hayvanların insanlara olan benzerliğine yapılan vurgunun bilim adamınınkinden farksız niteliği; kendisi de Fransız Devrimi'nin tanıklarından Marquis de Sade'ın (1740-1814) eserlerinin esin kaynaklarından hiç de farklı olmayan bir tablo bu.

***

Woyzeck Masalı, oyunun sonunda Woyzeck tarafından yetim bırakılan bebeğe anlatılan o korkunç masalla başlıyor. Bu masal, öyle anlaşılıyor ki Woyzeck doğduğunda ona da anlatılmış bir masal olabilir. O çağı yaşamış her insana anlatılmış bir masal olabilir. (Ve maalesef halen anlatılagelen bir masal da olabilir.) Devrim umudunun, yeni ve güzel bir gelecek hayalinin karşısında gerçekliğin umursamazlığı ve acımasızlığını simgeleyen, masallıktan çıkmış bir masal... İnsanların yaşama bağlılığının karşısına ayrımcılığı, yalnızlığı, insansızlığı, yaşamsızlığı koyan; yaşanan hayatı zamansızlıkla, geleceksizlikle, yalan çağrılarla, hayal kırıklıkları ve unutuşla dolduran, kötü ama bir o kadar da gerçek bir masal:

BÜYÜKANNE: Gelin bakalım, yumurcaklar! ... Bir zamanlar yoksul bir çocuk varmış, annesi de yokmuş, babası da, herkes ölmüş, hiç kimse kalmamış yeryüzünde. Herkes ölmüş, çocuk da gece gündüz aranmış durmuş. Bakmış yeryüzünde kimse yok, o da gökyüzüne çıkmak istemiş, Ay dede ahbap ahbap göz kırpmış ona; sonunda Ay dedeye vardığında bakmış, Ay dede çürük bir tahta

parçası. Bunun üstüne kalkmış güneşe gitmiş, güneşe vardığında bakmış, güneş sahmış bir kasımpatı. Yıldızlara vardığında bakmış, yıldızlar da küçük, parlak sinekler, çaylağın onları yabanı eriği ağacına taktığı günden beri sallanıp durmuşlarmış arada. Bunun üstüne yeryüzüne geri dönmek istemiş, ama yeryüzü devrilmiş bir ataraga benzemişmiş. Tek başına kalmış çocuk. Oturmuş bir yere, ağlamış, hâlâ da orada oturuyor, hem de yapayalnız.

Beşikçioğlu masalı oyunun başına aldığı gibi Woyzeck'in replikleri de müzikalde sona gönderiyor. Böylece kendisi bir bebek gibi çıplak ve korunmasız, yolunu şaşırmış Woyzeck'in bilinçaltında ikamet eden şizoid yapının sergilendiği bir oyuna dönüşüyor tüm eser.

Olup bitenleri, biz seyirciler gibi o da çıplak ve korunmasız halde hem seyrediyor hem de olup bitenlere maruz kalmaya devam ediyor. Sırasıyla panayırda olanları, Maria'nın bir askerle, bir bando çavuşuyla Woyzeck'i aldatışını, yüzbaşının kendisini büyük bir zevk alarak taciz edişini, bilim adamının yaptığı deneylere alet edilişini hem yaşıyor hem de seyrediyor Woyzeck.

Bazı eleştirmenlerin oyunun müzikal niteliği açısından sözlerin yeterince anlaşılamadığını söylemesine ise şaşırdım. O sözler bize, seyirciye değil, aslında öncelikle Woyzeck'e hitap ediyor. Müzikal tercihinin büyük bir avantajını da bu şekilde yaşamış oluyoruz; modern bir yaklaşımla tüm olayların Woyzeck'in bilinçaltından kırılarak bize ulaşmasını bizzat yaşıyoruz. (Üstelik tahmin edilenden çok daha net anlaşılıyor sözler.)

Zaman zaman volüm yükseliyor, zaman zaman üzgün ve oldukça ciddi bir palyaçonun herkesin yeterince dikkat kesildiğinden emin olduğu derin sessizlik anlarında, tüm tiyatro salonunda yankılanıyor.

Oyunda söz, sonunda Woyzeck'e de geçiyor tabii. Büchner'in metninde, korkutucu ve sözünün üstüne söz söylenmez sanılacak yüzbaşıya aynı fikirde olmadığını cesaretle söyleyen Woyzeck'in insani özünü bize yansıtan harika cümleler, müzikalde öncelikle yeni konuşmayı öğrenen bir bebeğin acemiliğiyle ve sonra giderek bilinç akışına dönüşen metnin olgun akıcılığıyla sarıyor bizi.

Bu tirad, aynı zamanda Woyzeck'in sadece yüzbaşıya değil oyundaki tüm karakterlere, yaşadığı çağın tüm sadist hamlelerine cevabıdır.

WOYZECK : Biz yoksul insanlar. ... Bakın, yüzbaşım: Para, para! Kimin parası yoksa ... Hadi, yalnızca ahlakla getirin insanı dünyaya da görelim. Ama eti de var insanın, kanı da var. Yinede mutsuz kılınmış bizim gibiler bir kez, hem bu, hem öbür dünyada, öyle geliyor ki bana, göğe de çıksak biz, yalnızca gök gürlemesine yardım ederdik.

YÜZBAŞI : Woyzeck, sende erdem yok. Erdemli bir insan değilsin sen. Etle kan ha! Pencerenin önüne uzandığında, yağmurlu günlerde, sokakta seken beyaz çarapları gördün mü ... amanın, Woyzeck, işte o zaman duyarım sevgiyi ben! Benim de etim var, kanım da. Ama, Woyzeck, erdem! Erdem! Yoksa nasıl daldururum zamanımı? Hep söylerim kendi kendime: Sen erdemli bir insansın (Duygulu) iyi bir insan, iyi bir insan.

WOYZECK : Evet, yüzbaşım, erdem. ... ama

ben ulaşamadım daha ona! Bakın: Biz sıradan insanlarız, erdem olmaz bizde, içimizden geldiğince davranırız biz. Ama ben de bir efendi olsaydım, şapkam, saatim kuyruklu ceketim olsaydı, kibar sözler söylemesini bilseydim, ben de isterdim erdemli olmayı. Güzel şey olmalı erdem, yüzbaşım. Ama yoksul bir adamım ben.

Bebeklikten çıkan Woyzeck, aslında artık insanlıktan da çıkmış durumdadır. Büchner'in metninde oyun boyunca duyduğunu söylediği sesler, *Woyzeck Masalı*'nda herkesin ayrı ayrı onun üstüne gelişine dönüşmüştür. Sonunda insanlığını savunmak için konuşmaya başlayınca, bir anlamda yine sözcüklerle zehirlenmiştir. Ancak bir bebeğin yaşam içgüdüsünün makbul olabildiği bir dünya... Sözcüklerin, anlam verilmeye çalışılan herşeyin bizi ölüme, öldürmeye sürüklediği bir dünya....

YÜZBAŞI: Woyzeck, iyi bir insansın sen ... ama (gururlu) Woyzeck, ahlak yok sende! Ahlak, bu, insan ahlaklı olunca yani, anlıyorsun. İyi bir sözdür ahlak. Ama Kilise kutsamadan olmuş senin çocuğun, garnizonun saygıdeğer papazı diyor bunu ... Kilise kutsamadan olmuş, ben söylemiyorum.

...

ÇIĞIRTKAN: Efendiler, efendiler! Bakın şu yaratığa, Tanrının yarattığı kadar nedir bu? Hiç, bir hiç! Asıl marifeti görün şimdi ... iki ayak üstünde yürüyor, ceketi, pantolonu var, kılıcı var! Maymun savaşa gidiyor, bir şey değil bu daha, insan soyunun en alt basamağı. Hop! Selam ver! Tamam, ... şimdi baron oldun! Öpücük ver! (Borazan çalar) Maskara müzikten de anlar. ... Efendiler, astronomi bilen atı, minicik kanarya kuşlarını göreceksiniz daha. Avrupa'nın bütün taçlı kafaları arasında en önde gelir bunlar, sorduğunuz her şeye karşılık verirler: Kaç yaşındasınız, kaç çocuğunuz var, hastalığınız nedir. Gösteriler başlıyor! Hemen başlıyor, başlıyor!

...

PANAYIRCI: ... Görüyor musunuz çifte aklı? Hayvanoloji derler buna. Evet, hayvan gibi aptal bir yaratık değildir bu, bir bireydir, bir insan, hayvansal bir insan ... ama yine de bir hayvan, bir at. (At yakışıksız bir şey kaçırır) Hah, utandır insanları. Gördünüz mü, doğanın ta kendisi şu hayvan, henüz el değmemiş doğanın. Örnek alın onu! Doktora sorun inanmazsanız, yapılmazsa çok zararlıdır bu. Kıssadan hisse: insan doğaya uymalı! Sen tozdan, kumdan, pislikten yaratıldın. Tozdan, kumdan, pislikten daha fazla bir şey mi olmak istiyorsun?...

...

YÜZBAŞI: Nasıl, Woyzeck, daha bir sakal kılı bulmadın mı tabağında? Ha, anlıyorsun beni, değil mi? Bir insan kılı, bir piyadenin sakalından kopma, bir astsubayın, bir ... bir bando çavuşunun! Ha, Woyzeck? Ama uslu bir karın var doğrusu. Başkaları gibi değil senin durumun.

...

1. ÇIRAK : (masanın üstünde vaaz verir) Beri yandan bir yolcu, zamanın akışına yaslamış sırtını, duruyor ya da Tanrı'nın kerametine akıl erdirmeye çalışıyor ve soruyor kendi kendine: İnsan ne içindir? İnsan ne içindir? ... Ama gerçekten, söylüyorum size bakın: Eğer Tanrı insanı yaratmasaydı, neyle geçinirlerdi köylüler, badanacılar, ayakkabıcılar, doktorlar? Eğer insanın içine utanma denen duygunun tohumunu ekmeseydi, neyle geçinirdi terziler? Ya askerler neyle geçinirdi, öldürmek denen silahı asmasaydı omzuna? Hiç kuşkunuz olmasın ... Evet, evet güzel şeyler bunlar, ama her şey boşuna yeryüzünde, para bile çürüyüp yok oluyor sonunda. Sonuç olarak, sevgili dinleyenlerim, hadi hep birlikte işeyelim haçın üstüne de, bir Yahudi öldürelim!

Sonunda cinayeti işler Woyzeck... Yaptığı işin ağırlığından kurtulamayacak, o da bir gölde boğulacaktır. *Woyzeck Masalı* bize onun ölümündeki trajediyi değil, öldürmesindeki, katile dönüşmesindeki trajik açmazı gösterir. Bu kadarı yeter de artar bile ... bizi insanlıktan çıkaranın ne olduğunu anlamamıza...
Geriye içine düştüğü açmazda, aklına cinayet ilk düştüğünde kendi kendine sorduğu o büyük soru kalır:

WOYZECK: Gidiyorum ben, her şey umulur. İnsan! Her şey umulur. ... Hava güzel bugun; yüzbaşım. Bakın ne güzel, kaskatı, külrengi bir gökyüzü; bir çengel çakıp kendini asacağı geliyor insanın. Yalnızca evet'le yine evet'in ... ve hayır'ın arasındaki küçük çizgicik yüzünden. Evet mi, hayır mı, yüzbaşım? Acaba evet mi hayır'da, yoksa hayır mı evet'te suçlu? Düşüneceğim bunu. (Önce yavaş, sonra gittikçe hızlanarak, uzun adımlarla çıkar gider)

Not:
Yazıda *Woyzeck Masalı*'nın şarkı sözüne dönüştürülmüş müzikal metni değil Hasan Kuruyazıcı'nın *Woyzeck* çevirisi kullanılmıştır.

Kaynakça

' *Woyzeck*, Georg Büchner, Çev. Hasan Kuruyazıcı, Adam Yayıncılık, 1982
' *Sözcüklerin Bilinci*, Elias Canetti, Payel Yayınları içinde "Georg Büchner Ödülü Nedeniyle Yapılan Konuşma"
' *Kişinin Silinen Yüzü: Çağımızda Yabancılaşma Sorunu*, Güven Savaş Kızıltan, Metis Yayıncılık, 1986
' *Modern Tiyatro Akımları*, Özdemir Nutku, Dost Yayınları, 1963
' *Hareket İmge*, Gilles Deleuze, Norgunk Yayınları, Mart 2014
' *Umut İlkesi 1*, Ernst Bloch, İletişim Yayınları, Ekim, 2013
' *Alman Edebiyatı*, Jean Louis Barlet, Dost Kitabevi, 2006
' *Tiyatro Tarihi*, Oscar Gross Brockett, Dost Kitabevi, 2000
' *Dram Sanatı Tiyatroya Giriş*, Özdemir Nutku, Kabalcı Yayınları, 1990
' *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*, Sevda Şener, Dost Kitabevi, 2015
' "Sade ve Masoch'un Dili", Gilles Deleuze, Siyahi, Sayı:3, Mart-Nisan 2005, Çeviren: Ulus Baker
' "Sade ile Masoch", Ulus Baker, Hayvan Dergisi , Cilt:7, Sayı: 46, Sayfa: 48-50
' *Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi*, Lionel Richard , Remzi Kitabevi, 1999

© ŞULE AĞAYAR ÖZKAN

Kanatlı Boynuzlar

Hitit uygarlığında tanrıların başında külah vardır ve külahlarda yer alan boynuzların sayısı o tanrının önemine işaret etmektedir. Boynuz sayısının çokluğu tanrının önemini ve gücünü simgelemektedir. Diğer bir yaklaşım, anaerkil toplumdan ataerkil topluma geçişte erkekliğin önemi boynuzlarla vurgulanmıştır.
Psikeart için yapılan tasarımda, elde edilmek istenen güç algısı için yaban keçisi boynuzu, özgürlüğü temsil amacı ile kuş tüylerinden yapılmış kanatlar kullanılmıştır. Sadistin başkalarının özgürlüğünü alması, kanatları boynuza ekleyerek tasvir edilmiştir. Sadizmin karanlık yönü, siyah renge boyanmış boynuz ile, kurbanın masumluğu beyaz renk ile ifade edilmeye çalışılmıştır.

Kanatlı boynuzlar

Bir sadist için önemli olan başkalarının özgürlüğünü alabilmektir. Özgürlüğünü aldığı insanlara çektirdiği acılar gücünün büyüklüğüdür.

Bir sadistle "X" kurbanının arasındaki konuşmaya kulak verelim:
Sadist: Kanatlarını istiyorum.
X: Kanatlarım olmadan uçamam.
Sadist: Zaten uçmak senin özgürlüğün, özgür olmanı istemiyorum. Benim tutsağım olmanı istiyorum.
X: Neden?
Sadist: Özgürlüğünü ne kadar çok alırsam, benim gücüm o kadar artıyor.
X: Acı vermez mi bu bana?
Sadist: Acı çekmenden zevk alıyorum zaten. Kanatlarını bana verirsen, "Özgür olunca ne yaparım?" diye düşünmene de gerek kalmayacak. Çünkü senin yerine ben düşüneceğim. Üstelik bir süre sonra bu durumu kabullenip farkında olmayacaksın.
X: Ne yapacaksın kanatlarımla?
Sadist: Boynuzlarıma takacağım. Benim boynuzlarım boğa gibi güçlü olduğumun kanıtları. İlk tanrıların da boynuzları vardı. Üstelik ne kadar çok boynuzu olursa o kadar güçlü oluyordu. Benim de egolarım kadar büyük boynuzlarım var. Özgürlüğünü aldıklarımın kanatlarından yaptım. Görmüyor musun gücümü, heybetimi. Ben bu gücümle zayıf olan ya da zayıflaştırdığım herkesin özgürlüğünü yani kanatlarını alabilirim. Bu güç bana bunu yapma hakkını veriyor. Üstelik bazı insanlar kendileri hakkında karar veremeyecek kadar cahiller. Onlar için en iyisini ben bilirim.
X: Ya vermezsem kanatlarımı?
Sadist: O daha zevkli benim için. Ne kadar güçlü olduğumu gösterme fırsatı verirsin bana. Çünkü sen benim için sadece bir kanatsın. Gücüme güç katan kanat. Canını acıtarak almak beni daha da güçlü kılar.
X: Kimler vermedi kanatlarını?
Sadist: Elimden çok kaçan olmadı aslında. Hatta masallar uydurdum geride kalanlara umut olsun diye. Çünkü umudu olanları yakalamak, onlara acı çektirmek daha çok keyif verdi bana. Sadece sanatçıların kanatlarını alamadım. Kanatlarını aldıklarım da zaten sanatçı değildi.
X: Neden?
Sadist: Çünkü onlar beni tanıyor. Beni çözmeleri, beni anlamaları benim hoşuma gitmiyor. Beni tanıyorlar. Çektireceğim acıları bilmek onları yıldırmıyor. Özgürlüklerine çok düşkünler. Çünkü özgür olmadan sanatçı olamıyorlar. Acı çekseler de özgürlüklerini vermiyorlar.
X: Kimlerdi onlar?
Sadist: Bazıları kapalı duvarlar ardında yaşadı. Benim varlığımı fark edince hiç ortaya çıkmamaya karar verdiler. Bazıları gerçek düşünürlerdi, bazılarını gerçek düşünürler korudu. Sanata değer vermeleri gerektiğini bilen aydınlar. Çoğu öldükten sonra bilindi zaten.
X: Peki nasıl yakalıyorsun kurbanlarını?
Sadist: Dediğim gibi, hepsini yakalayamıyorum ama yakalamak çok da zor değil. Zayıf yönlerini kullanıyorum ya da zayıflaştırıyorum. Özgüvenlerini alıyorum önce, aşağılıyorum. Beni ne kadar güçlü görürlerse o derecede teslim oluyorlar. Hatta para veriyorum bazen, bazen şan şöhret. Baktım olmuyor, zorla alıyorum kanatlarını.
X: İşe yarıyor mu?
Sadist: Evet, çoğu zaman işe yarıyor. Ama sonrasında benim gibi oluyorlar, o hoşuma gitmiyor. Çünkü güç herkesi biraz sadist yapıyor. Benim de kanatlarım yok görmüyor musun? Çünkü hiçbir sadist özgür değildir aslında. Kanatlarım olmuş olsaydı özgür olurdum zaten ve başkalarının kanatlarını almak zorunda kalmazdım. Özgürlük özlemi açlık gibi bir şey. Özgür olmayanların bu kadar sadist olmaları bu yüzden.
X: Peki nasıl kurtulabilirim senden?
Sadist: Sadece ve sadece özgürlüğüne sahip çıkarak kurtulabilirsin benden...

Cisimleştirilmiş bedenler

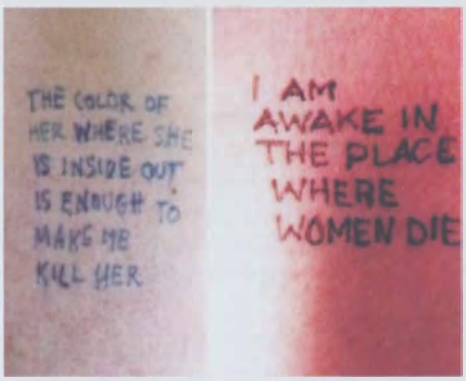
Sartre göre sadizm, şiddet aracılığı ile başkasının bedenini cisimleştirme çabasıdır. Bu "cebren" cisimleşme de bir başkasını kendine mal etme ve kullanma olmak zorundadır. Ten aracılığı ile tutsaklaştırılmış bir özgürlük karşısında özgür ve kendine mal eden güç olmaktan zevk alır. Bu yüzden sadizm, teni başkasının bilincinde başka türlü mevcudiyete getirmek ister: başkasına bir alet muamelesi yaparak onun bu tene mevcut olmasını ister, onun teni aracılığı ile mevcut kılar.

Peki nedir bu özgürlüğünü alma çabası. En basit şekli ile insan kendisi için önce doğayı hedef almıştır. Avcı yakalayıcı toplumdan tarım toplumuna geçişle beraber insanların doğal yiyecek kaynaklarına daha az bağımlı olmak için bitkileri ve hayvanları evcilleştirdiğine, kendilerini daha güvende hissettiklerine inanılır. Evcilleştirilen hayvan, özgürlüğü elinden alınan hayvandır. Hayvanların avcı karşısındaki kaçışı, tehlikeyi sezmesi ve özgürlüğünü vermeme çabasıdır. Şamanlar hayvanların insanlardan daha üstün olduklarına inanır. Onlara göre insanoğlundan binlerce yıl önce dünyada var olan hayvanların çoğu hisleri gelişmiştir. Yaban hayatında hayvanlar karınlarını doyurmayı, barınmayı bilerek doğarlar. Deprem, sel gibi tehlikeleri önceden sezme yetenekleri vardır. Besin zinciri içinde hepsi birer yiyecektir ve hepsinin yiyecekleri ya diğer hayvanlar ya da bitkilerdir. Ve hayvanların köleleri, hizmetçileri veya işlerini yapan birileri yoktur. Yaşamlarını devam ettirirler ama tutsakları yoktur. Yani hayvanlar hiçbir hayvanı tutsak ederek, özgürlüklerini kısıtlayarak daha güçlü olmazlar. Oysa insanların güç için yaptıkları, daha güçlü olmak için başvurdukları yollardan biri ve belki de en önemlisi başkaları üzerindeki hâkimiyetleri olmuştur. Çoğu zaman insanoğlunun tabiatı bu, hükmetmeyi sever söylemlerinin belki de ileri safhalarıdır sadizm. Çünkü bir sadist için önemli olan başkalarının özgürlüğünü alabilmektir. Özgürlüğünü aldığı insanlara çektirdiği acılar gücünün büyüklüğüdür.

Efsaneye göre Zeus, Prometheus'a kızıp, onun balçıktan yaptığı insanları cezalandırır. Önce insanlar kolayca bulamasın diye bütün besinleri toprağa gömdürür. Sonra en önemli silah olan "Bilgi Ateşi"ni de onlardan saklar. Çünkü insanların, kendine karşı ayaklanmalarından korkmaktadır. Ancak Prometheus, gizlice bilgi ateşini alıp insanlara ulaştırır. Artık bu ateşi söndürmeden korumak insanların görevidir. Fakat Zeus, Prometheus'u büyük bir kayaya zincirletir. Her gün bir kartal gönderir, Prometheus'un karaciğerini yedirir. Gece olunca karaciğeri yeniden oluşturur ve yenilenen karaciğer de, tekrar kartalın ertesi günkü yemeği olur. Bu bitmeyen bir işkencedir. Ancak Zeus'un korkusu, yani insanların ayaklanma olasılığı devam etmektedir.

Bu yüzden iktidar için sanat, çok uzun süre hatta bazen bugün bile ne kadar güçlü olduğunu gösterme yolu olmuştur. Aynı zamanda korku ile yönetme şeklinin bir göstergesi olarak karşımızda durmaktadır. Savaş sahnelerinin tasvirinde, kazanan devletin propagandası yapıldığı gibi yapılan tüm işkence ve şiddet kayıtlara geçmiştir. Ancak işkence ve şiddet travmaları yaşayan bir sanatçı olarak Goya'nın yaptığı gravürler, savaşın en can alıcı kayıtlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Goya gravürlerinde kazanan devletin propagandasını yapmamakta, milliyetçi, etnik ve dini ideolojinin çöküşünü göstermektedir. Goya'nın eserlerini evrensel yapan, Katoliklerin ve İspanyolların düşmanlarından daha az merhametli veya acımasız olmadıklarını göstermesidir.

Farklı bir yaklaşımla, Denson'a göre, işkence sahnelerini içeren sanat eserlerinin görevlerinden biri ahlaki inancı kabullenmektir. Bu sayede içimizdeki bir serbest bırakıcı ile anlaşma yaparız ve intikam hırsı kalplerimize yerleşir. İntikam eylemlerimiz için tetikleyici olur. Düşmanımız olduğu algısı, korku ortamının temel unsurudur. Korku şiddetin en gerçek sebebidir. Ancak şiddeti yaşayanların anlattığı tasvirler her zaman daha etkili olmuştur. Dikkat çeken bir sergi, Bosna'da tecavüze uğramış, işkence edilerek öldürülmüş insanları anlatmaktadır. Sergide birçok şiddet sahnesi yanında, kadınların kanları karıştırılmış mürekkeple tenleri üzerine yazılmış yazıların resimleri, yaşanan vahşeti anlatmaktadır.

"Dışarıdaki kızın rengi onu öldürmek için yeterlidir." "Kadınların öldüğü yerde uyanığım."

George Bernard Shaw'un dediği gibi, "Sanat; davranışımızı, karakterimizi, adalet ve sempati hislerimizi rafine etmeli; kendi kendimizi tanımamızı, kendi kendimizi kontrol etmemizin, diğerleri için beslediğimiz saygı hislerimizin ve hareketlerimizin yücelmesine hizmet etmeli; bizi adiliğe, zulme, adaletsizliğe ve bayalığa tahammül etmeyecek şekilde geliştirmelidir."

Özgür kalmanız dileğiyle.

Kaynakça

Baskıcı, A. M. (1998), Evcilleştirme Tarihine kısa bir bakış. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.

Denson, G. R., Torture and Terror in Art History . 03.10.2017 tarihinde Huffpost: http://www.huffingtonpost.com/g-roger-denson/torture-and-terror-in-art_b_2600028.htm adresinden alındı.

Jean Paul Sartre, Çeviri: Turhan Ilgaz, G. Ç. (2014). Varlık ve Hiçlik. İstanbul: İthaki.

Mansur, A. (2016), Şaman Gözü. İstanbul: Destek Yayınları.

Günsu ÖZKARAR

© MERAL KURU

Işık almayan toprak

İnsanların iç dünyasında kendine illa ki bir yer bulması gereken sevgi, yeşeremeyince çareyi kökleri kurutmakta buluyordu. Acı çekme zorunluluğu, sevginin iyileştirici gücüyle yer değiştirdiğinde, çaresi olmayan bir hastalık sarmalına dolanıyordu benlik.

Adamın karın boşluğuna yumruk attıktan sonra onu saatlerce susuz bırakmıştı. Mahkemede susuzluğunu anlatmaktan kendini alamıyordu. Susuz kalmıştı. Öylesine susuz kalmıştı ki... Deliler gibi ve gitgide daha çok susamıştı. Dili damağı kupkuru, insanlık namına kurtarılmayı beklediği o birkaç saatte adeta insanlıktan çıkmıştı.
"Bu nasıl bir sadistlikti ki, ona bir yudum bile su vermemişti."
Sadistin, karın boşluğuna yumruğu indirdiği adama, yerde kıvrım kıvrım kıvranırken bir damla bile su vermeme izi, yargıcın halka kapalı zihninde, "Sonradan sadist olunmaz, ancak sadist doğulur" yasasını çağrıştırıyordu. Sadist, susuz bırakıldığı geçmişinin intikamı peşinde olandır.
"Yaz kızım" demişti yargıç. Sekreter, sadistin cezasını yazarken, intikam değil bu, sevgi mahrumiyetinden oluşan oluk oluk acıyı kutsama töreni, diye geçiriyordu içinden.
Sadizm ışık almayan topraktı. İnsanların iç dünyasında kendine illa ki bir yer bulması gereken sevgi, yeşeremeyince çareyi kökleri kurutmakta buluyordu. Acı çekme zorunluluğu, sevginin iyileştirici gücüyle yer değiştirdiğinde, çaresi olmayan bir hastalık sarmalına dolanıyordu benlik. İnsan acıyı paylaşmak istiyordu. Izdırap, bir diğer kişiye yansıtılmadan taşınması mümkün bir yük değildi belli ki...
Sessiz düşüncelerin mahkeme odasında salındığı esnada, duydukları hışırtıya doğru herkes gözünü çevirdi. Karın boşluğuna yumruğu yemiş adam elindeki şişeden kana kana su içiyordu. Sadist, adama yaşattıklarıyla, onu kana kana yapacağı her türlü acı dolu eyleme sevk etmişti. Çünkü sadizm, kendisi kanamama pahasına bir başkasını her türlü kanatmayı seçmekti. Seçiminin bilinçdışılığı bir yana, kendisini bir kez daha kanamaktan kurtaracak tek serum, verebileceği zarar ziyan hasar hüsranla paralel miktardı.
Adam dudağının kenarından akan suyu elinin tersiyle sildikten sonra konuştu. Annesi resmen doğuramamış onu, önce öpmediği için de doğuramamış olabilir dedi.
Mahkemede kimse şiirle ilgili olmadığı için ne dediğini kimse anlamadı.
Yargıç düşündü. Annenin kucağına doğamayanlar mı sadizmin hunharlığıyla tahribata sürükleniyordu yoksa.
Yargıcın düşüncelerini okumuşçasına kendi içine doğru seslendi sekreter, adeta midesine doğru mırıldanarak: Fakat acıya hizmet etmek bu. Bahsetmeyin kucaksızlıklardan, pekiştirmeyin öksüzlükleri veya yoksunlukları, eksiklikleri...
...Ve sadist, kendini sadizmin pamuklarına sarıp sarmalamış sadist, keskin tırnaklarıyla etrafın karanlığını soyarken, insanlık namına onu topyekûn dizginlemek isteyen herkesin ve her şeyin derisini, yeniden, en derinden inciteceği günü iple çekiyordu gizlice.

Pınar K. ÜRETMEN

Kötünün estetiği ve Marquis de Sade edebiyatı

© ELENA VIZERSKAYA

"Erdemi tanımak için önce ahlaksızlıktan haberdar olmalıyız."
Marquis de Sade

"Yaşadığımız bu dünyayı ben yaratmadım, onu sadece kayda geçiyorum" der Marquis de Sade, ki kendisi kötülük anlatımının en sıra dışı yaratıcısıdır. Edebiyatın asi yazarı, kâbusların ve bilinçdışının efendisi. Karanlıkların ve kötülüğün prensi. Dürtülerin, arzuların, çılgınlıkların ve insan doğasının en karanlık köşelerinin anlatıcısı. Adıyla anılan sadizmin yaratıcısı.

Leibniz, "Theodicee" adlı eserinde yaşadığımız dünyanın mümkün olan dünyaların en iyisi olduğunu söyler. Bu yorum, kitabın adını doğrular tarzda Tanrısal adaletin savunusudur (Teodicee, Latince Tanrı ve adalet kelimelerinin bileşiminden oluşur) ve dünyada bunca kötülük varken Tanrı'nın niçin bunlara izin verdiği sorusuna Leibniz'in cevabıdır. Bu soruyu ilk soran kişinin Epikuros olduğu söylenir. Hume, "Din Üstüne Diyaloglar" adlı eserinde, henüz cevaplanamadığını söylediği Epikurus'un sorusunu tekrarlar:

"Tanrı kötülüğü önlemek istiyor da gücü mü yetmiyor?
O zaman güçsüzdür.
Yoksa gücü yetiyor da önlemek mi istemiyor?
O zaman iyi niyetli değildir.
Hem güçlü hem de iyi niyetliyse o zaman bu kötülük nereden geliyor?"

Teolojik bakış, insanların özgür iradeye sahip olduğunu ve iyiliğin var olabilmesi için kötülüğün yaratıldığını iddia eder. Bu yaklaşım semavi dinlerin ikili karşıtlık ilkesine uyan bir açıklamadır. Bu bakışa göre aydınlığı tanımlayabilmek için karanlığa ihtiyacımız olduğu gibi iyilik adına da kötülüğe gereksinim duyarız. Leibniz ise "Theodicee" savunmasıyla kötülüğün isyan etmiş bir karşıt güç değil Tanrısal evrenin ayrılmaz bir parçası olduğunu dile getirir. Ancak bu yoruma itirazlar da kısa sürede yükselecektir. Voltaire 1759 yılında yazdığı "Candide" adlı romanla adeta Leibniz'e cevap olarak dünyanın kötülüğünü resmeder. Kant'ın itirazı ise, bilimsel değil inanç üzerinden bir açıklama yapılmasınadır. Hegel de bu eserin felsefi tutarlılık ve yorumlama gücü açısından eksik olduğunu ve yaratılışı bir pazar yerine indirgediğini söyler. Kötülük felsefesi böylece tartışılırken edebiyat kötülüğün elinden tutarak ve onun gözlerinin içine hiç çekinmeden bakarak yoluna devam eder.

Kötünün estetiği...

*"Bütün evrensel ahlak kuralları yararsız fantezilerdir."**

Hegel'e göre kötünün estetiği kendi içinde çelişkili bir kavramdır; kötü somut içerikten yoksun ve çorak olduğu için sanatın nesnesi olamaz, der. Ancak bu yorum kötünün estetik canlandırılışı sırasında ortaya çıkan heyecan verici çekiciliğin göz ardı edilmesidir. Kötülük vardır ve anlatısı çekicidir. Kötünün bağımsız bir estetik unsur olarak anlatımı on sekizinci yüzyıl sonlarında ortaya çıkar. Bu yeni anlatım kötülüğü ahlaksal, hukuki ve dini otoritenin eleştirel bakışından kurtarır; ona bu imkânı veren sanatın ve özellikle de edebiyatın kurgusal olması, yani hayali insanların düşsel dünyasını anlatmasıdır. Böylece kavram ve kuramların yerini fantastik sivrilikleriyle kurmacanın dili alır. Ahlakın, yararlılığın, öğretilerin tahakkümünden kurtulan edebi estetik böylelikle kendi kurallarını oluşturur ve insanın iç yapısına yönelir.
Tam da burada, yıllardır tartışılan konu gelip karşımıza dikilmektedir: sanat toplumsal açıdan yararlı, ahlaklı ve iyiye yönelik bir öğreti mi olmalıdır? Yani -klişe tabirle söylersek- sanat toplum için mi yoksa sanat için midir? Kötünün kötülüğünü göstermek ve iyiye yönlendirmek mi amaç yoksa edebiyat herhangi bir amaca kilitlenmeden dünyada var olanları sadece estetik kaygıyla ve bir fayda gözetmeden anlatabilir mi? Aydınlanmacı düşüncede bile kötülük, tek taraflı bir ahlak dersi verme programını aşan iki yönlü bir resimdir. Edebiyat, kötülüğü rasyonel bir şekilde açıklamak yerine resmeder, ahlaki düzenlemenin ötesinde bağımsız bir biçim yaratır. "Onu dürtü olarak, çirkinlik veya iğrençlik olarak, cinsel cazibe veya güç gösterisi olarak ya da sınır tanımamaya iten neden olarak ortaya koyar." Marquis de Sade'ın deyimiyle, "Çirkinlik sıra dışı bir şeyken güzellik basitin, bayağının alanındadır".
Hannah Arendt, "Şiddet Üzerine" adlı kitabında yirminci yüzyılın Lenin'in öngördüğü gibi savaş ve devrimlerin ve dolayısıyla şiddetin yüzyılı olduğunu belirtir. Yaşadığımız dünya savaşlar ve gaddarlıkla doludur. Bunun ilerleme ve uygarlıkla aşılması da mümkün görünmemektedir. Modernizm ve dünya savaşlarıyla, özellikle Auschwitz sonrası kötülük sıradan bir yaşam tarzı olarak yanı başımızda yer almaktadır. Arendt, "Kötülüğün Sıradanlığı" adlı eserinde bunu çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer: binlerce kişinin öldürülmesinden sorumlu Nazi subayı Eichmann kötü bir şey yapmadığını, sadece emirleri uygulayan bir vatansever olduğunu söylediğinde çarparız bu karanlık duvara. Çağımızda kötülük kendisini politika sahnesinde, özellikle Foucault ve Agamben'in analizlerinde belirttiği gibi biyopolitika alanında ortaya koyar. Bu alan, iktidarın insan bedenleri üzerinde her türlü şiddet ve yaptırımı uygulama yeridir. Arendt'in tanımıyla iktidar şiddetle beraber yol alır, birinin iradesinin bir diğerinin iradesine bağlanması şiddeti oluşturur. Bir başkasının bedenine uygulanan şiddet edimi yaygın olarak ve meşru bir şekilde iktidarın hareket alanındadır. Dünya böyleyken sanatın anlattığı kötülük bir şiddet yaratımı değil gerçekliğin yansıtılması olarak ele alınmalıdır diyebilir miyiz? "Yaşadığımız bu dünyayı ben yaratmadım, onu sadece kayda geçiyorum" der Marquis de Sade, ki kendisi kötülük anlatımının en sıra dışı yaratıcısıdır. Edebiyatın asi yazarı, kâbusların ve bilinçdışının efendisi. Karanlıkların ve kötülüğün prensi. Dürtülerin, arzuların, çılgınlıkların ve insan doğasının en karanlık köşelerinin

© ELENA VIZERSKAYA

anlatıcısı. Adıyla anılan sadizmin yaratıcısı.
"Gerçek, hayal gücüne edebiyattan çok daha az zevk verir." *

Marquis de Sade...

*"Hazza ulaşmanın yolu sadece acıdan geçer." **

14 Temmuz 1789'da Fransa'da baş gösteren isyanın ateşiyle halk Bastille Hapishanesi'ni ele geçirir. Bastille'in alınması olarak kayda geçen bu olayın bir yanlış anlama sonucunda gerçekleştiği, o sırada hapishanede önemli hiç kimsenin bulunmadığı tarihin tozlu sayfalarında yer alan iddialar arasındadır. Ancak Bastille'de yaşanan bu olaylar önemli bir şahsiyeti derinden etkileyecektir; Marquis de Sade'ı. Aynı tozlu tarih tutanakları Sade'ın hapishanede bir söylev vererek mahkûmların ayaklanmasına neden olduğu için bir süre önce başka bir yere nakledildiğini, o sırada Bastille'de bulunmadığını da söyler. Ancak Sade bu nakil sırasında hücresinde kalan elyazmalarını alamamış ve elyazmaları isyan sırasında kaybolmuştur.
Yaşanılan bu dönemin Paris'teki özgürlük arayışı ve devrimin tam ortasında olmasının önemi büyüktür. Marki, fakir halkın özgürlük arayışıyla ilgilenmez. Toplumsal olaylar, açlık, yoksulluk ve ezilen halk onu ilgilendirmez. Onun özgürlük arayışı ve devrimi başkadır. O cinsel özgürlüğün ve devrimin peşindedir. Her ne kadar onun cinsellik anlayışı bilinen sınırları aşan, çizgilerin ötesine geçen ve kötülük felsefesinin içinde büyüyen bir yaklaşıma sahip olsa da, Sade kendi özgür devriminin peşindedir.
19 Nisan 1792 tarihinde Lacoste Anayasa Kulübü Başkanı'na yazdığı mektupta Sade elyazmalarını bulamamanın üzüntüsünü dile getirir: *"Elyazmalarım kaybolduğu için gözlerimden kanlı yaşlar akıyor. Size bu kayıptan ötürü duyduğum mutsuzluğu anlatamam, çünkü benim için telafisi imkânsız bir durum... Tanrı'nın bana layık görebileceği daha büyük bir mutsuzluk olamaz."*
Bu elyazmaları Sade'ın iki ünlü eseri "Sodom'un 120 Günü" ve "Justine"e dairdir. "Justine", bir süre sonra bulunur ve yayımlanır. Oysa Sade'ın kanlı gözyaşları dökmesine neden olan ve asla bulunamayacağını sandığı "Sodom'un 120 Günü"nün bir süre sonra edebiyatın ölümsüz anıtları arasında yer alacağını bilmeden ölür. Bu eser, 1926 yılında, Bastille'in restorasyon çalışmaları sırasında bulunur ve gün ışığına kavuşur.
Sodom, Yahudi-Hıristiyan kültüründe adı sapkınlıkla özdeşleşmiş, varlığı tartışmalı bir şehrin, lanetli kentin adıdır. Tevrat'ta anlatıldığı üzere Lût Gölü'nün bulunduğu yerde eskiden Sodom ve Gomorra adlı iki şehir yer alır. Bu şehirde yaşayan erkekler, homoseksüel ve ters ilişkide bulunmaları nedeniyle Tanrı tarafından cezalandırılır. Ahlaklı insanları saptamak için şehre gelen iki melek Lut Peygamber'le karşılaşır. Lut Peygamber onları şehrin erkeklerinden korumak için evine kapatır. Ancak Sodom'un sapkınları iki güzel erkeğin geldiğini duyarak Lut'un evini çevirir. Lut onlara yalvarır ve rüşvet olarak iki kızını teklif eder. Onlara ne isterseniz yapın, konuklarıma dokunmayın, der. Ama sapkınlar bunu kabul etmeyerek zor kullanmaya kalkar. Bunun üzerine melekler onları kör eder ve Lut'a ailesini alarak kaçmasını söyler. Tanrı gökten taş ve ateş yağdırarak iki şehri yok eder. Lut iki kızıyla dağa çıkar. Babalarının soyu tükenmesin diye ilk gece büyük kız, ardından da küçük kız babalarıyla yatar. Doğan iki çocuğun soyundan İsrailoğulları'nın ünlü on iki kabilesinden ikisi ürer. Öykü, Sodom'u sapkınlığın simgesi yapmış ve sodomizm anal seksin adı olarak yerleşmiştir. Ortaçağda, Hıristiyanlığın en büyük günahlar arasında saydığı sodomizmin cezası ölümdür. Dante'nin "İlahi Komedya"sında da cehennem tasvirinde yer alır sodomistler. Sade, halk için ölüm gerektiren suçun soylular için yaygın bir cinsel davranış olduğunun farkındadır ve Sodom'u anlatısında kullanması bir ironi olarak da ele alınabilir. Eser neredeyse tüm dillere çevrilmiş ve Paola Pasolini tarafından filme çekilmiştir. "Gelmiş geçmiş en rahatsız edici film" unvanına sahip olan bu film, Nazi Almanya'sının kontrolündeki bir İtalyan kasabasında yaşanan faşist şiddet olaylarını anlatır. Sade'ın eserinde yer alan dört bölümü ve sadizm sahnelerini anlatısına kaynak olarak seçen Pasolini, iktidar gücünün sadist şiddetini çok çarpıcı bir şekilde yansıtır. 1975 yılında çekilen bu film, beyazperdeyi şiddetle kirleten, özellikle dışkı yeme ve sadist işkence sahneleri nedeniyle izleyicileri oldukça zorlayan ve filmden mide bulantılarıyla ayrılmalarına neden olan bir filmdir ancak Sade tarafından yazılan kitabın filme göre çok daha rahatsız edici olduğu söylenebilir.

*"Çoktan söylemiştim: bir kadının kalbine giden yol işkenceden geçer. Ondan daha kesinini bilmiyorum."**

Sade yazını...

*"Bizi yönlendiren ilkel dürtülerimizi takip ettiğimiz için Nil'in taşkınlarından ya da denizin dalgalarından daha suçlu değiliz."**

Sade'ı harfi harfine ciddiye almanın nafile bir çaba olduğu konusunda George Bataille ile hemfikir olmamak mümkün değil. Sade'ın roman kişilerine atfettiği felsefi görüşlerin hiçbiri ele avuca gelmez. Ona hangi taraftan yanaşırsak yanaşalım o çoktan oradan kaçmıştır. Simone de Beauvoir 1955 tarihli "Sade'ı Yakmalı mı?"

© ELENA VIZERSKAYA

başlıklı denemesinde, yazarın dilinde şizofrenik rüyaların monotonluğu olduğunu belirtir. Beauvoir'a göre onun eserlerinde zamanın etkisi yoktur. "Bizi davet ettiği sefahat âlemleri belli bir yerde, belli bir zamanda değildir; daha da kötüsü çizilen karakterler olanlara hiçbir zaman tam anlamıyla dahil edilmez: Kurbanlar gözyaşına boğulmuş halde boyun eğer, zalimlerse çılgınlığa kapılmıştır; Sade keyifle bu insanların yer aldığı rüya âlemine dalar, ama onlara yaşamsal bir yoğunluk vermez."

Sade'ın yazım tarzı olayların rapor verir gibi art arda sıralandığı bir biçime sahiptir. Edebi bir dil kullanmaz. Olayları gizem ve imalarla müphem kılmaz. Susan Neiman, bu yazım tarzını kaba saba olarak niteler. Beauvoir onun eserlerindeki yabancılaşma etkisini eleştirir. Camus, "Başkaldıran İnsan" adlı kitabında Sade'ın özgürlüğünü bir tutsağın rüyası olarak tanımlar. Ancak bu eleştiriler Sade'a biricikliğini veren özellikleri işaret eder. Sade pornografisinin yazınsal tuhaflıklarından biri olarak tanımlanan ancak tam da bu tuhaflık sayesinde diğerlerinden ayrılarak farklılık kazandıran yan, haz tatmini için yapılan şeyleri ayrıntısıyla anlatmakla kalmayıp bir yandan da durmadan yorumlaması ve açıklamasıdır. O, yatak odasında felsefe yapar. Böylelikle cinsel edimlerin anlatımı entelektüel bir sahneye dönüşür. İşte onun eserlerini diğer erotik kitaplardan ayıran ve aradan geçen iki yüz yıllık zamana karşın hâlâ

okunmasını sağlayan da budur.
*"...filozof küçük insani kibirleri pohpohlamaz, onun aradığı şey hakikattir, filozof ahmakça kibir kavramları içinde hakikati ayrımsar, ortaya çıkarır, detaylarına iner ve hiç çekinmeden onu şaşkın dünyaya sunar."**
Onun metinlerinin ayırt edici yanı erotik anlatıma pedagojik derslerin, talimatların ve felsefi bir iç sorgulamanın eşlik ediyor olmasıdır. Onun amacı sistematik bir şekilde ve mantıksal işleyiş içinde haz tatminini ve sadist edimleri savunmaktır. Ernst Jünger'in de belirttiği gibi bu anlatım tarzı en tipik örneğini Rousseau'nun "Emile"inde gördüğümüz eğitim odaklı, toplumsal yazıların iğrençleştirilmiş bir düzenlemesidir. Sade, şehvet karşıtı ve erdemli bir hayatı savunan o yazılardaki yaklaşımı taklit eder ve tam tersini aynada yansıtarak dikkat çeker. Buna örnek olarak gösterebileceğimiz "Yatak Odasında Felsefe" kitabının beşinci diyalogda Cheavalier'in erotik libertenliğin yararları konusunda attığı nutuktur ve Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi" eserinin bir karikatürü gibidir. Sade'ın anlatıları, değerleri dönüştürme ve yer değiştirme öyküleridir. Burada pornografik işlevden öteye geçen bir rol vardır. Sade'ın anlatılarındaki kahramanlar ancak kötü davranışlar sayesinde kimlik kazanır. "Justine"de günahın zafer kazandığı, iyinin başarısız kaldığı bir sapkınlık dünyası yaratır. "Yatak Odasında Felsefe"de arzu bir oyun haline getirilir ve bir genç kıza her türlü hayal gücünü ve sınırı aşan bir cinsel deneyim kazandırma sahnesi kurgulanır. Kötülüğün bu tarzda yazımı, Roland Barthes ve George Bataille başta olmak üzere birçok eleştirmen tarafından bir sınır aşımı olarak tanımlanmaktadır. Ancak Peter Alt bunu sınır ihlalinden çok kötünün normalleştirilmesi olarak adlandırır. Sade'ın libertenleri ısrarla ahlaki yasaların kendilerini ilgilendirmediğini ileri sürerler ki, bu durum onlar için ihlal edilecek bir sınır bilincinin olmadığı anlamına gelir. Bataille, Sade'ın faillerin değil kurbanların diliyle yazdığına işaret eder. Anlatılarda istismara uğrayan kadınların bakış açısı öne çıkar, korku ve işkencenin yol açtığı acılar ortaya koyulur.

O halde Sadizm...

*"Her şeyin bana uyum sağlaması gerektiğini düşündüm ki bütün evren fantezilerimi şımartsın ve istediğim zamanda onları tatmin etme hakkına sahip olayım."**

Marquis de Sade, yaşamı, görüşleri ve kitapları üzerinde en çok inceleme yazısı yazılan, eleştirilen, övülen, sevilen, yerilen, değişik bakış açılarıyla ele alınan sanatçıların başında gelir ancak eserleri konusunda fikir birliği olduğunu söylemek çok zor. Onun düşünce ve yazılarını ahlaksızlık olarak niteleyip yargılayanlar olmuştur bunca zamandır. Oysa biz yargılamanın değil nedenini ve nasılını bilmenin sınırında duruyoruz. Suç ve cezalarla çalışan ahlak, teoloji, hukuk alanları değil bizim yerimiz; sanat ve psikiyatri alanlarında yer alıyoruz. Yargılamanın değil anlamanın peşindeyiz. Amacımız Sade kitaplarının iç ahengini, dinamiklerini, alt metinlerini ve anlamını sezebilmek. Amacımız kurmacanın imkânlarını kullanarak insanın ve doğanın tüm yüzlerini ortaya koyabilmek. Erdemli olan kadar şeytani olanı da aynaya yansıtabilmek. Arzu ve dürtüleri doğru adlandırabilmek. Yargılamadan, sınıflamadan, dışlamadan.
Edebiyat masum değildir, der Bataille, edebiyat suçludur ve suçlu olduğunu artık kabul etmelidir. Erotizm ölüme dek yaşamın onaylanmasıdır. Biz de Bataille'i takip ederek suçlu ve kötü olanın alanında bir gezinti yapalım. Rehberimiz ise karanlık fantezilerin, hayal gücünün sınırsızlığının, sapkın arzuların yani insanın iç cehenneminin prensi Marquis de Sade olsun. Ancak daha fazla yol almadan sizi uyarmam gerekiyor, bildiğiniz her şeyi unutmanız, tüm değer yargılarınızı yok etmeniz gerekiyor. Bu yol oldukça rahatsız edici, iç bulandırıcı. Erotizmin olduğu kadar öldürmenin, işkencenin, ensestin, tüm vücut sıvılarını tatmanın yakıcı deneyimi eşlik edecek. Ama burada göreceksiniz aslında kutsal kitaptaki cehennem anlatılarından, ortaçağda engizisyonun verdiği cezalardan, İkinci Dünya Savaşı sırasında toplama kamplarında yaşananlardan, Afrika'da kabile savaşları sırasında uygulanan şiddetten, sömürgeci ülkelerin kölelere ve Amerika'nın Kızılderililere uyguladığı yaptırımlardan farklı olmayacak. Hatta düşünürseniz, bunlardan çok daha fazlasının yanı başımızda sürüp gittiğini bulabileceğiniz örneklerle çoğalacak.
O halde tekrar sormak gerekiyor: kötü ve estetik kavramları aynı cümlede kullanılabilir mi? Kötünün estetiği, Hegel'in dediği gibi çelişkili bir kavram mıdır? Sade, suçun anatomisini mi anlatır? Sadizm, içimizdeki kötülüğün ve karanlık ruhun arkeolojisi olarak tanımlanabilir mi?
Ya da tüm bunları kimse anlatmazsa, hep karanlıkta bırakılıp yok sayılırsa eğer, kötülük, kötü olmaktan kurtulur mu?

*"Yok etme bilimi değilse nedir savaş? Alenen savaş tekniklerini öğretmek ve en hünerli katiller olduklarını kanıtlayanları madalyalarla ödüllendirmek tuhaf bir körlük değil mi?"** ●

*Not: * işaretli alıntılar Marquis de Sade'a aittir.*

Kaynakça

Yatak Odasında Felsefe, Marquis de Sade.
Sodom'un 120 Günü, Marquis de Sade.
Aforizmalar: En Çok Kendine Yabancıdır İnsan, Marquis de Sade.
Edebiyat ve Kötülük, George Bataille.
İç Deney, George Bataille.
Şiddet Üzerine, Hannah Arendt.
Kötülüğün Sıradanlığı, Hannah Arendt.
İçimizdeki Kötülük, Peter Andre Alt.

Tubanur BAYRAM KUZGUN

Don Kişot'u nasıl bilirdiniz?

©GUSTAVE DORE

DON QUICHOTTE DE LA MANCHE, MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA, ET ILLUSTRÈE LES DESSINS DE GUSTAVE DORE, PARIS LIBRAIRIE HACHETTE, 1886

Herkes kendi romanının baş kahramanı olarak yaşar hayatını. İlişkide bulunduklarımız okuyucularımız. Ve eğer yenilgi varsa hikâyede, sadistik bir haz ile okurlar bizi. Tüm hikâyeler bir yana, yenilgiyi daha iyi akılda tutar insan.

Cervantes'in "Don Kişot"u 1600'lü yıllarda yazılmış, dünya edebiyatının ilk romanı ve tüm zamanların en önemli başyapıtı. Don Kişot'un edebiyatta mihenk taşı olarak anılmasını sağlayan şey onun idealizmi mi yoksa kendini düşürdüğü zorluklar ve yenilginin okuyucuya verdiği haz mı?

Gerçek adı Alanso olan Don Kişot, okuduğu şövalye serüvenlerinden epeyce etkilenmiş ve dünyayı bu hikâyelerde olduğu gibi görmeye başlayan bir bilge deli. Kendisini son seyyar şövalye ilan eder ve evindeki eski, paslı zırhları ve kılıçları kuşanarak sıska atı Rosinante ile ezilen halkı kurtarmaya girişir ve macera başlar. Sıradan bir köylü kızı olan Dulcinea del Toboso, Don Kişot için aristokrat bir eştir. Silah arkadaşı da Sancho Panza'dır. Sancho Panza, Don Kişot'un davranışlarına verdiği tepkilerle onun "normal"den ne kadar sapma gösterdiğini test eden bir katalizör gibidir. Sadıktır fakat ona verileceği vaat edilen valilik unvanı için Don Kişot'un yanındadır. Şövalyelik madalyası için zaferler kazanmak, kurtarılmayı bekleyen yoksul ve zavallı halkı kurtarmak zorundadır Don Kişot. Yel değirmenlerini insanlara kötülük yapan devler sanır ve onlara karşı savaş açar. Ve şövalyeliğini ispat etme uğruna pek çok olay ile başına iş açar. En sonunda yenilir ve köyüne döner.

Kahramanlık göstermek uğruna kendine yapay düşmanlar ya da hedefler yaratıp ona savaş açarken kimi zaman algısının onu yanılttığını göremez insan. Şövalyelik madalyası, "olası benlikler" içinde kazanmak istediğin bir okul, sahip olmak istediğin bir unvan, evlenmeyi hayal ettiğin bir eş ya da yaşamayı hayal ettiğin bir hayattır kimi zaman. Ötekinin bakışında yer edindiğin her ne ise odur. Don Kişot'luk, "gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışma durumu" olarak dilimize geçmiştir. Başkalarının senin kahramanlığına ihtiyaç duyduğuna inanıp adanmaktır kendini. Ama aynı zamanda kendi ihtiyaçlarını gözardı edip kendini feda edercesine giriştiğin eylemlerdir. Şövalyelik madalyası uğruna geride bıraktıkların; sağlığın, gençliğin, neşen ve hiç farkına bile varma şansı bulamadığın yeteneklerindir. Herkes kendi romanının baş kahramanı olarak yaşar hayatını. İlişkide bulunduklarımız okuyucularımız. Ve eğer yenilgi varsa hikâyede, sadistik bir haz ile okurlar bizi. Tüm hikâyeler bir yana, yenilgiyi daha iyi akılda tutar insan.

Nietzsche "Ahlakın Soykütüğü" adlı kitabında şöyle yazar:

"(Düşes'in sarayındaki Don Kişot'u anımsayın örneğin: ağzımızda acımsı bir tatla, neredeyse bir tür işkence altındaymışçasına okuyoruz Don Kişot'u bugün, oysaki onun yazarına ve yazarının çağdaşlarına pek acayip, pek anlaşılmaz gelirdik bu halimizle, onlar tam bir vicdan rahatlığıyla, kitapların en neşelisi olarak okuyorlardı onu, gülmekten kırılıyorlardı okurken). Acı çekildiğini görmek iyi gelir, acı çektirmek daha da iyi gelir -sert bir cümle bu; ama eski, kudretli, insanca-pek insanca bir temel ilke, hatta belki maymunlar bile bu cümlenin altına imzalarını atarlardı: çünkü acayip zalimlikler keşfetme konusunda iyiden iyiye insanın habercisi ve adeta insana bir 'başlangıç' olduklan anlatılır. Zulümsüz şenlik olmaz: böyle öğretiyor insanın en eski, en uzun tarihi- ve cezada da şenlikli çok şey var!"

Sahi, siz Don Kişot'u nasıl bilirdiniz? ●

Meltem ARIKAN

Can acısı...

Haftalardır buluştuğu, her defasında nezaketine hayran kaldığı o zarif adam nereye gitmişti?... Gözlerindeki sakinliğe bakarak huzur bulduğu o adam nereye gitmişti?... Adamın yumuşacık dudakları nereye gitmişti?... İlk defa yatağa girdiği bu asabi adam kimdi?

© ELENA VIZERSKAYA

Adam kadının saçlarından tutup başını geriye doğru sertçe yatırdığında kadın bunun hoşuna gittiğini düşündü. Karşısındaki adamın gücünü hissetmek, adamın onu istediğinden emin olmak gibi bir duygu yaşatıyordu kadına. Adam kadının saçını daha da, daha da güçlü çekmeye başlayınca kadın gözlerini araladı ve adamın gözlerine baktı. Adamın gözlerinde... Adamın gözlerinde şehvet yerine şiddet mi vardı?... Adamın gözleri ateş ateş... Gözlerindeki parıltı öfke miydi acaba?... *Daha da, daha da, daha da canını acıtmak... Kölem olmayı öğreneceksin... Kimin efendi olduğunu anlayacaksın... Köle olmadan efendi olunamayacağını anlayacaksın... Benim gücümü kabul edeceksin... Senin zayıf bedenin benim altımda inledikçe... Yüzünde acının izlerini hissettikçe... Senin bedenin acıdan gerildikçe... Daha da, daha da, daha da canını acıtmak... Erkeğinin gücünü öğreneceksin...*

Kadın neler olduğunu anlamaya çalışıyordu. Haftalardır buluştuğu, her defasında nezaketine hayran kaldığı o zarif adam nereye gitmişti?... Gözlerindeki sakinliğe bakarak huzur bulduğu o adam nereye gitmişti?... Adamın yumuşacık dudakları nereye gitmişti?... İlk defa yatağa girdiği bu asabi adam kimdi? Bir adam bir kadınla yatağa girince bu kadar değişebilir miydi?

Daha da, daha da, daha da canını acıtmak... Haftalardır bu anı bekliyordum... Haftalardır bu anın gelmesi için sabırla ve nezaketle her türlü işkenceye katlandım. Sıkıcı akşam yemekleri, kaçamak öğle yemekleri, uzun doğa yürüyüşleri, akşam içkileri ve küçük kasa öpücükler hep bu anı hazırlamak için değil miydi? Sana söylemiştim, senin erkeğin olacağım diye... Şimdi zamanı geldi... Erkeğin ne olduğunu öğreneceksin... Daha da, daha da canını acıtmak...

Adam kadının üzerine çıktığında ve bir anda ellerini başının üzerine sıkıca bastırdığında kadın "Canımı acıtıyorsun" dedi. Adam sanki hiç duymamış gibi kadının kollarını bastırmaya

devam etti. Kadın adamın ağır bedenini üzerinde hissettikçe rahatsız olmaya başladı. Kadının hayalini kurduğu sevişme bu değildi ki... Adam tüm gücüyle kadının üstüne abandıkça, kadın paniklemeye başlamıştı. Bir şeyler ters gidiyordu sanki. Kadın bunu tam adlandıramasa da, bedeni de duyguları da huzursuzlanmaya başlamıştı... Adamın altından yana doğru kaymaya çalıştıkça...

Daha da, daha da canını acıtmak... Bu güzel kadına da acının tadını öğreteceğim... Benim zevk almam için çekmesi gereken acı... Benim kadının olmak için ödemesi gereken bedel... Acı ile barışmak, acı ile yaşamak.. Acının zevki... Acı.. Acıtmak... Acıtabilmek... Acıtarak zevk almak...

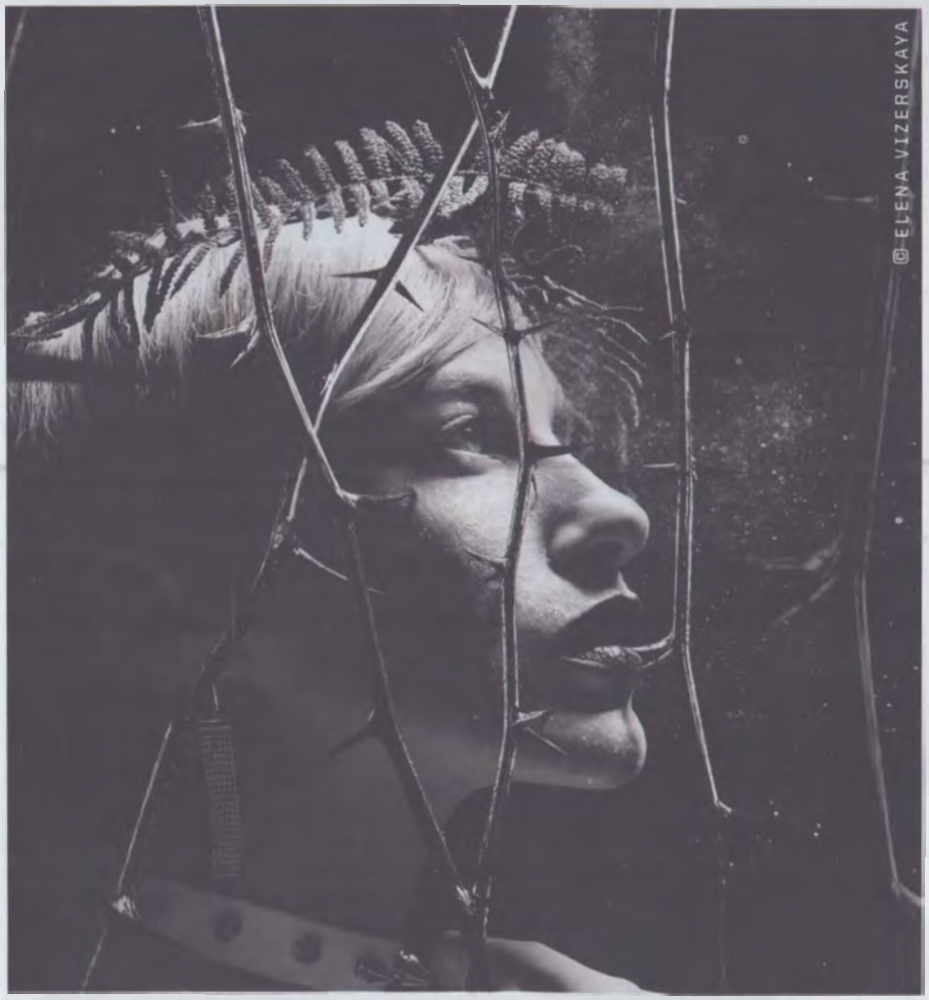
Kadın "Dur" diye bağırdığında adam önce kadının kollarını gevşetti, sonra sakince kadının üzerinden yan tarafa kaykıldı. Kadın ile adam yan yana yatarken kadın usulca başını adamın omzuna kaydırdı. Neler olup bittiğini anlamak istiyordu. Neler oluyordu?... Neden onca hoşlandığı bu adam yatağa girdiklerinde bambaşka birine dönüşmüştü? Adamın buz gibi bakan gözleri...

Kadın, sesi içine kaçmış gibi kısık bir ses tonuyla "Canımı acıttın, bir an ürktüm" deyiverdi. Adamın sakin gözleri buz gibi bakıyordu. Buzlu ve keskin ve soğuk...
- Ben başka türlü zevk alamam.
- Ne demek şimdi bu?
- Söylüyorum işte ben başka türlü sevişemem.
- Ama canımı acıtıyorsun.
- Evet, buna ihtiyacım var.
- Nasıl yani?...

Kadın, adamın buz gibi gözlerinin içinde yanıt ararken bir anda yüzünde patlayan tokatla neye uğradığını anlayamadı. Yüzünde patlayan tokat, bedeninde patlayan tokat, beyninde yankılanan "şak" sesi... Tenin tene çarpmasıyla oluşan o ince çığlığı andıran ses...

Daha da, daha da acıtmak... Kadının yanağında oluşan kırmızılığa bakıyordu... Attığı tokadın izi kadının yanağında... Artık kadının bedeninde onun yarattığı izler olacaktı... Kadını ona ait kılan, kadını işaretlediği... Daha da, daha da acıtmak... Bedeninde daha da, daha da izler bırakmak...

Kadın öylece donmuş kalmıştı. Ne bağırabilmiş, ne ses çıkarabilmiş, ne de karşı koyabilmişti. Önce yüzünde patlayan iki tokat, sonra memelerinde hissettiği yanık, sonra

bacaklarında... Bütün bedeni alev almış gibi yanıyordu. Pençe pençe, ateş ateş... Gözlerinden akan yaşları durduramıyor, bedenini kımıldatamıyordu. Yanındaki adamsa buz gözleriyle onu izliyordu. Duygusuz, mesafeli...

Kadın felç olmuş gibi kaskatı kesilen bedenini hareket ettirmeye çalışıyordu. Tek istediği bir an önce bu lanet olası yataktan çıkmak ve bu canavarın yanından uzaklaşmaktı. Kandırılmış, kullanılmış ve kirlenmiş hissediyordu... Bedenindeki ateş arttıkça acıyı hissediyordu... Neden?... Neden bu adam onun canını acıtmaktan zevk alıyordu? Neden?...

Daha da, daha da, daha da canını acıtmak... Kadının gözlerinden akan yaşları izlerken daha da, daha da sertleşen organı... Acının onu daha da, daha da erkek yapıyor olduğunun ispatı değil miydi? Acıttıkça... Sertleştikçe... Yanında uzanan ve için için titreyen kadının bedeninin zavallılığı... Acı karşısındaki dayanıksızlığı... Korkak diye düşündü... Korkak ve zayıf... Daha da, daha da canını acıtmak isteği...

Kadın yataktan fırlayıp panikle giyinmeye başladığında ancak tüm bedeninin zangır zangır titrediğini fark edebildi. Giyinirken zorlanacak kadar titriyordu. Adamın duvarında asılı duran kocaman aynada yüzünü gördüğünde "Aman Tanrım" diye bağırdığının farkına bile varamadı. Yanaklarında, memelerinde, bacaklarında, kollarında morluklar... Bu şekilde hastaneye gitse, şiddet gördüğüne dair rapor alabilirdi. Şiddet görmek... Şiddet... Adam... Şiddet... Aşk... Şiddet... Şiddete maruz kalmak... Sevgi... Şiddet... Çaresizlik...

Kadının nefesi kesilmeye ve sessiz gözyaşları hıçkırıklara dönüşmeye başlamıştı... Bağırmak, avaz avaz bağırmak istiyordu, ama sesi içine kaçmış, sözcüklerini yitirmişti... Yataktan ona bakan adamın buz gözlerini üzerinde hissettiğinde... Adamın buz bakışlarıyla karşı karşıya... Adamın buz bakışları... Kadın odadan koşar adımlarla kaçarken, adamın dudaklarında oluşan alaycı gülümseme...

Daha da, daha da canını acıtmak... Acının gücü... Daha da, daha da acıtabilmek...

Hira Selma KALKAN

Filmin sonunu izlemeyeceğim

Sapık ebeveynim olduğuna kanaat getirdim; ancak tencere kapak gibi de birbirlerini bulduklarına... Biri acı vermekten, biri acı çekmekten zevk alan zavallı yaratıklardı. Hangisine daha çok acıdığımı, hangisine daha çok kızdığımı bilmiyorum.

Yaklaşık bir yıldır evden uzağım. Sanki ilk zamanlarda bir rahatlama, üniversiteye başlama, yeni yer derken bir heyecan, bir yaşam kıvılcımı hissettiydim. Evet toparlanacağım galiba, kurtulacağım bunlardan diye bir umutlandıydım. Biraz evvel annemden aldığım telefonla yine tepetaklak oldum. Bazen kurtulamayacağım diye bir umutsuzluk, bir öfke geliyor. Şimdi içimdeki bu geveze acıyı biraz durdurmak, biraz toparlanmak ve yeniden umutlanmak için yazıyorum. Okuyanlarını tanık kılmak istiyorum zahir. Tanığı olmayan acı kör bıçak gibi kesip duruyor yoksa.

Buraya gelmeden bir yıl önce, nihayet onca uğraşla annem babamı terk etmeyi başarıp başka bir eve taşınmıştı. Benden korktuğunu sanıyorum. Ablamdan ümidi kesmişti ya ben vardım, anne olduğunu anımsayıp harekete geçmişti. Tabii benim de tehditlerimle, zira ilaç içmekle tehdit etmiş, tehditlerim bir yere varmayınca da bir avuç ağrıkesiciyi mideme boca etmiştim. Sonrası sinir bozucu; mide yıkama, tüp yutma falan... Bir daha böyle bir girişimde bulunmayacağıma kendime yemin ettim. Ayrıca babam gibi yaptığım için, yani annemi tehdit ettiğim için, o adama benzer bir yol izlediğim için iğrendim kendimden. İyisi mi bunları kendi haline bırakıp üniversiteyi kazanıp başka bir şehre gitmek dedim. Kurtuluşu onlardan uzağa gitmekte buldum yani. Hem de okuyup meslek sahibi olaydım ki muhtaçlığım kalmayaydı. Sonuç olarak, tehditle iş yapmaya alışkın annem babamı terk etmeyi başardı, en azından ben öyle sanıyordum.

Bu kadını anlamak çok zor. Yirmi beş yıl kendisini döven, dövüp sonra da sevişen, bin bir tehdit, bin bir borçla çekip çeviren adamı hâlâ bırakamıyordu. Hadi eve baktığı için diyeceğim, onu da yapmıyordu. Götürü usulü duvar boyuyor, boyadığını içkiye gömüyordu. Hadi içip sızsın diyeceğim, o da yok. Önce annemi sonra ablamı ya da önce ablamı sonra annemi dövüyor, sonra da bağıra bağıra annemle sevişiyordu.

Hiç unutmuyorum, bir gün ablam karşı çıktı ki o ilk karşı çıkışı idi ve de son olmadı. Ablamı bağladı. Elini, kolunu, ağzını... "Bak şimdi ananı nasıl döveceğim" dedi. Gözümüzün önünde evire çevire dövdü annemi. Ben sesimi çıkaramadım, çok korkar, masanın altına girer, bir korku filmi izler gibi tırnaklarımı yiye yiye izlerdim olanları. Sonra ablam bunun daha beterini yaşadığını söylemişti. Elini kolunu bağladığı bir gün, "Artık büyüdün, bak bakalım" diye sevişmelerini izlettirmiş. Onlarla uğraşmaktan bana enerjisi kalmazdı, zaten benim de varlığımla yokluğum birdi. O gün ablam evi terk etti. Geçen sene babamsız eve yerleşene kadar da gelmedi. Babama bunca karşı çıkan ablamın da neredeyse babam kadar sadist olması anlayamadığım diğer şey. Babamdan kurtulduk ne güzel derken, bu kez ablamın zulmüyle uğraştık. Abuk subuk adamlarla takılıyor, babamın dokunamadığı bana bu sefer ablam dokunuyordu. "Ben çok dayak yedim, sen sessizce izledin, nasıl oluyormuş" deyip beni dövüyordu. Bu sefer sessizce izleyen annemdi. Oysa ablam bilmiyordu ki babam onları döverken ben çaresizce izliyor, her anını zihnime kazıyordum. O hiç değilse mücadele ediyor, cevap veriyor, tersleniyordu. Bense korkuyla ve umarsızca titreyerek izliyordum. Bu çaresizlik duygusunu ablama anlatmam mümkün olmadı.

Annem belki yorgundu, belki ne yapacağını bilmiyordu, belki kifayetsizdi. Bazen de bu durumdan zevk mi alıyordu acaba diyesim geliyordu. Babamsız hayatımızda çok mutsuzdu. Oysa ben onun rahatlayacağını, mutlu olacağını sanıyordum. Sanki babam olmayınca o da yoktu. Sanki babamın hiç değilse döverek ilişki kurması ona var olduğunu hissettiriyordu. İyice içine kapanmış, ablamın bağırışlarına, bana vuruşlarına kayıtsızdı. Arada bir, kızım yapma böyle, diyordu belli belirsiz. Benim

içinse kâbus tekrarlanıyordu. Ablamın evde olmadığı zamanlar deli gibi ders çalışıyor, o eve gelince de uyuyordum ya da uyuyor numarası yapıyordum. Ortalıkta görünmemeye çalışıyordum. Tırnak etlerimi kemirmeye başlamıştım artık ve zaman zaman kanıyordu. Bu kanama tuhaf bir biçimde bana rahatlama sağlıyordu. Ablamı boğduğum fanteziler kuruyordum. Rüyamda babamın bizim evde olduğunu, bağırışlarını duyuyordum sonra bağrışmalar ablamın mı babamın mı ayrımsayamıyordum.

Bir gün annemi telefonda biriyle konuşurken duydum, sevgilisi gibi konuşuyordu. Gizlice dinledim, "Ben de seni özledim ama bu kız evdeyken görüşmemiz zor" diyordu. Özlediği kimdi acaba? Pat diye girdim ve benden beklenilmeyecek bir cazgırlıkla anneme suçüstü yaptım. Tuhaf biçimde babama ihanet ediyor hissini yaşadım, oysa babamı günahım kadar sevmiyordum. Kem küm etti ilkin, sonra babanla konuşuyorum dedi. "Nasıl ya, ona özledim mi dedin?" Ben de en çok anneme bağırabiliyordum. "Kızım bunu anlatması zor ama evet" dedi. "Biz arada görüşüyoruz, dışarıda" dedi. Ara sıra temizliğe gidiyordu, dışarı çıkıyordu, meğer sonrasında babamla buluşuyormuş. "Biliyor musun çok nazik davranıyor bana, hediyeler alıyor, sevdiğim yerlere götürüyor. Küçük bir ev tutmuş, değişmiş sanki" diyordu. Duyduklarıma inanmak çok zordu. "Yapma anne, seni kandırıyor anlamıyor musun?" dedim. "Belki öyle ama yazık ona da... Bizsiz çok yalnız" diyordu. "Sen okula gideceksin, ablan zaten kendi halinde, ben ne olacağım? Benim bi'tek kimsem o" diyordu. Ablamı boğma fantezilerimde artık annem de vardı. Bir yandan acıyordum bu kadına, bir yandan kızıyordum. Evet itiraf ediyorum, ben de babamı özlemiyor ya da daha doğrusu ona acımıyor değildim, ama bu adamı bir daha görmek istemiyordum. Hayatımızı mahvetmesine bir daha tanık olmak istemiyordum. Korkarım annem ondan kutulamayacak diye düşünüyordum. Aslında kurtulmak istediğini de zannetmiyordum artık. Bu kadın acıyı seviyordu. Bir keresinde bana babasını ne çok özlediğini, annesinden nefret ettiğini, annesinin ne bencil olduğunu ve uzak diyarlarda çalışan babasını hep özlediğini söylemişti. Bir seferinde babası geldiğinde hastalanmış da babası ne çok ilgilenmiş onunla. Her nasılsa babası her geldiğinde bir biçimde hasta olurmuş ve babası hep onunla ilgilenirmiş. "Annem ilgilenmediği için hastalığım bile babamı beklerdi" demişti. Meğer kendini yaralarmış babası ilgilensin diye, bunu da nice sonra itiraf ettiydi. İşte böyle manyaktı benim annem, hasta olacak ki ilgi görsün, acı çekecek ki sevilsin. Acı ve sevgiyi ayıramıyordu galiba. Babamla ilişkisinde hep acı vardı ama ancak o zaman sevgi duyuyordu anladığım kadarıyla. Babamla dışarıda görüşmeye başlayalı beri kendine bakar olmuştu, evle ilgisi azalmıştı. Gerçi ben bu durumu lehime çevirdim, onlar yokken ders çalışıyordum. Bazen de sinirden çalışamıyordum. Anemi kurtarmak gibi bir fantezim vardı. Oysa kurtulmak istemeyeni kurtarmak mümkün değildi. Bir daha bu konuyu konuşmadım, görmezden gelmeyi yeğledim. Bir kavga sırasında bunu ablama söyledim, bu sefer ablam annemi ateşe aldı. Sinkaflı küfürler de dahil, demediğini bırakmadı, çarpıp kapıyı gitti. Sonra da evi otel gibi kullanmaya başladı. Bunun annemin umrunda olduğunu sanmıyorum. O, evde usul usul dolaşıp, arada işe gidip sevgilisiyle buluşuyor, muhtemelen kendini iyi hissediyordu. Herkes memnun gibi yaşıyordu. Bu kadar karmaşa bana çoktu. Bir gün gözleri morarmış geldi, saklamaya çalıştı ama ben üstüne gittim ve "Evet" dedi, "baban değişmemiş. Gerçi beni kıskandığı için dövdü ama işte yine çok kızınca dövebiliyor". "Anne" dedim, "onun kızmasına gerek yok, o döverek var , sen de onun boks topusun". Uzunca bir süre ses çıkmadı, ben annemin haletiruhiyesinden anlıyordum gidişatı. Ona annelik etmek istemiyorum diyordum içimden, sonra acıyor, üzülüyordum, sonra kızıyordum. Bir sürü karışık duygu ile boğuşurken bir yandan da tanjant kotanjantlarla boğuşuyordum. Sinirimi tırnak etlerimden çıkarıyordum.

Neyse ki üniversiteyi kazandım ve başka bir şehre gittim. Babam tebrik etti ve para verdi ve para göndereceğini söyledi, zaman zaman aksatsa da bir miktar gönderiyor. Uzunca bir süre tatillerde eve gitmedim, yalnız başıma yurtta kaldım. Annemle kısa telefon görüşmeleri yapıyordum, bir şey anlatmasına izin vermiyordum. Aslında kafam rahat sayılırdı. Eskiden takıldığım manyak bir çocuk ara sıra rahatsızlık veriyordu bir tek. Onun dışında iyi sayılırdım. Birkaç arkadaşım bile oldu ama çok yalnız hissediyordum. Şu manyak eski sevgilimin arada bir araması bile hoşuma gitmiyor değildi. Bazen annem gibi mi yapıyorum diye dehşete kapılır gibi oluyordum. Zira bu çocukta da babam gibi bir sadist yan vardı. Aslında her bir duyguya ve yaşantıya olabildiğince mesafeli yaklaşıyordum. Bazen bir duygu öbürünün içine giriyor ve kafamı karıştırıyordu, ben de her zaman yaptığım gibi uzakta kalıp seyretmeyi tercih ediyordum.

Kitaplara gömülmüştüm, psikoloji ilgimi feci çekiyordu. Şu annemin ruh halini anlamak istiyordum. Galiba babamınkini de. Acı ile zevkin yan yana durduğunu gördüm. Bazılarında bu bir bütün gibiydi. Sadece anlamak için okuyordum, onlara hak vermek için değil. Sapık ebeveynim olduğuna kanaat getirdim; ancak tencere kapak gibi de birbirlerini bulduklarına... Biri acı vermekten, biri acı çekmekten zevk alan zavallı yaratıklardı. Hangisine daha çok acıdığımı, hangisine daha çok kızdığımı bilmiyorum. Annem bayağıdır babamla görüşmediğini söylüyordu, ne aptallık etmişim bunca zamandır diyordu ama ne yapacağını da bilmiyordu. Neyse ben de inandım ona. Rahatım kızım, iyiyim kızımlarla geçiştiriyordu. İyiyse iyi madem ama yine de görmeye gitmek istemiyordum. Şimdi bu telefondan sonra ne yapacağım konusunda biraz durup düşünmeliyim. Meğer ben gittikten sonra babam eve taşınmış, eski tas eski hamam devammış. Ta ki babam annemi dövüp hastanelik edinceye kadar. Onu haber verdi biraz önce, "Kızım" dedi, "sana yalan söyledim, özür dilerim, biz babanla birleştik." Demek hissetmişim gitmemişim. "İyiydik. Sonra yine dövmeye başladı. Ama hiç bu kadar kötü olmamıştı" dedi. Hastanelik olmamıştı diyor yani. Ve konuşurken yine onu koruması yok mu, zıvanadan çıkardı beni. Ben çok üstüne gitmeseydim böyle olmazdı falan. Bazen diyorum ki babam öldürecek annemi ve bu film bitecek. Ama ben bu filmi izlemeyeceğim artık. ●

Gönül OCAK

İdealize ettiğimiz imge gerçekleşmeyince

"Bütün canlı yaratıklar acı duyamaz olsalardı ya da dünya belirli istemelerle yönetilseydi, kötülük hiçbir zaman evrene giremezdi."

© CEYHUN YAPICI

Görmek için kendi hayatımıza ve etrafımıza baktığımızda ne çok "mış" gibi yaşamlar var, ne çok çatışmalarla doluyuz. Yapay dengeler oluşturarak, kendimiz olmadan yaşamaya çalışmak nasıl bir işkence, nasıl bir enerji kaybı ve insanın kendine yaptığı kötülüktür ki?

"Sadizm" konusuna girmeden önce şu kötülük denilen şeyin ne olduğuna bakmak gerek diye düşünüyorum. İnsanları kötülüğe iten şey nedir, insan neden acı çeker? Hume şöyle diyor: "Kötülük, bir gerçektir. Kötülüğün ortaya çıkmasının birtakım nedenleri vardır. Kötülüğe yol açan nedenlerin başında, insanın doğal yapısı gelmektedir."

"Kötülüğe yol açan birincil koşul" diyor Hume, "bütün yaratıkları gerek acılar gerek hazlarla eyleme kışkırtan, onları benliği koruma gibi büyük bir çabada uyanık tutan hayvan yaradılışının o düzen ve ekonomisidir". Ekliyor: "Bütün canlı yaratıklar acı duyamaz olsalardı ya da dünya belirli istemelerle yönetilseydi, kötülük hiçbir zaman evrene giremezdi."

Ötekileştirme, mobbing, bulunduğu konum ile gücü kendi çıkarına sınırsızca kullanarak ya da bir güce, otoriteye sırtını yaslayarak yapılan haksızlıklar, "kul hakkı yemeler", iç savaşlar, din adına katliam gibi günümüz dünyasında çokça karşılaştığımız kötülüklerin kaynağını oluşturan durumlar...

Psikeart'ın bu sayısının "Sadizm" olduğunu öğrendiğimde ortaokul yıllarımdan bir anım geldi gözümün önüne. Bir grup arkadaşımla duvar gazetesi çıkarıyorduk. Öğretmenimiz o ayki gazetenin kusursuz olmasını istiyordu. Hoş, her konuda kusursuzluğu tercih eden, hiçbir hatayı kabul etmeyen, öğrencilere kan kusturan, onlarla dalga geçen bir kişilikti ya, o gün daha başkaydı. Her derse girişte diken üstünde olduğumuz, her koridorda, okul bahçesinde karşılaştığımızda yönümüzü ne tarafa çevireceğimizi bilemediğimiz hocamız, gazetenin dizgisini gözden geçirirken masanın çevresinde, arkamızda dolaşıp duruyordu. Arada bir soru soruyor, yanıtı alsın almasın başka soruya geçiyor sonra da susuyordu. Bir süre öylece dolaştı. Biraz sessiz, uyumlu, çalışkan, arada bu notu da kıt olan hocamızdan yüksek notlar alan bir arkadaşımıza, noktalı virgülün doğru yerde olup olmadığını sorduktan sonra yanıtını almaya fırsat vermeden kızın saçlarından tutup sağa sola çevirdi çevirdi, küfürler savurarak başını önündeki masaya hızla çarptı. Burnundan fışkıran kana bakmadan bizlere de saldırmaya başladı. Ben nasıl olduysa tekme ve yumruklardan sıyrılıp korkuyla müdürün odasında almıştım soluğumu. Ülkemizde yetmişli yıllar, etiyle kemiğiyle, konusunda yetkin olanlara teslim edildiğimiz yıllardı, bu durum da olağan sayılmıştı. Ceza ve aşağılamanın, öğrenen kişilerin iyiliği için olduğuna inanılıyor, edilgenliğin ilmeğine bir ilmek daha atılıyordu.

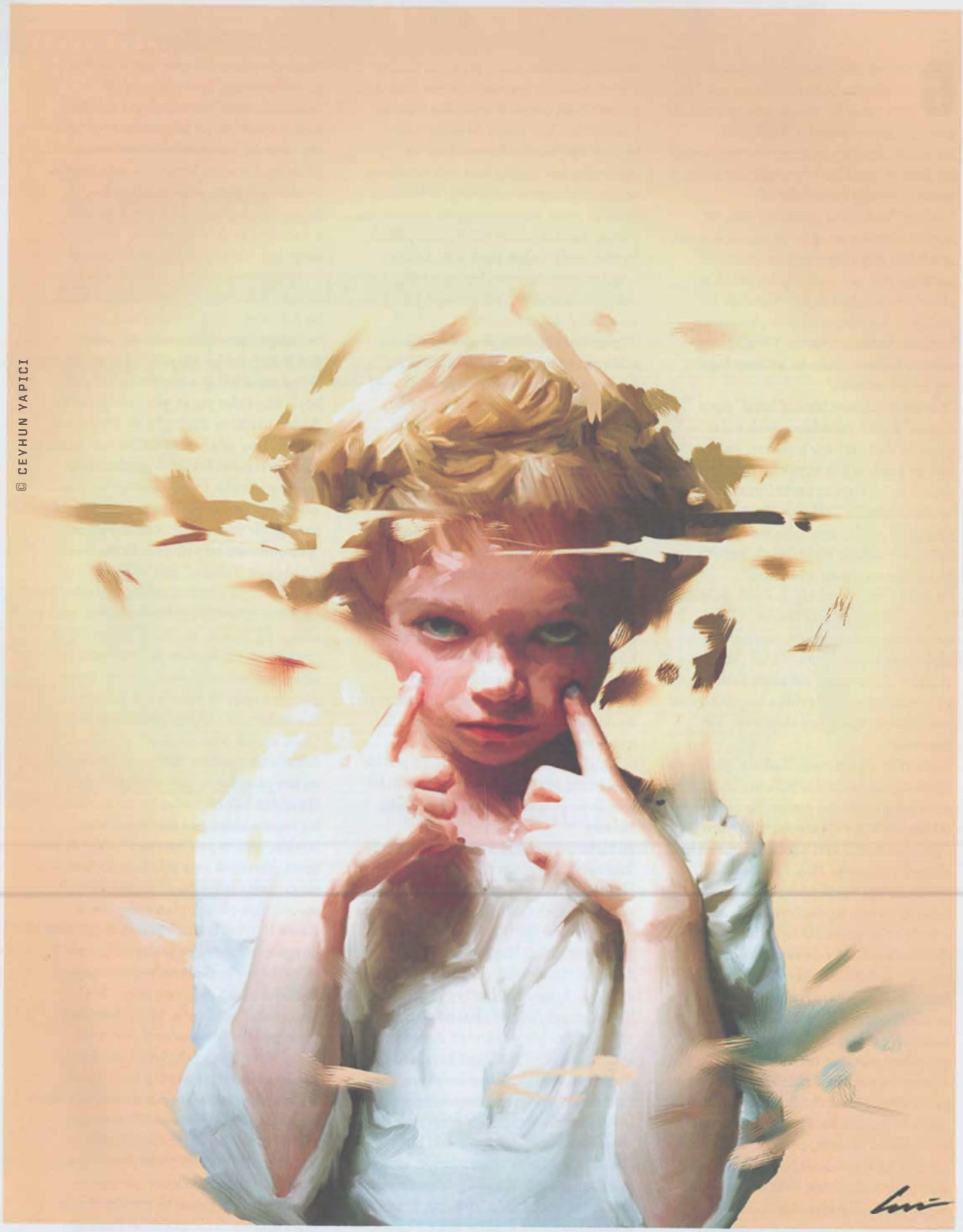
Günümüzde özellikle de son on yıllarda saldırgan eğilimler öylesine arttı ki en üst konumdaki insanların ağzından çıkan sözlerin her hecesinde bu şiddeti iliklerimize dek hissediyoruz. İnsanın, hem sadist hem mazoşist bir toplum haline geldik, getirildik, diyesi geliyor. Bir toplumbilimci olarak gözlemim; aklımızla da algılarımızla da öylesine oynandı ki, mantık ve akıl diye dört döndüğümüz kavramın içi öylesine boşaltılmış durumda ki ayağı yere basmayan, ne olduğu belirsiz, şekilsiz bir toplum haline getirildik. Freud'un dediği gibi sanki sadece dürtülerimizle yaşıyoruz. Vuruyoruz, kırıyoruz, saldırıyoruz, kullanıyoruz, sömürüyoruz, düşmanlık besliyor, öldürüyoruz, cinsel tacizlerde bulunuyoruz. Bu durumlar için, "Nevroz son kertede içinde yaşadığımız uygarlığın ürünü olduğu için insani yeteneklerin bu şekilde bozulması, söz konusu kültürün ciddi bir şekilde sorgulanması gerek" der, Karen Horney.

Bu kadar yoğun şiddet dalgasının altında iken neyin, hangi tür davranışların sadistik davranış olup olmadığını nasıl ayırt edeceğiz? Tabii ki analistlerin işi ama günlük yaşantımdan, yakın çevremden gördüğüm birkaç olayı aktarmak isterim...

Zarif, sürekli okuyan, çeşitli sanat dallarıyla ilgilenen yirmi beş yaşlarında bir arkadaşım, alkolle arası iyi olan kırklı yaşlarda birisiyle evlenmişti. Arkadaşımın anlattığına göre; ona güzel hayallerinden söz eden, yarın gerçekleştirecekmiş gibi vaatlerde bulunan bir adamdı. Aynı işyerinde çalışıyorlardı. İş çıkışı genellikle arkadaşım kendi ilgi alanındaki bir etkinliğe, eşi ise ya arkadaşlarıyla içmeye ya da eve giderdi. Kız eve geldiğinde kocası onu soyar, vücudunda izler arar, tenini koklayarak başka kokular almaya çalışır, "Sana güveniyorum ama dışarıdakilere güvenmiyorum. Sen safsın, çabuk kandırırlar seni" dermiş. Ayrı kaldıkları zaman içinde de sık sık telefon eder, kim var yanında, hangi erkekle berabersin gibi sorgulamalara başlar, kız arkadaşıyla birlikte olduğunu söylese bile ver konuşacağım onunla der, telefonu alan arkadaşına sanki dünyanın en anlayışlı, sevgi dolu birisiymiş gibi konuşurmuş. Oysa eşine sevgisini az gösterir, arada bir sürprizler yapar, çiçeklerle süslenmiş bir kahvaltıya uyandırırmış onu. Evin temizliğini yapar, düzenini değiştirir, yemekler hazırlar, sonra da "Benim gibisini bulamazsın, hangi arkadaşının kocası böyle sürprizler yapar, yemekler hazırlar. Bizden mutlu ve dürüst bir evlilik yoktur, onların 'mış' gibi beraberlikleri var" dermiş. Yakın çevrelerindekilerin açığını bulup önüne sürermiş. Cinsel ilişkileri ise kızın istediği zamanlar yaklaşmaz, ancak kendisi istediğinde yaşanırmış. Kıza durmadan, "Ben olmasam bu saflığınla herkes seni yatağa atar, kullanır" gibi laflar edermiş. Sürekli kavga, gürültü, uykusuz geceler, kızı aşağılarken kendini göklere çıkartan sözler eder, içtiği zaman da, "Ben seni sevdiğim için yapıyorum bunları der, numaradan ağlar, ben sensiz ölürüm" dermiş. Ertesi gün yine aynı, en yakın kız arkadaşından bile kıskanmalar, karşı çıktığı zamanlar, "Sana bu aklı o mu veriyor?" demeler...

Arkadaşım onun bu durumlarına acıyarak on beş yıl dayandı, sonra bitirdi ilişkisini. Dışarıdan bakıldığından bu tür özellikleri hiç konduramadığını (sevilen, komik, bonkör, zeki ve yardımsever) bu kişi ki beni sever, güvenirdi ama arkadaşımla herhangi bir tartışmada benim de mutlaka bir sorunumun olduğundan söz açarmış.

Karen Horney, bu tür kişilerin sadistik duygularını derinlere saklayan, çaresiz ve kaybetme korkusunu yoğun yaşayan kişilikler olduğundan söz eder. "İçsel Çatışmalar" kitabında, bu tür konulara şöyle yaklaşır: Bazı istisnai durumlar hariç, kişi sıklıkla sahiplenici kıskançlığa kapılır ve bunu bir işkence aracı olarak kullanır. Kurbanı denetim altında tutmanın kişinin kendi hayatından bile daha ilgi çekici olması, bu tür sadistik ilişkilerin karakteristik özelliğidir. Böyle biri kendi kariyerini göz ardı edecek, partnerine herhangi bir bağımsızlık vermek yerine diğer insanlarla tanışmaktan duyacağı

© CEYHUN YAPICI

hazdan ya da kendisine getireceği faydalardan vazgeçecektir. Ayrıca sadistik kişiler, partnerine yalnızca ilişkilerini değerli gösterecek kadar verecektir. Partnerinin birtakım ihtiyaçlarını -psişik olarak, asgari düzeyde- karşılayacaktır. Ve onu, verdiği şeyin eşsizliğiyle etkilemeye çalışacaktır, der.

Yine başka bir örnek de bir arkadaşımızın grubumuza yaşattıkları. Bu arkadaş, ortak hobimiz olan bir işle ilgili, durmadan diğer kişileri eleştiren, küçük gören, kötüleyen, sürekli kusur bulan mükemmeliyetçi görünen bir kişiliğe sahipti. Yaptığı işe hırsla sarıldığından, işin ehli gibi göründüğünden bizler de onun bu yaptıklarını küçük kaprisler olarak görüp susardık başlarda. En iyisini o bilir, en doğrusunu o yapar, eleştirileri asla kabul etmez, eleştiren olursa da onu düşman beller, arkasından dedikodusunu yapar, onun her yaptığı şeyi takip edip açık arar, yanlış yönlerini bulup doğru olsun olmasın ortaya dökerdi. Kimin hangi noktada hassasiyeti olduğunu sezgisel olarak keşfeder, o noktasından vurmak ister, iftira atardı. Sahte sevgi kıyafetiyle dolaşır, kişilere tek tek fiskos sesiyle, "Sen benim için özelsin, bak, onun (gruptan herhangi bir arkadaş için) hakkında bildiklerimi duysan..." der, cezbedici laflar edip çekilirdi. Onları tek tek arayarak ya da yazışmalarla, buluşmalarla abartarak, uydurarak kimilerinin merak duygusuna hitap eder, kimilerinin zayıf ya da saf yönüne, kimilerinin duygusal yönüne oynardı. Ekonomik durumu çok iyi olmasına rağmen son derece pintiliğini çok iyi kamufle edip para onun için önemli değilmiş gibi görünür, hediyeler alır, herkesin içinde uluorta hesaplar öder, sonra da filanca kişi elini cebine sokmadı, tüm hesabı bana yükledi diye o gün kime taktıysa onun arkasından konuşurdu. En çok da kim başarılıysa, sivrilmiş, kendini göstermişse önce ona yaklaşıp gurur duyuyormuş gibi övgüler düzer, sonra da arkasından konuşurdu. Şüpheciydi ve yaptıklarından en bilinçli olarak yaptığı tek şeydi. Ortak ilgi alanımızla ilgili tutkusunu izlerken onun bundan keyif almasından çok çevresindeki insanlar karşısında sırf zafer kazanma hevesinde olduğunu gözlemledim. Gözlerini dört açmış, ben buradayım, ben şunları yapıyorum, bunları yaptım diye, üstelik her zaman yüksek sesle konuşur, kahkahasını bile itici bir sesle yüksek tonda atardı. Birisi onu eleştirdiği zaman hemen incinir, ağlar, savunmaya geçer ya da ortamı terk eder, tehdit eder, onsuz her şeyin kötü olacağını, ona muhtaç olacağımızı söylerdi. Başkalarının hatalarını (çoğunluğu hayal ürünü olan) bulup çıkartarak kendi içindeki hatalarını dışsallaştırıp konuyu diğerinin aleyhine çevirirdi.

Karen Horney, bu duruma benzer sorunlar için "Kişinin kendisine duyduğu küçümseme duygusunun artmasıyla ortaya çıkar" der. "Bu küçümseme duygusuna kalkan görevi görmesi için geliştirdiği haklılık ve doğruluk, kendini beğenmiş bir güvenle yapmasını sağlar. Bu içsel mücadeleyi anlamak aynı zamanda sadistik semptomların doğasındaki daha genel bir etkeni de daha iyi kavramamızı sağlar: sadistin kişiliğinin her hücresini bir zehir gibi saran intikamcılık. İntikamcıdır ve öyle olmalıdır çünkü kendine duyduğu şiddetli küçümsemeyi dışarı yöneltmiştir" der.

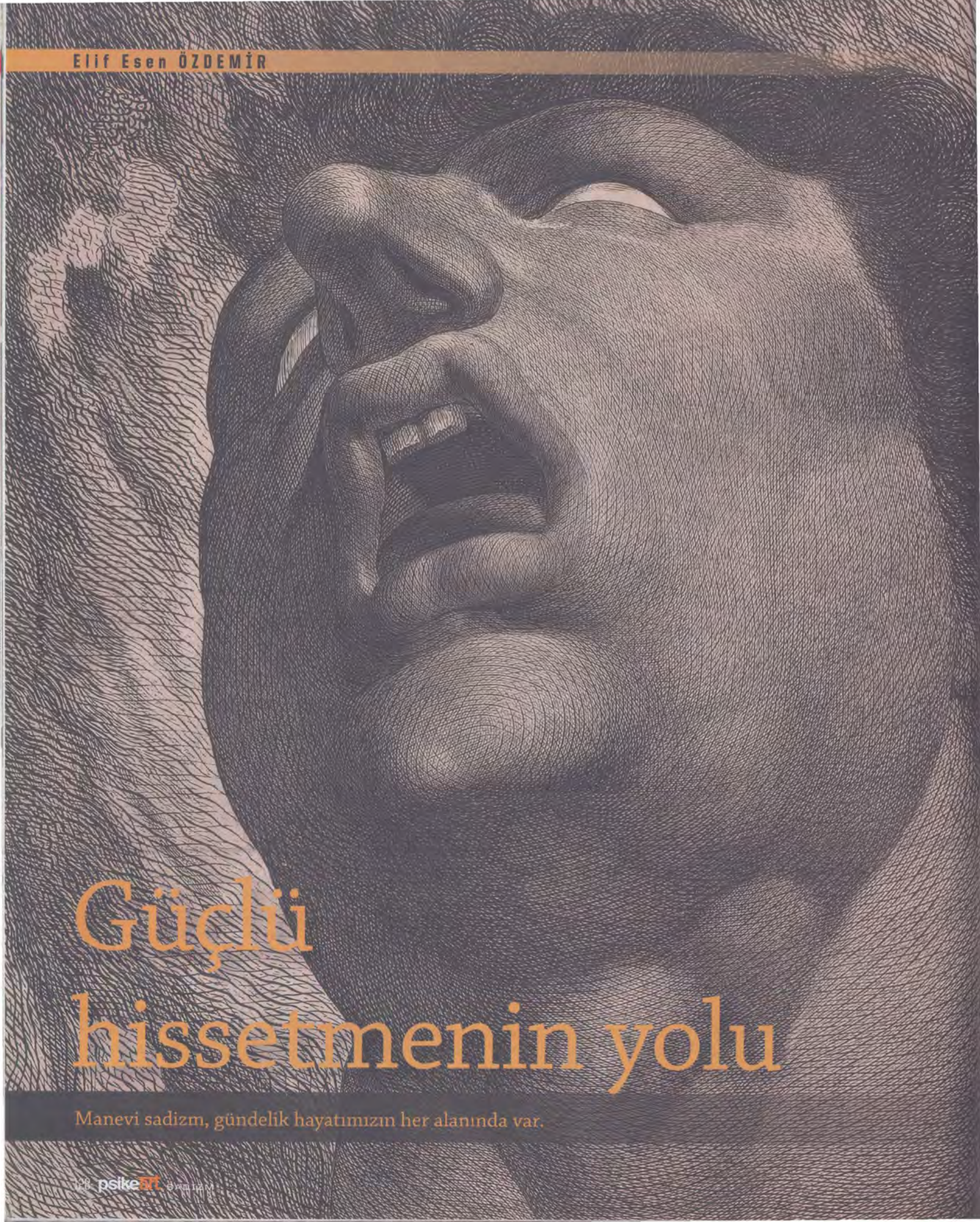
Yine bu tür kişiliklerde Nietzsche'den ödünç aldığı "Yaşam Hasedi" olduğundan söz eder. Hayattan ve onun içindeki olumlu her şeyden nefret eden kişilik olarak tanımlar. Diğer insanların mutlu olması, eğlenmesi onu sinirlendirir, der ve diğerlerini hüsrana uğratmak, onları kahretmek eğilimlerinin bilinçdışı olarak geliştiğini söyler. Horney ayrıca, bu sadistik kişilerin içini kemiren hasedi yatıştırmak için kullandığı bir başka yol olarak da "ulaşamadığı şeye pis deme" taktiğini kullanır diye ekler; bunu öylesine kusursuzca yapar ki en iyi gözlemciyi bile kolayca yanıltabilir, der. Aslında hasedini öyle derinlere saklamıştır ki onun varlığını akla getiren her imayı alaya alacaktır. Arkadaşımın, ortaokul öğretmenimin, arkadaşımın eşinin ortak olan açıklamalarından birisi de genellikle "sizi" ya da "seni sevdiğim için..." gibi açıklamaları var. K. Horney bunun için şöyle diyor: "Kişi çoğunlukla partnerine uyguladığı baskıyı 'sevgi' ya da onun gelişimine duyduğu ilgi olarak rasyonalize eder. Elbette bu sevgi, onun gelişmesi için kullandığı bir yöntem değildir. Sadistin içinde olmak istediği ama olamadığı imgeyi partnerinde görmesidir. Sadistik kişi, kendisini dışlanmış ve delirmeye mahkûm hissettiği için, kör bir intikamcılıkla, öfkesini diğerlerinden çıkartır. Diğerlerine acı çektirerek kendi ızdırabını hafifletmeye çalışır."

Yaşadığımız ortamlarda kendimiz de dahil duygusal bir sürü git geller yaşarız. Çoğu kez bilinçli olarak uyguladığımız kızgınlıklarımız, saldırganlığımız, intikam almaya yönelik davranışlarımız olabilir. Ancak bunları yapan herkesi sadist diye tanımlamak tabii ki yanlış. Bununla ilgili Horney şöyle diyor: "Başkalarını kendi çıkarları için kullanırken onların üzerinden, kendi boşluğunu hafifletecek bir duygusal yaşam da sağlamış olur. Diğerlerini mağlup ederken kendi yenilmişliğini örtecek bir zafer kazanır. Bununla birlikte sadistik kişinin duygusal yaşamı boştur. Kızgınlık ve zafer duygusu dışında neredeyse tüm duyguları baskılanmıştır. Öyle ölüdür ki kendini canlı hissetmek için bu tür keskin uyaranlara ihtiyaç duyar. Bundan diğerlerine yönelik sadistik uğraşlarının, bilinçdışı tüm güçlülük duygusunu pekiştiren bir tür gurur ve güç duygusu yaşar."

Bu tür kişilerde yaşanan kaygıların yoğunluğundan da söz eder. Şöyle yaklaşır konuya: "Kişi diğerlerinin kendisine onlara davrandığı gibi davranacağından ya da davranmak isteyeceğinden korkar. Sürekli savunma halinde olmadığı takdirde kendisine 'haksız muamele edileceğinden' emin olduğu için bu bilinçli bir korku olarak belirmez. Kendisini hiçbir pratik amaç uğruna kullandırmamak için her tür saldırıyı öngörmek ve önlemek üzere her an tetikte olmak zorundadır. Bu ona kibirli bir güvenlik duygusu verir. O hiçbir zaman incinemez, ifşa olamaz. Her şeye rağmen, insanlar ya da olaylar onun kırılmasına, incinmesine neden olursa, sahte güvenlik duygusu sarsılır ve akut paniğe kapılır. Umutsuz kişiler yıkıcılığa dönerken, bir yandan da onarım çabalarını başkaları üzerinden bir yaşam sürerek gerçekleştirebilirler."

Yine sadizmin şiddetli bir nevrozun son aşaması olduğunu söyleyen Horney'den bir alıntıyla bitireyim... "Kendi içinde bölünen birinin tümüyle samimi olması mümkün değildir. Genel olarak ahlaki bütünlüğün bozulduğunu gösteren karakteristik özellikler şunlardır: Samimiyetin azalması ve bencilliğin artması."●

Elif Esen ÖZDEMİR

Güçlü hissetmenin yolu

Manevi sadizm, gündelik hayatımızın her alanında var.

Geçtiğimiz hafta, internette sinir bozucu bir haber okudum. Olay bir hastanenin yoğun bakım servisinde gerçekleşmiş. Haberin ekindeki videoya tıklayarak kamera görüntülerini de izleyince son derece rahatsız oldum. Yoğun bakımda tedavi gören oldukça ihtiyar bir hasta var. Gülüşerek konuşan bir grup genç hemşireden biri ihtiyara sigara veriyor. Sigarayı alan ihtiyar onu otomatik olarak dudaklarına götürünce hemşireler kahkahayı patlatıyorlar. İçlerinden biri, "Sen sigara içiyor muydun ya?" diyor alaycı bir neşeyle. Aynı hemşire bu kez çakmak uzatıyor. Bilinci açık fakat belli ki yer, kişi ve zaman oryantasyonu zayıflamış olan hasta, çakmakla sigarayı yakmaya yeltenince bir kahkaha daha kopuyor. Çakmağı adamın elinden çekip alıyor, gülüşmeye devam ediyorlar. İhtiyar kendisiyle alay edildiğini ancak fark ediyor, küfrederek sigarayı yere fırlatıyor. Haberin sonunda, yaşlı adamın görüntülerin çekildiği günün ertesinde öldüğü yazıyor.

Ölüm döşeğinde bir hasta, ona yoğun bakımda sağlık ve bakım hizmeti sunmakla görevli bir grup hemşire, kıyıcı bir alaycılık, acımasız bir aşağılama. Yaptıklarından epey keyiflenmiş görünen hemşirelerin yerine utanç duyuyorum. Bu ne biçim cahillik, ne biçim sorumsuzluk diyorum önce. Biraz düşününce, aslında bunun düpedüz işkence olduğunu, neşeli hemşirelerin sadistçe bir eylem yaptıklarını fark ediyorum. Deri giysileri ve elinde kırbacıyla partnerini döverek ona acı çektiren, onu aşağılayan, cinsel uyarılma ve tatmine bu yolla ulaşan cinsel sadistlere, kurbanına türlü fiziksel işkenceler yapan, acı çekerek yavaş yavaş ölmesini keyifle izleyen sadist canilere veya acımasızlığıyla korku salan, cezalandırma yöntemi olarak her türden şiddeti meşru sayan despot tiranlara görünüşte benzemiyorlar. Ancak mesleki ve vicdani sorumluluk taşıdıkları bir mekânda, kendilerine emanet edilmiş, çok yaşlı, ağır hasta ve akli melekesini yitirmiş birinin zaaflarını istismar ederek onu incitmek, gülünç duruma düşürerek bundan zevk almak sadizmin bir biçimi olmalı. Hemşireler -özellikle de sigara ve çakmağı veren başroldeki hemşire- hastanın iradesini yok ederek kendilerini güçlü ve iyi hissediyorlar. Bu üzücü olayın kişileri, hemşirelerin genelini temsil etmiyorlar, sağlık çalışanlarının çok ihtiyaç duyduğu empati kurma yetisi bir yana, merhamet ve duyarlılıktan dahi yoksun görünüyorlar. Yoğun bakım yatağına bağlı adamcağıza karşı şahsi bir hınçları olamaz. Bu tür insanların hayata karşı hınçları var galiba. Güçleri kime yeterse ondan çıkarıyorlar. Yaşlı, hasta, çocuk, kadın, mahkûm, asker, öğrenci... Üzerinde kontrol ve egemenlik sağlayabilecekleri kişileri ezerek hayata karşı büyüklendiklerini hissediyorlar. Karşılarındakinin bir insan olduğunu yok sayıyor, ona bir eşya, hatta kendilerini eğlendirecek bir kukla gözüyle bakıyorlar.

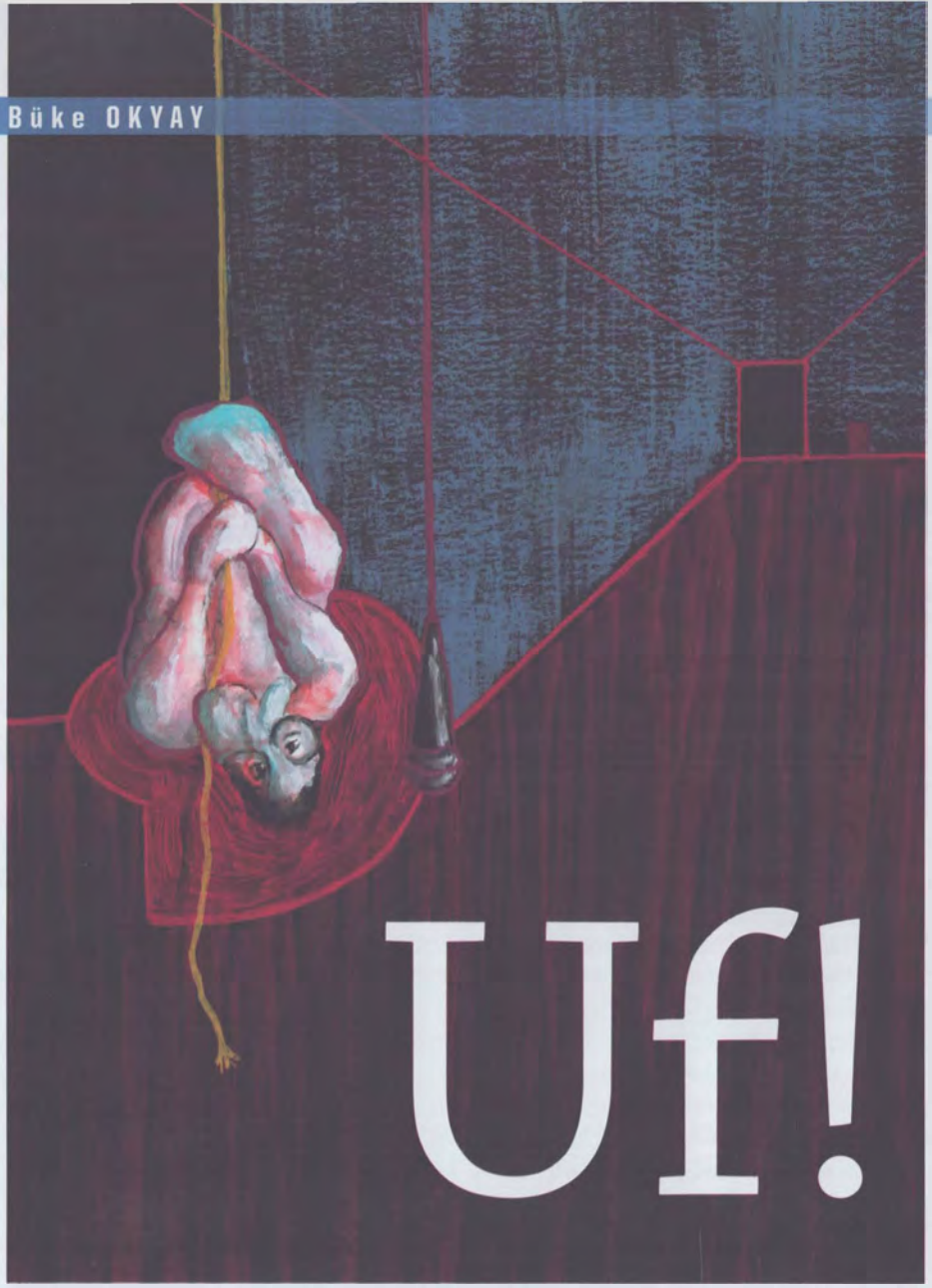
İşin kötü yanı, manevi sadizm diyebileceğimiz bu davranış biçimi, münferit sapkınların eylemlerinden ibaret değil. Gündelik hayatımızın hemen her alanında yer tutuyor. Bazen böyle açıktan, çoğunlukla daha üstü örtülü, sinsice. Evde, okulda, işyerinde, sokakta bu türden sadistçe eylemlerle sık sık karşılaşıyor, kimi zaman bizzat kurbanı veya faili oluyoruz. Kendi gündelik hayatımda, yakın şahidi olduğum birkaç manevi sadizm olgusundan bahsetmek istiyorum. Eminim hepimiz benzerlerini yaşadık, yaşıyoruz. Okuldayken, branş derslerinden birine giren bir öğretmenimiz vardı. Sınıfımızdaki kilolu bir arkadaşı "yağ tulumu" diye çağırırdı. Bir süre sonra çocuğun lakabı haline geldi. Birkaç kez gözleri dolu dolu, "Beni öyle çağırmayın" demeye kalkıştı. Ancak her defasında kahkahalar eşliğinde "Sus lan yağ tulumu!" cevabını aldığı için bir süre sonra bu acımasızlığa razı olmak zorunda kaldı. Lakabıyla seslenildiğinde, hiç tepki vermeden dönüp bakar oldu. Birine -hele de genç bir ergene- gülünç lakap takmak, fiziksel özellikleriyle alay ederek onu küçük düşürmek ve bu yolla eğlenmek sadistlik değilse nedir? Hemen aklıma gelen bir diğer örnek, uzak bir akrabamızın kocası. Düğün veya bayram gibi vesilelerle kalabalık aile yemeklerinde toplandığımızda, herkesin içinde eşinin saçıyla ve kıyafetleriyle dalga geçer, giyinmeyi bilmediğini iddia eder, ardından şuna benzer bir şeyler söylerdi: "Gerçi giyinmeyi bilsen ne olacak, tahta gibi olduktan sonra!" Evde buz gibi bir hava eser, kadıncağız utancından mutfağa kaçar, epey keyiflenen enişte bey, bütün yetersizliklerinden arınmış, hayata karşı zafer kazanmış bir edayla oturduğu koltuğa iyice yerleşip bir sigara yakardı.

Bu duyarsız ve acımasız koca bulduğu her fırsatta, karısının zevk aldığı aktivitelerle de alay ederdi. Kalitesiz pop müzik dinlemekten, beyaz dizi aşk romanları okumaktan hoşlandığını falan anlatırdı. Kadıncağızın şahsiyeti ezilmiş, özgüveni kaybolmuş, yaptığı her davranıştan, verdiği her karardan şüphe eder hale düşmüştü. Kim bilir, belki artık sadist kocasına hak veriyordu.

Unutamadığım manevi sadizm kurbanlarından biri de işyerinde muzip görünümlü hoyrat birinin uyguladığı duygusal şiddete maruz kalan güzel ve zeki bir genç kadın. İyi eğitimli ve zeki olmasına rağmen kolay kandırılabilir saf bir yanı olan bu kızcağızla uğraşan iş arkadaşı, ortada hiçbir sebep yokken çeşitli yalanlar söyleyerek onu kandırırdı. Mesela önemli bir toplantının yeri ve saatiyle ilgili yanlış bilgi verir, hem üstlerine karşı zor durumda kalmasından, hem de herkesin içinde küçük düşmesinden zevk alırdı. Kızın güzel, varlıklı ve çok iyi eğitimli olması nedeniyle durumun hasetten kaynaklandığını biliyorum ve bunun şakacı maskesi arkasına saklanan bir gaddarın uyguladığı manevi sadizm olduğunu düşünüyorum.

Manevi sadizmle en çok karşılaştığımız yerlerden biri işyerlerimiz. Sert tavırlarıyla korku salan, çalışanların değil itiraz etmek, ağızlarını açmaktan korktuğu, kendi otoritelerinden bu şekilde emin olan patronlar ve amirlerle hepimiz az çok karşılaşmışızdır. Ancak bahsetmiş olduğum örnekteki gibi durumlar, yumuşak görünmekle birlikte muhtemelen daha inciticidir. Şaka kisvesi altında yapıldığı için kurbanın kendisini savunması, hatta açıkça öfkelenmesi engellenmekte, bu şekilde dengesi bozulmakta, iradesi iyiden iyiye ezilmektedir. Yazmaya devam etsem, mutlaka başkalarını da hatırlarım. Sizlerin aklına da kendi hayatınızdan çok daha çarpıcı örnekler gelmiştir. Yani manevi sadizm, gündelik hayatımızın her alanında var. Ancak inanıyorum ki, bundan bir ölçüde kurtulabilir ve korunabiliriz. Bence, öncelikle bu zalimce eylemin faili olmamaya özen göstermek gerek. Her koşulda merhamet ve empatimizi korumaya çabalayarak bunu başarabiliriz. Kurban durumuna düşmekten kaçınmak için de dikkatli ve uyanık olmalıyız. Duyarlılığımız arttıkça çevremizdeki kurbanları koruyacak tutumlar da geliştirebiliriz. Kendimizi gerçekten iyi ve güçlü hissetmenin yolu, zulüm, gaddarlık ve aşağılamadan değil merhamet, empati ve duyarlılıktan geçiyor olmalı.

Büke OKYAY

© HAMZA AKIN

Sadizm bazen bıçak sırtında kalınabilecek pamuk ipliği bir konu.

Sadizm çok "uff" bir konu. Tınısı tuhaf, telaffuzu zor, çoğu zaman "a"sı uzun okunan kelime ("Saaadist misin?" gibi). Ütopik sanki değil mi bir de; "Aman çocuğum, kafanı bulandırma öyle şeylerle, sen derslerine çalış" tepkisi vermelik sanki tam. Hazır çoğu konu ve kavramı konuşmak, dillendirmek, hatta itiraf edemesek de düşünmek çaktırmadan yasaklıyken, düşüncelerin prangalı oluşundan mı bilinmez, akla "Tövbe estağfurullah !"lık ünlemler getiren bazen havalı, bazen cool, uzanıp dokunmak istenen lakin cssss! diye eli yakabilecek bir sihir. Toplumsal anlamda değişken, bakış açısı farklılaşan, eleştirisi normalize edilebilen ve/veya "cık cık" diye tepki verilebilen bir kavram o. "Başkalarına acı çektirip zihnen doyum hissetme durumu" sadizm olarak anılırken, bundan hoşlanan kişi de "sadist" olarak tanımlanmakta.

Geçen sayının konusu belirdi zihnimde. Ergenliği işlerken insanın hatalar yapabileceğine, belki de en çok hatanın da bu döneme tekabül edebileceğine değinmiş, bu bağlamda kişinin kendisini kasıp germemesi mesajı vermeye çalışmıştım naçizane. Şimdiyse ampul yandı birden; küçüklükten kalma anılar aydınlandı kuytu köşelerde zihnimde. Sadizm sadece bedene verilen acı mıydı, hayır; pekâlâ zihnen de verilebilirdi bence.

Âşık olduğunuz zamanları düşünün, belki ilk aşkınız, belki ilkokul belki ortaokuldasınız. Hafif tombulsunuz veya fazla zayıf, beden algınız henüz tam oturmamış, siz etiketlemiyorsunuz kimseyi ama görüyorsunuz ki çevreniz biraz acımasızlarla dolu. "Balina, tanker vb." uygulamalara tabi kılınanları görüyorsunuz ya da "fasulye sırığı" veya "üflesem uçarsın" tarzı akran zorbalığı vurgulamalı tuhaf kalıpları duyuyorsunuz. Kabul etmek lazım, bazen siz de eğer yanınızdaki arkadaşınız yapıyorsa, ölümüne de kankaysanız onunla beraber gülüp keyif alıyorsunuz durumdan. Gelin görün ki... İletişim dünyası henüz çok da geniş sınırlara ulaşmamış, biraz içine kapalı, tek başınıza -biraz bolca- yiyip içen biriyseniz ve birisi "Oha, öküz müsün kızım/oğlum!" gibi bir tepki veriyorsa. Ne hissediyorsunuz? Açığa çıkan kontrolsüz öfke, fırlayıp suratına vurma isteği ya da belki bir tekme atma, onu rezil olunan ortamda rezil etme. Oh be ne güzel olurdu ya!

Sadizm bazen bıçak sırtında kalınabilecek pamuk ipliği bir konu. Size az önceki muameleyi reva göre çocuk, sınıf karşısında öğretmen tarafından yapmadığı ya da yanlış yaptığı bir konu için bol etiketlemeli bir konuşmaya maruz bırakılırsa içinizin yağları eriyebilir değil mi? Aynısı yetişkinlikte de böyle. Sevdiğiniz kadın yanınızdan geçiyor farz zedin. Çok beğeniyorsunuz onu. İşe yeni başladı, masalarınız yakın ama diyaloğa geçecek cesaretiniz yok. Yan masasındaki Ahmet ise daha Ayşe ilk geldiğinde büyük bir cesaretle herkesin "Hayırlı olsun" seslenmelerinin dışında masasına gitti ve "Hoş geldin Ayşe" diyerek elini sıktı. Bu durum işe yeni başlayan ve ortama yabancı Ayşe'nin hoşuna gitmiştir kuşkusuz, özgüvenli ve yardımcı olabilecek potansiyelde bir adam diye düşünmüştür Ayşe. Siz ise "Yine yaptı yapacağını, ben niye iki saattir gidemiyorum yanına" diye hayıflanırken, öğlen arasının geldiğini görürsünüz.

Herkes çıkar yemeğe, yaz gelmektedir, beden geometrisine en dikkat edilen dönem gelmiştir, kepekli sandviçler, salatalar havalarda uçmaktadır. Herkesin çıkmasını beklediniz, pek samimiyet kurduğunuz birisi yok, göbeğiniz geyik konusu oluyor her oturduğunuz masada çünkü. "Vay kardeş, kat çıkmışsın gene" tarzı esprilerle salatalarına balzamik sirke sosu oluyorsunuz adeta. Bunları düşünerek kantine gidiyor, bol Amerikan salatalı bir sandviç alıyorsunuz. Yan gözle görüyorsunuz, yahu Ahmet yine Ayşe'nin yanında. "Benim zaten şansım yok" diyorsunuz. Ahmet fit, kendine özenli, e özgüveni çok belli, siz daha göz teması kuramıyorsunuz, belki içten içe beğendiğiniz kadının sizi ilk bakışta beğenmesi isteği var, lakin olmayacağını bilmek de cabası. Elinizdeki sandviçi yiyorken, ağzınızın kenarına bulaşan mayonezi fark etmemiş, kantin dışına

yürüyorsunuz; o sırada yanından geçtiğiniz Ahmet "Vay arkadaş, nasıl da yiyor; oğlum kolesterolden gidecen, bak biraz bize de feyz al" diye uluyor adeta sizin gözünüzde. Yanında Ayşe var, Ayşe hafif gülümsüyor, siz de boş boş bakıp geçiyorsunuz. Elinizdeki sandviçi daha bir hınçla yiyorsunuz. Pis herif, arkası dönüktü, halbuki görmesin sizi diye hızla geçiyordunuz oradan, nasıl da hissetti! Pis sadist! Keyif alıyor adeta, hele ki yanında kadın varsa bunu yapmaya bayılıyor. Masanıza oturuyorsunuz, aynaya bir bakıyorsunuz, o da ne, sağ dudak kenarınızda havuçlu mayonez. Aman Allahım! Siz tüm kantin-oda arası mesafeyi böyle kat ettiniz; Ayşe'nin yanından geçerken de havuçla geçtiniz! "Ayıyım ben" diyorsunuz, bedeninize bakışınız çöpe bakmaya dönüşüyor adeta, tiksiniyorsunuz kendinizden bir anda. Rezillik duygusu ter bastırıyor bedeninize. Diş fırçanızı alıp tuvalete giderken koridorda sürekli konuşan, elini kolunu fazlaca kullanan Ahmet'i ve yanında onu kafasını sallayarak dinleyen ve gülümseyen Ayşe'yi görüyorsunuz; su buhan olup uçasınız var ama yan yana geçmek zorundasınız. Ahmet sizi görüyor, "Bitti mi yemeğin yakışıklı" diye alay edercesine arkanızdan seslenirken küt diye bir ses duyuyorsunuz. Arkanızı döndüğünüzde Ahmet'in yere düştüğünü görüyorsunuz. Ayşe "Bir şeyiniz var mı?" diyerek kaldırma çabası içindeyken, düşüşü görenler yardıma geliyor.

O an... İşte o an içinizdeki duygulardan bahsedebilir misiniz? Elinizi yumruk yapıp, anlaşılmayacak bir şekilde bağırırken yukarı kaldırmak, "Oh, canına değsin pis herif" diye düşünmek, renkli disko topları altında tepinircesine dans etmek. Demin size yaptıklarının sadistlik olduğunu düşündüğünüz siz, içten içe "Oh, beter ol" diye dua ediyor ve aynı duyguları ünlüyorsunuz aslında. Empati ile durumun kötülüğünün ne kadar bilincinde olursanız olun, "Ceza alınmış ilk suçtan daha cesaret verici bir şey yoktur" (Marquis De Sade). Ahmet'in ilk suçu mudur, değil midir bilinmez ama sizin belki de en net ilk sadizm içeren, başkası ceza ve/veya acı çekince mutlu olduğunuz ilk durum. Daha bir dik gidiyorsunuz tuvalete doğru, yardıma gitmiyorsunuz Ahmet'e, n'aparsa yapsın!

Sadizm deyince muhakkak ki üst seviyede acı çekmeler, kan dökülmeleri hayal edilmemeli, fakat işin diğer kısmı da var tabii. Bazen çaresizlikle hissedilenler var misal. Kocasından bedensel ve/veya sözel şiddet, taciz gören bir kadın, gazetede okuduğu, sonu ölüm ve/veya hapiste biten erkek hikâyeleri gördüğünde gözleri ışıldayabiliyor adeta. Bir kadın danışanın eşinden sözlü ve fiziksel taciz görüyor, bunu yeni yeni anlıyor, üstüne üstlük aldatılıyor, yapabileceklerini irdeliyor. "Büke Hanım, size bir şey anlatacağım" diyor. "Ben geçen gün tıpkı ...'nın (eşinin adını söylüyor) yaptığının benzerini karısına yapan bir adamı okudum. Kadın kellesini kesmiş kocasının, köy meydanında dolaşmış ya. Çok zevk aldım. Ben sadist miyim Allah aşkına Büke Hanım? Bir sigara yaktım, kendimi yerine koydum. O kadın suçlu sayılmamalı, kocası neler yapmış, neler yapıyormuş, ben belki ...'yı (kocasını) öldürmezdim ama isterdim ki bir temiz döveyim! Ağzından burnundan kan gelsin."

"Ben sadist miyim Büke Hanım?" Kulaklarımda çınladı bu cümle. Kimse kimsenin canını alamazdı muhakkak, insanın en temel hakkı yaşama hakkıydı. N'olursa olsun durum bu olmamalıydı tabii ki. Burada önemli olan, ortadaki sapkın durumların ortadan kaldırılmasıydı. Aslında kişilerin hizmet ettirme (yemek yaptırma, eşya taşıtma vb. gibi), bireysel özgürlük alanlarına müdahale (giydiğine karışma, gittiği yerleri kısıtlama vb. gibi), başkasının olduğu bireysel alana girme cüreti çoğu zaman sadist haz yaratmakta kişilerde. Üstünlük, egemenlik hazzı, aşağılamayla beraber kendi özgüven balonunu şişirme, "Ya benimsin ya kara toprağın" yaklaşımı, yaklaşır gibi yapıp geri çekilme (flörtlerin yarım kalması sorunsalı) gibi çeşitli hazlar en üst seviyede acıya karşılık yaşanan hazlar. Bu hazları yaşamak isteyen kişilerle karşı karşıya gelmek demek (işyeri vb. gibi sosyal ortamlar da dahil), kişileri değişik davranış tutumlarına doğru itebilmekte. Sadistlik sonunda elde edilen acıdan haz alan kişilerin karşısındaki bireyler de yer yer de olsa aynı durumu deneyimleyebiliyorlar çünkü etki tepkiyi doğuruyor onların tabiriyle. Karısının ev yemeği pişirmede başarısız olduğunu söyleyen bir erkek bundan haz alırken, kadın da kocasının asla tamirat işlerinden anlamadığını, bir şey yapmaya çalışsa sürekli vida arttırdığını ama tanıdığı tüm erkeklerin tamirde çok usta ve becerikli olduklarını gördüğünü söylüyor. Kocası "Bana ne onlardan, sen ne tanıdın o kadar erkek, gidip onlardan biriyle evlenseydin" tarzı, tamamen gard alınmış kalıplarla karşılık verince kadının hoşuna gidiyor durum. Belki de alamadığı, hissedemediği, ülkemizde "Seven insan kıskanır" kalıbının çıkış noktası olduğuna inanılan "sevilme sonucu kıskanılma" güdüsünü tatmin ediyor, kim bilir!

Sadizmin ve hazzın sonu "uf, bu ne uçsuz konu ya" şeklinde düşündürtebilir sizi, bizi, hepimizi. O zaman sadizmin babası sayılan Marquis de Sade ile bitirelim yazımızı.

"Diğerlerinin seni erdemli olmamakla suçladıkları şeylerden sen çok büyük bir zevk alıyorsan, bu senin gerçeğindir, özüne dönmüş olmandır. İşte bu sensindir ve sonuna dek onların ahlaksızlık dediği şey senin için zevk aldığın tek erdem olacaktır."

Kibarlık mıydık yoksa biz sadece, gerçek duygularımız daha mı sertti?

© HAMZA AKIN

Ezgi Beyza TOPRAKCI

Cinselliğin sadistik yüzü

© TAN TOLGA DEMİRCİ

Koprofili, ürofili, piquerism, raptophilia ve diğer tüm sadistik eylemlerin temelinde "Ben kastre edenim, kastre edilen değil" formülü yatar.

1440 senesinde, sekiz sene boyunca yaşları 6 ile 18 arasında değişen 800 çocuğu kaçırma, tecavüz etme ve çeşitli işkenceler uyguladıktan sonra öldürme suçları ile idam edilen Marschalls Gilles de Rais, bu suçu işlerken çok fazla haz duyduğunu itiraf etmişti. O dönem insanlarının anlam veremediği bu itiraf aslında yüzyıllardır süregelen bir eğilimin kanıtıydı; cinsel sadizm.

Her gün gazetelerde okuduğumuz tecavüz haberlerindeki faillerin bu suçu işleme motivasyonları aslında 15. yüzyılda yaşamış olan, Mavi Sakal lakabıyla anılan Gilles de Rais'dan çok da farklı değil. Çevremizde kurbanına fiziksel veya ruhsal ızdırap verme, onu aşağılama arzusu içinde bulunan binlerce insan yaşıyor. Kısaca "sadist" olarak tanımladığımız bu kişiler gündelik işlevlerini yerine getirip kariyer ya da evlilik yaşantılarında sorun yaşamayabilirler; veya "Mavi Sakal" gibi masallara ilham olacak kadar cani bir imajla tarihe yazılabilirler.

Sadizm kelimesi, yazdığı romanlardaki karakterlerin cinsel zevklerinin diğerlerine zulmetmelerine bağlı olduğunu anlatan Fransız yazar Marquis de Sade'ın (1740-1814) isminden gelmektedir (Arkonaç, 1999).

Cinsel sadizm aslında sadizmden ayrıştırılarak düşünülemez. Çünkü sadizmin etimolojisi, çocukluk döneminde başarıyla tamamlanamamış dönemlerde oluşan fiksasyonlarla açıklanır. Cinsel Sadizm "DSM-5"te Parafililer sınıfında yer alan bir patolojidir. Psikolojide her patolojide olduğu gibi sadizmin etimolojisi hakkında birden çok ekolden çeşitli teoriler ile açıklama yapılmıştır. Sadizmin kökenleri hakkında yapılan açıklamalardan en yaygın kabul edileni psikanalitik ekol olsa da yaşam boyu sürdürülmesi ve kişinin yaşam işlevlerini bozacak boyutta bir soruna dönüşmesinde davranışçı ekolün ve öğrenme psikolojisinin öngörüleri kullanılır durumdadır. Cinsel sadizm toplumda yüzde 8 görülme sıklığına sahiptir. Bu çevremizde gördüğümüz her bin insandan sekseninin birine zarar vermeyi içeren fantezilere sahip olduğunu gösterir. Ancak çoğu zaman cinsel sadizm fantezi boyutunda kalmaktadır. Çoğu kişide sadizmin davranışsal dışa vurumu olmaz ve düşlemlerle sınırlı kalır. Kişinin diğer kişilere verdiği ızdırabın simülasyon olduğu, yani davranışlara yansımadığı durumlar patoloji olarak değerlendirilmez.

Cinsel yıkıcılığın ve zarar verme dürtüsünün diğer nesnelere değil kişinin kendisine yöneltildiği durumlara "Cinsel Mazoşizm" denilir. Mazoşist bireyler sadistlerin aksine acı çekmekten ve cezalandırılmaktan haz alırlar. Sadist ve mazoşist kişiler birbirlerini tamamlayıcı özelliklere sahip olduğundan dolayı cinsel birlikteliklerinde birbirlerini ararlar. Hatta sadist ve mazoşistlerin tanışması amacıyla kurulmuş tanışma siteleri bile vardır. Bu tip karşılıklı rıza ile gerçekleşen şiddet içerikli birlikteliklerin bireylerin işlevselliklerinde bozulmaya yol açmadığı durumlar birer patoloji olarak görülmez. Çünkü cinsel sadizmin "DSM-5"te (2013) yer alan başlığına, "İlgili kişinin onayını almadan bu cinsel itkilere göre davranma ya da cinsel itkileri ya da düşlemleri klinik açıdan bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşmeye neden olma" tanımlaması getirilmiştir. Bununla birlikte karşılıklı rıza ile girilen sadomazoşistik ilişkiler patoloji dışında bırakılmıştır.

Yine de tarihte sadizmin veya mazoşizmin bir sapkınlık olarak değerlendirilmesini eleştiren isimler de vardır. Çünkü sağlıklı cinsel yaşamın ne olduğu sosyokültürel bağlamda değişkendir. Tarih boyunca ensest, pedofili, sadomazoşizm gibi şu an cinsel sapkınlık olarak değerlendirdiğimiz eğilimlere her çağda ve her ırkta rastlanmıştır ancak bazı çağlarda bunlar hoş görülmüş hatta epeyce itibar görmüştür. Sadizme karşı bakış açımız da kültüre, zamana ve bireylere göre değişebilir ve anormal olarak değerlendirilmeyebilir.

Cinsel sadizm psikanalitik ekole göre "perversiyon" ile açıklanmaktadır. Perversiyon, kişilerin dürtülerinin, eğilimlerinin ya da ilgilerinin toplumsal açıdan normal kabul edilenin dışındaki nesnelere veya amaçlara sapmasıdır. Cinsel sadizm görülen bireylerde bu sapmanın nedeninin kastrasyon korkusuna karşı bir güvenlik arayışı olduğu söylenir. Çocuk cinselliğinin son dönemi Freud'un "fallik dönem" adını verdiği dönemdir. Bu döneme kadar cinsel uyarılmanın kaynağı farklı erojenik bölgelerdir. Psikolojik açıdan özel bir anal, oral veya genital libido yoktur. Fakat bir erojen bölgeden diğerine deplase olabilen tek bir libido vardır ve bu bölgeler gelişim dönemleri boyunca değişkenlik gösterir. Çocuğun yaşı büyüdükçe ganital bölge erojenliği artar ve fallik dönemde cinsel uyarılma hali, genital yolla deşarj edilebilecek hale gelir.

Cinsel arzuların deşarjı çocuk mastürbasyonu ile sağlanır. Bu dönemde mastürbasyon daima bir oyun eşdeğerindedir. Ancak mastürbasyonu erişkinler tarafından yasaklanmış çocukların bu uygulamaları nedeniyle korku ve suçluluk duyguları gelişmiştir. Ve kastrasyon (iğdiş

edilme) gibi fantastik cezaları beklemektedirler. Yetişkin hastaların analiz sürecinde mastürbasyonun zararsızlığı konusundaki bütün aydınlatmalara belli bir dirençle karşı koydukları görülür. Çünkü biliçdışında mastürbasyonun korkunç bir şey olduğuna dair bir inanç bulunmaktadır. Genellikle ömür boyu suçluluk duygusu hissetmişlerdir ve cezalandırılma korkusu bilinçdışı düzeyde hâlâ sürmektedir.

Fallik dönemde erkek çocuk penisini aşırı narsisistik değerlendirme eğilimindedir. Bu durum, penisin fallik dönemde duyumlar açısından son derece zengin hale gelmesi ve bu organla aktif şekilde etkili olma eğilimlerinin ön plana çıkması ile açıklanabilir. Bu değerli ve duyarlı organa zarar verileceği korkusu "kastrasyon anksiyetesi" olarak adlandırılır. Kastrasyon aslında basit düzeyde kısasa kısas fikrine dayandırılabilir; suç işleyen organ cezalandırılmalıdır.

Birçok erişkin, bir çocuğun cinsel organıyla uğraştığını gördüğünde onu cinsel organını kesmekle tehdit etmektedir. Bu ister şaka yollu söylenmiş, isterse öfke ile söylenmiş olsun çocuğun kastrasyon kompleksini telkin etmektedir. Sonraki yıllarda çocuğun yaşantısı boyunca şahit olduğu şiddet unsurları kastrasyon kompleksini körüklemeye devam eder.

Kendi korktuğumuz konuda başkalarını korkutmak kendi korkumuzu gidermek için farkında olmadan en sık başvurduğumuz yöntemdir. Yetişkinlerin kastrasyon içerikli tehdit ve şakalarını bu kadar kolay dile getirebilmeleri kendi kastrasyonlarının bir belirtisi olarak görülür. Bu yolla kastrasyon kompleksi kuşaktan kuşağa geçer, uzun bir evrimi vardır.

Kastrasyon korkusu nedeniyle genital zevk olanaksız hale gelir. Eğer cinsel zevk anksiyete nedeniyle bozuluyorsa, saldırganlıkla özdeşleşmenin bu duruma çare olması anlaşılabilir. Bir kimse kendisine yapılmasından korktuğu şeyleri bir başkasına yapabilirse artık korkacağı bir şey kalmaz (Fenichel, 1974). Yani kişinin gücünü arttırma amacına hizmet eden her şey bir güvenlik unsuru olarak kullanılabilir. Buradan hareketle sadizmin kişinin kastrasyon korkusuna karşı geliştirilmiş ilkel bir güvenlik unsuru olduğunu söyleyebiliriz.

Anksiyete çeken çocuklar arasında büyük olan her zaman küçük kardeşten daha iyi durumdadır. Çünkü küçükleri tehdit edebilirler (Fenichel, 1974). Sadomazoşist kulüplerdeki üye sayısının yüzde 80'inin erkek olması bize sadistik eğilimlerin daha çok erkekler üzerinde yaygın olduğunu gösterir. Bu veri, Freud'un erkek çocuklarda kastrasyon kompleksinin sadistik eğilimlere neden olduğu teorisini destekler niteliktedir.

Sadist kişi partnerinin zayıflığından zevk alır. Çünkü bu güçsüzlük "ondan korkmam için bir neden yok" fikrini belirtir. Diğer türlü olsaydı korku açığa çıkabilir ve zevkin bloke olmasına neden olabilirdi.

Sadistler sadece cinsel birleşme sırasında kastrasyonun kurbanı olmaktan değil kendi heyecanlarından zarar göreceklerinden de korkarlar. Bu korkudan kurtulmak için aynı heyecan korkusunu uyandırmaya çalışırlar. Bu durum sadist eylemlerin sadece cinsel yaşam ile sınırlı olmamasına, kişinin her ortamda partnerini küçük düşürmeye çalışmasına neden olur. Bunlar bazen sözlü hakaretle, alayla, fiziksel tahrip etmeyle veya partnerin rızası olmayan yerlerde, rızası olmayan şekillerde cinsel birlikteliğe zorlanması yoluyla gerçekleştirilebilir.

Koprofili (cinsel tatmin için partnerin üzerine dışkılamak), ürofili (partnerin üzerine idrar yapmak), piquerism (başka bir insanın vücudunu kesmek ya da bıçaklamaktan zevk almak), raptophilia (tecavüz etmekten duyulan cinsel haz) ve diğer tüm sadistik eylemlerin temelinde "Ben kastre edenim, kastre edilen değil" formülü yatar. Ve kişi elbette ki bu süreçlerin farkında değildir.

Sadizmin ayrıca terk edilme endişesine karşı "partneri kendi parçası haline getirme, partneri kendine bağımlı kılma" yoluyla gerçekleşen bir çözüm olduğu söylenebilir. Ancak kurban sadist kişiye bağımlı olduğu gibi, sadist de kurbana bağımlıdır. Narsisistik kırılganlık yaşayan ve bunun için ilkel bir sevgi ile narsisistik destek sağlamak isteyen sadistler bunu eziyet ettikleri kurbanlarının kendilerini bağışlamasına ihtiyaç duyarak yaparlar. Yani "zevk almamı engelleyen suçluluk duygumdan kurtulmak için sana ızdırap veriyorum. Bu ızdırap sonucu beni bağışlayana dek yine eziyet edeceğim. Ve bu şekilde beni bağışlayarak bana cinsel doyum vereceksin" döngüsüne dayanır. Prusya Kralı Friedrich Wilhelm'in kurbanlarını kırbaçlarken "Benden korkmayacaksın, beni seveceksin!" diye bağırması narsisistik değer arayışında olan sadizmin örneğidir.

Sadizm küçük yaşlardan itibaren görülebilmektedir. Hayvanlara eziyet eden, okul yıllarında diğer arkadaşlarına zorbalık yapan çocuklar sadist eğilimleri davranışa dökmeye başlamışlardır.

Buraya kadar sadizmin kökenini psikanalitik kuramla açıklamış olsak da diğer ekollerin de sadizm üzerine teorileri bulunmaktadır. Bunlar daha çok kişinin geçmiş yaşantısını konu alan daha basit fikirlerdir. Örneğin sadizmin çocukluk döneminde yaşanan değersizlik, yetersizlik, aşağılanma, sevilmediğini hissetme duyguları sonucu oluşan zayıflığı kendi içlerinden atmak için başka bir nesne üzerinde yok etme amacıyla ortaya çıkması bu fikirlerden biridir. Veya sadizmin aslında öğrenilmiş olduğu, geçmişte tecavüz edilen, fiziksel ya da cinsel istismar yaşantısı olan çocukların gelecekte bu davranışları öğrenerek kendilerinden daha zayıf durumda olan insanlara uyguladığı düşünülmektedir.

Sadizm ve mazoşizm birbirlerine zıt gibi görünseler de aslında ikisinin de çıkış noktası yıkıcı duygulardır. Mazoşizmin sadizmden farkı bu yıkıcı duyguların başka bir nesneye değil kişinin kendisine yöneltilmesidir.

Sadomazoşist ilişkiler her ne kadar birbirlerini tamamlıyormuş gibi görünse de sadizmin şiddeti genellikle aynı düzeyde kalmaz. Öğrenme psikolojisinde kişi aynı fiziksel acıyı defalarca kez yaşadığında acı eşiği artmaktadır ve daha az uyarılma yaşamaktadır. Sadist kişilerin yaşantıları sürekli olduğundan dolayı zamanla uyguladıkları şiddeti yetersiz bulup arttırırlar. Bu nedenle sonu ölümle biten cinsel birleşmeler söz konusu olabilir.

Sağlıklı bir cinsel yaşantıda çiftler arasında belli bir seviyede sadist ve mazoşist oyunlar oynanması doğaldır. Örneğin nüfusun yüzde 5-10'u cinsel birleşme sırasında partnerinin gözlerini bağlama gibi sadomazoşistik aktiviteleri denemiştir (Baumeister ve Butler, 1997). Ancak fiziksel şiddeti gün geçtikçe artan ve uç boyutlara taşınan bir sadist eğilimi olanlar bir psikanalistin desteğine ihtiyaç duymalı ya da bir cinsel terapistten yardım almalıdır. ●

Kaynakça

Arkonaç, O. (1999), Açıklamalı Psikiyatri Sözlüğü. Ankara, Nobel Tıp Kitabevleri.

Baumeister, R. F., & Butler, J. L. (1997), Sexual Masochizm: Deviance without pathology. In D. R. Laws & W. O'Donohue (Eds.), Sexual deviance: Theory, assessment and treatment. New York: Guildford Press.

Fenichel, O. (1974), Nevrozların Psikoanalitik Teorisi, (çev. S. Tuncer), İzmir, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi.

TÜYAP
www.tuyap.com.tr

TÜRKİYE YAYINCILAR BİRLİĞİ
TURKISH PUBLISHERS ASSOCIATION

İyi ki varsın edebiyat

Glad to have you literature

36. ULUSLARARASI İSTANBUL KİTAP FUARI

36th INTERNATIONAL BOOK FAIR

The Two Ends of the Silk Road: Turkey and Korea
Korea Guest of Honor
International Istanbul Book Fair 2017
실크로드의 시작과 끝, 터키와 한국
2017 이스탄불국제도서전
주빈국 한국
İpek Yolunun İki Ucu: Türkiye ve Kore
2017 Kore Cumhuriyeti
Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı Onur Konuğu

NOVEMBER 4 -12 KASIM 2017

Ziyaret Saatleri Visiting Hours
Hafta sonu Weekend* : 10.00 - 20.00
Hafta içi Weekdays : 10.00 - 19.00
(* November 12 Kasım: 10.00 - 19.00)

www.istanbulkitapfuari.com
kitapfuari istanbulkitapfuari

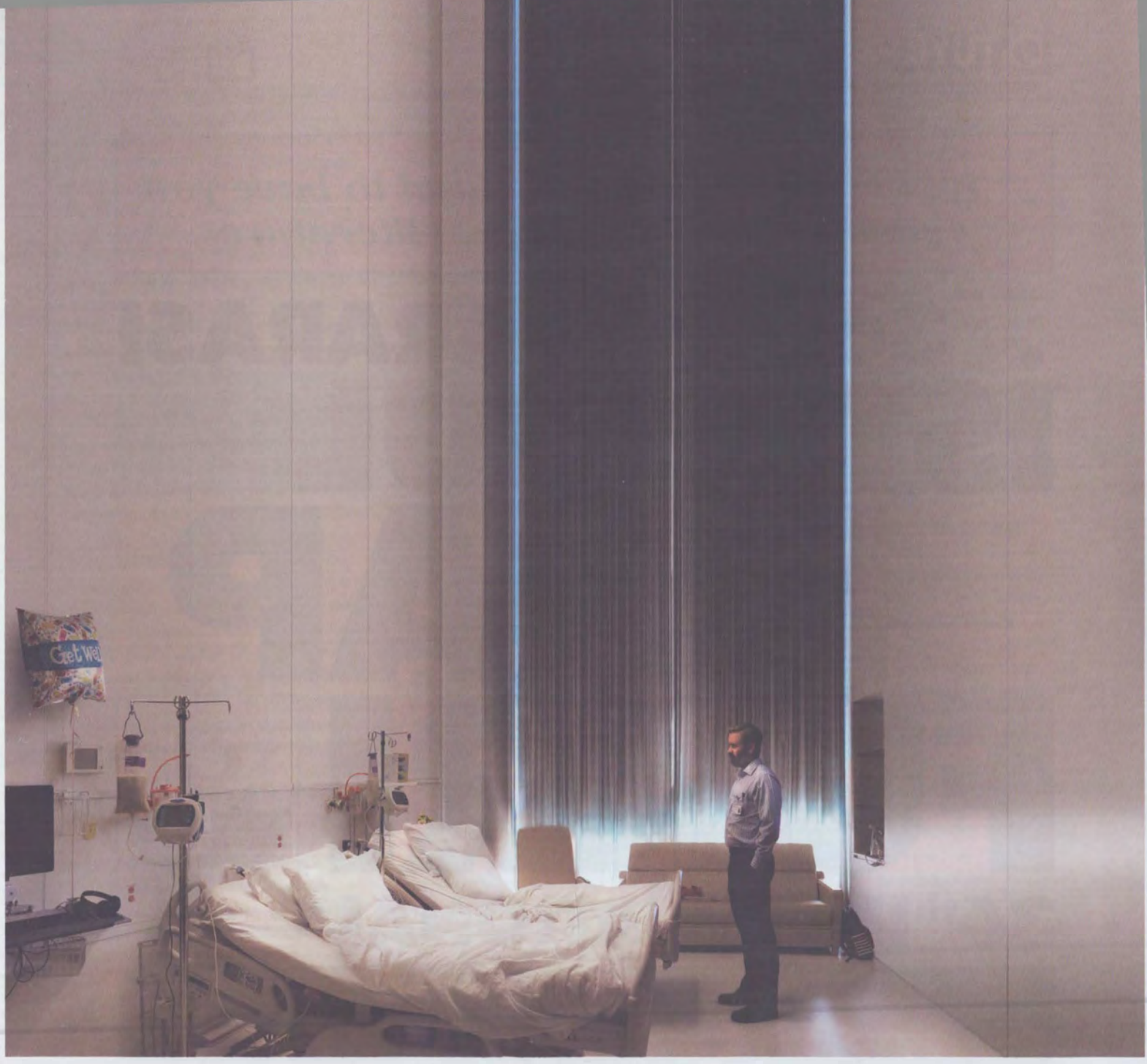
KOSGEB Desteklenen Kuruluş Supported By
ufi Küresel Fuar Endüstrisi Birliği The Global Association of the Exhibition Industry Üye Kuruluş - Member
ICCA Üye Kuruluş Uluslararası Kongreler Birliği International Congress and Convention Association
Üye Kuruluş / Member Uluslararası Ticaret Fuarlarına Ulusal Katılımcıları Sorumlu Organizatörler Birliği The Association of Organizers of Exhibitions Abroad and at National Participations in International Trade Fairs and Exhibitions
TEF Üye Kuruluş / Member TÜRKİYE FUAR TEŞVİKLERİ SERBESTİ TURKISH FAIR ENHANCED ASSOCIATION
TS EN ISO 9001:2008

TÜYAP İSTANBUL

TÜYAP FUAR VE KONGRE MERKEZİ
TÜYAP FAIR CONVENTION AND CONGRESS CENTER
Büyükçekmece, İstanbul / Turkey

BU FUAR 5174 SAYILI KANUN GEREĞİNCE TOBB (TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ) DENETİMİNDE DÜZENLENMEKTEDİR.
THIS FAIR IS ORGANIZED WITH THE AUDIT OF TOBB (THE UNION OF CHAMBERS AND COMMODITY EXCHANGES OF TURKEY) IN ACCORDANCE WITH THE LAW NO. 5174.

COLIN FARRELL **NICOLE KIDMAN** **BARRY KEOGHAN**

bir Yorgos Lanthimos filmi

KUTSAL GEYİĞİN ÖLÜMÜ

THE KILLING OF A SACRED DEER

Colin Farrell Nicole Kidman Barry Keoghan
Raffey Cassidy Sunny Suljic Alicia Silverstone Bill Camp

17 KASIM'DA SİNEMALARDA

PSİKİYATRİ ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ ULUSLARARASI DENEYİMLERİ BİR ARAYA GETİREN ÖNEMLİ YAPIT!

ART YAYINCILIK SUNAR.

www.psikeart.com

psikesinema

Kasım ayında gazete bayii ve kitabevlerinde

